

પ્રકાશક

ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત, તરફથી
શ્રી પન્નાલાલ બાલાભાઈ ઝવેરી
પાનકોરનાકા, અમદાવાદ

મુદ્રક

જીવણજી ડાહ્યાભાઈ દેસાઈ
નવજીવન મુદ્રણાલય, અમદાવાદ-૧૪

પ્રથમ આવૃત્તિ, પ્રત ૧૦૦૦, માર્ચ, ૧૯૫૯
દ્વિતીય આવૃત્તિ, પ્રત ૧૦૦૦, નવેમ્બર, ૧૯૫૯
તૃતીય આવૃત્તિ, પ્રત ૨૦૦૦, ફેબ્રુઆરી, ૧૯૬૦

© ભારત સેવક સમાજ, ૧૯૫૯

પ્રાપ્તિસ્થાન

ભારત સેવક સમાજ
લાલભાઈ શેઠનો વંડો
પાનકોરનાકા, અમદાવાદ-૧

ત્રણ રૂપિયા

અર્પણ

ગરીબ, પીડિત જનતાને દુર્દોના નિવારણાર્થે
શ્રદ્ધાપૂર્વક જીવન-જીળનો ઉપયોગ કરવાની
આશા સાથે અર્પણ.

—રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ

આભારદર્શન

માત્ર છ માસના ટૂંકા ગાળામાં, આ પુસ્તકની બીજી આવૃત્તિ બહાર પડે છે, તે બતાવે છે કે, જે હેતુથી આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે, તે હેતુ ફળીભૂત થયો છે દેશના જુદા જુદા ભાગમાંથી તેમ જ પરદેશમાંથી પણ આ પુસ્તકની માગણી આવી છે.

શ્રી રાવજીભાઈએ સ્વાનુભવ તેમ જ બીજાં ભાઈબહેનોના અનુભવ પરથી આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે જરૂરી સુધારા-વધારા કરીને આ આવૃત્તિને તેમણે વધારે માહિતીપૂર્ણ બનાવી છે, અને એથી તે અભ્યાસીઓને તેમ જ પ્રયોગ કરનારાઓને વધુ ઉપયોગી થઈ પડશે.

આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં અનેક ભાઈબહેનોએ સારો એવો સાથ આપ્યો છે, તે બાબત ઘણી મહત્ત્વની છે. વળી વૈદકના ધધાના અનુભવી અને નિષ્ણાત એવા શ્રી બાપાલાલ વૈદ, શ્રી વલ્લભરામ વૈદ, શ્રી કટુણાશકર ત્રિવેદી, હોમિયોપેથ ડૉ. શ્રી ગુણનિધિ ભટ્ટ, ડૉ. શ્રી મગનલાલ સલારિયા તથા શ્રી જૂઠાભાઈ શાહ, શ્રી બાબુભાઈ સોની જેવા ભાઈઓએ આ પ્રયોગ અંગેની માહિતી આપીને આ પુસ્તકને વધુ ઉપયોગી બનાવવામાં સહકાર આપ્યો છે. ભારત સેવક સમાજ તરફથી આ બધા ભાઈઓનો આભાર માનું છું.

ભારત સેવક સમાજનું ધ્યેય, શક્ય હોય તે ક્ષેત્રમાં જનતાની સેવા કરવાનું છે આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવા પાછળ પણ આ હેતુ રહેલો છે આ પુસ્તકમાં દર્શાવેલી શરીરસ્વાસ્થ્યની પદ્ધતિ બિનખર્ચાળ અને ગરીબમાં ગરીબ માણસ પણ અપનાવી શકે તેવી છે આ વસ્તુને લક્ષમાં રાખીને ભારત સેવક સમાજે આ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિનું કાર્ય હાથ ધર્યું છે આશા છે કે આમાં દર્શાવેલી પદ્ધતિ અને અનુભવ ઘણાને ઉપયોગી થઈ પડશે.

છેવટે આ બાબતમાં ઊંડો રસ લઈ, આ પુસ્તકનું આમુખ લખી મોકલી આ કાર્યમાં પોતાનો સહકાર અને સંમતિ દર્શાવવા માટે કેન્દ્ર સરકારના નાણાપ્રધાન શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈનો આભાર માનું છું.

અમદાવાદ

૧-૧૧-૫૯

પન્નાલાલ ઝવેરી

માનદ મંત્રી, ભા. સે. સમાજ, ગુજરાત

આમુખ

મોટી ઉમરે અને નાદુરસ્ત તબિયતે શ્રી રાવજીભાઈએ પોતાના ઉપર મૂત્રચિકિત્સાનો નવો પ્રયોગ કર્યો અને તેમાંથી એમને ફાયદો થતાં એનો લાભ સૌ કોઈને મળી શકે એટલા ખાતર એક જીવાનને થરમાવે એટલી શક્તિ એકઠી કરી, એ પ્રયોગનો પ્રચાર કરી, અનુભવ એકઠો કરી તેમણે આ નાનું પુસ્તક તૈયાર કર્યું. શરૂથી એમણે આ પ્રયોગથી મને માહિતગાર રાખ્યો હતો. તેમ જ જહોન ડબલ્યુ. આર્મસ્ટ્રોંગનું ‘ધી વોટર ઓફ લાઈફ’ પુસ્તક પણ એમણે મને મોકલી આપ્યું. બીજી કોઈ પણ દવા ઉપર આધાર ન રાખતાં માત્ર મૂત્ર મારફતે અનેક રોગો સારા કરવાની ચિકિત્સાપદ્ધતિની કુદરતી ઉપચારમાં ગણતરી કરી શકાય. અલબત્ત સામાન્ય રીતે જેને કુદરતી ઉપચારપદ્ધતિ કહીએ છીએ તેમાં આ ઉપચારોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.

કોઈ પણ વૈજ્ઞાનિક બાબતમાં પ્રયોગોના અનુભવથી મેળવેલી સિદ્ધિઓ પર મુખ્યત્વે આધાર રાખવામાં આવે છે એમાં કોઈ પણ જાતના ચમત્કાર કે ગૂઢ કારણ કે ભેદને સ્થાન ન હોઈ શકે. મૂત્રચિકિત્સા અંગે આર્મસ્ટ્રોંગના પુસ્તક ઉપરાંત બીજા કોઈ પુસ્તકની મને માહિતી નથી. આમ તો આયુર્વેદમાં માણસ ઉપરાંત જુદાં જુદાં પ્રાણીઓનાં મૂત્રનો દવા તરીકે ઉપયોગ વર્ણવ્યો છે અને તેનો સફળતાપૂર્વક ઉપયોગ પણ થયેલો જણવામાં છે. પરંતુ હરકોઈ રોગમાં મૂત્રના ઉપયોગનો અનુભવ આ પુસ્તકમાં જે રીતે રજૂ થયો છે તે સર્વ કોઈનું ધ્યાન ખેંચે એવો છે. હજી વધારે પ્રયોગો થાય અને મળેલા અનુભવ ઉપરથી આખી ચિકિત્સાપદ્ધતિ વ્યવસ્થિત બને તો નજીવા ખર્ચે અનેક અસાધ્ય રોગોમાં સારી રાહત થાય.

આ ચિકિત્સામાં મુખ્ય મુશ્કેલી મૂત્રની સૂગ અંગેની છે. બીજી ગંધવાળી અને બેસ્વાદ દવાઓ જેટલી સહેલાઈથી મૂત્રનો ચોળવામાં અને

પીવામાં ઉપયોગ કરી શકાય એને માટે લોકોના માનસમાં પલટો આવવો જોઈએ. લેખકે આને માટે ખાસ મહેનત લીધી છે. પોતાના તથા પોતાનાં સ્વજનોના અનુભવ ઉપરાંત એમણે બીજાં કેળવાયેલાં અને એવાં ભાઈબહેનોના અનુભવ 'ટાક્યા' છે. શ્રી બાપાલાલ વૈદ્યનો એમાં એક અનુભવસિદ્ધ લેખ પણ રજૂ થયો છે. માર્ગદર્શક પ્રશ્નોત્તરીકૃપે પરિશિષ્ટમાં શ્રી રાવજીભાઈએ આ ચિકિત્સાનું હાર્દ રજૂ કર્યું છે, જે વાચકના ઘણા સંશયો દૂર કરવામાં મદદગાર થશે. મને આશા છે કે મોટા પાયા ઉપર બહાર પડતી ચિત્રવિચિત્ર સંખ્યાબધ દવાઓના આ જમાનામાં આ સારી સરળ ચિકિત્સાપદ્ધતિ પોતાનું યોગ્ય સ્થાન મેળવશે.

૧૨-૧-'૫૯

મોરારજી દેસાઈ

ઐ ઐલ

‘ન જાણું જનકીનાથે પ્રભાતે યુ થવાનું છે.’ રાજ્યારોહણને બદલે વનવાસ જવાનું થયું ત્યારે એની એ જ મનની પ્રસન્નતા અને હૃદયના ઉદ્વાસ સાથે જનકીનાથ વલ્કલ પહેરી વનવાસ સિધાવ્યા આ પ્રકરણો લખવામાં એવું કંઈક બની ગયું. જીવનભર હું રાજકારણમાં રહ્યો અને સમાજસેવક તરીકે જીવ્યો તે જીવન જીવવામાં મારાથી બને તેટલી મેં મારી જાત પર ચોકી રાખી છે મનના ઘોડાની-લગામ બને તેટલી સખત પકડી રાખી છે એમા મને સુખ અને આનંદ મળ્યો છે. આત્માનો સંતોષ એ જ સાચું સુખ છે. એ આત્મસંતોષ મેળવવાનાં મેં વલખાં માર્યા કર્યા છે. એ રીતે જીવીને એક નાનેરા માનવ તરીકે મારા જીવનની હકીકત ‘જીવનનાં ઝરણા’ના બીજા ભાગમાં સંપૂર્ણ લખી નાખી મેં સંતોષ માન્યો છે. અને જાણું હું જીવનથી પરવારીને પરમ મિત્ર મૃત્યુની રાહ જોતો બેઠો હોઉં એવી રીતે નિરાંતે બેઠો હતો.

પણ આપણું ધાર્યું થાય છે ખરું કે? એ તો “ધણીનું ધાર્યું એની પેરે થાયે જેમ ગજ કોહું ગળે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે.” એવું થયું મારા જીવનમાં કદી સ્વપ્ને પણ મેં નહીં કલ્પેલી એવી પ્રવૃત્તિમા મૃત્યુની રાહ જોતા બેઠેલા મને પ્રભુએ નાખ્યો. પ્રવૃત્તિ સમજીને નહીં પણ પીડાહીન જીવન જીવવાના પ્રયત્નમાં અચાનક સહેજે કાર્ય આવી ઊભું. આયુર્વેદ, એલોપથી, હોમિયોપથી, નેચરોપથી, હાઈડ્રોપથી કે બાયોકેમિક, એવી કોઈ ‘પથી’માં મારી ચાચ ન ખૂપે. મારો એ વિષય નહીં તેના અટપટાં નામના ઉચ્ચાર પણ મને ન આવડે અને તેની પરવા પણ મને નહીં. એવા ક્ષેત્રમા મને પ્રભુએ નાખ્યો. શાથી નાખ્યો? મને કાઈ ખબર નહીં. છતાં હું એ દિશામાં કેમ આકર્ષાયો? કારણ કે તે સર્વાત્મા આપણા બધામાં ઓતપ્રોત છે. દુઃખીઓની સેવા કરવાની તક મળતી હોય તો સ્વર્ગનો અનાદર કરીને પણ નર્કમાં જવાની નેચારી કરું એવી મારી વૃત્તિ અને હિંમત ખરી. ગાંધીજી પાસે ઘણું શીખવાનું

હતું, પણ તે બધું શીખવાની મારી લાયકાત ન હતી; છતાં આ લાયકાત જે નાનામાં નાના માણસમાં હોઈ શકે, તે લાયકાત હું તેમની પાસેથી શીખવા પ્રયત્નશીલ રહેતો કે કાંઈ નહીં તો માનવજાતની સેવા કરતા કરતાં કાટાળો તાજ પહેરી વધસ્તંભ પર પ્રસન્નચિત્તે થી રીતે ચઢવું. મૂઠ જેવા રહીને આટલું શિખાય તોપણ કાંઈક આત્મસંતોષ મળે. પ્રભુ તો અંતર્યામી છે. અને મને તેનો નિમિત્ત બનાવી મૂત્રચિકિત્સા જેવો સામાન્ય આમજનતામાં સુગાળો પ્રશ્ન મારી પાસે રજૂ કર્યો અને મને તેમાં પડવાને ધક્કો માર્યો. મૃત્યુને ભેટવાને દિવસો ગણતા મને જ્યારે આવો ધક્કો લાગ્યો ત્યારે એ પ્રેરણાત્મક કાર્યમાં હું પડ્યો; અને જાણે પ્રભુએ ગોઠવ્યું હોય તેમ મને જે દિશાનું ભાન નહોતું ત્યાંથી એક પછી એક સહાયકો મળવા લાગ્યા. પોતાના પુરાણ અનુભવો કહેવા લાગ્યા. અને એના કારણે મારા હૃદયમાં શ્રદ્ધા પેદા થઈ. મેં આ પ્રશ્નને વૈદકીય દૃષ્ટિએ જોયો કે વિચાર્યો નથી. પણ જેમાં ગમે તેવા નિષ્ણાત ડોક્ટરોના ગુરુવર્ષ ગણાય તેવા ડોક્ટર કે વૈદ્યની કે વૈજ્ઞાનિકની ચાંચ ન ખૂંપે એવી વિશ્વના કિસ્તારની રચેલી કુદરત પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધાથી હું પ્રેરાયો. આ કોઈ પણ પ્રચલિત વૈદકીય વિષય નથી. છતાં જો કાંઈ હોય તો કુદરતી સંપત્તિના અભ્યાસે ઉત્પન્ન થયેલા આમુર્વદનીય પહેલાની જીવમાત્રને બક્ષેલી ઈશ્વરદત્ત બક્ષિસ છે. તે સકારાત્મક બક્ષિસ છે, નકારાત્મક નથી. સૃષ્ટિની કરામતમાં શ્રેષ્ઠમાં / શ્રેષ્ઠ કરામત જીવને તેના શરીરના સુરક્ષણ માટે કિસ્તારે આ સાધન પ્રથમથી બક્ષેલું છે, તે છે. તે કોઈ રોગનો ઉપાય નથી પણ શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાધન છે. આ શ્રદ્ધા મને હૃદયમાં વસી ગઈ. કેમ વસી? તેનો શો આધાર? તેવા પ્રશ્નો મારી જાતને પૂછીને હું દીર્ઘસૂત્રી બન્યો, નથી. સૂર્ય છે. હું દેખું છું. તેને કાંઈ પુરવાર કરનારી દલીલની જરૂર ખરી કે? કિસ્તારે આ શરીરનું કે કોઈ પણ જીવજંતુનું શરીરસ્વાસ્થ્ય જાળવી રાખવા માટે વૈદ્યની રચના કરી નથી પણ તે માટે દરેકને સાધન આપી દીધું. આ અચળ અને સાચી શ્રદ્ધાની વાત છે. પછી જીવ પોતાની મૂર્ખાઈથી ગમે તેમ વર્તે અને તેમાં માનવજાતે તો વિશ્વના બધાં નાનાંમોટાં જીવજંતુઓ કરતાં વધુ મૂર્ખ બની પોતા માટે વેદોની સંસ્થા ઊભી કરી

તો ભલે તેમ થયું; પણ તેથી મૂળ વાત શા માટે ભુસાવી જોઈએ? જે મનુષ્યના શરીરની રચના કરી કિરતારે હાથ ધોઈ નાખ્યા તે મનુષ્યજાતને તેણે પરાવર્ણી બનાવી! અને બીજાં જીવજંતુ, જાનવર, પશુ, પંખી અને કીટકીડાને સ્વાવર્ણી બનાવ્યાં! જીવમાત્રના શરીર કિરતારે સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત બનાવ્યાં અને તે સંપૂર્ણતા તથા સ્વાયત્તતા કાયમ ટકી રહે તે માટે દરેકને પોતપોતાનું સાધન આપ્યું છે. આ વાત હાલના સંસ્કારી (ક્લ્થર્ડ એન્ડ સિવિલાઈઝ્ડ) ગણાતા સમાજને ભલેને અરુચિકર લાગતી હોય પણ તે સત્ય છે, સૂર્ય સમ સ્વયંપ્રકાશિત છે. આ પ્રકાશને ક્યાં સુધી ઢાંકી રખાશે?

આવા આવા પ્રશ્નો અને વાતો મારી સામે આવી ઊભાં અને મારા દિલમાં વસી ગયું કે, જગતની પીડાતી માનવજાતની સેવા કરવાનું આ વિશાળ ક્ષેત્ર પડ્યું જ છે. હું શું કરી શકીશ તેની મને ખબર નથી. મારું ગળું નથી. મારી શારીરિક સ્થિતિ પણ નથી. છતાં પ્રભુએ જે ચિનગારી મારા હૃદયને આપી, તે મને પ્રભુએ જેને માટે આપી તેને હું આપું તો મને સંતોષ થાય એવા હેતુથી આ પ્રકરણો લખવાનો પ્રયત્ન મેં આદર્યો છે; પણ કેવળ એ પ્રયત્ન માત્રથી આ વિશાળ કાર્ય થવાનું નથી. આ કાર્ય સિદ્ધ થવામાં ભારે અનુકૂળતા છે અને તે સાથે પ્રતિકૂળતાઓ પણ બહુ પ્રબળ છે. અનુકૂળતાઓ એ છે કે: (૧) તે ઈશ્વરપ્રેરિત છે (૨) શરીરના સ્વાસ્થ્યની કોઈ પણ જાતની ઊણપને પૂરવાને માટે તે એક જ ચમત્કારિક અને વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ સંપૂર્ણ દ્રવ્ય છે (૩) તેનો ઉપયોગ કરવામાં શ્રદ્ધા અને સદ્ગુણ સિવાય તેની બીજી કાંઈ ક્ષિમત આપવાની નથી (૪) પરિણામે તે કોઈ પણ દ્રવ્ય કરતાં વધારે અસરકારક છે (૫) આયુર્વેદે તેને વિષદ્ધન અને રસાયણ કહ્યું છે. વિષદ્ધન એટલે શરીર અંદરના કે શરીર બહારના કોઈ પણ વિષને હણનાર અને રસાયણ એટલે વૃદ્ધાવસ્થાને અટકાવી શેગરહિત યૌવન અવસ્થા આપે તેવું. (૬) તેના ઉપયોગથી કોઈ પણ પ્રકારનું નુકસાન નથી એટલે નિર્દોષ છે આ છ ગુણોવાળું દ્રવ્ય પ્રજા પાસે ક્ષિમતપૂર્વક મૂકવામા આવે તો પ્રજાની અને આયુર્વેદની ભારેમાં ભારે સેવા કરી ગણાય; કારણ કે આયુર્વેદ પ્રત્યે મને પશ્ચાત્ત છે; છતાં હું

એમ માનતો થયો છું કે મૂત્રચિકિત્સા એ આયુર્વેદનું જન્મસ્થાન છે. કોઈ આયુર્વેદના ભક્ત મારા આ કથનથી અકળાય નહીં. સમજે, વિચારે અને નિર્ણય કરે અને છતાં તેમને મારું એ કથન સ્વીકાર્ય ન હોય અને તેને આયુર્વેદનું એક અંગ ગણે તોપણ મને વાંધો નથી. વિશેષમાં આપણા દેશની ગરીબ પ્રજા ચાલુ તબીબી પદ્ધતિની દવાઓના ભોજાઓ નીચે શારીરિક, માનસિક અને આર્થિક દૃષ્ટિએ એટલી બધી ચુસાર્દને સત્વહીન થઈ ગઈ છે અને અકળાઈ ગઈ છે કે દેશની ગરીબ અને રોગોથી પીડાતી જનતા તેને તુરત ગ્રહણ કરી લેવાની છે. એ પણ મોટામાં મોટી અનુકૂળતા છે

ઉપરની અનુકૂળતાઓ સામે નીચેની પ્રતિકૂળતાઓ પણ છે. (૧) પેશાબ પ્રત્યે આપણા સમાજની સૂઝ, તેના સ્વાદ અને ગંધ વિષેનો ખોટો ખ્યાલ (૨) પેશાબ મારફતે થીરીરમાંનું ઝેર નીકળે છે એવી આપણી ખોટી માન્યતા અને તેવો થતો પ્રચાર (૩) સૈંકળે વરસથી મૂત્રચિકિત્સાની સારવાર બંધ પડવાથી તેના ઉપયોગની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિનું અજ્ઞાન. (૪) તે પદ્ધતિમાં પાળવી જોઈતી પરહેજ પાળવામાં આપણી બેદરકારી અને આહારવિહારમાં આપણો અસચમ (૫) મૂત્રચિકિત્સા એ ઉચ્ચ અને સારકૃતિક જીવનની વિરુદ્ધની ચિકિત્સા છે એવી આજના સમાજની સમજ. (૬) તે બધાં કારણોને પોપવા જોવો અને દૃઢ બનાવવો અન્ય વેદકીય પદ્ધતિના ધર્માર્થીઓનો મરણિયો પ્રચાર; સ્વચ્છતાને નામે, સંસ્કારિતાને નામે, સભ્યતાને નામે, બીજા વેદકીય ધંધાનાં સ્થાપિત હિતોનો થતો અગર થનારો સામનો. જેકે ઘણા વેદો સ્વીકારે છે કે મૂત્રચિકિત્સા એ આયુર્વેદનું અંગ છે. છતાં ધનલક્ષી વેદોનો વિરુદ્ધ પ્રચારમાં સાથ હોવાનો સભવ છે. (૭) આ બધી હકીકતોનો વિચાર કરી પોતાના કલ્યાણ ખાતર સત્ય વર્તનને અમલમાં મૂકવા જેટલી આપણી, આપણા સમાજની નૈતિક હિમતની ખામી. ઉપરની પ્રતિકૂળતાઓ પણ છે. છતાં મને શ્રદ્ધા છે કે આયુર્વેદના અભ્યાસીઓ સત્યનિષ્ઠાથી પ્રયત્ન કરે તો મૂત્રચિકિત્સા મારફત દમનકારી વેદકપદ્ધતિને ભૂસી નાખી હિંદી જનતાને તેની નાગચૂડમાંથી બચાવી શકે. આને માટે આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ તપ કરવું જોઈએ, સંશોધન કરવું જોઈએ અને તેમા જ જીવનનું સ્વાર્પણ

કરવું જોઈએ. પ્રચલિત વૈદ્યકીય પદ્ધતિએ હવે હદ વટાવવા માંડી છે. તેમાં ઘણા ઉત્તમ પુરુષો પડેલા છે સેવાલક્ષી અને ચારિત્રશીલ સેવકો પણ તેમાં પડેલા છે. પણ તેવા જૂજનું શું ચાલે? હવે તો ઘણા ભલા અને નિખાલસ ડોક્ટરો મુક્ત કંઈ કહી નાખે છે કે, શું કરીએ? ડોક્ટરી ધંધો શીખ્યા એટલે ધંધો કરીએ છીએ પણ અમે તો નિમિત્ત માત્ર છીએ. અમે ડોક્ટરો કરતાં દવા બનાવનાર સ્થાપિત હિતોના એજન્ટો વધારે અશે છીએ કેટલાક ડોક્ટરો ખાનગીમાં ભલા હૃદયથી એકરાર કરે છે કે, “તાવ કે શરદીમાં હું મારી જાત માટે કરિયાતાનો ઉકાળો અને હરડે વાપરું છું, અને દરદી મારે ત્યાં આવે તેને બાર આનાનું ઈજેક્શન આપી તેની પાસેથી પાંચ કે દસ રૂપિયા લઉં છું.” ડોક્ટરના પ્રમાણપત્રને શોભાવે અને દરદર્માં દરદીને સાથે જ રહત આપે એવા કુશળ ડોક્ટરો હજારોમાં સો હશે બાકીના બીજા બધા તે સો શક્તિશાળી ડોક્ટરોની પાછળ પાછળ પોપાય છે, મળેલી છાપના આધારે ચરી ખાય છે, આમ છતાં શક્તિશાળી અને અશક્ત બન્ને એકબીજાના પોષક છે. એકબીજાના આધારથી સમાજ પર અપૂર્વ વર્યસ્વ ભોગવે છે. સમાજનું કલ્યાણ કરીને કોઈ વર્યસ્વ ભોગવે તેનું કાઈ દુ.ખ ન હોય. પણ સમાજને શરીરે મને અને સાધને પાયમાલ કરીને વર્યસ્વ ભોગવે એ દુ.ખદ છે. સમાજનું કોઈ પણ અંગ પોતામાં ભૌતિક કે આધ્યાત્મિક શક્તિ હોય તેને કારણે વર્યસ્વ ભોગવે તેમા ફરિયાદ કરવાપણું ન હોય; પણ તેમ નહીં હોવા છતાં સંસારના ઉદ્ધારક અને દુ.ખહારક બનીને બેસી જાય અને સસારને પાયમાલ કરે તો તે સામે ફરિયાદ કરવી એ ફરજ થઈ પડે છે. સસારમાં આજકાલ તબીબી ધંધાનું એવું થઈ પડ્યું છે કે જગતના રોગોનો નાશ કરવાની તેની ઝુંબેશમાં તે નિષ્ફળ નીવડ્યો છે, એટલું જ નહીં પણ રોગો હતા તે વધારે તીવ્ર બન્યા છે અને જે નહોતા તે નવા ફૂટી નીકળ્યા છે. દિનપ્રતિદિન કોઈ પણ દેશનાં ગામો, કસબા કે શહેરો વધારે સુખસગવડવાળાં અને સ્વચ્છ બનતાં જાય છે, છતાં ત્યાં રોગોનું અને તે સાથે ડોક્ટર અને તબીબોનું પ્રમાણ અનેક ગણું વધતું જાય છે, એ ચિંતાજનક હકીકત છે. એક જીવતી જાગતી હકીકત લઈએ. અમદાવાદમાં સને ૧૯૩૧-૩૨માં અને સને ૧૯૫૭-૫૮માં વસ્તી,

મ્યુનિસિપાલિટીનું બજેટ અને તબીબી વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા નીચે આપુ છું :

શહેરની વસ્તી	સને	મ્યુ. બજેટ	રજિસ્ટર્ડ ધંધાદારી તબીબો અને વૈદ્યોની સંખ્યા
૩,૮૨,૦૦૦	૧૯૩૧-૩૨	૩૦,૮૦,૦૦૦	૨૦૦ (આશરે)
૯,૭૦,૦૦૦	૧૯૫૭-૫૮	૩,૦૭,૦૦,૦૦૦	૮૦૦ (આશરે)

અમદાવાદ શહેરની પ્રગતિના આ આકાશ છે. છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં વસ્તી ૨૫૦ ટકા વધી છે. છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં શહેરની સ્વચ્છતા, રસ્તા, સેનિટેશન, ગીચ વસ્તીને બદલે વસવાટોના અર્થ માટે, ગટરો, નાના મોટા બગીચા વગેરે અર્થ સારુ શહેરની સુખાકારી માટે પચીસ વર્ષ પહેલાં મ્યુનિસિપાલિટી જે અર્થ કરતી હતી તે હાલ વધીને લગભગ ૯૦૦ ટકા વધ્યું છે. એટલે તે હિસાબે શહેરની વસ્તીની આરોગ્યસમૃદ્ધિ વધવી જોઈએ અને તેના કારણે પ્રજા પર બોજો ઓછો થવો જોઈએ પણ હકીકત એવું કહે છે કે પચીસ વર્ષમાં તેનું અર્થ પણ આશરે ૪૦૦ ટકા વધ્યું છે પ્રજાના તંદુરસ્ત જીવન માટે છેલ્લાં પચીસ વર્ષમાં મ્યુનિ. અર્થમાં ૯૦૦ ટકા અર્થ વધ્યું તો તે હિસાબે પ્રજા પર તંદુરસ્તીના અર્થનો બોજો ઘટવો જોઈએ તેને બદલે ૪૦૦ ટકા વધે છે તેનું શું કારણ? આ પ્રશ્ન દરેક વિચારવંત માણસ માટે ગંભીરપણે વિચારવા જેવો છે. આમા દોષ કયા છે? પ્રજાનું સ્વાસ્થ્ય સુધરવાને બદલે ગજબનું બગડ્યું છે અને પ્રજામાં જે રોગો હતા તે વધુ તીવ્ર થયા છે અને અનેક નવા વધ્યા છે, એ નક્કર હકીકતનો કોઈનાથી ઈન્કાર થઈ શકે તેમ નથી. તેનું શું કારણ? આ સ્થિતિ અમદાવાદ એકલા જ શહેર માટે છે એમ નથી, પણ ભારતના કોઈ પણ નાના મોટા ગામડાની, કસબાની અને શહેરની આવી જ ચિતાજનક સ્થિતિ છે. આને માટે જવાબદાર કોણ? જે સંસ્થા કે વર્ગ એમ કહે કે અમે પ્રજાના સ્વાસ્થ્યના જવાબદાર છીએ, અમે તેનું રક્ષણ કરીએ છીએ, તેમને હું આ નક્કર હકીકત ભેટ આપું છું કારણ કે આને માટે તેમને જ હું જવાબદાર ગણું છું. સને ૧૯૦૮માં મહાત્માજીએ ‘હિંદ સ્વરાજ’ લખ્યું તેમાં વકીલો-ડૉક્ટર અંગે કહ્યું ટીકા કરેલી છે, કે

વકીલ, ડોક્ટર અને વેશ્યા એ ત્રણેયના ધંધા એક કોટીના છે. ૪૯ વર્ષ પર જ્યારે મેં તેમનો ચોકાવનારો અભિપ્રાય 'હિંદ સ્વરાજ'માં વાંચ્યો ત્યારે મને લાગેલું કે ગાંધીજી જેવા સૌમ્ય અને સંત પુરુષ, જે પોતે વકીલ છે તે જ્યારે આવો કડક અભિપ્રાય આપે છે ત્યારે તેમાં કંઈ વજૂદ હશે ખરું. વળી ગાંધીજી હંમેશાં સત્યની શોધમાં હતા તે અને તેમના પહેલાંના અભિપ્રાય કે વિચાર બદલાતા તો તુરત તે જાહેર કરતા; પણ આ અંગે એવું કંઈ બન્યું નથી મારા અનુભવમાં પણ મને ગાંધીજીની એ માન્યતામાં સંપૂર્ણ તથ્ય લાગ્યું છે વકીલ, ડોક્ટર (વૈદ્ય) અને વેશ્યા એ ત્રણે માનવ તો છે જ. એટલે તેમની માનવતા તેમના ધંધા પર જટલું વર્ચસ્વ ભોગવે તેટલા તે સજ્જન અને સમાજને ઉપકારી છે. બાકી જીવનભરનો અનુભવ તો એવું કહે છે કે, ધનોપાર્જન અર્થે થતી વકીલાતે સમાજના સામાજિક અને નૈતિક સ્વાસ્થ્યનો નાશ કર્યો છે. અને તેવા જ વૈદ્યકીય ધંધાએ પ્રજાના શારીરિક સ્વાસ્થ્યનું સત્યાનાશ વાળ્યું છે. આ દીવા જેવી સ્પષ્ટ વાત તેમા પડેલા સારા માણસો પણ સ્વીકારતા નથી અને સમજતા હોય તો તે ઘરેડમાંથી, જૂથબધીમાંથી નીકળતા નથી એ દુઃખની વાત છે.

એટલા માટે પ્રજાએ પોતાએ જાગૃત થવું જોઈએ અને આ પ્રગતિના જમાનામા સમાજનાં બૌદ્ધિક બળોના હાથે પોતાના સામાજિક, નૈતિક અને શારીરિક સ્વાસ્થ્યનું નિર્કંદન થવા માંડ્યું છે તેમાંથી બચવાને પ્રયત્ન-શીલ થવું જોઈએ

કક્ષતા હૃદયે ઉપરનું અળખામાણું નિવેદન કરવા માટે સહૃદયો મને ક્ષમા આપે અને તેમાનું સત્ય જુઓ. સુજોષુ કિ બહુના?

અંતે મારી એક ફરજ બજાવવા ઈચ્છું છું કે, આ પુસ્તકનું આમુખ શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈએ લખવાનું સ્વીકારીને મને ઘણો ઉત્તેજિત કર્યો છે. તેથી મને ઘણો આનંદ થયો છે. સ્વજનનો ઉપકાર માનવાની જરૂર હોય નહીં

અનુક્રમણિકા

[અનુક્રમણિકામાં લેખો ઉપર મૂકેલી ક્રંદડી નવા ઉમેરાયેલા લેખો દર્શાવે છે ક્રંદડી સાથેનો આંકડો તે લેખ કઈ આવૃત્તિમાં ઉમેરાયો તે દર્શાવે છે]

આભારદર્શન	પન્નાલાલ ઝવેરી	૫
આમુખ	શ્રી મોરારજીભાઈ દેસાઈ	૭
બે બોલ	રાવજીભાઈ મંઠ પટેલ	૧

ભાગ ૧ : મૂત્રચિકિત્સા - તાર્કિક દષ્ટિએ

૧ મન-વાણીથી પર અગોચર શક્તિ	૩
૨ કિસ્તારની કચમત	૪
૩ કુદરત અને વિજ્ઞાન	૭
૪. શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન - ૧	૧૦
૫ શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન - ૨	૧૬
૭*૬ માનવમૂત્રનો મુખ્ય સિદ્ધાંત	૨૨
૭*૭. મૂત્રપ્રયોગના ભયસ્થાનો	૨૭
૮ મૂત્રના ગુણદોષનું પૃથક્કરણ	૨૯
૯ મૂત્રપ્રયોગની પદ્ધતિ	૩૬
યેશાબ માલિસ કરવાની પદ્ધતિ	૩૬
અગત્યની સૂચના	૩૯
ઉપવાસ કરવાની રીત	૩૯
૨*અગત્યની ચેતવણી	૪૩
યેશાબનાં પોતા મૂકવાની રીત	૪૩
પ્રયોગના નિયમો	૪૪

ભાગ ૨ : મૂત્રચિકિત્સાનું પુનરુત્થાન

૧. મૂત્રપ્રયોગના નિષ્ણાત અને પ્રચારક સ્વ. આર્મસ્ટ્રોંગ	૪૯
૨. ગેન્ગ્રીન (મૂત્ર અગોનો રોગ)	૫૪
૩. ગ્રોથ અને કૅન્સર	૫૮
૪. મૂત્રપિડના રોગો	૬૫
૫. હૃદયરોગ	૬૯
૬. તાવના દરદ	૭૧
મલેરિયા	૭૩
૭. વધરાવળ (વૃદ્ધિદોષજ)	૭૫
૮. ઊંડા ઘા અને દાઝવુ	૭૭
૯. બીજા નાનામોટા રોગો	૮૦
માસિક અટકાવ અંગે દરદ	૮૦
મૂત્રપિડનો સોજો	૮૧
મેદ ઓછો કરવો	૮૧
એક ભેદભર્યો કેસ	૮૨
કમળો	૮૩
આંખનો મોતિયો	૮૪
મૂત્રપિડમા બગાડ	૮૪

ભાગ ૩ : સર્વાનુભવને પંથે

૧. મૂત્રચિકિત્સાનો સ્વાનુભવ	૮૯
૨. બાર વરસનો દમ ગયો	૧૦૦
૩. મુબઈગરા દમને દેશવટો	૧૦૪
૪. કરોડરજજીનું ગંઢાઈ જવું (સધિવા)	૧૦૯
૫. અમ્લપિત્ત-પેટનો દુખાવો અને પેટના ચાદાનો રોગ	૧૧૦
૬. લકવાને અટકાવનાર મૂત્ર	૧૧૨
૭. બાબાની ઉધરસ અને શરદી ગઈ	૧૧૩
૮. ચામડીની ગરમી અને કફ	૧૧૫
૯. શઝા અને ઉત્સાહનું પ્રતીક	૧૧૬

૧૦. હૃદયરોગનો દરદી	૧૧૮
૧૧. અતિથય લોહીનું દબાણ	૧૨૧
૧૨. ગળાની ગાંઠો	૧૨૬
૧૩. ચામડીનું દર્દ	૧૨૭
૧૪. પેટનો દુખાવો	૧૨૯
૧૫. આંખનો દુખાવો	૧૩૩
૧૬. નાની જાળનું કેન્સર	૧૩૪
૭*૧૭. કેન્સર નિર્મૂળ થયું	૧૩૭
૧૮. જૂનું લીલું ખરજવું	૧૪૧
૧૯. સધિવા (ગાઉટ)	૧૪૨
૨૦. આંખનો આંમર વગેરે દર્દ ગયા	૧૪૩
૨૧. ગળાનું કેન્સર	૧૪૫
૨૨. ડૉ. મગનલાલ સવારિયા મારફત	૧૪૮
વિસ્ફોટક	૧૪૮
દમ-મસા-ગેસ-કબજિયાત	૧૪૯
આંખની આંખ	૧૪૯
દમ : એક સાવચેતી	૧૪૯
એપેન્ડિસાઈટિસ	૧૫૦
૭*૨૩. પેશાબનું બધું થઈ જવું	૧૫૧
૨૪. પાંચ વર્ષના જૂના અનુભવીના સ્વાનુભવો	૧૫૨
સફેદ કોઠ	૧૫૨
મેદ-કબજિયાત-ગભરામણ	૧૫૪
કબજિયાત-ખાસુજ	૧૫૫
ગભાશયનો સોજો	૧૫૬
માથાનો દુખાવો	૧૫૬
ફણ, મલેરિયા	૧૫૬
૨૫. કાયના દરદીઓ	૧૫૭
૨૬. રક્તપિત્ત (ક્રુષ્ણરોગ)	૧૬૨

૨*૨૭ કેટલાક નવા પ્રયોગો - ૧	૧૬૫
નેફ્રેટીઝ - ક્રીડનીનો રોગ	૧૬૬
જલ્બોદર-પેટનો દુખાવો-અને જેસ	૧૬૮
જલ્બોદર મટવું	૧૬૯
૨*૨૮. કેટલાક નવા પ્રયોગો - ૨	૧૭૦
મૂત્રચિકિત્સા - અનુભવ	૧૭૦
૨૯. ચિકિત્સકની ઓરણે	૧૭૫
ઇથોસિનોફીલિયા	૧૭૫
૩૦. શરદી અને ખાંસી ઉપર માનવમૂત્રનો પ્રયોગ	૧૭૭
૨*૩૧. માનવમૂત્રની સમન્વયશક્તિ	૧૭૯
૨*૩૨. માનવમૂત્રનો ચમત્કારી પ્રભાવ : તેની વિષદન શક્તિ	૧૮૪
૨*૩૩ કેટલીક ગંભીર ચેતવણી	૧૮૭
ઉપસંહાર	૧૯૦

ભાગ ૪ : પરિશિષ્ટો

૧. મૂત્રચિકિત્સાનું હાર્દ (માર્ગદર્શક પ્રશ્નોત્તરી)	૨૦૧
૨. ચિકિત્સામાં પથ્યનું સ્થાન	શ્રી બાપાલાલ જી. વૈદ્ય ૨૧૫
૩. મનુષ્યમૂત્ર	શ્રી બાપાલાલ જી. વૈદ્ય ૨૨૪
૪. મૂત્રચિકિત્સા	શ્રી વલ્લભરામ વૈદ્ય ૨૨૮
૫. અનેક રોગની એક જ દવા	ડૉ. મગનલાલ સલાશિયા ૨૩૧
૬. મૂત્રચિકિત્સા	શ્રી કુરુણાશંકર વૈદ્ય ૨૩૬
૭. દવાની આપણી ધેલણ	ગાંધીજી ૨૪૦

માનવભૂત્ર

ભાગ ૧

ભૂત્રચિકિત્સા—તાત્ત્વિક દષ્ટિએ

મહાત્મા ગાંધીજીના આશ્રમની સવારની પ્રાર્થનામાં નીચેનો શ્લોક પણ બોલાય છે :

પ્રાતર્મજામિ મનસો વચસામગમ્યમ્
ઘાત્તો વિમાન્તિ નિલિલા યદનુગ્રહેણ । .
યન્નેતિ નેતિવચનૈર્નિગમા ઘવોષુઃ
ત્ત દેવ દેવમજમચ્યુતમાહુરમ્યમ્ ॥

“જેનો તાગ મન અને વાણીથી પણ કાઢી ન શકાય (જે મન અને વાણીથી પણ પર છે), જેની કૃપાથી દરેક પ્રકારની વાણી પ્રકટ થાય છે, વેદો પણ ‘તે આ નહીં,’ ‘તે આ નહીં’ કહીને જ જેનું વર્ણન કરી શક્યા છે, ઋષિમુનિઓએ તેને દેવોના પણ દેવ, જન્મમરણથી રહિત અને સર્વનું મૂળભૂત તત્ત્વ કહ્યું છે તે બ્રહ્મનું હું પ્રાતઃકાળે ઊઠીને સ્તવન કરું છું.”

મન-વાણીથી પર અગોચર શક્તિ

તેવા બ્રહ્મ જે મારા હૃદયમા પણ બિરાજમાન છે તે અંતર્યામીનું ભક્તિભાવે શ્રાદ્ધાપૂર્વક સ્તવન કરી હું મારા આ કાર્યની મગળ શરૂઆત કરુ છું અને નમ્રભાવે પ્રાર્થુ છું કે, તે કૃપાસાગર મારા જેવા વામનને ઉચ્ચ અને વિશાળ દૃષ્ટિ આપે. જેને માનવમનનો વેગ પણ માપી ન શકે, જે ચક્ષુઓમાં સમાય નહીં, એવા કિરતારની કરામતને કોણ સમજી શકે? માનવ ભલે ગર્વ કરે પણ એની દૃષ્ટિ કેટલી? તેની દૃષ્ટિ તો કૂવાના દેડકા જેટલી તેણે એવી અગમ્ય, અગોચર શક્તિને પોતાની દૃષ્ટિના પરિધ પ્રમાણે તે બ્રહ્મનાં જૂજવાં નામ આપ્યાં. એક ભક્ત યોગ્ય ગામું છે કે:

ભાઈ, નામ સમજીને બેસી રહીએ,
રામ ને રહેમાન તમે એક કરી જાણ્યો,
કૃષ્ણ ને ક્રીમ એક કહીએ,
હરિ હક્ક તાલામાં ભેદ નથી ભાઈ.
અમે અલ્લા અલગ નવ કહીએ;
ભાઈ, નામ સમજીને બેસી રહીએ

ઉપરના ભાવને વિકસાવીએ તો જગતમાં જે અગમ્ય શક્તિ ઓતપ્રોત પ્રવર્તી રહી છે તેના અશાવતાર તરીકે કે તેના પયગબર તરીકે, તેના દીકરા તરીકે કે તેના અચળ નિયમોના પ્રવર્તક તરીકે જગત-ભરની પ્રજા જુદા જુદા ધર્મને રસ્તે તે એક અગમ્ય શક્તિને જ શરણે જાય છે. શ્રીકૃષ્ણે આપેલી દિવ્ય દૃષ્ટિને પ્રતાપે અનુને જે વિશ્વ-દર્શન કર્યું તેમાં અનેક પ્રાણી અને પદાર્થોના સમૂહ સમાયેલા જોયા. તેમાં હજારો સૂર્યનું તેજ જોયું, પૃથ્વી અને આકાશની બધી કરામત તેમાં જોઈ. વળી બ્રહ્માના પણ આદિ કર્તા, દેવાધિદેવ, સત્ અને અસત્થી પર,

આદિદેવ, વિશ્વના પરમનિધાન વગેરે વિશેષણોથી અર્જુને તે બ્રહ્મ-દર્શનની સ્તુતિ કરી; છતાં 'આ શક્તિના આદિ, મધ્ય અને અંત તે જોઈ શક્યો નહીં. ક્યાંથી જુઓ? જે અનાદિ છે તેનું આદિ ન હોય, આદિ ન હોય તેનું મધ્ય ન હોય અને મધ્ય ન હોય તેનો અંત પણ ન હોય. એવી અગોચર અગમ્ય શક્તિના શરણમાં અર્જુને પરમ શાંતિ મેળવી; કારણ કે એ અગમ્ય શક્તિનું શરણું લઈ તદ્દૃષ્ઠ થઈ ગયો. એનો અર્થ એ થયો કે અગમ્ય શક્તિમા પોતાનું સમર્પણ કરવાથી તેનું જ શરણું શોધવાથી, અગમ્ય શક્તિ ગમ્ય થઈ શકી, એ શી રીતે, તે આપણે વિચારીએ.

૨

કિરતારની કરામત

કિરતાર અગમ્ય, અગોચર, અનાદિ અને અવિનાશી છે એ બધું ખરું, પણ તેવા જ રહેવામાં અર્થ શો? તેમાં તેને પણ મઝા શી? આનંદ શો? તેણે ગોચર થવું જ રહ્યું, ગમ્ય થવું જ રહ્યું, નહીં તો આ વિશ્વવરચનાનો કાંઈ અર્થ નહીં; એટલે તેણે કરામત કરી. કિરતારની કરામત તે કુદરત. કુદરતમા બધુંયે આવી જાય. પૃથ્વી ઉપરાત આકાશમાં અનેક બ્રહ્માંડો હોય, તારા હોય, ચંદ્ર હોય કે સૂર્ય હોય તે બધુંયે તેમાં આવી જાય. જળચર, ખેચર કે ભૂચર પ્રાણીમાત્ર તેમાં આવી જાય. સ્થાવર કે જંગમ નાનામોટા પદાર્થો તેમાં આવી જાય. કિરતારની આ કરામત. તેની મારફત અગોચર અને અગમ્ય કિરતાર ગોચર અને ગમ્ય બન્યો જેમ કવિ તેની કવિતામાં છે, શિલ્પી તેના શિલ્પમાં છે અને ચિત્રકાર તેના ચિત્રમાં છે, તેમ કિરતાર તેની કરામતમાં આણ્યુંએ આણ્યુમા છે અને તે જેમ સંપૂર્ણ છે તેમ તેની કરામત—કુદરત કે તેનું નાનુમોટું અંગ સંપૂર્ણ છે આપણી વામન દૃષ્ટિ તેની સંપૂર્ણતાને પામી શકતી નથી; કારણ કે આપણે અપૂર્ણ છીએ. આપણે કુદરતનું સાન્નિધ્ય સાધી શકતા નથી આપણે કુદરતને તદ્દૃષ્ઠ બની શક્યા નથી. આપણે તેનાથી બહુ દૂર છીએ. જેટલા તેનાથી દૂર છીએ તેટલા તેનાથી અજાણ છીએ. જ્યા

અજાણપણું હોય ત્યાં દિલચશ્પી કયાથી હોય? ત્યાં તન્મયતા કયાંથી હોય? દિલચશ્પી ન હોય અને તન્મયતા ન હોય તો કુદરત આપણને વ્યગ્ર લાગે, ભયકર લાગે કે નુચ્છ લાગે એ સ્વાભાવિક છે. જ્યારે તેના કિરતારની સાથે આપણી શરણાગતી હોય ત્યારે જ કુદરત પ્રત્યે આપણો વિશ્વાસ અને તદ્દપતા હોય. આપણા હૃદયમાં એવું વસી રહેલું હોવું જોઈએ કે કુદરતનું નાનું કે મોટું, રમ્ય કે ભયકર અંગ એ આપણું અંગ છે આવી શ્રદ્ધા સાથે તેવો અનુભવ પણ લેવાવો જોઈએ.

પણ ‘યથા પિંડે તથા બ્રહ્માડે’નો પાઠ ગોખી મારનાર આપણામાં તેવી શ્રદ્ધા નથી, તેમ તેનો અનુભવ લેવાની તાલાવેલી પણ નથી, તેથી આપણે પામર રહ્યા અને કુદરત સાથે એકતા ન સાધી શક્યા; કારણ કે આપણે કહીએ ખરા કે વિશ્વના બધા જીવોમા એક જ નિયંતા વસી રહ્યા છે, છતાં આપણા કહેવામાં આપણને વિશ્વાસ નથી અને તે માન્યતાને આપણે જીવનમા અનુભવી નથી.

સને ૧૯૧૦ની સાલની વાત છે: હું મુંબઈથી એક જર્મન સ્ટીમરમાં દક્ષિણ આફ્રિકા જવા બેઠો ભરદરિયે એક દિવસ હું સ્ટીમરના આગલા ડેક ઉપર પ્રભુલીલામાં રાચતો હતો તે વખતે મારી સાથે એક જર્મન ગૃહસ્થ બેઠો હતો. તેણે મને એકએક પૂછ્યું. “તું તો હિંદુ છે ને?” મેં જવાબ આપ્યો “હા, હું હિંદુ છું.” તેણે પૂછ્યું. “તું માંસ ખાતો નથી?” “નથી ખાતો. હું તો સાવ શાકાહારી છું” “માંસ ન ખાવાનું કારણ શું?” તેણે પ્રશ્ન કર્યો “કારણ કે જે જીવનું માંસ ખવાય છે તેનામાં પણ મારા જેવો જીવ છે અને મને જેમ સુખદુ ખની લાગણી છે તેમ તે જીવને પણ સુખદુ ખની લાગણી છે મારામાં અને તેનામાં એક જ આત્મા ઓતપ્રોત છે એવું હિંદુ ધર્મ માને છે, હું એ માન્યતામાં માનનારો છું” મેં નિશ્ચયપૂર્વક જવાબ આપ્યો.

તે મારી માન્યતા સાબળી કાઠીક મજાક કરી બોલ્યો. “ત્યારે તો તારે પણ કોઈક દિવસે પેલી માછલીનો અવતાર લેવો પડશે ખરોને?” મેં નિશ્ચયપૂર્વક કહ્યું: “માછલીરૂપે હું ભૂતકાળમા હતો કે ભવિષ્યમાં હોઈશ તેની મને ખબર નથી હું એટલું જાણ્યું છું કે મારામાં અને તેનામાં એક જ તત્ત્વ ઓતપ્રોત છે એમ મારો ધર્મ કહે છે અને હું તેમા માનું છું.”

આ પ્રકરણ લખતાં એ પ્રસંગ મને યાદ આવ્યો અને તે દૃષ્ટિએ માછલી કે મગરમચ્છ, સિંહ અને વાઘ જેવાં હિંસક જણાતા પ્રાણી કે નાગ અને સાપ જેવાં ઝેરી જણાતાં પ્રાણી એક જ કોટીમાં ગણાય. તે સાથે સૃષ્ટિમાં આકાર પામેલા સ્થાવર કે જડ પદાર્થ પણ કુદરતનું એક અવિભાજ્ય અંગ ગણાય. આવું જાણનાર અને અનુભવનારને આ સૃષ્ટિ સુંદર, રમ્ય અને સત્, ચિત્, આનંદથી ભરપૂર લાગે.

આવા વિચારમાં રમણ કરનારને એક વાત સ્પષ્ટ જણાશે કે, જેમ કુદરતનો કિરતાર સંપૂર્ણ છે તેમ તેણે રચેલી કુદરતનું દરેક અંગ સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત છે. કળાકાર સંપૂર્ણ હોય તો તેની કલા પણ સંપૂર્ણ હોય; તેમ વિશ્વનો નિયંત્રતા સંપૂર્ણ છે તો તેની કચમત — કુદરતનું દરેક અંગ સંપૂર્ણ હોવું જોઈએ.

જુઓ, શોધી કાઢો કે, સૃષ્ટિમાં એક પણ જીવ એવો છે કે તેના જન્મતાની સાથે તેના જીવનની બધી જરૂરિયાતો તૈયાર ન હોય? કેટલીક વખત નવા જન્મ લેનારના અંગમાં કઈ ને કઈ ખામી જણાય છે, તે તો તેને જન્મ આપનાર જનેતા કે અન્ય પાશ્વિક દોષોને કારણે હશે. કુદરતી રચના તો એવી છે કે જીવમાત્રના શરીરની રચના તેના માટે સંપૂર્ણ અને સ્વાયત્ત હોય છે.

આપણે માનવજન્મની વાત કરીએ પ્રભુએ બાળકને જન્મ આપ્યો તે સાથે તેના ખોરાક માટે માનાં સ્તનોમાં દૂધ આપ્યું માના દૂધમાં વિકૃતિ ન હોય, મા સંયમી અને મિતાહારી હોય તો તેના નીરોગી — સ્વચ્છ દૂધથી બાળકનું પોષણ થયા કરે, તેનો વિકાસ થયા કરે છતાં માબાપના પાપે દૂધમાં વિકૃતિ દાખલ થઈ અને તેને કારણે બાળકમાં કાઈક વ્યાધિ પેદા થયો તો તેમાથી મુક્ત થવાને કિસ્તારે તે બાળકને સાધન આપ્યું જ છે, અને તે છે બાળકનો પોતાનો પેશાબ. કુદરતે તેને આ અમૂલ્ય સાધન સાથે આ પૃથ્વી પર મોકલ્યો છે એટલા માટે મેં લખ્યું છે કે, જેમ કિરતાર સંપૂર્ણ છે તેમ તેનું કુદરતનું નાનું શું અંગ પણ સંપૂર્ણ રચાયેલું છે અને સ્વાયત્ત છે.

કુદરત અને વિજ્ઞાન

કિરતારે જે કુદરત રચી તેમાં માનવી અગત્યનું અંગ છે. જીવ-સૃષ્ટિમાં માનવીનું સ્થાન સર્વોત્તમ ગણાય છે. એમ કહેવાય છે કે માનવજીવનમાં જ કુદરત સાથે તદ્દુપ થઈ શકાય છે એટલે કે કિરતારના સ્વરૂપમાં એકરૂપ થઈ શકાય છે એ સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાને કિરતારે માનવીને બે મુખ્ય સાધન આપ્યાં છે. મન અને બુદ્ધિ સામાન્ય રીતે મન એ માનવીમાં નિયામક શક્તિ છે અને બુદ્ધિ મનનો અંતિમ નિર્ણય કરનારી શક્તિ છે

મનના નિર્ણયનો આધાર તેના આબુબાબુના સન્નેગો, તેના સંપર્કો, તેનો પુરુષાર્થ અને તેના પૂર્વસંસ્કારો પર પણ રહે છે. બુદ્ધિનું કામ મને રચેલા સંકલ્પ-વિકલ્પોને શી રીતે પાર પાડવા તેની યોજના કરવાનું હોય છે. આબુબાબુના ભૂંડ સંસ્કારોથી ઘેરાયેલું મન સારી બુદ્ધિને પણ પોતાના પ્રત્યે ઘસડી જાય છે, કારણ કે મન સંકલ્પો ધડનાર છે અને બુદ્ધિ એ સંકલ્પોને કાર્યમાં મૂકનાર શક્તિ છે પણ મન તેના સંસ્કારોને કારણે કુદરતના નિયત નિયમોમાં શિલ્પવાન હોય, તેમાં પ્રીતિવાળું હોય તો બુદ્ધિ મનને કુદરતની રચનાને—એટલે કે કુદરતના કિરતારની રચનાને સહાયભૂત થવામાં મદદગાર નીવડે છે અને મન તેના અવળા સંસ્કારો કે સાપેક્ષને કારણે કુદરતમાં શિલ્પવાન ન હોય તો બુદ્ધિ તેને કુદરત સામે મોરચો માડવામાં અને કુદરતની સરસાઈ કરવામાં મદદરૂપ નીવડે છે આ સંસ્કાર જેમ વ્યક્તિગત જીવનનો વિષય છે તેમ સમૂહજીવનનો પણ વિષય છે અને તે પરથી પ્રજાના જુદા જુદા સમૂહ પર જુદી જુદી સંસ્કૃતિની છાપ પડે છે. જેમ કે પૂર્વની સંસ્કૃતિ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિ.

કુદરતના કિરતારના નામે ધર્મપ્રવર્તકોએ તો પોતાની ધર્મશાઓમાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આદેશ આપ્યો છે કે,

“તું તારો રોટલો તારા પરસેવાથી પેદા કરીને ખા. તને બે હાથ અને બે પગ આપ્યા છે. જે યજ્ઞ કરીને નવું પેદા કરીને ખાતો નથી તે ચોર છે અને તેવા યજ્ઞથી પેદા કરેલું અન્ન જે પોતાને માટે જ રાધીને ખાય છે તે પાપ ખાય છે.” દરેક ધર્મના ધાર્મિક વૃત્તિવાળા સત્પુરુષો એ આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તે છે. ત્યારે એક પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે માનવીને બે હાથ અને બે પગ જો મહેનત કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવવા આપ્યા છે તો પછી બુદ્ધિનો શો ઉપયોગ?

જવાબમાં દરેક ધર્મના સંત પુરુષોએ એવું કહ્યું છે કે, બુદ્ધિ તો કુદરતના સહકારમાં વાપરવાને પ્રભુએ આપી છે. એટલે કે કોઈ પણ કારણે કુદરતનું કોઈ નજીવું અંગ અપંગ હોય તો તેને મદદ કરવા માટે પ્રભુએ માનવજાતને બુદ્ધિતત્ત્વની બક્ષિસ આપી છે. બુદ્ધિ પરભોગ્ય (પારકાની સેવા માટે) હોય તો સંસાર સુખી થાય. બુદ્ધિ આપભોગ્ય (સ્વાર્થ માટે) હોય તો આ સંસારને મરુભૂમિ બનાવી દે. આ રીતે જ કુદરત સમરૂપ રહે એમ ન થાય તો કુદરત બદરૂપ બને અને બુદ્ધિ માનવજાત પર કે જીવમાત્ર પર આકૃત ઉતારે; પણ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કેવો થશે તે મનના સંસ્કાર પર આધાર રાખે છે. મનના સંકલ્પમા બુદ્ધિ સાધન છે. મન સંસ્કારોમા કેળવાયેલું હોય, કસાયેલું હોય, તપ અને ત્યાગની ભૂમિકામાં પરિપક્વ થયેલું હોય તો બુદ્ધિનો ઉપયોગ માનવકુળના કલ્યાણના કાર્યમા થશે. પણ મન સ્વેચ્છાચારી હોય, મહત્વાકાંક્ષી હોય, સત્તાખોર હોય, તેમ જ કામી, લોભી અને ક્રોધી હોય તો તે પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ માનવકુળની સ્મશાનભૂમિનો રખેવાળ બનવામા કરશે.

આમ વિચારતા કુદરત અને કુદરતના કલ્યાણકારી નિયમોના નિયમનમાં રહી જે મન પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરે છે તે બુદ્ધિ કુદરતને મદદગાર થાય છે, જીવમાત્રને ઉપકારી નીવડે છે અને સંસારની ઉત્તમ સેવા બજાવે છે પણ હાલ આપણે શું જોઈએ છીએ? માનવ-મનની પ્રેરણાથી બુદ્ધિએ ખૂબ પ્રગતિ કરી છે, માનવજાતને આશ્ચર્યચકિત કરે એવી શક્તિ વિસ્તારી છે. તેણે કુદરતની શક્તિનો અભ્યાસ કરી, તેના ગુણદોષ જાણી, તેમાંથી નવી નવી શક્તિઓ કેળવી, તેમાંથી મેળવેલા

સામર્થ્યથી તેની જ સામે મોરચો માંડ્યો છે તે સામર્થ્યને વિજ્ઞાનનું સામર્થ્ય કહીએ છીએ. આ સામર્થ્યમા બુદ્ધિની ક્રામત છે. હાલ વિશ્વભરમાં આ રમ્ય કુદરત સામે આ બુદ્ધિએ રચેલા વિજ્ઞાને ભયંકર મોરચો માંડ્યો છે અને રામ જાણે તે રમ્ય કુદરતને ક્યારે રોળી નાખશે તે કહી શકાય નહીં. આ મોટી વાત જવદી ખ્યાલમાં આવે, મારુ કહેવાનું મને સુગમ પડે અને વાચકને સમજતાં સુગમ પડે તે માટે હાલ ઊભા થયેલા અણ્ણમુદ્ધના યુગમાં માનવ, પ્રાણી અને વનસ્પતિનાં કુળ કેટલાં બિન-સલામત છે તેનું અને બુદ્ધિએ સર્જેલી દશા કેટલી કારમી છે તેનું કાંઈક વર્ણન મેં આપ્યું છે આ આપવામાં હું મારા વિષય બહાર નથી ગયો, કારણ કે આ ઊભી થયેલી વર્તમાન વિષમ પરિસ્થિતિના મૂળમાં પણ એ જ વિનાશક તત્ત્વ છે આપણે આપણા રોજબરોજના જીવનમાં પણ તેને જ અપનાવીએ છીએ અને તેનાં પરિણામો પર રાચીએ છીએ. દિનપ્રતિદિન આપણે તે વિનાશક વિજ્ઞાનની દિશામાં આંધળી દોડે દોડીએ છીએ તે નાની વસ્તુ જે હાલની કારમી પરિસ્થિતિના બીજરૂપે આપણા સામાન્ય વહેવારમાં પડી છે તે બતાવવાને માટે જ વિજ્ઞાને જે ભયંકર પરિસ્થિતિ ઊભી કરી છે તેનું વર્ણન મેં આપ્યું છે. હવે હું મૂળ વાત પર આવું આ ઉપરના પ્રવાહમાં તણાઈને આપણે આપણો જીવનવ્યવહાર અને આપણું કીમતી સાધન જે શરીર તેનું સ્વાસ્થ્ય આપણે થી રીતે બગાડ્યા અને તેમા બુદ્ધિના સંચાલનથી વિજ્ઞાને કેવો ભાગ ભજવ્યો તે બતાવવાનો હું પ્રયત્ન કરીશ

શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન - ૧

બીજા પ્રકારમાં જે મુદ્દો આપણે નારવ્યો તેને હવે આપણે સંભાળીએ કે, કુદરત જેમ સંપૂર્ણ છે તેમ કુદરતના એક નાના સ્વરૂપ અંવા બાળકનું અંગ સંપૂર્ણ અને સ્વાચ્છ બનાવેલું છે. એ શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે પરાવર્તનની જરૂર નથી, કોઈ પણ વિજ્ઞાનીય દ્રવ્યની જરૂર નથી. કુદરતના કિસ્સાને તેના શરીરની રચનામાં જ શરીરનું સંપૂર્ણ સ્વાસ્થ્ય જળવાઈ રહે તેવાં દ્રવ્યો મૂક્યાં જ છે. શરીરને પોષણ આપે તેવા નિર્દોષ ખોરાકનું સેવન હરકેમિય વિવેકથી થાય તો બાળક ઓછું થાય અને તેનું મૃત્યુ થાય ત્યાં સુધી તેનું સ્વાસ્થ્ય બગડે જ નથી. પણ આપણું મન ઓછું આપણા હાથમાં છે? આપણાં માબાપ, જેમના પર બાળકના ઉછેરનો આવાર છે, તેમને પણ ખબર હોતી નથી કે પોતાના બાળકના હિત ખાતર પોને કેવું વર્તન રાખવું. ખબર હોવા છતાં નબળાઈને તાબે થાય અને બાળકનું સ્વાસ્થ્ય બગડે. આવી ભૂલ થઈ હોય તોપણ પ્રભુની કૃપાથી તે ભૂલ સુધારવા માટે તેને પૂરી સામગ્રી મળેલી છે અને તે છે બાળકનો પોતાનો પેશાબ. દરેક છવ માટે પ્રભુની આ બક્ષિસ છે. ચોપગાં પચુઓ જે આપણા સંપર્કમાં હોય છે તેને તો આપણે જોઈએ છીએ કે હાથ વિનાનાં જનવરોનાં શરીરની રચના જ કુદરતે એવી કરેલી હોય છે કે તેની જીભ તેની મૂર્ત્તિદ્રવને પહોંચી વળે. અને તે જ રીતે દરેક જનવર કુદરતી રીતે પોતાના મૂત્રનો ઉપયોગ કરી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવવા પ્રયત્ન કરે છે.

માનસા પણ તેના ઉપયોગથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવનાં. માનસને કોઈ પણ રંગ અપુક્ત ખોરાકથી થાય, અસંયમથી થાય, માદા વ્યસનથી થાય, અનિયમિત સ્લેપીંગનીથી થાય, અનિદ્રા શ્રમ કે શ્રમ સિવાયના જીવનથી થાય અગર અન્ય કોઈ પણ કારણે થાય તો તે કારણ દૂર કરી, ધમેલાં યોગ મૂત્રપ્રયોગથી યમાવનાં આ પ્રયોગ પ્રાચીન ભારતમાં પ્રસિદ્ધ હતો. જેમ પચાસ વસ્ત્ર પહેલાં આપણા દેશમાં ઘેરઘેર વૃદ્ધ

દાદીઓ વનસ્પતિ કે ખનીજ દારોના સાધનથી ઘરનાં બાળકો કે મોટાના બગડેલાં શરીરસ્વાસ્થ્યને સુધારી લેતા, તેમ પ્રાચીનકાળમા પેશાબનો પ્રયોગ ધરગશ્ય હતો. પુરાણકાળમા લખાયેલા સસ્કૃત પુસ્તક ‘શિવામ્બુ કલ્પ’મા પેશાબનુ માહાત્મ્ય લખાયુ છે. લખાણ પૌરાણિક પદ્ધતિનુ છે અને શિવજી ને પાર્વતીના સંવાદરૂપે છે તેમાથી આપણા હેતુ પૂરતો થોડો ભાગ હું નીચે આપું છું

“હે પાર્વતી, હવે હું તમને ક્રિયાની સિદ્ધિને આપનારા પાત્રો વિષે કહીશ, કે જે પાત્રો પ્રયત્નપૂર્વક શાસ્ત્રના જાણનારાઓએ બતાવ્યાં છે. સોનાનુ, ચાદીનુ, તાબાનુ, કાસાનુ, પિત્તળનુ, લોખંડનુ, માટીનુ, સીસાનુ અને કાચનુ-બનેલું, કાંટાવાળા વૃક્ષનુ બનેલુ, બીલાનુ બનેલું, પાણીમાના શખલાંનુ કે હાડકાં વગેરેનું બનેલુ, ચામડાનુ બનેલુ અથવા પાદડાનુ બનેલું—આમાથી કોઈ પણ પ્રકારના પાત્રમાં શિવામ્બુને રાખવું, ધારણ કરવું, તેમા પણ માટીનુ અને તાંબાનું પાત્ર, હે દેવી, ઉત્તમ છે.

ખારા અને તીખા પદાર્થોનો ત્યાગ કરનાર સાધક શ્રમરહિત (વધારે શ્રમ ન કરનાર) થઈ, અલ્પાહાર કરી, જિતેન્દ્રિય થઈને ભૂમિ ઉપર સૂએ, પછી જ્યારે થોથો પ્રહર થાય ત્યારે બુદ્ધિમાન સાધકે ઊઠીને મૂત્રોત્સર્ગ કરવો. પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને તે પરમ શુભ-ચિન્તકે પ્રથમની ધારાનો ત્યાગ કરીને તેમ જ અંતની ધારાનો ત્યાગ કરીને મધ્ય ધારાને ગ્રહણ કરવી એ શિવામ્બુ ગ્રહણનો ઉત્તમ પ્રકાર છે. જેમ સર્પના શરીરમા, મોઢામા અને પુચ્છમાં એર હોય છે, તેમ જ તે ધારામા પણ હે દેવી, એવો જ પ્રકાર પ્રસિદ્ધ છે. શિવામ્બુ એ દિવ્ય અમૃત છે વૃક્ષાવસ્થા તથા રોગનો નાશ કરનાર છે. તેને લઈને યોગી હમેશાં સાધનોને ખરેખર કરે છે ”

આગળ લખતા શિવામ્બુપાનનો વિધિ અને ફળ બતાવે છે તેમા પૌરાણિક પદ્ધતિ પ્રમાણે ઘણી અતિશયોક્તિ જણાય છે. તેના મુદતી ઉપયોગથી થતા લાભનુ વર્ણન કરતાં લખે છે કે,

“પ્રથમ મુખ શુદ્ધ કરીને આવશ્યક ક્રિયાઓને કર્યા પછી જન્મ-રોગનો નાશ કરનાર નિર્મળ શિવામ્બુનુ પાન કરી એક મહિના સુધીનો પ્રયોગ કરવાથી અભ્યતર નિર્મળ થાય છે.”

પછી બાર મહિનાના પ્રયોગથી માંડી બાર વરસના પ્રયોગથી મળતી સિદ્ધિનો ઉલ્લેખ છે. એ બધી વિગતો અહીં લખવાની જરૂર નથી. આપણું કામ તો શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટેનું છે.

એ જ પુસ્તકમાં બીજા ભાગમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે: “રોજ સવારે શિવામ્બુ . . . પિવાય તો કફનો રોગ નાશ પામે છે, વાયુના રોગો અને પિત્તના રોગો નાશ પામે છે, જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્ત થાય છે અને બળવાન કાયાવાળો થાય છે.

“દિવસમાં ત્રણ વાર અને રાત્રે ત્રણ વાર જે માણસ શરીરને શિવામ્બુ મર્દન કરે છે તે દીર્ઘાયુષ્યવાળો થાય છે, મજબૂત અંગવાળો, રોગરહિત અને ઘણી જ વાર આનંદ મેળવનાર થાય છે. અહોરાત્ર ત્રણ વાર શિવામ્બુથી અગનું મર્દન કરનાર સોના સરખી કાયાવાળો સુંદર બને છે

“હે પાર્વતી! એક વાર પાન, એક વાર મર્દન શિવામ્બુથી જે કરે છે તે મહાપરાક્રમી શરીરવાળો, ત્રણ વર્ષમાં દેદીપ્યમાન શરીરભળ અને વિજ્ઞાનવાળો થઈને વાક્સિદ્ધિને મેળવનાર અને જ્યાં સુધી ચાદતાશ રહે ત્યાં સુધી જીવનારો થાય છે ”

ઉપરના અવતરણોમાથી આપણને જણાતી બધી અતિશયોક્તિ આપણે કાઠી નાખીએ તોપણ સર્વ કોઈ નીચેના મુદ્દાઓનો સ્વીકાર કરશે એવું હું માનું છું.

૧ પેશાબનો પ્રયોગ એ કંઈ નવી શોધ નથી.

૨. સૌંદર્ય વર્ષ પહેલાં ભારતવર્ષમાં તે પ્રયોગ પ્રચલિત હતો.

૩ તેના ઓછાવત્તા સેવનથી સિદ્ધિઓ મેળવવાની વાતને ટાળીને એટલું સ્વીકારવું રહ્યું કે, તેના યોગ્ય ઉપયોગથી કોઈ પણ દોષથી ગુમાવેલું શરીરસ્વાસ્થ્ય પાછું મેળવી શકાય છે અને ચાલુ સ્વાસ્થ્યને સાચવી શકાય છે.

એ જ પુસ્તકમાં પેશાબને કેન્દ્ર દ્રવ્ય તરીકે રાખી જુદાં જુદાં અનુપાનથી જુદા જુદા રોગો મટી જાય છે એવી વિગત આપેલી છે, તેની સાથે આપણને નિસ્ખત નથી. પણ તેમાથી એટલું તત્ત્વ ચોક્કસ તારવી શકાય કે બધા રોગોને શમાવવાની પેશાબમાં શક્તિ છે. આ

પુસ્તકના ઉલ્લેખ ઉપરાંત આપણને સુવિદિત છે કે આપણા યોગીઓ કે જેમણે યોગ મારફત આત્મસ્થિતિ સિદ્ધ કરવાના હેતુથી યોગસિદ્ધિ મેળવી છે તેમણે તે સાધના કર્યા પહેલા પોતાના શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ સુધારી લેવાના હેતુથી પેશાબનો જ ઉપયોગ કર્યો છે હાલમાં દક્ષિણમાં વરસો સુધી યોગસિદ્ધ મહાત્માઓ પાસે રહીને યોગસિદ્ધ થનાર મારા એક સ્નેહીએ મારા સ્વાનુભવની કથાવાળો લેખ વાંચીને મને પત્ર લખ્યો છે. તેનો ભાવાર્થ એ છે કે, તેમણે પણ એ પ્રયોગ પોતાની સાધનાના કાળમાં કરેલો તેનાથી શરીરની તદુરસ્તી સારી થાય છે એટલું જ નહીં, પરંતુ મનાદિ ઈદ્રિયોના વિકારો ટાળવામાં એ મદદરૂપ થાય છે અલભત આ પ્રયોગની સાથે સાથે ભગવાનનું સ્મરણ, તેની પ્રાર્થના અને ભગવાનની સાથેનું ભાવનાથી કરીને અનુસધાન થયા કરેલું હોય તો તેવો પ્રયોગ પ્રભુકૃપાથી ક્ષણદાયી નીવડે છે. તેમના સદ્ગુરુએ આ જાતનો પ્રયોગ કરવાની તેમને આજ્ઞા કરેલી અને તેમણે તે પ્રેમથી, કથા પણ સક્રોચ વગર માન્ય કરેલી શરૂઆતમાં તેમણે માનેલું કે ધૃણમાત્ર મનમાંથી નીકળી જવી જોઈએ તેટલા ખાતર તેમને તે પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું હશે . પણ એ સાથે એ પણ ખરું કે શરીરમાં સંપૂર્ણ તદુરસ્તી ન હોય તો યોગસાધનામાં વારંવાર વિશેષ પડે, માટે યોગસાધના કરતા પહેલાં દરેક સાધકે પોતાનું શરીરસ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ રીતે મેળવી લેવું જોઈએ તેમણે કોઈ પણ જાતના ખોરાક વિના એકલા એ પ્રયોગથી સવા માસના ઉપવાસ કરી શરીરસ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું અને સમભાવ સાથે સંયમ કેળવ્યો. અતમાં તેઓ મને લખે છે કે, “આપને આપના પેશાબથી જે ફાયદો થયો ને તે આપે જગત સમક્ષ નિ સક્રોચપણે મૂક્યો તેથી આપે એક ભારે લોક-સેવાનું કામ કર્યું એમ મને પોતાને લાગે છે.”

જેન શાસ્ત્રોમા પણ ધાર્મિક ઉપવાસોમાં મૂત્રપાન કરવાની વિધિનો ઉલ્લેખ છે ડૉક્ટર જીવરાજ ઘેલાભાઈના ‘વ્યવહારસૂત્ર’મા તે આપવામાં આવેલ છે મૂળ પાઠ ॥ ૪૧ ॥

“ભાવાર્થ (૪૧) જે પડિમા કહીને કહું છું. નાની માત્રા (પેશાબ)ની પડિમા અને મોટી માત્રાની પડિમા નાની માત્રાની પડિમા પહેનાર સાધુને કલ્પે પહેલી શરદ (શિયાળાના) ઋતુકાળના સમયને વિષે એટલે

માગશર માસે તથા છેલ્લા ઉષ્ણ (ઉનાળાના) કાળ સમયને વિષે એટલે અપાડમાસે ગામ બહાર, ગામને વિષે અથવા જ્યાં સુધી સનિવેશને વિષે, વનને વિષે, વનની કઠણ જગ્યાને વિષે પડિમા સ્થાપવી (વહેવી) કહ્યે, જતિને પડિમા વહેવી. વડી વર્ગે તો ૧૪ ભક્તે પૂરી થાય. એટલે છ ઉપવાસ પછી પારણું કરે. જો ન જમીને પડિમા વહે તો ૧૬ ભક્તે એટલે સાત ઉપવાસે પૂરી થાય. આ પડિમા વહેતા જે જે માતુ (પિશાબ) દિવસે આવે તેને પી જાય. ને રાત્રે આવે તે ન પીએ (એટલે પરઠવે). માતું જીવ સહિત હોય તે પરઠવે, જીવરહિત આવે તે પી જાય. ચીગટવાળુ માતું હોય તે પરઠવે ચીગટ વિનાનુ હોય તે પીએ. રજ સહિત હોય તો પરઠવે, રજરહિત હોય તો પીએ. જે જે માતુ પછી તે થોડું હોય કે ઘણું હોય તેનું ઉપર મુજબ કરે.

મોટી માત્રાની પડિમા અગીકાર કરનારને પણ ઉપર મુજબ પેશાબ પીવાનો વિધિ છે. પણ તેને ૭ અને ૮ ઉપવાસ કરવાનો વિધિ છે. આ પડિમા પૂર્વેધર સાધુ વહે છે ”

હજી પણ ગામડામા ડોશીમા બોળકોના રોગ માટે એ સાધન વાપરે છે. મૂત્ર એ કોઈ અમુક રોગની દવા નથી પણ બગડેલા શરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી લેવાની કુદરતે બઝેલી અમૂલી બક્ષિસ છે.

તિબેટમાં લામાઓ તો આનો સારી રીતે ઉપયોગ કરે છે. આ કાઈ નવી વાત નથી પણ પુરાણી પ્રણાલી છે. તે પ્રણાલી કુદરતની રચનાને અનુસરીને હોઈ દોષરહિત છે અને ધર્મ છે; કારણ કે તેથી યુક્ત વર્તનમા સંયમ અને સાદાઈ કેળવાય છે

પણ માનવી તે માનવી છે. તે અનેક ઊણપોથી ભરેલો છે. તે ઊણપોમાંથી ભાગ્યે જ કોઈ બચી જાય છે અને બાકીના તો આ સંસારમાં બિનજવાબદાર બની અનેક નાનીમોટી બૂરી આદતોથી શરીર-સ્વાસ્થ્ય બગાડતા આવ્યા છે. સંસારમાં માનવી જેમ કુદરતી જીવનમાંથી દૂર દૂર ભાગતો જાય છે તેમ તેમ તેનું સ્વાસ્થ્ય પણ બગડતું જાય છે અને આ જમાનામાં તો કદાચ પરાકાષ્ઠાએ પહોંચ્યું હશે. આનાથી વિશેષ બદતર દશા કઈ હશે? આ બદતર દશાની શરૂઆત પણ એ રીતે જ થઈ હશે ને કે માણસે, કુદરતે શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવા

આપેલી સીધી સાદી બક્ષિસ—મૂત્રનો સીધો ઉપયોગ કરવાને બદલે તેણે
 સાથે સાથે આજુબાજુની વનસ્પતિનો અનુપાન તરીકે ઉપયોગ કરવા
 માંડ્યો હશે અને ધીમે ધીમે તે અનુપાનનાં દ્રવ્યો જ તેનું મૂળ
 સ્થાન દબાવી બેઠા હશે. અરણ્યમાં કુદરતની ગોદમાં રહેતા તે સમયના
 શરીરશાસ્ત્રીઓએ સશોધક વૃત્તિથી અનેક અનુભવો કરી, અનેક સાધના
 કરી આયુર્વેદની રચના કરી છે. શરૂઆતમાં મૂત્રને મધ્યમાં રાખીને
 વનસ્પતિ દ્રવ્યોનો અનુપાન તરીકે ઉપયોગ કરવા માંડ્યો હશે પછી અંતે
 મૂત્રને પણ તરછોડી પાણી, મધ, ઘી કે દૂધ વગેરેનો ઉપયોગ થયો
 હશે એમ લાગે છે. અંતે મૂત્ર, મૂળરૂપે હતું તેને બદલે વનસ્પતિ દ્રવ્યો
 મૂળ દ્રવ્ય તરીકે બની બેઠા તેથી જ તેમાં મોટે ભાગે કુદરત સાથેનો
 સંબંધ સચવાઈ રહ્યો; પણ પરિણામે કુદરતની મૂળ કચમત સાવ વિસારે
 પડી ગઈ છે જેમ હાલનું ઔષોપથી વિજ્ઞાનની દૃષ્ટિએ એટલું બધું આગળ
 વધ્યું છે અને સમાજ પર એની પકડ એટલી બધી જામી ગયેલી છે કે,
 આયુર્વેદને એની સાથે પરોવી દેવામાં આવશે તો આયુર્વેદ પણ ભૂંસાઈ જાય
 એવો પૂરો સભવ છે, તે જ પ્રમાણે આયુર્વેદના પ્રચલ વેગ સામે કુદરતનો
 મૂળ મુદ્દો વિસારે પડી ગયો હશે. આ વિસારે પડી ગયેલી દિવ્ય બક્ષિસની
 કાઈક ઝાખી ઝાખી યાદનું દર્શન હજી પણ લોકજીવનમાં થાય છે. ગામડામાં
 વૃદ્ધ માતાઓ પોતાના બાળકોને બીમારીમાં તેમનું મૂત્ર પિવડાવીને તેમનું
 શરીરસ્વાસ્થ્ય સાચવે છે મૂત્રના ઉપયોગથી ગમે તેવા ઘા પણ ડુઝાઈ
 જાય છે તેવી પ્રચલિત માન્યતા હજી પણ આપણા સમાજમાં છે. ‘એ
 માણસ તો વાઢી આંગળી પર પણ મૂતરે એવો નથી’ એ ઉક્તિમાં એ
 જ અર્થ છે કે, વઢાયેલી આંગળીને દુરસ્ત કરવાની શક્તિ મૂત્રમાં છે
 ગામડાની ભાગોળે ઘણા દિવસો સુધી મુક્રમ નાખી મજૂરી કરી ગુજરાન
 ચલાવતા લુહારિયાઓની ક્રોમ પોતાના બળદને તેનું જ મૂત્ર ટીપેટીપુ
 પાવ છે, જેથી બળદને મૂત્રમાનાં પોષણના દ્રવ્યો મળતાં અને બળદ માતેલા
 અને તેજદાર રહેતા. એ હકીકત મેં જાતે જોયેલી છે. આજે પણ તિબેટમાં
 મૂત્રનો ઉપયોગ સારા પ્રમાણમાં થાય છે ત્યાંના લામાઓ તેના ઉપયોગના
 પ્રતાપે દોઢસો વરસ સુધી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવી શકે છે અને એ
 જ સાધનથી રણમાં મુસાફરો પોતાનાં ખોરાક-પાણી ખૂટી પડે ત્યારે

પોતાનો જ પેશાબ પીને દિવસો સુધી મુસાફરી કરી સલામત રીતે રણને વટાવી શક્યા છે. વહાણવટાનો ધંધો કરનારા ભરસમુદ્રમાં તોફાની હવામાં પોતાનું વહાણ અવળે રસ્તે ચડી જાય અને પોતાને પીવાના પાણીનો તથા ખોરાકનો જથ્થો ખૂટી પડે ત્યારે વહાણ પરના માણસોને પોતાના જ પેશાબથી ટકાવી શકતા હતા; અને એમ કરતા થોડા દિવસોમાં બીજુ વહાણ મળી જાય કે કિનારો મળી જાય એટલે છેવટે બચી જતા હતા એવો હેવાલ વહાણવટાના ઇતિહાસમાં છે. મરહૂમ મોરીસ વિલ્સન જેણે હિમાલયના પ્રખ્યાત શિખર એવરેસ્ટ પર ચડવાનો ભગીરથ પ્રયત્ન કરેલો, તેમણે ચડતાં ચડતાં પીવામાં અને શરીરે માલિસ કરવામાં પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ કરી હરેક પ્રકારની નાનીમોટી માદગીમાંથી પોતાના શરીરને બચાવ્યું હતું, અને તે જ સાધનથી ઉપવાસ અને માલિસ કરી પોતાનું ચેતન અને જીવન-શક્તિ ટકાવી રાખ્યાં હતાં. આ પ્રયોગ એવરેસ્ટ પર આરોહણ કર્યા પહેલાં તિબેટના લામાઓ પાસેથી તેમણે જાણી લીધો હતો.

૫

શરીરસ્વાસ્થ્યનું સાચું સાધન-૨

આ મૂત્રપ્રયોગ પશ્ચિમના દેશોમાં ક્યારથી પ્રચલિત હતો તેની જરૂરી માહિતી મને હજી પ્રાપ્ત નથી થઈ. પણ ઈસુ ખ્રિસ્તના એક વાક્ય પરથી શ્રદ્ધાળુ ખ્રિસ્તીઓએ તેનો પ્રયોગ કરવા માડ્યા હશે. ‘ધી વૅટર ઓફ્ લાઈફ’ નામનું પુસ્તક લખનાર જોન આર્મસ્ટ્રોંગે પણ બાઈબલના જૂના કરારમાંથી તેની પ્રેરણા મેળવેલી. જૂના કરારના પાંચમા અધ્યાયમાં આજ્ઞા છે કે “Drink waters out of thine own cistern” અર્થાત્ તારા પોતાના જ શરીરમાંથી નીકળતા પેશાબનું પાન કર આ વાક્યના અનુસંધાનમાં શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે ઘણી સ્મૃતિઓ તાજી થઈ અને તે પરથી તેણે પોતા પર એ પ્રયોગ કર્યો તેની વિગત આપણે આગળ વાંચીશું; પણ તે પરથી એવું તારતમ્ય કાઢી શકાય કે, પશ્ચિમના દેશોમાં પણ આ પ્રયોગ જાણીતો હતો અને

લોકો તેનો લાભ લેતા હતા. વળી બાઈબલના નવા કરાર—(મેથ્યુ ૬-૧૭)માં એવો ઉલ્લેખ છે કે, “when thou fastest, anoint thy head and wash your face” આ સૂત્ર વાંચતાં જ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને એવું સૂઝી આવ્યું કે તેમણે પેશાબ પીવા સાથે તેનું શરીર પર માલિસ પણ કરવા માંડ્યું; અને ખાસ કરીને ગળું, મોં અને માથા પર સારી રીતે માલિસ કરવા માંડ્યું. પરિણામે ધર્મપુસ્તક બાઈબલમાં કહેલા સૂત્રની વ્યર્થતા તેમને સમજાઈ.

એ રીતે પશ્ચિમની પ્રજાએ ધર્મપુસ્તક બાઈબલમાંથી આ પ્રયોગની પ્રેરણા મેળવી છે; પણ તે પહેલાં આ પ્રયોગ પ્રચલિત હતો કે કેમ તેની કોઈ ચોક્કસ માહિતી નથી. બાઈબલના ઉપરના સૂત્ર પર શ્રદ્ધા રાખી ગુજરાતમાં રહી ગયેલા એક પ્રખ્યાત મિશનરી ડોક્ટરે હજારો દર્દીઓનાં અનેક પ્રકારના દર્દો મટાડવામાં દવાના હિસ્સામાં જ તે જ દરદીના પેશાબનો પણ હિસ્સો નાખવાની પદ્ધતિ દાખલ કરેલી. દરદીના દરરોજના પેશાબમાંથી થોડો હિસ્સો તેને તપાસવાના નામે દરદીના નામવાળી શીશીમાં તે ડોક્ટરનો મદદનીશ માણસ હંમેશાં લે અને તેની દવાની સાથે પેશાબનો એક હિસ્સો હંમેશાં ઉમેરે પરિણામે ડોક્ટરને ખાતરી થઈ કે તેના દરદીઓને સત્વરે આરામ થવા માંડ્યો. શ્રદ્ધાથી પ્રેરાઈને તેણે આ રીતે હજારો દરદીઓની સારવારમાં દવા સાથે પેશાબનો પણ ઉપયોગ કરી એક નિષ્ણાત ડોક્ટર તરીકે ભારે ખ્યાતિ મેળવેલી. જોકે આ અખત્યાર કરેલી પદ્ધતિ સાવ છૂપી રાખવામાં આવેલી. ડોક્ટર પોતે અને તેનો મદદનીશ બે જ જણ જાણે.

જઈ સદીની શરૂઆતમાં ગ્રેટ બ્રિટનમાં એક અદ્ભુત પુસ્તક પ્રગટ થયું. તેનું નામ ‘એક હજાર જાણવા યોગ્ય નુસખા’ હતું તેમાં નીચેની હકીકત આપેલી છે :

શરીરની અંદરની અને બહારની દરેક બીમારીનો સર્વમાન્ય અને ઉત્તમ ઉપાય એ છે કે, “નવ દિવસ લાગલગાટ સવારમાં તમારું પોતાનું મૂત્ર પીઓ. તે રક્તપિત્ત મટાડે છે અને તમારા શરીરને હળવું અને પ્રદુષિત બનાવે છે.” “પેટનું જલ્દર અને કમળો પણ એ જ પ્રમાણે મૂત્રનો ઉપયોગ કરવાથી મટે છે.” “મૂત્રને ગરમ કરીને તમારા કાનને

નરમ પિંચકારીથી ધોયા કરો તો તેનાથી કાનનું બહેરાપાણું, તેમા ચાલતી ધમણ અને કાનનાં અનેક દરદો નાબૂદ થશે.” “તમારી આખો દુખવા આવી હોય અને સૂજી ગઈ હોય તો તમારા મૂત્રથી તેને ધોયા કરવાથી તે દુખાવો અને સોજો મટી જશે, અને સાથે સાથે આખ સ્વચ્છ અને તેજદાર દૃષ્ટિવાળી થશે.” “તમારા હાથ જૂઠા પડી ગયા હોય, તેમા ચીરા પડ્યા હોય અને ખરમીને કારણે ચાદાં પડ્યાં હોય તો તેને તમારા મૂત્ર વડે ધોવાથી અને ચોળવાથી તે સારાં થઈ જશે.” “તમને શરીર પર તાજો ઘા થયો હોય તો મૂત્રથી તે ધોયા કરવો. તેથી અસાધારણ સુધારો થશે. શરીર ઉપરના કોઈ પણ ભાગમાં તમને ચેળ કે બળતરા થતી હોય તો તે ભાગ પર મૂત્ર ચોળો એટલે તે બંધ થશે.” “તમને હરસ થયા હોય અગર ગુદાના ભાગ પર અન્ય કોઈ દરદ થયું હોય તો ગુદાને વારવાર મૂત્રથી ધોયા કરો તો હરસ અને અન્ય કોઈ પણ દરદ મટી જશે.”

ઈંગ્લંડમાં અઢારમી સદીની શરૂઆતના સમયમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા પુસ્તકમાં મૂત્રના અસરકારક ઉપયોગ વિષે ઉપરનો ઉલ્લેખ છે. તે ઉપરાંત સને ૧૬૯૫મા પ્રસિદ્ધ થયેલું પુસ્તક ‘સોલોમનનો અગ્રેજ વેદ’ માં મૂત્ર વિષે અજાયબી ભરી હકીકત છે. તેમાં લખ્યું છે :

“માનવી અને મોટા ભાગના ચોપગાં જાનવરોનું મૂત્ર ઘણા ઉપયોગ-મા આવે છે તેમાંય માનવીનું મૂત્ર પદાર્થવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર અને રસાયણ-શાસ્ત્રમાં વપરાય છે તે લોહીમાનો પાણી જેવો પારદર્શક ભાગ છે. તે વહેતી રક્તવાહિનીઓ મારફત નસોમા પસાર થાય છે અને ત્યાં અલગ પડે છે અને તે પાણી જેવો પારદર્શક પદાર્થ તે સ્થાનમાં આથો થઈ મૂત્રરૂપે તૈયાર થાય છે. પુરુષ અગર સ્ત્રીનું મૂત્ર ઉષ્ણ છે, રૂક્ષ છે, જામી ગયેલા અંતરાયોને ઓગાળે છે અને કોઈ પણ જાતના સંક્રમણ વિનાશક છે જે તે શરીરની અદર લેવામા આવે તો ચક્રત (લીવર), બરોળ, પિત્તાશયનાં દર્દો, જલ્દર, સ્ત્રીઓના માસિક આવનું બધું થવું, કમળો, પ્લેગ અને બધી જાતના ઝેરી તાવમાથી બચવામાં બહુ ઉપયોગી છે.

“શરીરના બાહ્ય ભાગમા મૂત્રનો ઉપયોગ કરવામા આવે તો તે ચામડીને સ્વચ્છ કરે છે. અને જે તે તાજું અને હૂફાળું હોય તો ચામડીને મુલાયમ કરે છે. ગમે તેવા ઝેરી હાથિયારથી થયેલા ઘાને સ્વચ્છ કરે

છે, તેને ફાવે છે અને સૂકવે છે ચાંમડીનાં ભયંકર દરદોને મટાડે છે. તાવમાં શરીર પર માલિસ કરવાથી તાવની ગરમી ઓછી કરી નાખે છે. શરીરનો ધ્રુજારો, શરીરના કોઈ ભાગનું જૂઠાપણું અને લકવા માટે તે ઉત્તમ ઉપાય છે અને બરોજના ભાગ પર ચોળવામાં આવે તો તેનું દુખ મટાડે છે મૂત્રમાં રહેલા હવામાં ઊંડી જાય એવા કારોમાં પણ અજબ ગુણ છે તે ખટાશને ચૂસી લે છે અને માનવશરીરના રોગોને મૂળમાંથી નાબૂદ કરે છે તે શરીરમાની નસો, આંતરડા અને ગર્ભાશયમાં જે કાંઈ અડચણ હોય તેને દૂર કરે છે વળી ફેફડું, ચક્કર આવવા, મગજની નસ તૂટવી, આચ્કી કે તાણ આવવી, સુસ્તી થવી, આધાશીશી ચડવી, લકવા, પગનું રહી જવું, કાનનો બહેરાટ, કોઈ ભાગ નિરુપયોગી થઈ જવો, શરીરના કોઈ ભાગનું સુકાઈ જવું, વાયુ આવવું, ભારે શરદી અને માથું, મગજ, જ્ઞાનતત્ત્વો, સાધાઓ અને ગર્ભાશયના શરદીના કારણે થતા રોગો તેમ જ પ્રદર જેવા રોગોને મટાડવામાં મૂત્ર પ્રશસાપાત્ર ભાગ ભજવે છે. તે રક્તવાહિની નળીઓમાં તેમ જ મૂત્રના માર્ગમાં જામી ગયેલા અટકાવોને સાફ કરે છે, તેમ જ તે માર્ગમાં જામી ગયેલા કારોને ઓગાળીને દૂર કરી કીડની માહેની પથરી કે કાકરીને તોડીને શરીર બહાર ફેંકી દે છે. મૂત્રરોગ વગેરે મૂત્રાશયના સર્વ રોગોનો તે ખાસ ઉપાય છે ”

મૂત્રના ઉપયોગ વિષે ફ્રાન્સમાં પણ આવી હકીકત જાણીતી હતી. અઢારમી સદીની શરૂઆતમાં તો પેરિસના દાતના દાકતરો પેશાબથી દાતને ધોઈને દાતના સઘળા રોગો દૂર કરતા આમ પુરાણા કાળમાં શરીરસ્વાસ્થ્યમાં મૂત્રનો ઉપયોગ કરવાનું ઘણું પ્રચલિત હતું, પણ મધ્યકાળમાં તે વિસારે પડી ગયું. હવે એવો સમય આવ્યો છે કે જગત તેને વધાવી લેશે અને તેને પ્રાચીન કાળની પ્રતિષ્ઠા પ્રાપ્ત થશે દિન-પ્રતિદિન તેના વિષેનું આપણું અજ્ઞાન દૂર થતું જાય છે. જ્યાં અદ્યતન વિજ્ઞાનની બોલબાલા છે ત્યાં પણ પ્રખ્યાત તબીબી નિષ્ણાતોએ માનવ-મૂત્રમાં શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સાચવવાની જે શક્તિ છે તેનો સ્વીકાર કરવા માડ્યો છે વળી જીવશાસ્ત્રના પ્રખ્યાત અધ્યાપક જીન રોસ્ટેન્ડે માનવ-શરીરમાં રહેલી રસગંધિઓની શોધ કરી અને તેમાંથી છવતા જીવનરસો, જેમને હોર્મોન્સ કહે છે તે, શરીરને ઉત્તમ ખોરાક પૂરો પાડે છે એવું

આમિન ક્યું છે ત્યારથી મૂત્રની શક્તિ વિષે સાચા ખ્યાલ શરીરશાસ્ત્રીઓને વસી રહ્યો છે; કારણ કે તે સ્વગ્રંથિઓમાંથી સ્રવના રસોનાં કેટલાંક ભાગ કીડનીમાં ગળાઈને પેશાબ સાથે બહાર નીકળે છે, જેનો પાછો ઉપયોગ કરવાથી માનવશરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી લેવામાં અસરકારક થાય તેમ છે. આ રીતે છેક છેલ્લી દુબની જીવશાસ્ત્રની શોધથી સમજાય છે કે મૂત્ર એ નકામી ચીજ નથી પણ એક અમૂલ્ય ચીજ છે. તે સર્વશ્રેષ્ઠ જીવદ્રવ્ય દવાની અદ્ભુત કૂપી છે. એક, અંગ્રેજ શરીરશાસ્ત્રી શ્રી અંબીસ બારર એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરે છે કે, આપણું શરીર કોઈ પણ ઔષધિ દ્રવ્ય કરતાં વધુ ચમત્કારિક દ્રવ્ય બનાવે છે, જે સૌથી વધારે સંપૂર્ણ છે અને તેમાં શરીર માટેનાં જેરી ઝંતુઓનો નાશ કરનાર વિશ્વથી તત્ત્વ રહેલું છે; તે દ્રવ્ય આપણો પોતાનો જ પેશાબ છે.

દંડવેંડનો એક પ્રખ્યાત ડોક્ટર ટી. વિલ્સન યેચમાન, પી. એચ. સી. એમ. ટી. એક પત્રિકામાં લખે છે કે, દરેક દરદીના શરીરની જુદી જુદી રોગી અવસ્થાને કારણે તેના પેશાબનું સ્વરૂપ જે પણ ભિન્ન ભિન્ન થાય છે તેને કારણે ભાંગી ગયેલાં અગર કંઈ ખામીવાળાં અંગોને સીવે થયેલા રોગાં સિવાયના બધા રોગોને સુધારવામાં તે ઉપયોગી નીવડે છે. તમ્મ હજારથી વધુ વધુ દવામાંથી દરદીને અનુકૂળ આવતી દવાની પસંદગી કરવામાં થતી ભૂલમાંથી, પેશાબ લેદને બચાવે છે; કારણ કે શરીરની અંદરનાં બળોથી જે ન સુધરી શકે તે શરીરની બહારનાં અનેક બળોથી નહીં સુધરી શકે. આવા કારણે દેશદેશમાં જે ભરતની કોથો છે તેને દવા દાડતી જરૂર પડતી નથી. તેઓ પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ કરવા દેવાયેલી હોય છે. રેનીના અગાધ ગ્રુમાં કે દરિયાના પાણીમાં ભૂલા પડેલા મુસાફરો અને નાવિકો પણ તે જ સાધનથી પાણી અને અન્ન વિના પોતાના શરીરનું રક્ષણ કરી શકે છે. તો પછી વર્તમાનકાળમાં તેનો ઉપયોગ કેમ બંધ થયો છે એમ આપણને સહેજે પ્રશ્ન થાય છે. કારણમાં તો એટલું જ કહી શકાય કે આપણાં જીવવાનાં મૂલ્યાંકનો બદલાઈ ગયાં. આપણે એક દિશામાં જતા હોઈએ અને જે જે ગાડ, મકાનો કે દુશ્મો આપણી જમાણી બાજુએ હોય તે બધાં પાછાં આવનાં જમાણી બાજુએ નથી હોતાં. એ રીતે જીવવાના અને જીવવાની રીતિના આપણા ખ્યાલ જેમ

જેમ કુદરતથી દૂર દૂર ભાગતા ગયા, તેમ તેમ કુદરતી સાધનોનો ઉપયોગ આપણે વિસારી દીધો. એ પ્રગતિ વિજ્ઞાનવિભૂષિત જમાનાનાં લક્ષણ છે; છતાં એવી પણ ઘણી વ્યક્તિઓ પડી છે કે તેનો લાભ પૂરેપૂરો ઉઠાવે છે. અહીં કે પરદેશમાં અનેક માણસો પડ્યા છે કે જે ચાલુ જમાનાના વિજ્ઞાનથી પૂર્ણ માહિતગાર હોવા છતાં તેના દૂષણોથી અને દરદથી તે દૂર રહી સાચા કુદરતી સાધનનો પૂરેપૂરો લાભ ઉઠાવે છે. દેશમાં એવા તો જાણ્યા-અજાણ્યા અનેક માણસો પડ્યા છે. યોગીઓ, સાધુ, સતી, ઘણા સંન્યાસીઓ, યતિઓ, અને જે સત્ય વાત સમજાય તેને વળગી રહે તેવા અનેક છે અને પરદેશમાં પણ છે ઇંગ્લેંડના લીડ્ઝ અને હેરોગેટ શહેરના જે. પી. શ્રી ડબલ્યુ. એચ બક્સટર પોતાના પેશાબનું નિયમિત પીન કરતા હતા, એટલું જ નહિ પણ તેમણે તે અંગે અનેક લેખો લખ્યા છે. તે વરસો સુધી—ઘણા વૃદ્ધ થયા ત્યાં સુધી જીવ્યા તેમણે એવી જાહેરાત કરી છે કે, તેમને થયેલું કેન્સરનું ઘણું ભયકર દર્દ તેના સોજા ઉપર પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતા મૂકીને તથા તાજે પેશાબ પીને મટાડ્યું છે. પોતાના આવા જ બીજા રોગો પણ એ જ સીધાસાદા ઉપચારથી મટાડ્યા છે. તેમનો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે, જગતમાં કોઈ પણ સર્વોત્તમ જનુનાશક દ્રવ્ય હોય તો તે મૂત્ર છે. આવી શોધ કર્યા પછી તેમણે દરરોજ ત્રણ ટંબલર મૂત્ર પીને કોઈ પણ ભાવી બીમારીના જોખમમાથી પોતાની જાતને બચાવી છે તેમનો એવો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય હતો કે, જે આમ પોતાનો તાજે પેશાબ લેવાય તો તે સાવ નિર્દોષ દ્રવ્ય બને છે તે હમેશા પોતાની આંખમાં આજીને આખની શક્તિનું રક્ષણ કરતા ઉપરાંત ઘા, સોજા અને ગૂમડાંનાં દરદોમાં તેનો ઉપયોગ કરી તે મટાડતા. શ્રી બક્સટરની આ હકીકત શ્રી સીરીલ સ્કોટે પોતાના ‘ડોક્ટરો, દરદો અને તદુરસ્તી’ નામના પુસ્તકમાં આપી છે. વિજ્ઞાનપ્રધાન આ જમાનામાં દિનપ્રતિદિન દરદોના આ કુદરતી સાધનનો પ્રચાર થતો જાય છે મારા પ્રયોગની વાત અમદાવાદના એક પ્રખ્યાત એફ આર સી એસ ડોક્ટરે જાણી ત્યારે મને તેમણે જણાવ્યું કે, ‘મૂત્રપ્રયોગની તમારી વાતમાં મને ઘણું તથ્ય લાગે છે, કારણ કે પેશાબમાં યુરિયા નામના ક્ષાર છે તે શરીરનું સારું જાતન કરે છે. તે યુરિયા પેશાબ મારફતે બહાર નીકળે છે. તેને શરીરમાં નાખવાથી તો તેની સારી અસર

શરીરસ્વાસ્થ્યમાં થાય. અમે ડૉક્ટરો, તે યુરિયાને દવામાં આપીએ છીએ. તે વૈજ્ઞાનિક બનાવટ હોય છે. તેનાથી યુરિયાની ખોટ તો પુરાય પણ બીજા કેટલા કીમતી કારો પેશાબ મારફતે બહાર નીકળે છે તેની કોને ખબર? અને તે ખોટ શી રીતે પૂરી થકાય?' અર્થાત્ પેશાબથી જ તે બધા કારોની ખોટ પુરાય પેશાબના કારોમાંથી ઉત્તમ જાતના નાહવાના સાબુઓની અને પેશાબમાંના હોરેમોન્સ નામના દ્રવ્યમાંથી મોં પર લગાવવાની ભારે કીમતી એવી કીમતી બનાવટ ઇંગ્લેંડના કેમિસ્ટોની જાણમાં છે અને તે હજુ વેચાય છે આમ આપણે જાણી ન શકીએ અને જોઈ ન શકીએ એવી રીતે માણસના મૂત્રનો ઉપયોગ થયા કરે છે, થોડા સમય પછી એવું પણ બનવા સભવ છે કે તબીબો પોતે પોતાના દરદીઓ જાણે નહીં તે રીતે, મૂત્રના ઉપયોગથી તેમનું દરદ મટાડીને જથ અને ધન પ્રાપ્ત કરતા થાય

૬

માનવમૂત્રનો મૂળ સિદ્ધાંત

પાછળના બે પ્રકરણો માનવમૂત્રને શરીરસ્વાસ્થ્યના સાથા સાધન તરીકે ગણીને આજ સુધી જગતભરમાં તેનો જે ઉપયોગ થતો હતો તે અને હજી પણ તેનો જે ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે તે હકીકત મેં રજૂ કરી જેને આપણે જનતા કહીએ છીએ, બીજા શબ્દોમાં લોકો કહીએ છીએ, તેઓની નીતિ, રીતિ, પદ્ધતિ અને ઉક્તિમાં સામાન્ય સમજનું તત્ત્વ ભરપૂર હોય છે. “તે તો મૂત્ર પીને તેની પાછળ પડ્યો છે.”, “તે તો વાઢી આંગળી પર પણ મૂત્રે એવો નથી.”, ગામડાંમાં ગવાતાં લગ્નપ્રસંગના ગીતો સાથે મહેણાટોણા મારવાનો રિવાજ પણ પ્રચલિત છે. કન્યાપક્ષની ગાનારીઓ વરને ટોણો મારે કે “તારી મારીએ તને મૂત્ર પાઈને ઉછેર્યો પણ હવે તું ઘી દૂધ પીજે.” નાના બાળકને મબારખી થઈ હોય તો તેની વૃદ્ધ દાદી બાળકની માતાને કહે છે કે, “જોતી નથી છોકરાને મબારખી થઈ છે કોઈનેય શુ પૂછવાનું? મૂત્રે ત્યારે ઝીલીને ચાગળું પાઈ દેને”

આ બધી વાતોમા હેતુ છે, અને તેમા સામાન્ય સમજ છે તે સામાન્ય સમજ પેઢીઓના સરકારથી ઘડાયેલી હોય છે ભલે તેના પ્રાકૃત શબ્દો અને પ્રાકૃત ભાષા પોતાને સભ્ય ગણતા સમાજને રુચિકર ન લાગતા હોય પણ તેણે જ આપણા સમાજને ઘડ્યો છે અને તેના રોજબરોજના જીવનમા તે સામાન્ય સમજ ઓતપ્રોત છે સામાન્ય આમજનતામા ધર્મના કે અધ્યાત્મ વિચારશ્રોણીના મુખ્ય સિદ્ધાંત પ્રચલિત હોતા નથી પણ જે સામાન્ય સમજ તેમનામા હોય છે તેમાં એ સિદ્ધાંતો બોલીમા વણાઈ ગયેલા હોય છે વિશ્વ-પ્રેમની વ્યાખ્યા પ્રચલિત ન હોય પણ “પોતાના જેવા બીજાને ગણવા” “ભાઈ ભાઈ બનીને રહેવું.” “પોતાને ન ગમે તેવું વર્તન સામા પ્રત્યે વર્તવું નહીં” “અવગુણ પર ગુણ કરવો” વગેરે પ્રચલિત સામાન્ય સમજ, મૂળ વિશ્વપ્રેમના અને એકાત્મભાવના સર્વશ્રોષ સિદ્ધાંતોનો પરિપાક છે. તે સામાન્ય સમજનું મૂળ વિશ્વપ્રેમના કે એકાત્મભાવના સિદ્ધાંતમા છે. એ જ રીતે મૂત્ર વિષેની ઉક્તિ કે સામાન્ય સમજ પણ તેના મૂળ સિદ્ધાંતોનો પરિપાક છે તે મૂળ સિદ્ધાંત કયો, તે આપણે જોઈએ.

આકાશ, વાયુ, પૃથ્વી જળ અને અગ્નિ એ પચમહાભૂતો છે આ સૃષ્ટિ એ પચભૂતોની બનેલી છે માનવદેહ પણ એ જ પચમહાભૂતોનો બનેલો છે. કિરતારે તો હરેક માનવીને સરખો દેહ આપ્યો છે, અને તે હરેક સ્વાસ્થ્યપૂર્ણ દેહમા સરખા પ્રમાણમા એ પચમહાભૂતો હોય છે માનવીના પોતાના દોષે તે પ્રમાણમા વધઘટ થાય ત્યારે તેનું સ્વાસ્થ્ય બગડે છે. તે બગડેલા સ્વાસ્થ્યને પાછું પ્રાપ્ત કરવાને વધઘટ થયેલા તત્ત્વોને પાછા સપ્રમાણ કરી લેવા જોઈએ.

આ કાર્ય કરવાની શક્તિ કેવળ સ્વમૂત્રમા છે પૃથ્વીને સમુદ્રનો જેટલો આધાર છે, તેટલો જ આધાર માનવ-શરીરને તેના મૂત્રનો છે. પૃથ્વીના ઘડતર અને જીવનમા સમુદ્રનું જે સ્થાન છે તે સ્થાન માનવદેહમા તેના મૂત્રનું છે અને જેમ બધાયે મહાભૂતોને આત્મસાત્ કરવાની શક્તિ જળમા છે તેમ શરીરમા રહેલા બધાયે તત્ત્વોને આત્મસાત્ કરવાની શક્તિ તેના મૂત્રમા છે આવા કારણે જ માનવશરીરનું બગડેલું સ્વાસ્થ્ય પાછું સપાદન કરવાને જીવમાત્ર માટે તેનું પોતાનું મૂત્ર કુદરતી બક્ષિત છે.

જે સત્ય માનવદેહને લાગુ પડે તે સત્ય જીવમાત્રના દેહને લાગુ પડે જ. ઉપરના સિદ્ધાંત અનુસાર આ મૂત્ર દ્રવ્યને હું સાધારણ ઔષધ નથી

ગણતો. હું એને જીવનનું અમૃત ગણું છું. મારી આ વાત ઘણાઓને મૂર્ખાઈભરેલી અને વિચિત્ર લાગે છે. પેનિસિલિન, જેમાં માનવદેહને નુકસાન કરનારાં અનેક તત્ત્વો છે એવું હવે સાબિત થયું છે, તેને નવજીવન-દાતા તરીકે આવકારતા થાકતા નહીં, તેવા વૈજ્ઞાનિક વહેમીઓને આ જીવનના અમૃતનો અનુભવ કરવા હું વીનવું છું, અને તેમને ખાતરી આપુ છું કે તેમને તેવા કર્તવ્ય માટે પશ્ચાત્તાપ નહીં કરવો પડે કારણ કે કોઈ પણ દરદીને તેના યોગ્ય વપરાશથી નુકસાન તો નથી જ થતું, અને ફાયદો અચૂક થાય છે.

છતાં કોઈ પણ કારણે પૂર્વગ્રહ દાખલ થઈ ગયો હોય તેને કેમ ટાળી શકાય? આ મુજબની દાકતરી પદ્ધતિ એમ કહે છે કે મૂત્ર તો શરીરનો બગાડ છે અને તેમાં શરીરને નુકસાન કરે તેવાં તત્ત્વો હોય છે. તેનો ઉપયોગ કરવાથી શરીરને નુકસાન જ થાય. આ દેશમાં નૈસર્ગિક ઉપચાર પણ પાશ્ચિમાત્ય વિચારસરણીની પેદાશ છે. એ કારણે સામાન્ય આમજનતા તેનો લાભ લઈ શકતી નથી દાકતરો અને નૈસર્ગિક ચિકિત્સાના પ્રવર્તકો એમ માનતા જણાય છે કે મૂત્ર શરીરના બગાડનું અંગ હોવાથી તેને પાછું લેવામાં શરીરને નુકસાન છે. આવું માનવામાં તેઓ દોષ કરે છે એવું મારું કહેવું નથી, પણ હરેક વાતને વિજ્ઞાનની કસોટીએ ચકાવવાની વાત કરનારા દાકતરો કે વૈજ્ઞાનિકોએ સ્વમૂત્ર શરીરને નુકસાન-કર્તા છે એવું શાસ્ત્રીય રીતે સાબિત કર્યું છે?

સ્વાનુભવ થાય અને પછી એને અનેકોના અનુભવનું સમર્થન મળે તે કરતા વધારે વૈજ્ઞાનિક શું હોય?

ચામડી ઉપર તેજાબ નાખવાથી ચામડી બળી જાય છે એવો અનુભવ બે ચાર અખતરામાં થાય તો પછી તે શાસ્ત્રીય રીતે સિદ્ધ થયેલું ગણાય કે નહીં? તેજાબ ચામડી ઉપર પડવાથી ચામડી બળી જાય, એ માટે સર્વાનુભવ કરવાની જરૂર ખરી કે? તે પ્રમાણે મૂત્રનો ઉપયોગ અનાદિકાળથી થતો આવે છે, તેને માટે પૂર્વગ્રહ હોવા છતાં તેનાથી લગભગ સર્વને રાહત મળી છે હું મારી જાણની વાત કરું તો સૌકો ઉપચાર મારી જાણમાં થયા છે, અને તેમાં કોઈનેય તે નુકસાનકારક નીવડ્યો નથી. અલબત્ત સર્વને ફાયદો જ થયો છે. આ પ્રયોગો કરનાર સૂચવેલી પરેજી ન પાળે, કે

વિજાતીય દ્રવ્ય પ્રયોગોના સમયમાં લે તો તેને નુકસાન થવાનો સંભવ છે આમ અનુભવ હોવા છતાં એમ કહેવું કે, મૂત્ર શરીરમાંથી નીકળેલું નુકસાનકારક દ્રવ્ય છે અને તે શરીરમાં પાછું જવાને સર્જાયેલું નથી, એ વાતને વહેમ નહીં તો બીજું શું કહેવાય? જાતે અનુભવ્યું ન હોય અગર બીજા કોઈનો એવો અનુભવ જોયો ન હોય, છતાં પૂર્વગ્રહથી એમ માન્યા જ કરવું એનું જ નામ વહેમ.

ડૉક્ટર ફિયરસને સ્વસ્થ માણસોના પેશાબમાં ક્યાં ક્યાં દ્રવ્યો કેટકેટલા છે તેની 'વિગત પોતાના વિશ્વપ્રસિદ્ધ પુસ્તક 'Introduction to biochemistry (જીવ રસાયણશાસ્ત્રના પરિચય)માં જણાવી છે તેમાં એકેદરે આશરે ૩૪૦૦ મીલીગ્રામ પેકી ૧૪૫૯ મીલીગ્રામ યુરિયા નામનો દ્વાર હોય છે, જે માનવ શરીર માટે બહુ પોષક છે. તે યુરિયા શરીરમાંથી પેશાબ વાટે જતો રહે તો તેને બદલે બનાવટી - રાસાયણિક બનાવટનો - યુરિયા ડૉક્ટરો શરીરમાં નાખે છે અને શરીરની સ્વસ્થતા ટકાવી રાખે છે જો મૂત્ર શરીરને નુકસાનકર્તા હોય તો તેમાંનું વધારેમા વધારે તત્વ - યુરિયા - શરીરનું સ્વાસ્થ્ય સાચવવા માટે દાકતરો કેમ આપે છે?

રાસાયણિક યુરિયા તો આયાના દૂધ જેવું જો આયાનું દૂધ શરીરને લાભદાયક હોય તો પોતાની માના દૂધ જેવો પોતાનો પેશાબ શરીરને આપવામાં નુકસાન થી રીતે થાય? આવી બધી માન્યતામાં પૂર્વગ્રહ અને વહેમ વિના બીજું કાંઈ નથી.

ઉપરની હકીકત લખીને હું એમ કહેવા માગું છું કે સ્વમૂત્ર શરીરને નુકસાનકર્તા છે એવો અભિપ્રાય સત્યથી વેગળો છે, તેમાં કાંઈ વજૂદ નથી બલકે સ્વમૂત્ર વૈદ્યકીય દૃષ્ટિએ પણ સજીવ દ્રાવણ (Lipid solution) છે તેમાં માસ, લોહી અને નિર્જીવ ગ્રાથિઓને રચવાનાં, વધારવાનાં અને સજીવન કરવાના તત્વો છે. જગતભરમાં એવી કોઈ પણ પ્રયોગશાળા નથી, કે જે મૂત્ર જેવું શુદ્ધ, વિષદન અને નિર્દોષ દ્રવ્ય બનાવી શકે. તે તો કુદરતે ઘડેલા દેહમાં જ બનાવી શકાય.

ઉપરની મારી સમજ મૂત્રના મૂળ સિદ્ધાંતના પરિપાકરૂપે છે, અને એ સામાન્ય સમજને આધારે બગડેલા શરીરસ્વાસ્થ્યને પાછું પ્રાપ્ત કરવાને

મૂત્રની મદદમાં જુદી જુદી રીતે કયા કયા દ્રવ્યોને તેના સહાયક તરીકે લઈ શકાય તેનો વિચાર મને સૂઝ્યો છે પચમહાભૂતનું બનેલું શરીર અસ્વસ્થ થયું હોય તો તેને સ્વસ્થ કરવામા પચમહાભૂતોની મદદ લેવી એવી જ તેની મર્યાદા હોઈ શકે. તે મર્યાદા ચૂકીએ તો તે કુદરતી ક્ષેત્ર વટાવીને વૈજ્ઞાનિક ક્ષેત્રમાં જઈ પડીએ, જેનું પરિણામ તો આપણે જ હાલ ભોગવીએ છીએ તેમા વધારો થાય. માટે મૂત્રપ્રયોગોમા નીચેની સારવાર અપનાવીએ તો આપણે તેની મર્યાદામાં રહી શકીએ.

૧. પેશાબનું પાન.
૨. પેશાબનું માલિસ.
- ૩ પેશાબના પોતાં મૂકવાં.
૪. પેશાબ સાથે અગ્નિનો ઉપયોગ કરવો
૫. પેશાબથી શેક કરવો.
૬. સમુદ્રના પાણીથી શેક કરવો અગર સમુદ્રના મીઠાની ગાંડીઓની પોટલી ગરમ પેશાબમાં બોળીને શેક કરવો
- ૭ પેશાબને અને દરદીને સૂર્યના કિરણો આપવાં.
૮. પેશાબને હવામાં હલાવીને તેની ગુંજશ વધારવી અને તેનો ઉપયોગ કરવો.
- ૯ પેશાબનો નાસ લેવો.
૧૦. પેશાબ અને પાણીના મિશ્રણનું વરાળ સ્નાન કરવું
- ૧૧ ગોરમટી પેશાબમા પલાળી તેની થેપલીનો પેટ ઉપર, પેટા ઉપર કે માથા ઉપર ઉપયોગ કરવો
૧૨. જરૂર પડે તો પેશાબ અને પાણીના મિશ્રણનો ઓનિમા લેવો.

દરદીની પ્રકૃતિ, વય, શારીરિક બધારણ, દરદનો પ્રકાર વગેરે લક્ષમાં લઈ ઉપરનાં સાધનોનો ઉપયોગ કરવો સંભવ છે કે ઉપરની જુદી જુદી રીતો ઉપરાત બીજું સાધન હોય, પણ મૂળ મર્યાદા ચૂકવી નહીં.

કેટલાક દિલસોજ તબીબી મિત્રો મને સૂચવે છે કે મૂત્રના ગંધ અને સ્વાદમા કંઈ રુચિકર ફેરફાર થાય તો ઘણી સુગમતા થાય જો તેમ થાય તો મને વાધો નથી પણ દ્રવ્ય - મૂત્રની મૂળ શક્તિ કાયમ

શ્રેષ્ઠી ભેદોએ હું માનું છું કે મૂત્રનો સ્વાદ અને ગંધ બદલવા માટે મૂત્રની શક્તિનો પણ નાશ થવાનો પૂરો અભવ છે.

કેટલાક આયુર્વેદિક મિત્રા કહે છે કે, મૂત્ર સાથે કેટલાક વનસ્પતિ દ્રવ્યો અનુપાન તરીકે લેવાય તો બહુ લાભદાયક થાય

એમાં પણ હું સમત નથી કારણ કે તેના મિશ્રણથી જે લાભ થયો તે ક્યા દ્રવ્યના પ્રતાપે? તેના મુ નિર્ણય? અને યદ્યો તો બુદ્ધિની સાક્ષાતી ચાહે, અને આ દ્રવ્ય પેસા પેસા કરવાનું સાધન થઈ પડે આપોરું તો તેને લોકબોધ કરવું છે તે ઘરેઘરનું સાધન બનવું ભેદોએ અને તે લેવું છે તેવું જ રાખવામાં લોકબોધ બને અને ઘરેઘરનું દ્રવ્ય થાય. જ્યારથી લેવનાં મંદો ધનપ્રાપ્તિનો વ્યવસાય થયો, દુશ્મનદારી વર્ધ, ત્યારથી માનવજાતની ખીણ વધી પડી છે. તે ખીણ ટાળવી હોય તો મૂત્રને સકો-શિયાળાના બજારમાં નથી મૂકવું એમાં જ લોકકલ્યાણ છે

૭

મૂત્રપ્રયોગનાં ભયરથાનો

મૂત્રપ્રયોગ કરના તેની કિર્તિવિકિર્તિ ચાપ છે તે અગે મેં આ પુસ્તકમાં સૂચના તો આપી છે જ, છતાં ઘણા દરદીઓ તે અગે મને વારંવાર પૂછે છે આપણને કોઈ કાર્મ બેદગતાથી કરતાની દેવ હવે શરી નથી શોકસાઈથી વાલવાની પણ દેવ નથી તેથી પુસ્તકો વાંચ્યા છતાં અને તેમની ગદાઓના ખુલાસા પુસ્તકમાં હોવા છતાં મને પૂછ્યા કરે છે, તેથી આ પુસ્તકનું કંઈ મારે વચારવાનું નથી; છતાં આ પ્રકરણમાં આ પ્રયોગનાં ભયરથાનો છે, તેની હકીકત આપવી યોગ્ય ધારું છું.

૧ પેશાબથી માલિસની શરૂઆત થયા બાદ ચાર સ્નાન દિવસ બાદ શરીરે ખજવાળ આવે છે પણ તે ખજવાળ માલિસથી જ થાય છે

૨ કેટલીક વખત ગરમી નીકળે છે. અને સફેદ મોવાળી લાલ ફોલ્લીઓ શરીર પર ફટી નીકળે છે. લોહીમા જે પ્રમાણમાં ખોટી ગરમી હોય તે પ્રમાણમાં પેશાબના માલિસથી તે ખોટી ગરમી ઓછાવતા પ્રમાણમાં

ફૂટી નીકળે. તે મૂત્રના પ્રયોગથી શરીરશુદ્ધિ થવાનું ચિહ્ન છે, માટે તેથી ગભરાવુ નહીં. તે ફોલ્લીઓનાં મોં ભાંગી જાય, અને તેમાં મૂત્ર ઊતરે એ રીતે ભારે હાથે માલિસ કરવું અને ત્યાર બાદ દોઢ બે કલાકે હસેકા પાણીએ નાહી નાખવુ. નહાતી વખતે સાબુ વગેરે કાંઈ લગાડવુ નહીં.

૩. શરીરના રોગ જે બગાડથી હોય તે બગાડ શરીરમાંથી નીકળે તો જ રોગ નિર્મૂળ થાય. તે બગાડને બહાર નીકળવાના ત્રણ રસ્તા છે. - મો વાટે ઊલટીથી, ગુદા વાટે ઝાડાથી કે શરીરનાં છિદ્રો દ્વારા ગરમીથી મૂત્રપ્રયોગમાં આ ત્રણ પ્રતિક્રિયાઓ થવાનો સંભવ છે. ઉપરસ દ્વારા કફ ધીમે ધીમે છૂટે થાય અને નીકળે તો ઊલટીઓ ન પણ થાય વારવાર જાગડ જવાથી તેની મારફત બગાડ નીકળી જાય તો તેને ઝાડા પણ ન થાય. પણ જો તે ન નીકળે તો પ્રયોગના ઉપવાસના દિવસોમાં ઝાડા અને ઊલટી થવાનો પૂરો સંભવ છે. આમ થાય તો તેથી ગભરાવું નહીં. કુદરતને તેનું કામ કરવા દેવું તે સારા માટે જ થાય છે. કોઈની સલાહ માનીને તે બંધ કરવાને કોઈ પણ પ્રકારની દવા કે 'ઈન્જેક્શન' લેવા નહીં. તેમ કરવાથી ભારે નુકસાન થશે આ પ્રયોગથી જ તે આપોઆપ શમી જશે કેટલાકના શરીરનું બંધારણ એવું હોય, પ્રકૃતિ એવી હોય, કે જેને કારણે ઉપર દર્શાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્રિયા ન થાય, તેથી પણ મૂંઝવું નહીં

૪. કેટલાક મુખ્ય રોગને ઘણા ટેકેદાર રોગ હોય છે, તે વખતે કાળજી રાખવાની. એક દૃષ્ટાંત આપું. અમદાવાદ 'ગુજરાત સમાચાર'ના ચીફ રિપોર્ટર શ્રી કાંતિલાલ શાહને મસા થયેલા અને તેને કારણે ગુદાના કોમળ ભાગ ઉપર ચીરા પડેલા તેને કારણે દુઃખ અને બળતરા અસહ્ય થાય તેમણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. માલિસથી શરૂઆત કરી, પણ તેમનું શરીર એલર્જિક (શીળસ વારવાર થવું તે) હતું, જેથી પગે માલિસ શરૂ કરતા મો ઉપર ઢીમણા ઊપસી આવ્યા. તે ગભરાયા. મને ફોન કર્યો. મેં માલિસ બંધ કરવાની સૂચના આપી. અને ફક્ત દિવસ-માં બેત્રણ વખત પીવાની સલાહ આપી. તે પ્રમાણે કરવાથી એક અઠવાડિયામાં મસાનું દરદ મટી ગયું. હવે સીરસનું દરદ રહ્યું. તે પણ દરદ છે અને કબજિયાતને કારણે જ થાય છે તેને પણ કાઢવું જ રહ્યું તેમને મૂત્ર પીવાનો કાર્યક્રમ શરૂ રાખવાની સલાહ આપી. તેમણે

તેમ ક્યું પરિણામે પેટનો બધો બગાડ ટળવાથી, તથા હમેશાં પેટ સાફ રહેવાથી એર્લેન્ક સ્થિતિ (શીળસ) પણ નાબૂદ થઈ.

જેડા જિલ્લાના ગ્રામસ્ત્રિક દળના વ્યવસ્થાપક શ્રી શામળભાઈને નાક ઉપર દરાજ થયેલી તેમનું નાક લાલ થઈ ગયું. તેમણે મૂત્રપ્રયોગ આરંભ્યો તેમને આખે શરીરે દરાજ હતી, ઉપરાંત શરીર ભારે એર્લેન્ક સ્થિતિવાળું હતું વળી તેમને મધુપ્રમેહનો રોગ હતો. આ બધો ખ્યાલ તેમને રહ્યો નહીં તેમણે માહિતી મેળવ્યા વિના પ્રયોગ કરવા માડ્યો તે સાથે ચામાં સેકેરિન લેતા હતા તે પણ ચાલુ રાખી પરહેજ તો પાળી જ નહીં. બેત્રણ દિવસમા આખા શરીરે શીળસ છવાઈ ગયું, અને ફોલ્લા પણ થયા મને બોરસદથી એકાએક ખબર આપી મેં તુરત તેમને જણાવ્યું કે ધીરજ ધરજો. કોઈ દવા કે ઈન્જેક્શન લેશો નહીં પણ મૂત્રથી જ ભાર દઈ માલિસ કરી ફોલ્લા ફૂટી જવા દો. તે પ્રમાણે કરવાથી બે જ દિવસમા તેમને રાહત મળી પણ દુખી થયા મૂત્ર રસાયણ છે. સેકેરિન પણ રાસાયણિક બનાવટ. વિજ્ઞાતીય તત્વોનો મેળ શી રીતે જમે? અતે પરિણામ સારું આવ્યું, પણ શ્રી શામળભાઈ દુખી થયા.

ઉપરનાં બે દૃષ્ટાંતો પૂરતા છે, તે પ્રયોગ કરનારાઓને સાવચેતી પૂરતા આપ્યા છે.

૮

મૂત્રના ગુણદોષનું પૃથક્કરણ

આગળના પ્રકરણોમા મેં મૂત્રના કેવળ ગુણ જ ગણ્યા છે પણ મારી એ વાત બધાના માન્યામા આવવી જ જોઈએ એમ માનવાનો મને શો હક? મને કાંઈ જીવશાસ્ત્રનો, શરીરશાસ્ત્રનો, રસાયણશાસ્ત્રનો કે વિજ્ઞાનશાસ્ત્રનો અભ્યાસ નથી. છતાં એ પણ હું જાણું છું કે જીવશાસ્ત્રીઓ કે શરીરશાસ્ત્રીઓના અભ્યાસનો હજી કાંઈ છેવટનો નિર્ણય આવી શક્યા નથી શરીરશાસ્ત્રીઓ અવનવું શોધી કાઢે છે અને જગતને મનાવે છે કે તેમની શોધ છેવટની છે. થોડાક વરસમાં છેવટની મનાતી શોધને ઢાકી દેતી બીજી શોધ બીજા શરીરશાસ્ત્રી કરે છે અને જૂની શોધનું નામનિશાન નથી રહેતું અને નવી શોધને સપૂર્ણ શોધનું બિરુદ

અપાય છે. આવું જ રસાયણશાસ્ત્રી અને વિજ્ઞાનશાસ્ત્રીઓની શોધનું છે જે દ્રવ્ય ગઈ કાલે સર્વોત્તમ અને સસારને કલ્યાણકારી લાગ્યું, તે દ્રવ્ય આજે નકામું અને પ્રતિષ્ઠા વિનાનું થઈ પડ્યું છે અને આજે જે ઉત્તમ અને પ્રતિષ્ઠાપાત્ર ગણાય છે એની આવતી કાલે દયાજનક દશા થવાની છે, એ ચોક્કસ છે; પણ મૂત્રનું એવું નથી. એ તો સનાતન અને અવ્યય છે. જેમ કિરતાર સંપૂર્ણ છે, તેમ તેની કુદરત પણ સંપૂર્ણ છે. અને મૂત્ર એ કિરતારની સંપૂર્ણ ક્રયામત જે માનવશરીર, તેના સ્વાસ્થ્ય માટે એણે બજેલું સાધન છે. તેને શરીરસ્વાસ્થ્ય માટેના સાધન તરીકે સંપૂર્ણ માનુ છું. કિરતાર અને કુદરત પ્રત્યેની શ્રદ્ધાની આ વાત છે. બુદ્ધિ પર રચાયેલા વિજ્ઞાનની આ વાત નથી. મૂત્રના આટલા બધા ગુણ ગાથા પણ તેનો એકેય દોષ મને જણાયો નથી, એટલે દોષ ક્યાથી લખુ? રસાયણશાસ્ત્રીઓ તેના ગુણ અને દોષ બંને ગાય છે; જોકે તેઓ પણ તેમા એકમત નથી જ. સૌ સૌની બુદ્ધિમત્તાના ગુણગાન ગાય છે દુનિયાને નવી શોધ આપી માનવીની ઉત્તમ સેવા બજાવ્યા બદલ પારિતોષક મેળવે છે. પણ થોડા જ સમય પછી એ શોધ જૂની વજૂદ વિનાની થાય છે. જેમ નાઈટ્રોજન બોમ્બ હવે હાઈડ્રોજન બોમ્બ આગળ વજૂદ વિનાનો થઈ પડ્યો છે તેમ; પણ જે વસ્તુ સત્ય છે તે કદી જૂની કે વજૂદ વગરની થઈ પડતી નથી. સત્ય જૂનું નહીં થાય, પ્રેમતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય, આત્મતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય, શ્રદ્ધાતત્ત્વ જૂનું નહીં થાય; કારણ કે તે શોધવાની કે વર્ણન કરવાની વસ્તુ નથી, પણ સ્વાનુભવ કરવાની વસ્તુ છે અને તત્ત્વ પરની શ્રદ્ધા સિવાય સ્વાનુભવ થઈ શકતો નથી શ્રદ્ધાને અંધશ્રદ્ધાનું, અજ્ઞાનતાનું વિશેષણ અપાય છે. પણ શ્રદ્ધા એટલે શ્રદ્ધા. તેને વિશેષણ ન હોય અંધશ્રદ્ધા શબ્દ જ ખોટો છે તેને આપણે વહેમ કહીએ તેને અજ્ઞાનતા કહીએ. જે પ્રેમમાં સયમ નથી, શ્રેય નથી તેવી પ્રેયસ ભાવના માટે મોહ શબ્દનો પ્રયોગ કરવો તે જ યોગ્ય છે. એટલે મૂત્રના ગુણ પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધા એ તર્કસિદ્ધ, અનુભવસિદ્ધ અને બુદ્ધિગમ્ય છે. તેના પરિણામમા કાંઈ ન્યૂનતા જણાય તો તે મૂત્ર દ્રવ્યમાં નથી પણ તેના અયોગ્ય કે અશાસ્ત્રીય ઉપયોગમા છે એમ હું માનતો થયો છું.

એ તો મૂત્રને કુદરતી બક્ષિસ માનીને તેના પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધાની દૃષ્ટિએ મારી માન્યતા થઈ પણ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ તેમાં શું તત્ત્વ છે તે પણ જાણુ જોઈએ ડૉ. ફિચરસને સ્વસ્થ માણસોના પેશાબમાં સ્વાભાવિક સ્વરૂપે કયા કયા દ્રવ્યો કેટકેટલા છે તેની વિગત પોતાના વિશ્વ-પ્રસિદ્ધ પુસ્તક 'Introduction to Biochemistry' (જીવરસાયન-શાસ્ત્રનો પરિચય)માં જણાવ્યું છે કે ૧૦૦ સી સી એટલે ૪ ઓંસ પેશાબમાં નીચેના દ્રવ્યો નીચે પ્રમાણે સરેરાશ મીલીગ્રામમાં હોય છે

	મીલીગ્રામ		મીલીગ્રામ
મુરિયા એન (નાઈટ્રોજન)	૬૮૨ ૦૦	પોટાશિયમ	૧૩૭ ૦૦
મુરિયા	૧૪૫૯ ૦૦	મેગ્નેશિયમ	૧૧.૩૦
કીએટીનીન એન	૩૬ ૦૦	ક્લોરાઈડ	૩૧૪ ૦૦
કીએટીનીન	૯૭ ૨૦	ટોટલ સલ્ફેટ	૯૧ ૦૦
પુરિક ઓસિડ એન	૧૨ ૩૦	ઈનઓર્ગેનિક સલ્ફેટ	૮૩ ૦૦
પુરિક ઓસિડ	૩૬.૯૦	ઈનઓર્ગેનિક ફોસ્ફેટ	૧૨૭ ૦૦
એમીનો એન	૯ ૭૦	પી એચ	૬.૪૦
એમોનિયા એન.	૫૭ ૦૦	ટોટલ ઓસિડિટી	
સોડિયમ	૨૧૨ ૦૦	એઝ સી સી.	
		એન/૧૦ ઓસિડ	૨૭.૮૦

ઉપર પ્રમાણે એક તંદુરસ્ત માણસના પેશાબમાં રહેલા બધાં જ શારીરિક માનવશરીરના સ્વાસ્થ્ય માટે કીમતી છે પણ એક તંદુરસ્ત માણસના પેશાબમાં બધીંયે વખત એક જ પ્રમાણમાં શારીરિક હોય છે એવું નથી. તંદુરસ્ત માણસ પણ અયુક્ત ખોરાક ખાય તો તે પ્રમાણે તેના પેશાબમાં આ ખનીજ પદાર્થોમાં ફેરફાર થાય છે 'Water of life' (જીવનનું જળ) નામના પુસ્તકના લેખક જેણે આખું જીવન મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગોથી હજારો દરદીઓના દરદ મટાડ્યા છે તે શ્રી જોન આર્મસ્ટ્રોંગે પોતે પોતાના શરીર પર અખતરો કરી સાબિત કર્યું કે, કેટલીક વખત કોઈ માણસના પેશાબમાં વધારેપડતી ખાંડનું પ્રમાણ દેખાય છતાં તે માણસને મધુપ્રમેહનું દરદ ન પણ હોય શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતે એક દિવસ ખાંડની બનાવટનો ખોરાક ખૂબ ખાધો અને તે સાથે ગળપણવાળાં

ઠંડાં પીણાં પણ ખૂબ પીધાં ચીદ ક્લાક પછી તેમના પેશાબમાં ખાંડનો ખૂબ જથ્થો જણાયો અને ડોક્ટરે કહ્યું કે, તમને મધુપ્રમેહનો રોગ છે. પણ ખરી રીતે તો તેમને તેવો રોગ ન હતો આવું ઘણી વખત બને છે. અનો અર્થ એવો નથી કે જેના પેશાબમાં ખાંડનો ભાગ હોય તેને મધુપ્રમેહ રોગ હોય, એ માન્યતા ખોટી છે. ઉપરનો દાખલો એટલા માટે તે ગૃહસ્થે ટાંક્યો કે પેશાબનાં તત્ત્વોનો આધાર માણસના ખોરાક પર ઘણો રહે છે ગળપણ ખાવાની, ઠંડાં પીણાં પીવાની જેને વધારે આદન હોય તેને મધુપ્રમેહ જલદી થાય અને રોગ ન મટે ત્યાં સુધી તેના પેશાબમા ખાંડ હોય છે. કેટલાક દરદીના લોહીમાં ખાંડ ભળી ગયેલી હોઈ પેશાબમા નથી જણાતી. એટલે અપુકન ખોરાકથી તાત્કાલિક થયેલા ફેરફાર પરથી પેશાબના દ્રવ્યોનું પૃથક્કરણ ઘણી વખત ડોક્ટરોને પણ ભૂલમાં નાખે છે જનુના ફેરફારથી પણ પેશાબનાં દ્રવ્યોના પ્રમાણમાં વધઘટ થાય છે, એ મેં જાતે અનુભવ્યું છે. કેટલાક ડોક્ટરો એમ કહે છે કે, પેશાબમાં શરીરમાથી જે દ્રવ્યો બહાર નીકળે છે તે નકામાં અને શરીરને નુકસાનકર્તા હોય છે. એ અભિપ્રાય કેટલો અજ્ઞાનસૂચક છે, તે પેશાબમાં રહેલાં તત્ત્વોના ઉપરના પૃથક્કરણથી સમજાયે તે બધાં દ્રવ્યો શરીર માટે ઉત્તમ છે. તેમ ન હોય તો ડોક્ટરો તે જ દ્રવ્યો દવા મારફતે શરીરમાં પાછાં થા માટે દાખલ કરે છે? રાસાયણિક ક્રિયાથી બનાવેલાં ખનીજ દ્રવ્યો શરીરસ્વાસ્થ્ય માટે ઉત્તમ માની ડોક્ટરો દવા મારફત દરદીને આપે છે. તેવાં દ્રવ્યો જે કુદરતે માનવશરીરમાં પેદા કરેલાં છે તે શરીરને નુકસાનકારક નીવડે છે એવી ડોક્ટરોની કપોલકલ્પિત, સત્ય હકીકતથી વેગળી દલીલ સમજી શકાય તેમ નથી. હું એ દલીલનો અર્થ એવો માનું છું કે ડોક્ટરો પ્રમાણપત્રના ઓઠા નીચે સાચુંજૂઠું કોઈ પણ નિવેદન કે દલીલ જનતા પાસે તેઓ રજૂ કરી શકવાની હિમત કરી શકે છે. ગ્રામી વાત તો એ છે કે, વેદકીય દૃષ્ટિએ પણ પેશાબ નિર્જીવ વસ્તુ નથી પણ સજીવ દ્રાવણ (લીવિંગ સોલ્યુશન) છે. તેમાં માંસ, લોહી અને નિર્જીવ ગ્રંથિઓને પણ અનુક્રમે રચવાનાં, વધારવાનાં અને સજીવન કરવાનાં તત્ત્વો છે એવું સાબિત થયું છે.

મૂત્રમાં એક એવો દોષ જણાવવામાં આવે છે કે તેનો સ્વાદ એટલો વિચિત્ર છે કે તે મોં પાસે ધરનાં જ ધ્રુવરી છૂટે છે. આ દલીલ મોટે ભાગે

જેણે એવો કોઈ પણ પ્રયત્ન કર્યો ન હોય તેવાઓની હશે. મને પોતાને તો જાતઅનુભવ છે કે મેં દવાખાનામાં કેટલીયે દવાઓ એવી પીધી છે કે જે પીવાથી ધૂજારી છૂટે. વીટામિન નામની દવા, જે જમવાનું પચાવવા માટે જમ્યા પછી તુરત મને આપતા તે એવી ખરાબ, બેસ્વાદ અને દુર્ગંધ મારતી કે મને દવા આપનારને તેની ગંધથી ઊભકો આવે. તો મારી શી દશા થતી હશે? છતાં તે નિયમિત રીતે દિવસમાં બે વખત પીવાથી મને કંઈ પડી ગઈ. મૂત્રનો સ્વાદ ખાસ કાંઈ વિચિત્ર નથી. વિભાયતી મીઠું પીનારને મૂત્ર પીતાં સહેજ પણ બેસ્વાદ ન લાગે. તંદુરસ્ત શરીરના પેશાબ, જેનું સ્વરૂપ વરસાદના તાજા પાણી જેવું હોય છે તેમાં સહેજ ખારાશ હોય છે ગરમીના વાતાવરણમાં ઓછો પેશાબ થાય ત્યારે તેમાં પેશાબના પ્રમાણમાં દ્રવ્યો વધારે ઘટ્ટ હોવાથી પેશાબ વધારે પીળાશ પડતો હોય તેવો પેશાબ સ્વાદમાં કંઈક આકરો લાગે ખરો તેમાં ખારાશ, ખટાશ, તૂરાશ અને કડવાશ પણ હોવાથી તે પીતાં સહેજ વસમો લાગે ખરો; છતાં આપણે દવાખાનાની ઘણી દવાઓ પીએ છીએ તેનાથી વધારે બેસ્વાદ તો હોતો નથી સ્વાદ તો જીભનો વિષય છે. તે જીભલડીને બહેકવીને આપણે આપણા શરીરનો નાશ નોતરી રહ્યા છીએ. એમ ન થાય તે આપણા હિતની વાત છે. જીભને એક ક્ષણ સમજાવીને ગળે ઉતારેલી વસ્તુ આખા શરીરને ગુણ કરતી હોય તો તે વસ્તુને અવગણવામાં આપણા પોતાના શરીરનો દ્રોહ છે એવી જ દલીલ મૂત્રની ગંધ વિષે છે. પહેલી વાત તો એ છે કે જે ન્યાય જીભને માટે નક્કી કર્યો તે જ ન્યાય નાકને આપવો રહ્યો. ગંધ એ વ્યક્તિગત ધ્રાણેન્દ્રિયનો વિષય છે. કોઈ ચીનને નરકની ગંધ નહીં લાગે, કારણ કે તેનો સદુપયોગ કરવામાં નરકની ગંધથી તે ટેવાઈ ગયો છે. મને પોતાને ગુલાબના ફૂલની ગંધની ખબર નથી પડતી, પણ મોગરો કે ચંપાની સુગંધ સારી રીતે અનુભવી થકું છું. દક્ષિણ આફ્રિકાની ઝૂલુ બાઈ આપણને સુગંધ આપતું ઠરેલું ધી સૂધીને ‘નુગાગાબી’—ખરાબ ગંધાશ છે એમ કહી નાક ચડાવે છે. પણ તે જ ઝૂલુ બાઈ ચતદિવસ દિવેલમા તરબોળ કરેલું કાપડ કે ચામડાનો ઘાઘરો પહેરે અને ઉનાળાના પરસેવામાં તેની પાસે પણ ઊભવાનું મન ન થાય એવી ગંધ મારે; તો પછી

સુગંધ, દુર્ગંધ કોને કહેવી! એટલે તે પણ ધ્યાનિન્દ્રિયની રોજબરોજની આદતનો વિષય છે. ધ્યાનિન્દ્રિયને પણ આપણે કહી શકીએ કે આખા શરીરના શ્રેય ખાતર તું તારી સારી કે બૂરી આદતનો ભોગ આપ.

મૂત્ર માનવમાત્રના શરીરસ્વાસ્થ્ય માટે કુદરતી બક્ષિસ છે, એવા મારા મુદ્દા સામે એક દલીલ એવી કરી શકાય કે, તો પછી માણસના જન્મ સાથે તેનો ઉપયોગ કરવાની તેનામા કુદરતી પ્રેરણા કેમ ન મૂકી? મારો જવાબ એ છે કે, “જીવમાત્રમાં એ પ્રેરણા મૂકેલી જ છે. જનવરો પોતાના રોગ માટે એ જ પ્રેરણાથી પ્રેરાઈને તેનો ઉપયોગ કરે છે. જનવરોમાં બીજી પણ પ્રેરણા છે કે તે બીમાર પડે કે તુરત ખાવાનું ત્યજશે. ગમે તેવી સારી વસ્તુ તેના મોં આગળ મૂકી હશે પણ તે તેને અડકશે નહીં. તેની બીમારી મટવા પછી જ તે ખાશે. પણ કુદરતે માણસને સારાસારનો વિવેક કરવાની બુદ્ધિ આપી છે, તેથી કુદરતે આપેલી પ્રેરણા પ્રમાણે તે નથી વર્તતો અને ઈન્દ્રિયોથી વશ થયેલા મનથી સચાવિત બુદ્ધિ તેને કુદરતથી દૂર ધકેલ્યા કરે છે. દારૂડિયાઓને દારૂના પ્રથમ પ્રસંગથી તો ઘૂણા છૂટે છે. તે ઘૂણા તેની કુદરતી પ્રેરણા જ. પણ મન અને મનથી સંચાલિત બુદ્ધિના જોરે તેની કુદરતી ઘૂણા ધીમે ધીમે ઓછી થતી જાય છે અને પરિણામે તે અઠંગ દારૂડિયો બને છે એ જ રીતે બુદ્ધિના બળે માનવે વનસ્પતિનાં વૈજ્ઞાનિક દ્રવ્યો શોધી કાઢ્યાં. તેમાં કંઈક સુગમતા લાગી હોય ને ઈન્દ્રિયોને અનુકૂળ લાગ્યાં હોય, એટલે પ્રેરણાને વિસારી દીધી અને વિજ્ઞાનની ગડમથલમા પડ્યા. અને હવે તો માનવ-જાત વિજ્ઞાનની નાગચૂડમાં ભચકાઈ પડી છે.”

બીજી બાજુ જે વૈજ્ઞાનિકો જે દલીલ મૂત્રના ઉપયોગ વિરુદ્ધ કરે છે, તે જ વૈજ્ઞાનિકો વનસ્પતિશાસ્ત્રમાં તે દલીલને અવલબે છે. ખેતીમાં અનાજનો વધારે સારો પાક થાય તે માટે કોઈ પણ વૈજ્ઞાનિક ખાતર કરતા વનસ્પતિ કે ધાન્યના ખોરાકવાળા જનવરોનું છાણ વધારે ઉત્તમ ગણે છે. વળી તે કરતાં બારે માસ લીલું ઘાસ ખાતા ઊંટનાં મળમૂત્ર વધારે કીમતી ગણાય છે. મને એક સ્મરણ તાજું થયું સવત ૧૯૫૬ના દુષ્કાળમાં હું અગિયાર બાર વરસનો હોઈશ ત્યારે ઊંટ બેસાડેલા મારા એક ખેતરમાં કુવેતર બાજરી કરી હતી. એક જગ્યાએ જ્યાં ઊંટનાં મળ

અને મૂત્ર વધારે પડેલાં ત્યાં બાજરીનો એક છોડ ઊગેલો. તેને ૧૦૫ ટૂંકાં મેં જાતે ગણ્યાં છે. અત્યારે પણ ખેતીશાસ્ત્રના નવા અખતરામાં લીલું ખાતર અને કમ્પોસ્ટ ખાતર વધારે કીમતી ગણાય છે. કોઈ પણ કૃષ્ણઝાડનાં સૂકાંલીલાં પાન તે ઝાડનાં ઘડમા દાટ્યાં હોય તો તેના ખાતરથી તે ઝાડનાં કૃષ્ણ વધારે જળ્યામાં, મોટાં અને વધારે મીઠાં થાય છે એ સિદ્ધ થયેલી બીના છે. કુદરતનો નિયમ તો કુદરતના બધાંયે અંગોને સરખી રીતે લાગુ પડે છે, તો પેશાબ જે શરીરનું પોષક તત્ત્વ છે તેને પાછું શરીરમાં નાખવાથી શરીરને નુકસાન થાય છે એવી દાકતરોની દલીલ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ પણ કેટલી હાસ્યાસ્પદ છે? કુદરતનું જે અંગ બુદ્ધિને આશ્રયે જઈ પોતાની જાત સામે ચોરચો માડે છે તે બદલ તેને સહન કર્યે જ છૂટકો. વર્તમાનકાળમાં માનવજીવનમાં શરીરસ્વાસ્થ્ય સંબંધે આપણે કુદરતનો જેટલે અંશે અનાદર કરીએ છીએ તેટલે અંશે તેનાં માઠાં કૃષ્ણ આપણે ભોગવ્યે જ છૂટકો છે.

મરહૂમ જોન આર્મસ્ટ્રોંગે તો ઘણો અનુભવ લીધો છે અને મને પણ તેવો જ સ્વાનુભવ થયો છે કે, મૂત્ર પીવાથી તે શરીરની બધી ગ્રંથિઓમાં પસાર થઈ ગળાય છે અને જેમ જેમ વધારે ગળાય છે તેમ તેમ વધારે સ્વચ્છ થાય છે. નળના પાણી અને મૂત્ર સાથેના એક દિવસના ઉપવાસમાં પણ હરકોઈને એ અનુભવ થશે. પ્રથમ તે શરીરને સ્વચ્છ કરે છે અને પછી જ્યાં જ્યાં શરીરમાં અવરોધ જામી ગયો હોય તે દૂર કરે છે અને છેવટે દરદના હુમલાથી શરીરનો જે આવશ્યક ભાગ કે ઈન્દ્રિય છિન્નભિન્ન થયાં હોય તેને પુનર્જીવન આપે છે. સત્ય વાત કહીએ તો તે કેવળ ફેફસાં, પિત્તાશય, જઠરાગ્નિ, મગજ, હૃદય વગેરે દુરસ્ત કરે છે, એટલુ જ નહીં પણ અનેક અસાધ્ય રોગો પણ મટાડે છે. ટૂંકમાં મૂત્ર અને નળના પાણીના ઉપવાસથી જે અદ્ભુત પરિણામ આપણે મેળવી શકીએ છીએ તે નૈસર્ગોપચારકો પાણી અને કૃષ્ણના રસ સાથેના ઉપવાસોથી કદી મેળવી શકતા નથી આ સત્ય હકીકત, આ પુસ્તકનાં પાછલાં પ્રકરણો કે જેમાં સ્વ. આર્મસ્ટ્રોંગે સુધારેલ દર્દોના અનેક કેસો પેકી થોડાકનો, અને અહીં ગુજરાતમાં તેવાં દર્દો સુધર્શનાં જે દૃષ્ટાંત છે તેનો, સત્ય હેવાલ આપ્યો છે તે વાંચવાથી વાચકવગનિ માલૂમ પડશે.

મૂત્રપ્રયોગની પદ્ધતિ

મૂત્રના માહાત્મ્ય વિષે વધારે લખવાની જરૂર નથી. આજ સુધીના જીવનમાં મૂત્ર વિષે આપણા મનમાં જે પૂર્વગ્રહ ભરાઈ બેઠો છે તેને દૂર કરવા માટે મેં આટલો પ્રયત્ન કર્યો, પણ મૂત્રપ્રયોગથી કેવા અદ્ભુત લાભ આપણને થાય છે તેનાં અનુભવસિદ્ધ દૃષ્ટાંતો જે હું હવે પછી રજૂ કરવાનો છું, તેનાથી ગમે તેવા વહેમ કે પૂર્વગ્રહના પહાડોના પણ ભાંગીને ભુક્કા થઈ જશે. લાખો મણ દલીલો કરતાં એક અધોળ અનુભવ વધારે કીમતી છે. એટલે હવે હું તેવી શરૂઆત કરું તે પહેલાં મૂત્રપ્રયોગની પદ્ધતિ વિષે મારે વિગતે લખવું જોઈએ.

કોઈ પણ દરદ માટે પેશાબનો પ્રયોગ કરવાની ત્રણ રીત છે:

૧. પેશાબ વતી શરીર પર માલિસ કરવું.
૨. માત્ર પેશાબ અને સ્વચ્છ પાણી એ બે સાથે ઉપવાસ કરવા.
૩. દરદવાળી જગાએ પેશાબનાં પોતાં મૂકી દરદ શમાવવું.

ઉપરની ત્રણ રીતે આ પ્રયોગ કરવાનો છે. અંગ્રેજી પુસ્તક 'વોટર ઓફ લાઈફ'ના લેખક અને નિષ્ણાત અનુભવી સ્વ. જોન આર્મસ્ટ્રોંગ પોતાના પુસ્તકમાં જુદા જુદા સ્થળે પેશાબના પ્રયોગની જે સ્પષ્ટતા આપી છે તે એકત્રિત કરીને હું અહીં આપીશ. વળી તેમાં મને તેમ જ બીજાઓને જે અનુભવ થયો છે તે પણ જણાવીશ.

પેશાબ માલિસ કરવાની પદ્ધતિ : મોટાં ગૂમડાં, ચામડીના સોજા અગર ફેન્સર જેવા રોગથી શરીર પર ઊપસેલાં પાકા, ધાયાં તથા દાઝવાથી થતા દરદ સિવાયનાં અન્ય સર્વે દરદોની સારવાર કરતાં પ્રથમ પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવાની શરૂઆત કરવી. માલિસ કરવા માટે જૂનો પેશાબ વધારે અસરકારક જણાય છે. 'શિવામ્બુકલ્પ'માં છત્રીસ કલાકનો જૂનો પેશાબ વાપરવાનું લખ્યું છે, જ્યારે અંગ્રેજ લેખકે પાંચ સાત દિવસનો જૂનો પેશાબ વાપરવાની સલાહ આપી છે. આ

છેલ્લી સર્વાહ વધારે લાભદાયક છે એવું હું એવા કારણે સમજ્યો છું કે, પાચ સાત દિવસના પેશાબમાં ઓમોનિયા નામનું દ્રવ્ય વધારે પ્રમાણમાં જમે, તેની ગંધ વધારે તીવ્ર હોય પણ તે સાથે તેમાં વિશેષ ફાયદો પણ થાય છે; એટલે ઓમોનિયાને કારણે આપણા શરીરના છિદ્રોમાં પેશાબ જલદીથી વધારે પ્રમાણમાં દાખલ થાય છે. આ માલિસની શરૂઆત કરતાં પહેલાં ત્રણ ચાર દિવસનો પેશાબ જુદી જુદી શીશીઓમાં ભરી મૂકવો. શીશીમાં ભરી તેને બંધ કરવી કે જોથી અંદર જીવજનુ પડીને મરી ન જાય પેશાબ જાતે જ જીવનાશક છે એટલે તેમાં જીવતાં જીવજનુ હોય જ નહીં. દરરોજ સામાન્ય કદના માણસને માલિસ માટે આઠ દસ ઓસ પેશાબ જોઈએ તે હિસાબે સાત દિવસનો જૂનો પેશાબ વપરાશ પૂરતો માલિસ વખતે મળી રહે એવા હિસાબે પેશાબની શિલક રાખવી માલિસ શરૂ કરતા પહેલાં પેશાબને ગરમ કરવો અને ઊંકળે તે પહેલાં લઈને એનેમલની સપાટ થાળીમાં નાખવો દરરોજ બે કલાક માલિસના રાખવા બે વખત થઈને માલિસ કરો તો દરેક વખતે સવા કલાક રાખવો અગર સામ્રટા બે કલાક રાખવા માલિસનું કામ જમે ત્યાંથી શરૂ કરો છેક પગને તળિયેથી અગર છેક માથેથી. બધોય પેશાબ થાળીમાં ન નાખવો પણ અડધો નાખવો, કારણ કે માલિસ કરતા કરતાં તેમાં મેલ વધી જાય છે. એટલે પગના તળિયેથી માલિસ શરૂ કરી પેટ અને પેદા સુધી વપરાય એટલો પેશાબ પ્રથમ નાખવો. ત્યાર પછી કચરાવાળો પેશાબ કાઢી નાખી સ્વચ્છ પેશાબ નાખી મો, માથું અને ગળાના ભાગથી માલિસ શરૂ કરવું. આમ શરીરના બધા ભાગમાં બહુ ભારથી નહીં પણ દરદી સહન કરી શકે અને તેને સહેજ પણ તકલીફ ન પડે તેવી રીતે માલિસ કરવું. માલિસ કરવામાં ચઢતા-ઊતરતા હાથે માલિસ કરવું માલિસમાં પગનાં તળિયાં અને માથું ગળું અને મોં એ અગો પર વધારે માલિસ કરવું. એટલે કે એકંદરે બે કલાક માલિસ થાય તેમાં ૧૫ મિનિટ પગના તળિયા પર અને ૩૦ મિનિટ માથું, મોં અને ગળું — એમ ૪૫ મિનિટ તે ભાગ માટે રાખવી. કોઈ પણ પ્રયોગમાં માલિસથી શરૂઆત કરવાથી પહેલા જ અઠવાડિયામાં તેનો લાભ જણાશે. સંભવ છે કે પાંચેક દિવસના માલિસના પરિણામે શરીરની ખોટી ગરમી બહાર નીકળવા માંડશે, શરીર પર

ચેળ આવશે, અને કદાચ સફેદ મોઢાની નાની નાની ફોલ્લીઓ દેખાવા માંડશે; પણ તેથી ગભરાવું નહીં. તેની બીજી કંઈ દવા કરવા લલચાવું નહીં. પેશાબથી જ તે ફોલ્લી પર ભારથી માલિસ કરવું. માલિસથી શરીરના છિદ્રો મારફત પેશાબ અદર ગયો એટલે નાના નાના રોગો ભાગવા માંડે છે. તેવી આ પ્રથમ પ્રક્રિયા છે. શરીરની ચામડીના ખસ, લીલું ખરબજુ, દરાજ વગેરે અને શરીરની અંદરના સામાન્ય રોગો કેવળ દશ પંદર દિવસના માલિસથી જ ભાગવા માંડશે. પણ ગંભીર દરદ હોય, ઘણા દિવસનું ઘર કરીને બેઠું હોય, દવાનાં પડીકાં કે દવાના ધૂટણ કે અનેક જાતના ઈન્જેક્શનો લઈને નાબુક શરીરને ઝેરી દ્રવ્યોથી ભરી દીધું હોય તો તે મટાડવા માટે પેશાબ અને નિર્દોષ પાણી લઈને ઉપવાસ કરવા સિવાય છૂટકો નથી. માલિસ કરવાની બાબતમાં એક અગત્યની સૂચના એ છે કે, માલિસ કર્યા બાદ એકથી દોઢ કલાક પછી નાહવું. નાહવામા કોઈ પણ પ્રકારનો સાબુ વાપરવો નહીં અને દરદીને અનુકૂળ તેવા ઠંડા નવચેકા ગરમ પાણીથી નાહવું. શરીર પર પેશાબ ચોળવા સંબધે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે બહુ ચોકસાઈથી લખ્યું છે. આ પ્રયોગને એણે બહુ અગત્યનું અંગ ગણ્યું છે પેશાબ અને પાણી લઈને ગમે તેટલા ઉપવાસ કર્યા હોય છતાં શરીર પર પેશાબથી નિયમિત માલિસ ન થતું હોય તો ઉપવાસની અસર મારી જાય છે અને જોઈતો સુધારો થતો નથી. કોઈ પણ બે વસ્તુનું ધર્મસુ ઉખા પેદા કરે છે. અને માલિસ કરવાથી જ ઉખા પેદા થાય તેથી શરીરની ચામડીનાં છિદ્રો ઊઘડે છે. કોઈ એમ દલીલ કરે કે પાણી વડે પણ શરીર પર માલિસ કરવાથી ઉખા પેદા થાય અને ચામડીનાં છિદ્રો પણ ઊઘડે તો પછી પેશાબથી જ માલિસ કરવાનો શો અર્થ? તેનો જવાબ બહુ સ્પષ્ટ છે. પેશાબ સાથેના ઉપવાસમાં પેશાબ પીધા પછી હૃદયને અને કીડની (મૂત્રપિંડ) ને વધુ કાર્ય કરવું પડે છે તેથી હૃદયના ધબકારા વધે છે. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને તેનો અનુભવ તેમના પહેલા ઉપવાસમાં થયો. પેશાબ લીધા પછી હૃદયના ધબકારા વધી પડ્યા અને તે ધબકારા લગભગ બમણા થયા. પેશાબને અપનાવી લેવા માટે હૃદયને વધારે કામ કરવું જોઈએ અને વધારે કામ કરતાં લોહીની ગતિ વધવી જોઈએ. લોહીની ગતિ ન વધે તો જમ પપ્પમા પાણી ન આવતું હોય તો

એન્જિનની ગતિ વધે અને ખાલી પાઈપ વધારે અવાજ કરે તેમ હૃદયના ધબકારા વધી પડે આ પ્રસંગે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના ચિંતનમાં ધર્મપુસ્તક બાઈબલનું નીચેનું સૂત્ર ચાદ આવ્યું. “જ્યારે તું ઉપવાસ કરે ત્યારે તારા માથાને ચોપડ અને તારા મોંને ધોયા કર ” (નવો કરાર, મેથ્યુ ૬-૧૭) એ સૂત્ર વાચતાં તેનો એવો જ અર્થ ઘટાવ્યો કે તેમણે પોતાના માથામાં, મોં પર અને ગળા પર પેશાબથી માલિસ કરવું જોકે મરડી મચડીને એવો અર્થ ઘટાવ્યો એમ કહેવાય. તેમ છતાં પરિણામે તે અર્થ જ સાચો ઠયો તેમ કરવાથી એટલે કે પેશાબથી માથા પર, મોં પર, ગળા પર અને આખા શરીર પર માલિસ કરવાથી લોહીની ગતિ વધી અને પરિણામે હૃદયના ધબકારા ઓછા થયા, એટલું જ નહીં પણ ઉપવાસના દિવસોમાં માલિસને કારણે નિત્યનો કાર્યક્રમ તે નિયમિત કરી શકતા વિશેષમાં પેશાબના માલિસમાં ચામડીને જેઈતું પોષણ મળવાથી ચામડી રોગહીન, સુવાળી અને તેજસ્વી થઈ.

અજાન્યની સૂચના : આ પ્રયોગમાં પેશાબ પીવાનો હોય તો પોતાના જ પેશાબનો ઉપયોગ થવો જેઈએ પીવામાં બીજાના પેશાબનો ઉપયોગ ન થવો જેઈએ અને ઉપવાસમાં દિનભરનો એટલે ચોવીસે કલાકનો ટીપેટીપુ પેશાબ પીવાનો છે એને કારણે માલિસ માટે એટલે શરીરે ચોળવા માટે પોતાનો પેશાબ ન જ હોય ત્યારે કોઈ તંદુરસ્ત માણસનો પેશાબ શરીર પર ચોળવાના ઉપયોગમાં લેવાને કાઈ વાધો નથી.

ઉપવાસ કરવાની રીત : ઉપર પ્રમાણે માલિસ કરતા જ આપોઆપ ખબર પડશે કે દરદીનું દરદ ઊંડુ અને ગભીર પ્રકારનું છે અને કેવળ માલિસ કરવાથી તે નાબૂદ નહીં થાય, પણ ઉપવાસ કરવા પડશે. ઉપવાસ કરવામાં મુખ્યત્વે પેશાબ પીવાનો હોય છે. પેશાબ પ્રત્યે સમાજમાં ઘુણા હોવાને કારણે તેમ જ તેના સ્વાદ અને ગંધ પ્રત્યે આપણા મનમાં પૂર્વગ્રહ વસી ગયેલો હોવાથી કેટલાકને તે કાર્ય વસમું લાગે છે એ તો પેલા ભક્ત પ્રીતમ કવિએ ગાયું છે તેમ થયું :

“સિંધુ મધ્યે મોતી લેવા, માંહી પડ્યા મરજીવા જોને;
તીરે ઊભા જુઓ તમાસો, તે કોડી નવ પામે જોને ”

એવી વાત છે. જોણે હિમતથી, સમભાવથી, શ્રેય સમજીને શરૂ કર્યું તેને મન કાંઈ નથી. જે દૂર બેઠા બેઠા નાક ચઢાવે છે તેમને કમકર્માં છૂટે છે. છતાંય કલ્યાણ સાધવું હોય તો બીજે રસ્તો નથી. તેણે માલિસનાં દિવસોમાં ટેવાઈ જવું જોઈએ. દાંત ધોવાથી કે પેશાબના કોગળા કરવાથી શરૂઆત કરવી, તેથી દાંત હાલતા હશે તો બધ થઈ મજબૂત થશે અને બીજી બાજુ સૂગ પણ જતી રહેશે. પછી દિવસમાં એક વખત સવારે ઊઠીને મો સાફ કરીને ચાર અધોળ પેશાબ પીવો. પણ જે મોમાં નાખ્યો તે ગળે ઉતારી જવો; પછી જળ છાંટ્યા. બીજી વખત તમને વસમુ લાગશે નહીં. આમ શરૂઆત થાય કે નિયમિત ઉપવાસ કરવાનો નિર્ણય કરવો. ઉપવાસની સાથે સાથે રોજના નિયમ પ્રમાણે માલિસ તો કરવું જ જોઈએ. માલિસ વિનાના ઉપવાસ નકામા બય છે. ઉપવાસ માટે પેશાબ તાજે જોઈએ. દિવસનો બધો પેશાબ એટલે રાત્રિ અને દિવસ એમ ચોવીસેય કલાકનો જેટલો પેશાબ થાય તે ટીપેટીપું પી જવો રાત્રિદિવસનો પેશાબ ન પીવો હોય અને ફક્ત દિવસનો પેશાબ પીવાનું રાખ્યો તો તેમાં હરકત નથી, પણ તે પૂરતો ઉપવાસની મુદતમાં વધારો કરવો પડશે. એ રીતે કરતાં રાત્રિનો પોતાનો પેશાબ માલિસના ઉપયોગમાં લેવો. પેશાબ પીધા પછી તુરત કે પાછળ જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે અગર જ્યારે તરસ લાગે ત્યારે પાણી પીવું. પાણી નળનું અગર જે કૂવાનું પાણી દોપરહિત અને પીવા યોગ્ય છે એવો અભિપ્રાય હોય તે પીવું. સંભવ છે કે કેટલાકને પેશાબ પીતાં પીતાં ઊબકો આવે તો તે ઊબકો શમાવી દઈ, બે ચાર ક્ષણો થોભી બાકીનો પી જવો. પેશાબ લઈને ઉપવાસ કરવાથી હૃદયના ધબકારા વધે છે અને નાડી જોરથી ચાલે છે, પણ તેથી ગભરાવું નહીં. તે આપમેળે શમી જશે. માલિસ કરવામાં ખામી નહીં આવે તો હૃદયના ધબકારા વધશે પણ નહીં. પેશાબ સાથે ઉપવાસ કર્યાથી દરદીને બહુ અશક્તિ નહીં લાગે, કારણ કે ખોરાકમાં રહેલા જે ક્ષારોથી આપણા શરીરનું પોષણ થાય છે તે ક્ષારો તેના સાચા સ્વરૂપમાં પેશાબમાં હોવાથી દરદીનું પોષણ થાય છે અને તેને ભૂખની અશક્તિ લાગતી નથી જેમ પેશાબ વધારે લેવાય તેમ તેને ખોરાક વધારે મળે.

પણ આ ઉપવાસના દિવસોમાં દરદીએ કાળજી અને ધીરજ રાખવાની હોય છે. શરીરમાં જામેલો કચરો કે નુકસાનકારક દ્રવ્યોનાં પડ કે આંતરડામાં વળગી રહેલો નુકસાનકારક પદાર્થ, છાતીમાં, પેટમાં અને ફેફસાં વગેરે અંગોમાં જામી ગયેલો કફ અને અન્ય અટકાવો એ બધાને શોધી શોધીને બહાર કાઢવાનું કામ મૂત્રને શરીરમાં કરવાનું હોય છે. એટલે ઉપવાસમાં આડા, ઊલટી વગેરે જે જે ક્રિયાપ્રક્રિયા થાય તેથી ગભરાવું નહીં. તે શરીરની સફાઈ માટે જ થાય છે એવું માની લેવું. તેને શમાવવા કોઈ દવા કે અન્ય બહારની વસ્તુ શરીરમાં નાખવી નહીં. આ વાત સમજાય અને તેના ખરાપણા વિષે વિશ્વાસ બેસે એ ખાતર એક અનુભવેલું દૃષ્ટાંત આપું

મારી એક પુત્રવધૂને દશબાર વરસથી ભારે દમ હતો. ઘણી સાર-વારોથી પણ તે મટ્યો નહીં આ પ્રયોગ કર્યો. ચાર દિવસના માવિસ પછી આઠ દિવસના ઉપવાસ કર્યા ઉપવાસના ત્રીજા અને ચોથા દિવસોમાં આડા થયા. એકદરે બાર ચૌદ આડા થયા એ દ્વારા પેટનો અને આંતરડાનો ભગદો તથા જૂનો કફ નીકળી ગયો. ચોથે દિવસે સાંજે આડા આપોઆપ બંધ થયા પાચમા અને છઠ્ઠા દિવસે ઊલટીઓ થઈ તેમાં નર્ચો કફ નીકળ્યા કર્યો. તે ઊલટીઓ પણ છઠ્ઠા દિવસની સાંજે આપોઆપ બંધ થઈ. એ રીતે છાતી, પાસાં વગેરે ભાગનો કફ નીકળી ગયો સાતમા દિવસે સવારે છીંકો આવવા માડી. મને લાગ્યું કે શરદીની છીંકો આવી કે શું? પણ તે છીંકો શરદીની નહોતી. અજાણ રીતે તે છીંકોથી ગળાની ઉપરના ભાગમાં જે કફ હતો તે છૂટો થઈ મોં મારકુંતે નીકળી ગયો આઠમા દિવસની સાંજે શરીર હળવું અને દરદમુક્ત લાગ્યું અને નવમા દિવસે સવારે ઉપવાસ છોડ્યા ત્યાર પછી આ વર્ષાઋતુની શરદીમાં પણ તેનો દમ જણાતો નથી હવે તો તે સાવચેતી ખાતર પેશાબ પીતી નથી તેમ જ અઠવાડિયાનો એક ઉપવાસ પણ કરતી નથી એ રીતે બે સખત ચોમાસા અને એક સખત શિયાળો વીતી ગયો છતાં તેને દમની સહેજ પણ અસર નથી અને શરીર તેજસ્વી છે.

ઉપરનું દૃષ્ટાંત દશ-બાર વરસના જૂના દમનું આપ્યું. તે પ્રમાણે ઓછી કે વધારે ગભીરતાવાળા દરેક દરદના દરદીને ઉપવાસ કરતાં

આવા અનુભવ થવાના; છતાં ગભરાવું નહીં. જાણે સ્થિતપ્રજ્ઞ દશા ધારણે કરી હોય તેમ તે બધી ક્રિયાપ્રક્રિયાને જોયા કરવી. કુદરતને તેનું કામ કરવા દેવું. દરદીએ ગભરાઈને બહારનું કોઈ દ્રવ્ય અંદર નાખવું નહીં. દૃઢતા ન રહે, વિશ્વાસ ઊઠી જાય તો પ્રયોગ બંધ કર્યા પછી જે કરવું હોય તે ભલે કરો; પણ માલિસના અને ઉપવાસના પ્રયોગ દરમિયાન કોઈ દવા અન્નમાવવી નહીં.

ઉપવાસ કરતાં જેટલી કાળજી રાખવાની છે તેથી વધારે કાળજી ઉપવાસ છોડ્યા પછી એક અઠવાડિયા સુધી રાખવી જોઈએ. આઠ, દશ કે વીસ ઉપવાસ પછી પારણું કરવામાં કાળજી રાખવી. જેટલા વધારે ઉપવાસ તેટલા પ્રમાણમાં વધારે દિવસ ખાવાપીવામાં સંભાળ રાખવી. સામાન્ય રીતે ઉપવાસ મોસંબીનો રસ પીને છોડવાની પ્રણાલી છે. પણ મોસંબી કમોસમી હોય અને સહેજ પણ ખાટી હોય તો તેનો રસ ન લેવો. પણ મધુપ્રમેહ સિવાયના અન્ય દરદીઓએ તેને બદલે ખજૂરની પાંચ પેશીઓને અગર નવટાંક કાળી દ્રાક્ષને ચત્રે ફોલીને કાચના વાસણમાં પલાળી મૂકી સવારે તેને મસળી સ્વચ્છ લૂગડે ગાળી આઠ અધોળ પાણી લેવું. બપોરે ફળ અને તેનો રસ લેવો, સાંજે પપૈયું વગેરે ફળ લેવાં. બીજે દિવસે સવારે પહેલા દિવસના કરતાં વધારે પ્રમાણમાં તે જ ચીજ લેવી. ત્રીજે દિવસે મોસંબીનો રસ, બપોરે સહેજ મીઠાશવાળુ મગનું પાણી, સાંજે ગાયનું દૂધ. એ રીતે રુચિ પ્રમાણે ખોરાકમાં આગળ વધવું. સંભવ છે કે દશેક કે વધારે દિવસના અલ્પુણ ખોરાક પછી મીઠું ખાવાથી મોં પર સહેજ ચોખ જણાયે, પણ તેથી ગભરાવું નહીં. આપમેળે તે બેસી જશે. ખોરાક માટેની જે સામાન્ય ચેતવણી છે તે ચીજે જવો કે મેંદાની કોઈ બનાવટ, ખાંડ, મચીનથી પોલિશ કરેલા ચોખા, પેશ્ચુ-રાઈઝડ દૂધ, ટિનમાં બંધ કરેલા ફળ કે ખોરાક, તળેલી વાનીઓ, મરી-મસાલાવાળો ખોરાક પ્રયોગના સમયમાં કે તે પછી દરદીએ ખાવો નહીં. શરીર સાચવનાર માણસે આવા ખોરાકથી દૂર રહેવું ઉપરાંત તમાકુનું વ્યસન — ખાવાનું, પીવાનું કે સૂઘવાનું — ત્યજવું જોઈએ. તેમ જ અન્ય કેફી ચીજોનું વ્યસન પણ ત્યજવું જોઈએ.

અગત્યની ચેતવણી : કોઈ પણ પ્રયોગમાં ઉપવાસ કરવાની જરૂર તો હોય છે. પણ ઘણી વખત ઉપવાસ કરવાનું દરદી માટે જોખમકારક પણ થઈ પડે છે, માટે જાતઅનુભવથી હું આ પ્રયોગ કરનારને ચેતવણી આપું છું કે, જેને લોહીનું દબાણ ઓછું હોય અને જેનું હૃદય નબળું હોય એટલે બરાબર કામ ન આપી શકતું હોય તેવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં તેમા જોખમ છે. તેવો દરદી ઉપવાસ કરે તો તેનું લોહીનું દબાણ વધારે ઓછું થતું જાય અને જેમ જેમ લોહીનું દબાણ જોઈએ તેના કરતાં ઓછુ થતું જાય તેમ તેમ દરદીની અશક્તિ વધતી જાય છે, તેના હૃદય પર તેની માફી અસર થાય છે, તેથી તેના લીવર પર તથા કીડની પર પણ અસર થાય છે, માટે એવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં પણ માલિસ તથા જોટલો પચી શકે તેટલો પેશાબ પીવા સાથે એક ટંક હળવો-પથ્થ ખોરાક લઈને પોતાની શક્તિ જાળવી રાખવી. આમ કરવાથી દરદીને વધારે સમય આ ઉપચાર કરવો પડશે એટલે કે ઉપવાસ સાથેના ઉપચારથી પદર દિવસમાં આરામ થાય તો વિના ઉપવાસથી પ્રયોગ ચાલુ રાખતા એક દોઢ માસ થશે અને તેને સંપૂર્ણ આરામ થશે; માટે લોહીના ઓછા દબાણવાળા તેમ જ હૃદય નબળુ હોય તેવા દરદીએ ઉપવાસ કરવા નહીં

પેશાબનાં પોતાં મૂકવાની રીત : મૂત્રપ્રયોગમાં ત્રીજી રીત પેશાબનાં પોતાં મૂકવાની છે શરીરના ભાગ પર એવી પીડા હોય કે જ્યાં માલિસ ન થઈ શકે; જેમ કે મોટાં ગૂમડા, મોટાં નાનાં ઘાયાં, દાઝવાથી થયેલા ફોલ્લા કે શરીરનો બળી ગયેલો ભાગ, સોજા અને કૈન્સરના કારણે શરીરનો કોઈ ઊપસી આવેલો ભાગ. શરીરના તેવા ભાગ પર ઉપવાસના દિવસોમા અગર ઉપવાસ ન હોય ત્યારે પણ સારા સ્વચ્છ કપડાંને ચોવડુ કરી પેશાબમા પલાળીને દરદવાળા ભાગ પર મૂકવું અને વારવાર તેના પર પેશાબનાં ટીપા નાખી ભીંજાયેલુ રાખવુ. આ ક્રિયા જરૂર લાગે તો સતત ચાલુ રાખવી. આમ કરવાથી મૂત્રમાંનાં રોગનાશક તત્ત્વો દરદીના શરીરમાં તે પોતાં મારફતે દાખલ થઈ દરદીને અદરથી અને બહારથી ફાયદો કરશે. આમ પોતા મૂકવામાં અને તેને સતત ભીંજાયેલા રાખવામાં મૂત્રનો જથ્થો વધારે જોઈએ અને દરદીને તેટલો પેશાબ થતો ન હોય તો પુરુષના

દરદ પર સારા નીરોગી પુરુષનું મૂત્ર અને સ્ત્રીના દરદ પર સ્ત્રીનું મૂત્ર વાપરવામાં વાંધો નથી. માલિસ કરવામાં પણ જે દરદીનો પોતાનો પેશાબ પૂરતો ન હોય તો બીજાં નીરોગી સ્ત્રી-પુરુષનો પેશાબ વાપરવામાં વાંધો નથી; પણ પીવામાં બીજાનો પેશાબ વાપરવો નહીં. તેમાં તો દરદીનો પોતાનો જ પેશાબ જોઈએ. જે કે અંગ્રેજ લેખક આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાનો પેશાબ એક ગંભીર દરદી કે જેને પોતાનો પેશાબ બિલકુલ થતો ન હતો તેને શરૂમાં આપેલો કે જેથી પેલા દરદીને પેશાબ થાય; પણ એ કાર્ય પૂરતો જ. શરીરના સોજા મોટે ભાગે પૂરતો પેશાબ દરદીને નહીં થવાથી થાય છે. આ દરદીને પેલા પર પેશાબનાં પોતાં ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે, સતત મૂકવાથી પેશાબ વધવાનો પૂરો સંભવ છે. હરસ થયા હોય તો તેના પર પેશાબનાં પોતાં મૂકવાથી તે દૂઝના હશે તો લોહી બધ થઈ મટી જશે. આંખ સૂજી ગઈ હોય તોપણ વારવાર તાજ પેશાબથી આંખ ધોઈ (આંખ ધોવાની ખાલી આવે છે તેમાં પેશાબ ભરી તેમાં આંખને બંધબેસતી કરી આખનો ડોળો ફેરવ્યા કરવો) તેના પર પોતાં મૂકવાથી સોજા ઊતરી જશે અને દુખાવો મટી જશે; પણ મોતિયો કાઢો કે પાકો દૂર કરવામાં આંખ ઉપર પેશાબનાં પોતાં મૂકવા સાથે પેશાબના સાથેના લાંબા ઉપવાસની જરૂર છે.

આ કુદરતી પ્રયોગ કરનારે :

૧. લેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શાસ્ત્રીય ઢબે પ્રયોગ કરવો.

૨. પ્રયોગના સમયમાં ડૉક્ટરે આપેલી કે વેદે આપેલી કોઈ પણ દવાનો ઉપયોગ કરવો નહીં.

૩. પ્રયોગમાં કુદરતની જરૂરી ક્રિયાપ્રક્રિયા (શરીરમાં કેટલીક વખત આપણને ખ્યાલ ન હોય તેવી થાય છે) — જેવી કે ઝાડ થવા, ઊંચટી થવી વગેરે થાય તો તેથી ગભરાવું નહીં. સમજી લેવું કે શરીરની અંદર જે સાફસૂફી થાય છે તે પેકીની એ આવકારલાયક ક્રિયા છે. તેની જરૂર હશે તેટલો સમય રહીને આપોઆપ તે પોતાની મેજે વિરમશે. આવે સમયે ગભરાઈ જઈ કોઈ જાતની બહારની દવા કે તત્ત્વ શરીરમાં નાખવું નહીં, હિમત કે દૃઢતા ન રહે તો પ્રયોગ બંધ કરવો. પણ બહારની દવા લેવી નહીં.

૪. તમાકુ, દારૂ અગર એવું કોઈ વ્યસન હોય તે ત્યજ્યા પછીથી જ આ પ્રયોગ કરવો.

૫. મરીમસાલાવાળો અને તળેલો ખોરાક ત્યજવો.

૬. સફેદ ખાંડ — જેને આપણે રિફાઈન્ડ સુગર કહીએ છીએ તે ત્યજવી, ગોળ વાપરવો.

૭. મેંદો અને તેની બનાવટનો કોઈ ખોરાક લેવો નહીં.

૮. ટિનમાં પેક કરી સંઘરી રાખેલાં ફળ કે ખોરાક લેવાં નહીં.

૯. મચીનમાં પૌલિશ કરેલા ચોખા લેવા નહીં. કોદરી કે હાથ-છડના ચોખાનો જ ઉપયોગ કરવો.

૧૦. પેશ્યુરાઈઝ્ડ દૂધ વાપરવું નહીં.

૧૧. ડાલ્ડા ઘી (વનસ્પતિ ઘી) વાપરવું નહીં.

ઉપરના નિયમો સાથે શ્રદ્ધાપૂર્વક જે આ પ્રયોગ કરશે તેને કુદરત આપોઆપ મદદ કરશે એવી મને મૂર્ખા શ્રદ્ધા છે.

भातवभूत्र

भाग २

भूत्रयिकित्सानु पुनरुत्थान

મૂત્રપ્રયોગના નિષ્ણાત અને પ્રચારક સ્વ. આર્મસ્ટ્રોંગ

આધુનિક કાળમાં મૂત્રપ્રયોગના નિષ્ણાત સ્વ. જૉન આર્મસ્ટ્રોંગની જીવનકથા મળવી મુશ્કેલ છે. જેમ બીજા લેખકોને પોતાને વિષે જાહેરાત કરવાની સ્વાભાવિક ઈચ્છા હોય છે તેવી ઈચ્છા તેમને નહોતી તેમણે પોતાને જે હિતકર લાગ્યું તે પોતાના શરીર પર અજમાવીને પછી હજારો દરદીઓના દુઃખ દૂર કર્યા છતાં તેવો પોતાનો અનુભવ પુસ્તકરૂપે જાહેર કરવાની પણ તેમને તાલાવેલી નહોતી પણ અંનેકોના દબાણથી પુસ્તકરૂપે લખ્યું પુસ્તક વાચતા ખબર પડે છે કે ગમે તેવી ગભીર વાતનું પણ ઓછામાં ઓછા શબ્દોમા વર્ણન કર્યું છે એટલે મૂત્રપ્રયોગના સાહિત્યમાં તેમનું ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ પુસ્તક સૂત્રરૂપે છે. તેથી તેમની વાતને સારી રીતે સમજવાને જેમ વધારે વાંચીએ તેમ તેમની વાત વધારે સ્પષ્ટ સમજી શકાય તેમણે હજારો દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગ દ્વારા ભારે રાહત આપી કુષ્ઠ રોગ ઇંગ્લેંડમાં જવલ્લે જ હોય છે. એટલે તે રોગ સિવાયના બધા રોગીઓ તેમની સેવા લેવા ગયા અને તે બધાને મૂત્રપ્રયોગથી જ આરામ થયો તેઓ એક સાધારણ સ્થિતિવાળાં માબાપના ફરજદ હતા તેમના પુસ્તકમાંથી એવું મળી આવે છે કે તેમના પિતા ઘણી વખત ગાય, ઘોડા, કૂતરાં વગેરે જાનવરોનાં દરદો તે જાનવરોના મૂત્રના પ્રયોગથી મટાડતા તેમનો એ વ્યવસાય નહોતો પણ તેમને એવો શોખ હતો ગાય કે ઘોડાને તેનો પેશાબ પાવો હોય ત્યારે આપણે વાંસની નાળ વાપરીએ છીએ તેને બદલે તે શીંગડું વાપરતા પોતાના પિતાની એ પ્રવૃત્તિની સ્મૃતિ પર નિર્ભર રહી, શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે જાનવર અને પક્ષીઓનાં દરદો મટાડ્યાનું વર્ણન પણ પોતાના પુસ્તકમાં આપેલું છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે આ પ્રયોગ શરૂ કરવામાં અને શરૂ કર્યા પછી તેમાં સફળતા મેળવવામાં જે સમભાવ, ધીરજ, નૈતિક હિમત, કુદરત પ્રત્યેની અડગ શ્રદ્ધા, તેમ જ ધન કે પ્રતિષ્ઠા પ્રત્યેની નિસ્પૃહ વૃત્તિ દાખવ્યાં છે અને તે ઉપરાંત તેમના ઉપચારોમાં દરેક ક્ષણે ધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધા વ્યક્ત

થઈ છે તે જોતાં એક સામાન્ય કક્ષાના જણાતા માણસમાં સાધુતાની અને યોગીની જે અજબ શક્તિ હતી તેનો સહજ ખ્યાલ આવે છે. ઉપરાંત તેમના સામાન્ય જ્ઞાનભંડારમાં તો પુસ્તકના પાને પાને તેના દર્શન થાય છે. હું માનું છું કે આ પુરુષના જીવનપ્રસંગો પ્રાપ્ત થાય તો કોઈ પણ સમાજને માટે હિતકર નીવડે પણ હાલ તો આટલેથી જ આ વાત પતાવવી રહી.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે મૂત્રપ્રયોગ પ્રથમ પોતાની જાત પર અજમાવ્યો. તેમનો છેવટની શ્રેણીનો ક્ષય નાબૂદ થયો તેના વર્ણનનું પ્રકરણ તેમના જ શબ્દોમાં—તેમના વર્ણનનો ભાવ કયમ રહે તેવા ગુજરાતી અનુવાદમાં હું નીચે આપું છું :

“જોકે આ પુસ્તકની અંદર પહેલો પુરુષ સર્વનામનો ઉપયોગ ટાળવાનું હું પસંદ કરું છું. છતાં જો મારી દૃઢ માન્યતા પ્રમાણે મારે આચરણ કરવું હોય તો હાલની પરિસ્થિતિમા તેમ કરવું અશક્ય છે; કારણ કે હું લાખો દલીલો કરું તેના કરતાં સ્વાનુભવનાં થોડાં દૃષ્ટાંતો વધારે વજનદાર ગણાય.

મારો પ્રથમ દરદી હું જાતે બન્યો. એવું બન્યું કે છેલ્લા વિશ્વયુદ્ધ (એટલે કે સને ૧૯૧૪ના અરસામાં) મારી ૩૪ વરસની ઉંમરે સૈનિકોની ભરતી માટેની ડબ્બીયોજના અનુસાર હું તબીબી પરીક્ષકો પાસે મારી જાતને સૈનિક તરીકે યોગ્ય ઠરાવવા ગયો. પણ મને તપાસનારા ચાર તબીબી અમલદારોએ મને ક્યનુ દર્દ લાગુ પડેલું છે એવું કારણ આપી મને લશ્કરી સિપાહી તરીકે નાપસંદ કર્યો. વધુમાં કોઈ હોશિયાર ડૉક્ટરની સારવાર લેવાની સૂચના મને કરવામા આવી તેમની સૂચના અનુસાર મેં ક્ષયના એક નિષ્ણાત ડૉક્ટરની સલાહ લીધી. તેમને મારી સ્થિતિ કાઈ એટલી બધી ચિંતાજનક લાગી નહીં, અને મને કહ્યું કે તમને ક્ષય જેવું કાઈ નથી. પણ સંજોગમ—શરદીનો વ્યાધિ છે. તેથી તેમણે મને સલાહ આપી કે, મારે એવા સ્થળે રહેવું કે જ્યાં ખૂબ તાજી હવા મળે, પૂરતો સૂર્યપ્રકાશ મળે અને પૌષ્ટિક ખોરાક મળે. મેં તે નિષ્ણાત ડૉક્ટરની સૂચનાનો અમલ કર્યો. અને એક વરસમાં મારું વજન ૨૮ સ્તલ વધ્યું છતાં મારા શરીરની સ્થિતિથી મને સંતોષ નહીં થવાથી મેં ક્ષયના બીજા નિષ્ણાત

ડોક્ટરની સલાહ લીધી. તેમણે તો એવું કહ્યું કે મારાં બંને ફેફસાં
લાગુ પડ્યો છે અને પહેલા નિષ્ણાતે ગમે તે કશું હોય પણ
જ થયો છે. તેથી મારે ખાડ અને સ્ટાર્ચથી ભરપૂર ખોરાક લઈને મો-
શરીરની શક્તિ સંધરી રાખવી જોઈએ. પરિણામે બધુંપ્રમેહ મારા શરીરમાં
દાખલ થયો. તેમથી મુક્ત થવા માટે મારે આકરા પ્રયોગમાં મુકાવું પડ્યું.
તે પ્રયોગ એવો હતો કે અઠવાડિયામા ચાર દિવસ દરરોજ દશ દશ ઓસ
ઠગ પાણીના છ ખાલા પાણી ધીમે ધીમે પીને રહેવું અને બાકીના ત્રણ
દિવસ જેનાથી મારો જઠરાગ્નિ સહેજ ભીંજાય એવો થોડો મુકર ખોરાક
આપવામાં આવ્યો આટલો નાસ્તો મેળવવાના આનંદમાં હું તેનો દરેક
કોળિયો સ્વાદથી ચાવી ચાવીને ખાતો હતો, પણ તેના પરિણામે મોઢાની
અંદર ચાદીઓ પડી. દાતમાં દરદ થવા માંડ્યું. મોઢાનાં પેઢાં સૂજી ગયાં
અને જીભને સોજે આવી ગયો. આ દુ.ખમા વળી વધારો એ થયો કે
મને અનિદ્રા અને અજાગો પેદા થયો મારા જ્ઞાનતંતુઓ કીણ થયા અને
મારું મગજ વારવાર ઉશ્કેરાઈ જતું. આવી પરિસ્થિતિ સોળ અઠવાડિયાં
કામમ રહી જોકે મારી ઉધરસ, મારી શરદી, દુ.ખદાયક સંજોગ જેનાથી
હું પીડાતો હતો તે બધું મટી ગયું. તેમ છતાં રામ જાણે શાથી તેની સહત
મને તે દરદી કરતાય વધારે અકારી લાગી છેવટનો અજમ એ થયો
કે બે વરસની મારી આ સારવારને અંતે ડોક્ટર પ્રત્યેની મારી શ્રદ્ધા
નષ્ટ થઈ અને તેમની સલાહ અને સાવચેતી વિરુદ્ધ વર્તી મેં મારી
જાત પર અખતરા કરવા માડ્યા.

હવે હું આ અંગેની નાની નાની વિગતો આપીને આ વાતને
લબાવીશ નહીં. એટલું જ કહેવું બસ છે કે જ્યારે હું ઘણો અશક્ત
અને બીમાર થઈ પડ્યો ત્યારે મને પવિત્ર બાઈબલના પાંચમા અધ્યાયની
આજ્ઞાની સ્મૃતિ થઈ આવી. તે આજ્ઞા એ છે કે, ' તું તારા પોતાના
શરીરની બહાર નીકળતા પાણી પી ' આ આજ્ઞાની યાદ આવતાં મને એક
કિસ્સો યાદ આવ્યો કે એક નાની છોકરી ગળામાં શ્વાસની નળીના
સોજના રોગથી પીડાતી હતી ત્યારે તેના પિતાએ તેને તેનો પેશાબ પીવા
આખો હતો તેના પરિણામે તે ત્રણ દિવસમા રોગમુક્ત થઈ હતી. એવી
જ રીતે કમળાથી પીડાતા માણસનું દરદ પણ એ જ સાધનથી મટી ગયું

હતું. એટલેથી બધું પત્યું નહીં. મને બીજી હકીકતો પણ યાદ આવી. મારા ડોક્ટરે થોડા વરસ પર મારો પેશાબ તપાસેલો. પેશાબ તપાસ્યા પછી તેણે મને જણાવેલું કે મારાં ફેફસાં અને માંસગ્રંથિઓ બગડેલાં છે અને તે દિનપ્રતિદિન ગળતા જાય છે. ડોક્ટરનું આ નિદાન સાંભળી તે વખતે મેં અજ્ઞાનભાવે તેને પ્રશ્ન પણ કરેલો કે, જો હું પેશાબ દ્વારા મારા શરીરની અગત્યની માંસગ્રંથિઓ અને ખાંડનું તત્ત્વ ગુમાવતો હોઉં તો મારે તે જ તત્ત્વોને મારો પેશાબ પીને શરીરમાં પાછાં કેમ ન નાખવાં જોઈએ? મારા આ પ્રશ્નના જવાબમાં તેમણે કહ્યું કે, “શરીર આવાં મૃત દ્રવ્યોને આત્મસાત્ નહીં કરી શકે.” ડોક્ટરનો આ જવાબ કેવળ કપોલકલ્પિત અને સત્યથી વેગળો હતો. ખરી રીતે એમણે આવો જવાબ આપી ગયો જ દોકી હતી.

હવે આપણે મૂળ વાત પર આવીએ. હું સ્વીકારું છું કે ઉપર ટાંકેલા ધર્મપુસ્તક બાઈબલના સૂત્રનો અમુક અર્થ હોવો જોઈએ એવો દાવો કરવો એ ડહાપણભર્યું નથી; કારણ કે ઘણા માણસોને બાઈબલમાથી પોતાની ભાવના પ્રમાણે જે જોઈતું હોય છે તે પણ મળી રહે છે તેમ છતાં હું માનતો હતો, અને હજી પણ માનું છું કે, જે સૂત્ર મેં ટાંક્યું છે તે અને બીજા અનેક સૂત્રોનો ઉલ્લેખ આપણા પોતાના શરીરમાંથી નીકળતા કીમતી પ્રવાહી ઝરણાને જ ઉદ્દેશીને છે, તેવી દૃઢ માન્યતા સાથે હું તે પ્રમાણે વત્યોં. અને અતે મને ખાતરી થઈ કે તે જ મારા શરીરનું મુક્તિદાતા નીવડ્યું. આ રીતે ધર્મપુસ્તકમાંનાં સૂત્રોનો મારો અર્થ સાચો જ છે એવી શ્રદ્ધાના કિલ્લાથી રક્ષાયેલા મેં કેવળ મારા મૂત્ર અને નળના પાણી પર નભીને પિસ્તાળીસ દિવસના ઉપવાસ કર્યા. જોકે ડોક્ટરોનો એવો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય હતો કે માણસનું શરીર ખોરાક વિના અગિયાર દિવસથી વધારે નભે જ નહીં. છતાં તે અભિપ્રાયની અવગણના કરીને મેં તે ઉપવાસ કર્યા. ઉપરાત મેં મારા શરીર પર મારા પેશાબથી માલિસ કર્યું. આ પ્રયોગમાં આ ક્રિયા પણ ઘણી અગત્યની છે. (જિને વિષે પાછલા પ્રકરણમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.) માલિસના વર્ણનમાં આ ઉલ્લેખ આવી જાય છે. પિસ્તાળીસ દિવસના મારા ઉપવાસો મેં અપકવ માંસ લઈને છોડ્યા. જોકે તેનાથી મને આકરી

ભૂખ સિવાય બીજી કાંઈ અવકળા જણાઈ નહીં કેટલીક મુદત સુધી ખોરાક લેવામાં હું સાવચેત રહ્યો અને મારું પોતાનું મૂત્ર પીવાનું ચાલુ રાખ્યું. તે પીતાં પીતાં તેના જઘ્ઘામા, સ્વાદમા, દેખાવમાં વગેરે જે ફેરફાર થયા તેનો ઠીક ઠીક અનુભવ મને થયો. મૂત્રમા આવો ફેરફાર મુખ્યત્વે કરીને હું જે ખોરાક ખાતો, જે પીણું પીતો અને જે પ્રમાણમા શ્રમ કરતો તેના હિસાબે થતો

આ પ્રયોગના અંતે મને લાગ્યું કે જાણે નવજીવન મળ્યું મારું વજન ૧૪૦ રતલ થયું હતું હું ચેતનાથી ભરેલો હતો. મારી ખરેખર ઉંમર હતી તેનાથી ૧૧ વર્ષ નાનો હોઉં એવો હું દેખાતો હતો મારી ચામડી નાની છોકરીની ચામડી જેવી સુવાળી અને તેજસ્વી થઈ હતી મારી ઉંમર તે વખતે ૩૬ વર્ષની હતી અને આ પ્રકરણ લખુ છું ત્યારે ૬૦ કરતા વધારે ઉંમરનો છું પણ મારા પેશાબનું ટીપેટીપુ પીવાથી, તે સાથે મુક્ત ખોરાક ખાવાથી અને શરીરને જોઈએ તે કરતાં વધુ ખોરાક કદી નહીં ખાવાથી મારી ઉંમરના માણસોના કરતા ઘણી નાની ઉંમરનો હોઉં તેવો હું દેખાઉં છું અને મને તેવું લાગે છે ઉપરાંત શરીરને લાગુ પડતી નાની કે મોટી બીમારીમાથી મારી જાતને હું મુક્ત રાખી શકું છું

મારા કમના દરદમાથી હું થી રીતે મુક્ત થયો અને તે મુક્તિ થી રીતે સાચવી શક્યા તેની સત્ય વિગત આખા પછી હું એટલું જ કહેવા માગુ છું કે, આપણને મળેલું જ્ઞાન સ્વાર્થવૃત્તિથી પીપમાં પૂરી નહીં રાખતા માનવજાતના ભલા ખાતર બીજાઓને પણ તેમા ભાગીદાર બનાવવા જોઈએ. આવી પ્રતીતિ મને થવાથી મેં જે રસ્તે મારું સ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું તે જ રસ્તે મૂત્રચિકિત્સાથી બીજા પણ પોતાનું સ્વાસ્થ્ય મેળવે એવા હેતુથી બીજાઓને મેં તેવી સલાહ આપવા માડી, એટલું જ નહીં પણ તેમના પ્રયોગ પર જરૂરી દેખરેખ પણ રાખવા માડી. આવા કારણે આ પુસ્તકના બાકીના ભાગમાં જે જે દરદીઓ જુદાં જુદા દરદોથી પીડાતા હતા, તેમા આ પ્રયોગથી શુ શુ પરિણામ આવ્યું તેની વિગત આપવામા આવી છે જેમા ડોક્ટરોએ કેન્સરના દરદનું નિદાન કરેલું તેનો તથા શરીરના કોઈ ભાગનું નકામું થવું વગેરે દરદો જેને હાલની તબીબી પદ્ધતિ અસાધ્ય રોગ તરીકે વર્ણવે છે તેવા દરદોનો પણ સમાવેશ થાય છે. ”

ગેન્ઝીન (મૃત અંગોનો રોગ)

૨૫. આર્મસ્ટ્રેંગિ પોતાની જાત પર પ્રથમ મૂત્રપ્રયોગ કરી પોતાના શરીરમાં જામી ગયેલા ક્ષયના દરદને નાબૂદ કર્યા પછી સ્વાનુભવથી પોતાને થયેલું જ્ઞાન અન્યને આપવાના તેમના મિત્રોના આગ્રહને વશ થઈ તેમણે તેનો પ્રચાર કરવા માંડ્યો, એટલું જ નહીં પણ પોતે સારવારનું કાર્ય ઉપાડી લીધું તેમ જ દોરવણી પણ આપી. પોતે સારવાર કરીને જે દરદોને નાબૂદ કર્યા તેનાં કેટલાંક દૃષ્ટાંતો વાચકવર્ગને બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે. દરદોનાં અંગ્રેજી નામો માટે ગુજરાતી ભાષામાં એક શબ્દ યોજાયેલો નહીં જણાતો હોવાથી અને કદાચ કોઈએ યોજ્યો હોય તો તે ગુજરાતી ભાષામાં પ્રચલિત નહીં હોવાથી કેટલાંક પ્રકરણોનાં મથાળે દરદોનાં અંગ્રેજી નામો મૂક્યાં છે.

ગેન્ઝીન એ વૈદકની દૃષ્ટિએ કેટલાક અસાધ્ય દરદો પૈકીનો રોગ ગણાય છે. શરીરનો જઠરાગ્નિ મદ થઈ જવાના કારણે શરીરના કોઈ છેવટના અંગને લોહીનું પોષણ નહીં પહોંચી શકવાથી તે ભાગ લોહી વિનાનો મૃત-નિર્જીવ થઈ સુકાઈ જાય છે. અગર સડવા માડે છે. તેવા દરદને ગેન્ઝીન કહે છે. તેવો દરદી ભાગ્યે જ બચે છે તે દરદનું મૂળ ઊંડું હોય છે. પગનો અંગૂઠો નિર્જીવ થઈ ગયો હોય તો તેને કાપવાથી પતી જતું નથી તેને કાપ્યા છતાંય પગની નિર્જીવતા વધતી જાય છે અને છેવટે અસાધ્ય થઈ પડે છે. આ ભયકર રોગના મૂળ સાથે તરીકે બીજા રોગો સંકળાયેલા હોય છે. (૧) શીતળાની રસી મુકાવ્યા પછી પશ્ચાઘાતના દરદમાંથી ગેન્ઝીનનું દરદ થાય છે. (૨) મધુપ્રમેહના રોગ સાથે તે સંકળાયેલો હોય છે. (૩) શરીરનો કોઈ ભાગ ભારે વજનના ધાથી કચરાયેલો હોય તો તેમાંથી આ રોગ પેદા થાય છે. (૪) કોઈ માણસના લોહીનું પાણી થતું હોવાથી ‘એનીમિક’ દશા થાય તેમાંથી પણ ગેન્ઝીન લાગુ પડે છે. (૫) હાથપગનો કોઈ ભાગ કપાઈ ગયા પછી

શરીર અંદરના કોઈ દરદના કારણે પણ તે ભાગને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે છે (૬) ક્ષયવાળા દરદીને કેટલીક વખત ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે છે (૭) અતિશય ગરમ પ્રવાહી પદાર્થથી દાઝેલા ભાગને પણ કેટલીક વખત ગેન્ગ્રીનનો રોગ લાગુ પડે છે.

આ રોગ ડોક્ટરી આવમમા અસાધ્ય ગણાય છે. પણ સ્વ. આર્મ-સ્ટ્રોગના અનુભવ પ્રમાણે મૂત્રપ્રયોગથી આ રોગમાં દરદીઓ જલદીથી સાજા થઈ ગયા છે તેની વિગત નીચે પ્રમાણે તે આપે છે.

સને ૧૮૨૦ની સાલમાં આ રોગના પહેલા દરદીની તેમણે સારવાર કરી તે ૫૩ વરસની ઉંમરની બાઈ હતી તે બાઈ બ્રેડફોર્ડના પ્રખ્યાત ડોક્ટર, જે ઉપવાસ અને મુક્ત ખોરાકના પ્રશ્નમાં નિષ્ણાત હતા તેમની સારવારમાં હતી એનીમિયા તેના શરીરમાં જામ્યો હતો ફેફસાની સ્થિતિ પણ ગભીર હતી. તેનો એક પગ સુકાઈને નિર્જીવ બની ગયો હતો અને બને પગની નીચેના ભાગ પર નાના મોટા કદનાં ચાદા ઊપસી આવ્યાં, હતાં વળી તેને કમળો થવાને કારણે જાણે કે તે મુરેઝિયન જાતની હોય એવો તેના મો અને આખનો દેખાવ થઈ ગયો હતો. તેની સારવાર કરનાર ડોક્ટરની તો ઈચ્છા હતી કે એ બાઈના રોગ પર વધારે નહીં તો એક મહિનાની મુદત સુધી મૂત્રનો પ્રયોગ અજમાવવો. પણ આર્મસ્ટ્રોગને લાગ્યું કે તેની સારવારમાં ઓછામાં ઓછા સાઠથી સિત્તેર દિવસ તો લાગે જ, છતાં આનાકાની સાથે તે કેસ હાથમાં લીધો. મૂત્રપ્રયોગની સારવાર કરવાથી રોગ પર એટલી અસર થઈ કે રોગ જોટલો ભયંકર ગણાય છે તેવો જણાયો નહીં. દરદીને તેનો પોતાનો જ પેશાબ પાઈને ઉપવાસ કરાવવા માંડ્યા દિવસમાં જોટલો પેશાબ થાય તેટલો પેશાબ અને તરસ લાગે તો નળનું પાણી પીવા માંડ્યું સાથે સાથે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવા માંડ્યું અને દરદવાળા ભાગ પર પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં મૂક્યા દશ દિવસના અતે આતરણ અને મૂત્ર-પિંડે સારી રીતે કામ આપવા માંડ્યું જેકે ઊપસેલા ચાદાં ચક્ષુઆતમાં વધવા માંડ્યા પણ તેનો દુખાવો ઓછો થવા લાગ્યો, શ્વાસોચ્છ્વાસ સરળ અને નિયમિત થયો અને દરદવાળો ભાગ દુસ્ત થવાના નિશાન દેખાયા અઢાર દિવસના ઉપવાસને અંતે પગની સ્થિતિ સ્વાભાવિક થઈ

ગઈ. પેશાબે નવી ચામડી બનાવી અને દરદની કોઈ પણ નિશાની પગ પર રહી નહીં, એટલું જ નહીં પણ પગ પર ચાંદાનું ચાકું પણ રહ્યું નહીં.

ઉપરનો દરદી સુધરી જવાથી ગેન્ગ્રીનનો બીજો દરદી આવી ઊભો. તે ૪૦ વરસની ઉંમરની બાઈ હતી. તેનો જમણો પગ એટલો બધો સડયો હતો કે ડોક્ટરોએ તે ભાગને કાપી નાખવાની તેને સલાહ આપી હતી. આ દરદ પગની ધૂટીના સોજાથી શરૂ થયેલું. તે બાઈને પોતાનો બધો સખત જમીન પર ધૂંટણિયે પડીને કરવાના કારણે આ રોગ લાગુ પડેલો. તેણે બધા વૈદ્યો અજમાવ્યા, પણ પરિણામે તેનું દરદ વધવા લાગ્યું. તેને સખત બધકોશ હતો, હરસનું દરદ હતું, ખરજવું હતું, પાંડુ રોગ હતો, અનિદ્રાનો વ્યાધિ હતો વગેરે અનેક દરદો હતા ઉપરાંત પગના સડામાં ઊંડાં ઘાયાં હતા. આવી બધી પીડાઓ હોવા છતાં તે બાઈ હિંમતવાન હોવાથી પેશાબ અને પાણી ઉપર ઉપવાસ કરવાનું તેણે સ્વીકાર્યું. દિવસમાં જેટલો પેશાબ થાય તેટલો ટીપેટીપુ તે પીતી; તેમ જ દરરોજનું ત્રણ પિન્ટ (પોણાચાર રતલ) પાણી પીતી. પાંચ દિવસના તપથી પગ પરના ચીરા શમી જવા લાગ્યા અને તેના શરીરના બધા ભાગની ચામડીની તંદુરસ્તી દેખાવા માડી. મોં પરના ગડગૂમડ તો બીજે જ દિવસે શમી ગયાં. અઠવાડિયાંઓની અનિદ્રા પછી ત્રીજી જ રાત્રે સારી નિદ્રા આવી અને પહેલા અઠવાડિયાને અંતે તેનાં આંતરડા અને મૂત્રપિંડે સારી રીતે કામ કરવા માડ્યું તેના હરસ મટી ગયા. પખવાડિયાના અંતે તો ગેન્ગ્રીનની નિશાની પણ નહોતી રહી અને જ્યાં ઘાયાં હતા ત્યાં નવી ચામડી આવી ગઈ હતી. દરદવાળો પગ જે સારા પગ કરતા બમણો જાડો થઈ ગયો હતો તે સારા પગ જેવો સમધારણ થઈ ગયો અને આ ભયંકર રોગની એક પણ નિશાની રહી નહીં. પદર દિવસના ઉપવાસ પછી પ્રથમ અઠવાડિયે દરદીને દાઢ, કેળાં અને કાચાં ટામેટાંના ખોરાક પર રાખી, બીજા અઠવાડિયાના ખોરાકમાં પેરચ્યૂરાઈઝડ નહીં કરેલું એવું સાદું દૂધ અને ફળનો ઉમેરો કર્યો; અને ત્રીજે અઠવાડિયે તેને સામાન્ય ખોરાક લેવાની રજા આપી

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના અનુભવ પ્રમાણે અસાધ્ય અને ભયંકર ગાંઠાતા રોગોમાં આ ગેન્ગ્રીનના રોગ પર મૂત્રપ્રયોગ ઘણો અસરકારક નીવડયો

અને તે પણ ધાર્યા કરતાં થોડી મુદતમાં. તેનું કારણ વૈદક દૃષ્ટિએ એ છે કે, મૂત્ર એ નિર્જીવ વસ્તુ નથી પણ સજીવ દ્રવ્ય (લીવિંગ સોલ્યુશન) છે, જેમાં માંસ, લોહી અને મુડદાલ ગ્રંથિઓને સજીવ કરીને વિકસાવનારું તત્વ છે. તેણે આવા ઘણા કેસોની સારવાર કરી. તે બધા રોગીઓને તેમના ડોક્ટરોએ રોગવાળા ભાગ કપાવી નાખવાની સલાહ આપ્યા પછી મૂત્રપ્રયોગ કરવામાં આવ્યો હતો આવા જુદા જુદા કારણે થયેલા આ રોગવાળા દરદીઓની હકીકત થોડી નીચે આપવામાં આવી છે.

શ્રીમતી ઈ ને શીતળા ટકાવ્યા પછી પક્ષાઘાત લાગુ પડ્યો અને તેમાંથી પગે અને અગૂઠે ગેન્ગ્રીન લાગુ પડ્યો ૪૮ દિવસના ઉપવાસ પેશાબ અને પાણી સાથે કર્યા અને બિલકુલ આરામ થયો.

શ્રીયુત ડી નામના ગૃહસ્થને મધુપ્રમેહમાંથી તેમના ડાબા હાથના કાડાને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડ્યો ૪૮ દિવસના ઉપવાસ મધુપ્રમેહ માટે કરવા પડ્યા અને ત્યાર બાદ ૧૮ દિવસમાં તેમનો હાથ હતો તેવો સરસ થયો કોઈ ચિહ્ન પણ રહ્યું નહીં

શ્રી જે. ડબલ્યુ બી. નામના ૬૦ વર્ષની ઉંમરના ગૃહસ્થને લુહારી કામ કરતા અંગૂઠા પર હથોડી વાગવાને કારણે અંગૂઠાના પહેલા અને બીજા સાધાને ગેન્ગ્રીનનો રોગ લાગુ પડ્યો હતો પાંચ અઠવાડિયા સુધી બીજા સારવાર કરાવી પણ છેવટે મૂત્રપ્રયોગથી હાથ પર પેશાબના ભીના પોતા મૂક્યા કર્યા એક અઠવાડિયામાં આરામ થઈ ગયો

કુમારી સી એ, ઉંમર ૧૦ વરસ તેને પાડુરોગ હતો પગની બને પિડીઓ પર સડાને કારણે ચાપડી પર માસના લોચા ઊપસી આવ્યા હતા ડોક્ટરોએ તો ખસ કે ખરજવાળ સમજી દેવા કર્યા કરી તેને ૧૮ દિવસના મૂત્રપ્રયોગથી બિલકુલ આરામ થયો પાડુરોગ ન રહ્યો, ખસ કે ખરજવાળ ન રહી કે એક ચાકુ પણ ન રહ્યું ઉપવાસના દિવસોમાં તે છોકરી ૧૫ ઈંચ ઊંચી વધી

શ્રી જે આઈ, ઉંમર ૧૪ વર્ષ અગૂઠો મચ્છીના હાડકાથી કપાઈ ગયેલો. તે ૪ દિવસે ડોક્ટરે તપાસ્યું ગેન્ગ્રીન લાગુ પડ્યા હતા. અગૂઠો કાપી નખાવવાની સલાહ ડોક્ટરોએ આપી પણ તેમણે તે ન માની. ત્યાર બાદ ૧૪ દિવસના પેશાબ સાથે ઉપવાસથી અને પેશાબથી શરીર પરના

માલિસથી તેમ જ અંગૂઠા ઉપર જૂના પેશાબના ભીંજવેલા પાટાથી ત્રણ દિવસમાં સુધારો જણાયો અને બાર દિવસ પછી તો તદ્દન આરામ થયો.

શ્રીયુત એન, ૫૫ વરસની ઉંમર. ક્ષયની અસરવાળા તેના બન્ને ફેફસાંને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડેલો. ડોક્ટરોએ અને ભાગોનું ઓપરેશન કરવાનું સૂચવ્યું પણ તેમની પત્નીએ વિરોધ કર્યો. દરદીની સ્થિતિ બહુ કમજોર હતી. બહુ દવાઓ પછી નિરાશા ઊપજેલી ૪૨ દિવસના ઉપવાસ પછી તે સારા થઈ ગયા.

શ્રીમતી એલ, ૪૮ વરસની ઉંમર. બને પગ પર ઊકળતા પ્રવાહી પદાર્થથી ભરેલું વાસણ પડવાથી બંને પગ દાઝી ગયેલા. ડોક્ટરોએ ત્રણ અઠવાડિયા સુધી પ્લાસ્ટર અને પાટાપિંડી કર્યા પણ દશા વધુ ભયંકર થઈ પડી તેમને ૨૮ દિવસના મૂત્રપ્રયોગથી બિલકુલ આરામ થઈ ગયો.

ઉપર પ્રમાણે ગેન્ગ્રીન જેવા ભયંકર રોગના ઘણાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયો છે ઉપર આપેલી હકીકતથી વધારે હકીકત આપવાની મને જરૂર લાગતી નથી. એટલે આપણે હવે કૅન્સરના રોગથી પીડાતા રોગીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયેલો તેવા કેટલાક નમૂના જોઈએ.

૩

ગ્રોથ અને કૅન્સર

માનવશરીરના બધા દરદ તેના અયુક્ત ખોરાકમાંથી ઉત્પન્ન થાય છે. માણસ શરીરને પોષક એવો ખોરાક સમયપૂર્વક લે તો તેણે કોઈ પણ દરદનો ભય રાખવાની જરૂર નથી; એટલું જ નહીં પણ તેનું શરીર એટલું પ્રાણવાન હોય છે કે બહારના પ્રચલિત રોગવાવરની અસર પણ તેને થાય નહીં કૅન્સર અનેક પ્રકારના છે શરીરના જુદા જુદા ભાગોમાં તે લાગુ પડે છે કૅન્સર ભયંકર અને અસાધ્ય રોગ ગણાય છે એની ગાંઠ શરીરના અંદરના ભાગમાં થાય છે. તેવી જ ગાંઠ શરીર ઉપર ઊપસી આવે છે તેને ગ્રોથ (ગાંઠ) કહે છે. પણ આવી શરીર ઉપર ઊપસી આવેલી બધી ગાંઠો એરી કે અસાધ્ય નથી હોતી. જેમ કે રસોળી શરીર અંદરની કે શરીર બહારની એરી ગાંઠોના રોગને, જેને ગ્રોથ અને કૅન્સર કહે છે તેનાથી તો માનવજાત આ જમાનામાં ત્રાસી ગઈ છે. કૅન્સર લાગુ પડ્યો છે

એટલે એમ મનાય છે કે, “હવે તો રામ બોલો ભાઈ રામ.” ડોક્ટરોનો એવો અભિપ્રાય છે કે ખોરાકમાં કુદરતી ભારોના અભાવે કૅન્સર કે ગાંઠ જેવા દરદો થાય છે લડનના એક પ્રખ્યાત ડોક્ટર ફ્રાન્સ રોસે કૅન્સર અંગે પોતાના પુસ્તકમાં પોતાના પચીસ વરસના અનુભવ પછી ચોકસાઈપૂર્વક જાહેર કર્યું છે કે, પોટાથ ભારો કુદરતી રીતે સામેલ હોય એવો ખોરાક આપવાથી કૅન્સરનો ભયકર રોગ નાબૂદ થાય છે. આવા સંકડે દરદીઓને તે ડોક્ટરે સાબ્ય કરેલા છે તેવી હકીકત તેણે લખેલા ‘કૅન્સર, તેની ઉત્પત્તિ અને ઉપાય’ એ નામના પુસ્તકમાં જાહેર કરી છે અને તેમણે આવાં કૅન્સરના અનેક દરદો આવા ખોરાકના ફેરફારથી મટાડ્યા છે, છતાં દાક્તરી ધંધાના જનવાણી અને સ્થાપિત હિતો આવી સત્ય હકીકતને પ્રકાશમાં આવવા જ દેતા નથી અને ફક્ત વાઢકાપ અને કિરણો આપવાના રસ્તા સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય તે સ્વીકારતા નથી વાઢકાપ અને કિરણો આપવાથી કૅન્સરના દરદીને આરામ થતો હોય, વધારે નહીં, ૩૦ ટકાને આરામ થતો હોય તોપણ એમાં અસતોષ રાખવાપણું ન હોય, પણ ગ્રોથ અને કૅન્સરનાં ૫૦૦ દરદીઓનાં જેણે ઓપરેશન કર્યા હશે એવા બ્રેડફોર્ડના મરહૂમ ડોક્ટર રાબાગ્લીઆટીએ એવો એકારાર કર્યો છે કે, “કૅન્સર અને ગ્રોથના દરદમાં ઓપરેશન કર્યા પછી ભાગ્યે જ કોઈ દરદી ભર્યો હશે” એક અનુભવી નર્સ જેણે આવા ૫૦૦ દરદીઓની સારવાર કરેલી, તેને ઝેરી ગાઠ થઈ અને ડોક્ટરે ઓપરેશન કરવાનો નિર્ણય કર્યો, ત્યારે તેણે ઘસીને ના પાડી, કારણ કે તેણે એવું નજરે જોયું હતું કે ગ્રોથ, કૅન્સરના દરદમાં ઓપરેશન પહેલાના દરદ કરતા ઓપરેશન પછી તે દરદ અનેકગણું વધી જાય છે અને દરદીને પહેલાં કરતા વધારે પીડા ભોગવવી પડે છે, ઓપરેશન કર્યા પછી કૅન્સરની ગાઠ પાછી ફરીથી ઊપસી આવે છે ત્યારે એ બહુ ત્રાસદાયક નીવડે છે. એવા અનેક દાખલા છે કે કૅન્સરનું ઓપરેશન કર્યું કે થોડા દિવસ પછી તે જ દરદીને બીજા ઠેકાણે કૅન્સરની ગાઠ જણાય અને તેનું ઓપરેશન કર્યા પછી ત્રીજા ઠેકાણે ગાંઠ જણાય પરિણામે દરદીનો ત્રાસ વધે જ જાય છે આવી ભારે નિષ્ફળતા કૅન્સરની પ્રચલિત સારવારમાં સાબિત થઈ છે, છતાં તે સિવાય બીજા કોઈ સારવાર ડોક્ટરી આવશ્યકમાં માન્ય થતી નથી, એ પણ એક તાજુબીભરેલી અને નોંધપાત્ર

હકીકત છે. કૅન્સર અને ઝેરી ગાંઠોનાં દરદીઓને ઓપરેશન અને કિરણોથી સાજા કરવાના પ્રયાસોમાં સાવ નિષ્ફળતા મળી છે. છતાં કૅન્સર અંગેનું સંશોધન કેન્દ્ર તેના જૂથ બહારના કોઈ સંશોધક તબીબની નવી અસરકારક પદ્ધતિનો સ્વીકાર કરતું જ નથી, એવો કેટલાક તબીબી નિષ્ણાતોનો અસંતોષ છે.

પણ આ પ્રકરણોની સાથે એ વાતને કાંઈ નિસબત નથી. ઝેરી ગાંઠો અને કૅન્સર જેવા ભયંકર રોગ અંગેની પ્રચલિત માવજતથી શી સ્થિતિ થાય છે એ જણાવવાની ખાતર ઉપરની હકીકત જણાવી ઉવે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાના પ્રયોગથી આવા અસાધ્ય ગણાતા રોગના દરદીઓનું દરદ કેવી રીતે નાબૂદ કર્યું તેના કેટલાંક દૃષ્ટાંતો જોઈએ.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે લખે છે કે, કૅન્સરના દરદીની સારવાર કોઈ અપ્રમાણિત તબીબ હાથ ન ધરી શકે એવો સરકારી કાયદો હોવાથી પેશાબના પ્રયોગથી કૅન્સરનું દરદ મટતું હોય છતાં તેમનાથી એમ ન કહેવાય કે તેમણે કૅન્સરના દરદીની સારવાર કરી હતી. પેશાબના પ્રયોગમાં ક્યું દરદ છે તેનું નિદાન કરવાની પણ કાંઈ જરૂર હોતી નથી. તે કોઈ દરદનો ઉપચાર નથી પણ સ્વાસ્થ્ય મેળવવાનું સાધન છે એટલે પ્રમાણિત ડોક્ટરોએ કૅન્સરનો સિક્કો મારેલા દરદીઓ બધી બાબતોથી નિરાશ થઈ તેમની પાસે જતાં, ત્યારે સામાન્ય દરદી તરીકે તેમને પેશાબનો પ્રયોગ કરાવવામાં આવતો અને તેનાથી તેમને સંપૂર્ણ આરામ થતો એવાં અનેક દૃષ્ટાંતો શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે આપ્યાં છે. ખરેખર કૅન્સરનો દરદી હોય, પણ જો તેના પર ડોક્ટરની છાપ ન વાગી હોય તો તેવા દરદીનું દરદ કૅન્સર નહીં હોય પણ સામાન્ય ગાંઠનું દરદ હશે એવી ગણના થતી. આવી સ્થિતિમાં પેશાબના સાધનથી કૅન્સર કે ગાંઠના ભયંકર દરદ નાબૂદ થયાં હોય તેવાં કેટલાક દૃષ્ટાંતો નીચે પ્રમાણે છે.

શ્રીમતી આર. ૪૦ વરસની ઉંમર (સન ૧૯૨૩). પાડુરોગ થયો હોય એવું પીળાશ પડતું અને ફિક્કું શરીર. ઊંચાઈમાં સામાન્યતઃ નીચી, સરેરાશથી ઓછું વજન મરઘીના ઈંડાના કદની ગાંઠ તેની છાતી પર ઊપસી આવેલી કૅન્સરના નિષ્ણાત ડોક્ટર રાબાગ્લીઆટીએ કૅન્સર હોવાની ચિકિત્સા કરેલી, પણ તેમણે તુરંત જ ઓપરેશન કરવાની સૂચના આપી દરદીએ મક્કમતાથી ઓપરેશનનો વિરોધ કર્યો તેણે પેશાબ સાથે ઉપવાસ કર્યા અને દરરોજ આથરે પોણા ચાર થેર પાણી પીધું. તેના ધણીએ પોનાના

પેશાબથી દરરોજ બે કલાક પગના તળિયેથી માથા સુધી તેને માલિસ કર્યું અને છાતીના બંને ભાગ ઉપર પેશાબથી ભીંજાયેલાં પોતા ચતદિવસ મૂક્યા કર્યા દશ દિવસમા આરામ થયો. અને બારમે દિવસે તે દરદી બાઈ ડોક્ટર રાબાગલીઆટી પાસે ગઈ. ડોક્ટરે પોતાની જૂની દરદીને તપાસી અને તેની છાતી પર ગ્રોથની ગાઠની કાંઈ નિશાની સરખી પણ જણાઈ નહીં. પ્લાડુરોગ પણ મટી ગયો અને તે દરદી બાઈ સંપૂર્ણ તદ્દુરસ્તીમા આવી ગઈ.

આવો જ બીજો કેસ (૧૯૨૫માં) મધ્યમ વયની એક બાઈનો છે. બગલની પાસે ગાઠ ઊપસી આવેલી બે શસ્ત્રવૈદ્યોએ વાઢકાપ કરાવવાની સલાહ આપી પણ તે બાઈના પુત્રોની વિનવણીથી દરદીને થોડા દિવસનો આરામ અને સહેજ શક્તિ આવે એવો ખોરાક આપ્યા પછી શસ્ત્રક્રિયા કરવાનો નિર્ણય થયો તે પ્રમાણે અઠવાડિયા પછી તેનું ઓપરેશન એક હોસ્પિટલમાં ગોઠવવામાં આવ્યું પણ દરદીની દીકરીને પેશાબના પ્રયોગનો ઘણો સારો અનુભવ થયેલો હોવાથી પોતાની માને ઓપરેશન થાય તે પહેલાં તેણે તે પ્રયોગ કરવાને સમજાવી અને પ્રયોગ શરૂ કર્યો પાચ જ દિવસમા ઊપસેલી ગાઠની નિશાની પણ ન રહી બે દિવસ પછી તો દરદીને ઓપરેશન માટે દવાખાનામાં દાખલ થવાનું હતું. દુટ્ટબના તબીબે તેને બોલાવી, અને તબીબે પોતે કરેલી ગોઠવાણને કોરે મૂકીને દરદીએ સ્વતંત્ર રીતે જ વર્તન કર્યું તે માટે ગુસ્સે થયો. પણ જ્યારે તેણે પોતાના દરદીને સભાળપૂર્વક તપાસતા તેની શારીરિક સ્થિતિ સારી રીતે તદ્દુરસ્ત જણાઈ ત્યારે તેને કાંઈ કહેવાનું રહ્યું નહીં; એટલું જ નહીં પણ ઓપરેશન કરનારા સાથી ડોક્ટરોને બોલાવ્યા તેઓ પણ દરદીને જોઈને આશ્ચર્ય પામ્યા બેખંડે પોતાનું પુસ્તક સને ૧૯૫૨ની સાલમા લખ્યું. તે વખતે ૨૭ વર્ષ સુધી તો તે બાઈ તદ્દન તદ્દુરસ્ત દશામાં જીવતી હતી

એક કેસ, એક દરદી બાઈનો, બેખંડ ટંકે છે તે સને ૧૯૨૭માં બેખંડ પાસે ગઈ તે એટલા માટે જાણવા યોગ્ય છે કે ઓપરેશનથી ફક્ત દરદનો દેખાવ નષ્ટ થાય છે પણ દરદનું મૂળ જનુ નથી અને દરદનું કારણ નષ્ટ થતું નથી દરદી બાઈ ૪૫ વર્ષની મજબૂત બાંધાની હતી. તેની ડાબી છાતીમાં ગાઠ ઊપસી આવેલી. આવી જ ગાંઠ બે વરસ પર તેની જમણી છાતી ઉપર હતી તે ઓપરેશનથી કાઢી નાખવામાં આવી

હતી. તે બાઈએ બીજી વખત ઓપરેશન નહીં કરાવતાં પેશાબનો પ્રયોગ કર્યો. ૧૯ દિવસના ઉપવાસ તથા માલિસથી તે ગાંઠ સદંતર નાબૂદ થઈ. ગાંઠ નાબૂદ થઈ પણ તેના શરીરે મેદ બહુ હતો. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તેને ઉપવાસ ચાલુ રાખવાનું કહ્યું. ૨૮ દિવસને અંતે તપાસવામાં આવતાં તેના દરદની નિશાની પણ રહી નહીં તેમ જ તેનું શરીર સામાન્ય બાધાનું અને સુંદર દેખાવનું થયું.

નીચેના કેસનો હેવાલ નોંધપાત્ર છે. જુદાં જુદાં દરદો એક દરદીને લાગુ પડતાં હોય, જેને એકબીજા સાથે કાંઈ સંબંધ ન હોય તે પણ પેશાબના પ્રયોગથી સાથે સાથે સુધરે છે. એક યુવતી જમણી બાજુ સૂજી ગયેલી છાતી પર વચ્ચે ખરાબ અને શંકા પડતા ગૂમડા સાથે લેખક પાસે ગઈ તે સાથે તેની બગલમા પણ બે મોટાં ગૂમડાં હતાં તેના કુટુંબના દાક્તરે આની શાસ્ત્રીય તપાસ માટે દવાખાનામાં જવાનું સૂચવ્યું પણ તેણે ના પાડી; કારણ કે તેની માતાને આવા જ દરદ માટે શસ્ત્રક્રિયા એ જ ડોક્ટરે કરી હતી અને પરિણામે તેને માટીમાં દાટવી પડી હતી. વળી આ બાઈને તો વધારામાં જૂનો આંતરડાના દુખાવાનો રોગ હતો. તેણે આંતરડાંનું ઓપરેશન પણ કરાવેલું પણ દુખાવામાં કાંઈ સુધારો થયો ન હતો. આ બાઈએ પેશાબ સાથે ઉપવાસ શરૂ કર્યા. પણ તેનાં સ્વજનોના આગ્રહથી ચાર દિવસ પછી ઉપવાસ તોડ્યા પણ પોતે નિશ્ચયી હોવાથી પોતાનાં સ્વજનોને સમજાવી પાછા ઉપવાસ શરૂ કર્યા તેણે ઓગણીસ દિવસના ઉપવાસ કર્યા. દસ દિવસના ઉપવાસમાં જ દેખીતો સુધારો થયો અને ઓગણીસ દિવસને અંતે તો છાતી ઉપરની કે બગલની અદરની ગાંઠોની અસર સરખી પણ રહી નહીં. પણ ઍપેન્ડિક્સના ઓપરેશનની કોઈ કચાશને લીધે આંતરડાંનું દરદ તો હતું તેવું રહ્યું. એટલે તે બાઈએ બીજા પાત્રીસ ઉપવાસ કર્યા. એનાથી તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો.

આ કેસની હકીકતથી એમ સાબિત થાય છે કે કહેવાતાં વૈજ્ઞાનિક સાધનો કરતાં કુદરત દરદો મટાડવામાં વધારે અસરકારક અને નિપુણ છે. લેખકની સૂચના છે કે કોઈ પણ માણસને શરીરના કોઈ પણ ભાગ પર શંકા પડતું ગૂમડું કે ગાંઠ કે સોજો ઊપસી આવ્યાં હોય તો સમય વિતાવ્યા વિના તુરત પેશાબની કુદરતી પદ્ધતિ અખત્યાર કરવાથી

તેને મટાડવામાં કુદરત નિષ્ફળ નહીં નીવડે પણ લાભી મુદત રાહ જોયા પછી છેલ્લી ઘડીએ પેશાબનો પ્રયોગ કરશે તો વધારે સમય પ્રાપ્તિ કરવું પડશે

ઉપરના કેસોનુ વિગતે વર્ણન કર્યા પછી હવે તે ને તે વર્ણન વારંવાર કરવાની જરૂર નથી. એટલે બીજા અનેક કેસો પૈકી થોડા અહીં હું ટાંકું છું કે જે જાણવાથી આપણને ખાતરી થાય.

એક ૨૮ વરસના યુવાનને ઈન્દ્રિયના ચેપી રોગના કૈન્સરનો રોગ હોવાનો દાક્તરી અભિપ્રાય હતો ત્રણ દિવસમાં તેના મૃત્યુ માટે મુદત આપવામાં આવી હતી. તેને બિલકુલ આરામ થઈ ગયો અને ત્યાર પછી તે ઘણા વરસ જીવ્યો

૬૨ વરસની એક વૃદ્ધ બાઈને આતરડાંનું કૈન્સરનું હતું દાક્તરી ધધાએ વાઢકાપની સલાહ આપી હતી. પણ તે બાઈએ માન્યું નહીં. તે બાઈનુ વજન ૮૪ સ્તલ સુધી હતું અને દિનપ્રતિદિન ઘટતુ જતું હતું. ત્રણ અઠવાડિયામાં આરામ થયો અને ૮૪ વરસની ઉંમર સુધી તે જીવતી હતી

૪૨ વરસની ઉંમરની બાઈને છાતીનુ કૈન્સર હતું. શસ્ત્રક્રિયા થવી જોઈએ એવી સખત ચેતવણી મળી, છતા તેથી આરામ થશે કે નહીં તેની કાંઈ આશા દાક્તર આપી શક્યા નહીં. દરદીએ વાઢકાપની ક્રિયાની ના પાડી. પેશાબ સાથે ઉપવાસ કરવાના પ્રયોગથી સંપૂર્ણ આરામ થયો ત્યાર પછી ૨૧ વરસ સુધી તો તે દરદી-બાઈ જીવતી હતી.

૪૦ વરસની એક દરદી બાઈ. સને ૧૯૫૩ની સાલમાં તેને ચેપ કૈન્સર નામની ગાઠ ઊપસી આવેલી. શસ્ત્રવેદોએ તાત્કાલિક વાઢકાપ કરવા માટે દબાણ કર્યું, પણ તેથી મૂળમાંથી દરદ જશે કે કેમ તેની ખાતરી દરદીને મળી નહીં, એટલુ જ નહીં પણ એવું કહેવામાં આવ્યુ કે કૈન્સરના ઓપરેશન પછી ફરીથી કૈન્સર થવું અને ગાઠનું વધવુ એ સામાન્યતઃ અનિવાર્ય ગણાય છે. આ દરદીએ ઓપરેશન ન કરાવ્યુ, પણ મૂત્રપ્રયોગથી ત્રેવીસ દિવસમા તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો તે ૫૭ વરસની થઈ ત્યાં સુધી જીવતી હતી, એટલું જ નહીં પણ પ્રમાણમાં જુવાન અને સુદર દેખાતી હતી.

હવે આટલાં દૃષ્ટાંતોથી વધારે આપવાની કાંઈ જરૂર નથી; પણ આ રોગના દરદીઓ મૂત્રપ્રયોગથી સાજા થયા તે અંગે ડૉ. રાબાગલીઆટી જેવા

સમર્થ ધંધાર્થીઓ કે જેમણે કૅન્સરનાં ચેંકડો ઓપરેશન કર્યા હતાં તેમણે કૅન્સર ને ગ્રોથ જેવા ભયંકર રોગથી પીડતાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી સંપૂર્ણ આરામ થયો, તે સંબંધે જે જાહેર એકરાર કર્યો છે તેનો સાર આપણને આનંદપ્રદ નીવડશે.

“મેં એવી ઘણી સ્ત્રીઓને તપાસી છે કે જેઓનાં પ્રચલિત દાકતરી સારવાર પ્રમાણે તો એક અગર બંને સ્તનોને કાઢી નાખવામાં આવ્યાં હોય. આ ભલી અને ભાગ્યશાળી બાઈઓએ મારી સલાહની અવગણના કરવાની હિંમત કરી અને મૂત્રચિકિત્સાની સારવાર અપનાવી પછી તેઓ મારી પાસે આવ્યાં ત્યારે મેં જ્યુ કે જ્યાં અસાધ્ય ઝેરી ગાંઠો હતી તેની જગ્યાએ એક ચાંદુ સરખું પણ નહોતું કેટલીક સ્ત્રીઓની ગાંઠો એક પખવાડિયામા જ નાબૂદ થઈ ગઈ હતી કેટલીક તો ચાર જ દિવસમા અદૃશ્ય થઈ હતી આ બધા કેસો ઉપરથી મને શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગનું કહેવું સંભવિત લાગ્યું કે, જે ગ્રોથ અર્થાત્ ગાંઠો થાય છે તેમાથી મોટા ભાગની ગાંઠો જ્યાં સુધી તેને ગમે તેવાં દ્રવ્યો આપીને છૂરીના કાપ મૂકીને છંછેડી ન હોય ત્યાં સુધી ઝેરી કે અસાધ્ય હોતી નથી. અને તેમાં પ્રાથમિક દશામાં જ તાત્કાલિક અને કાળજીપૂર્વક યોગ્ય સારવાર કરી હોય તો આ કહેવાતા અસાધ્ય અને ભયંકર દરદીના રાજાને સાધ્ય કરવો મુશ્કેલ નથી. તે યોગ્ય સારવાર એ જ છે કે તે ગાઠ કે ગૂમડુ કે ચાંદાં અને કૅન્સરરૂપે ઊપસી આવેલા શરીરના ભાગને ઓગાળી દઈને વહેતા લોહીમાં ભેળવી દેવા કોઈ દાકતરી છાપ વિનાનો અનુભવી માણસ આવા સુધરેલા હજારો દરદીના પુરાવા રજૂ કરે તોપણ મારા ધંધાર્થીઓ તે સાચું નહીં માને. કૅન્સરનાં દરદીઓની પોતાનાં દરદ મટ્યાની કબૂલાત પણ હસી કાઢવામાં આવે છે અગર તેની અવજ્ઞા કરવામા આવે છે. અમારા ધંધા પર એ એક દુઃખદ કલંક છે કે તે રોગો ઉપર જીવે છે તેમ જ વ્યવસ્થાપૂર્વકના અને સત્તાવાહક અમાનુષિક પ્રચારથી પ્રગતિ કરે છે.”

ઉદાર અને સાચાબોલા નિખાલસ ડોક્ટર રાબાહલીઆટીનો ઉપરનો એકરાર સ્પષ્ટ છે. જેને બુદ્ધિ હોય તે સમજે, આંખ હોય તે જુઓ અને કાન હોય તે સાંભળે !

મૂત્રપિંડના રોગો

આ રોગોને અંગ્રેજીમાં ‘બ્રાઈટ ડીઝીઝ’ કહેવાય છે. તે મૂત્ર પિંડમાં થયેલા બગાડને લીધે થાય છે. જલોદર જેવા રોગનો મૂત્રપિંડના બગાડ સાથે ખાસ સંબંધ છે. કેફ કરનારાં અને શરીરતંત્રને ઉત્કેરનારાં દ્રવ્યો, સ્કારલેટ ફીવર જેવા ઝેરી તાવ અને ઠંડી તથા ભીનાશના કારણે પણ આ રોગો થાય છે. આવાં દરદો શરીરમાં જોઈતા ક્ષારોવાળા ખોરાકના અભાવથી પેદા થાય છે.

આવા રોગથી પીડાતાં ઘણાં દરદીઓને મૂત્રપ્રયોગથી આરામ થયો છે. તે બધા કેસો અહીં નહીં નોંધું; પણ તે પૈકી જે દરદીઓ માટે ડોક્ટરોએ હાથ ધોઈ નાખેલા અને થોડા જ સમયમાં મૃત્યુ પામશે એવો ચુકાદો આપેલો તેવાં બે ત્રણ દરદીઓને આરામ થયો તેની હકિકત શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે આપેલી છે તેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે :

એક દરદી બાઈ, શ્રીમતી સી. ૪૦ વરસની ઉંમરની, બે દિવસથી વધારે નહીં જીવે એવો અભિપ્રાય ડોક્ટરોએ આપેલો સરળતાથી શ્વાસ ન લેવાય, પેશાબ થોડો, રગડા જેવો અને લોહી તથા પરુ મિશ્રિત થતો હતો એક વરસ પહેલાં તે બાઈ બહુ તંદુરસ્ત અને દેખાવડી જણાતી હતી, તેની ઊંચાઈના પ્રમાણમાં તેનું વજન ૧૪૪ રતલ હોવું જોઈએ પણ ભીમારી પછી તેનું વજન ૨૮૦ રતલના આશરે હતું ડોક્ટરોએ તો તેને માટે આશા છોડી હતી. પણ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તેને જોયા પછી પણ આશા ન છોડી; અલબત્ત તેની શારીરિક સ્થિતિ ઘણી ગંભીર અને દુઃખદાયક હતી સદ્ભાગ્યે તેની સાથે તેની સારવારમાં જે નસોં હતી તેમને દવાદાણથી દરદીઓની માવજત કરવાનો પોતાનો વ્યવસાય હોવા છતાં તે સાધનોમાં વિશ્વાસ નહોતો. દરદીને એટલી બધી દવાઓ અવળાસવળી અને ઊલટી-સૂલટી અપાઈ હતી કે સારવાર કરનાર નસોંને પણ દવામાંથી વિશ્વાસ ઊઠી ગયેલો અને દવાની શીશીઓની મોટી હાર જોઈને એમ થાય કે એ દરદી પર દવાઓની અજમાયેશ જ કરવામાં આવી હતી. પણ તેની સ્થિતિની ચિકિત્સા કરતાં એમ લાગ્યું કે તેને જલદી સારું થઈ જવું જોઈએ તેનો ઉપચાર

શરૂ કર્યો. પ્રથમ પેશાબ બે આસ થયો. તે ગરમ, ઘટ્ટ, ડહોળાયેલો અને લોહી-પરુ મિશ્ર હતો. પણ તે બે આંસ પેશાબ ગમે તેવો ખરાબ અને વિચિત્ર હતો; છતાં તે પીવાથી તેના શરીરમાં એવી અસર થઈ કે ચોવીસ કલાકમાં ૨૦૦ (બસો) આંસ પેશાબ તે બાઈને થયો આ એક નવાઈની વાત છે અને સાચી વાત છે કે પોતાના પેશાબમાં એવી શક્તિ છે કે તે પીવાથી શરીરના કોઈ પણ ભાગમાં નુકસાનકારી દ્રવ્યોના થર જામી ગયા હોય તેને સાફ કરીને બહાર કાઢી નાખે છે. પછી તો જેમ જેમ તે બાઈને વધારે પેશાબ થવા માંડ્યો તેમ તેમ તેનો પેશાબ સ્વાદરહિત, ગંધરહિત અને વરસાદના તાજા પાણી જેવો, કોઈ પણ પ્રકારે વાધા પડતો રહ્યો નહીં.

પેશાબ ઉપરાત તે બાઈને રુચિ પ્રમાણે ઠંડું પાણી ધીમે ધીમે પીવાની રજા આપવામાં આવી હતી ૨૪ કલાકમાં તેણે ૧૦૮ આંસ પાણી પીધું હતું, જેકે ત્રણ દિવસ પછી તેની તરસ પણ છીપી હતી ચાર દિવસ પછી તો તે બાઈ માટે ચિતા કરવાપાણું રહ્યું જ નહીં. પેલી બે પરિચારિકાઓએ જ તેને સભાળી લીધી. પણ તેવામાં એક મુશ્કેલી આવી ગઈ. ઉપવાસના ત્રેવીસમા દિવસે એક પરિચારિકા બાઈની વિનવણીથી તે દરદી બાઈને એક નાના ગાજરને છીણીને તેનો રસ લીંબુના રસ સાથે આપવામાં આવ્યો. તેના પરિણામે ભારે પ્રત્યાઘાત થયો. બે કલાકમાં તો દરદીના બંને હાથો પર ચકામાં ઊપસી આવ્યાં અને હાથ પર ભારે ખજવાળ થવા માંડી વળી સાથે પેશાબ બંધ થયો અને પેઢા (પેડુ) પર સોજો દેખાયો. તુરંત જ એક પરિચારિકાના પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતાં પેઢા પર મૂકવા માંડ્યાં અને બંને હાથ પર હળવા હાથે પેશાબ ચોળવા માંડ્યા. થોડા કલાકમાં પેશાબના પોતામાથી પેઢાએ ભીનાશ ચૂસી લેવાથી પેશાબ શરૂ થયો અને ધીમે ધીમે દરદી બાઈ મૂળ સ્થિતિ પર આવી ગઈ.

પેશાબચિકિત્સાનો જરૂરી મુદ્દો એ છે કે, દિવસમાં બે કલાક તેના શરીર પર લાગલાગટ પેશાબ ચોળવો. પણ તેમ કરતાં એટલી કાળજી રાખવી જોઈએ કે દરદી શ્રમ ઉઠાવી શકે તેવી શક્તિવાળો હોવો જોઈએ. તે પ્રમાણે આ દરદી બાઈને તેની પરિચારિકા દરરોજ પોતાના (પરિચારિકાના) પેશાબથી માલિસ કરતી. ૪૮ દિવસના ઉપચાર પછી દરદી બાઈ એટલી સારી થઈ હતી કે તેણે બીજા દિવસે માંસખીનો

રસ લઈ પોતાના ઉપવાસ છોડ્યા અને અઠવાડિયા પછી તેનું વજન ૧૧૯ રતલ થઈ જવાથી એક વરસ પહેલાનાં જૂના વસ્ત્રો પહેરીને તેણે ઓરડામાં ધૂમવા માડ્યું તેને આરામ થઈ ગયો છતાં તેણે પોતાનો પેશાબ પીવાનું અને શરીર પર પેશાબથી માલિસ કરવાનું ચાલુ રાખ્યું. તેનાથી તેની ચામડી, વાળ, મુખાકૃતિ અને સામાન્ય દેખાવમાં અજબ જોવા ફેરફાર થઈ ગયો

આ કેસના સુધરવાથી સામાન્ય આમજનતાનું ધ્યાન વધારે ખેંચાઈ પણ તબીબી ધધાર્થીઓનું રૂવું ફરક્યું નહીં છતાં આમજનતાનું તો માનસ એવું હોય છે કે એમને જે માનવું હોય છે તે માને છે અને નથી માનવું હોતું તો ગમે તેવી સાબિતીઓ મૂકે તોપણ માને નહીં. વળી તૂટીફૂટી વિચારશક્તિને લીધે આપણે કોઈ અસાધ્ય કે સાધ્ય દરદથી લાભા વખતથી પીડાતા દરદીને કહીએ કે તમે મૂત્રપ્રયોગથી તમારું દરદ મટાડી શકશો તો તે આપણને હા કહો અને પછી તુરત ડોક્ટરને ત્યાં જશે અને તેને પૂછશે. ડોક્ટર કદી હા કહે ખરો કે? આપણે માનસ પણ એવું હોય છે કે એક ડોક્ટરે કહ્યું કે તમને અમુક દરદ થયું છે. તેમા તમારે અમુક ખોરાકની પરહેજ પાળવી જોઈએ તેને પરહેજ પાળીશ એમ કહીને બીજા ડોક્ટરને પૂછીએ અને જો તે ડોક્ટર એમ કહે કે, “પરહેજ ના પાળો તોપણ ચાલે” એટલે પહેલાની સલાહ લાભદાયક છે, પણ તે પ્રમાણે વર્તીએ નહીં આપણી મનોદશા આવી કર્ક છે તેથી ગભીર પ્રશ્નોની ગભીરતા સમજી શકતા નથી તેમ જ તે સમજવાને પ્રયત્ન કરતા નથી, તેથી જ્યાં સુધી મૂત્રચિકિત્સા જેવા ભૂસાઈ ગયેલા વિજ્ઞાન માટે કેટલાક સેવાભાવી સેવકો તરફથી દરદીઓમા અને મુખ્યત્વે ગરીબ દરદીઓમા શહતના હેતુથી પૂરતો પ્રચાર અને સક્રિય કામ કરવામાં આવે નહીં ત્યાં સુધી આમજનતા આપોઆપ આ વિજ્ઞાનને અપનાવી લેશે નહીં.

છતાં ઉપરનો શ્રીમતી સી નો કેસ એટલો જાણીતો થયો કે તેવાં બીજાં અનેક દરદીઓ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે ગયાં. તેમાના એક બે કેસના અહેવાલ ટૂંકમા આપવા જેવા છે.

શ્રીમતી બી. ને તીખાતમતમતા અને સ્વાદવાળાં એવા શરીરને પોપણ આપનારા તત્વોથી રહિત એવો ખોરાક ખાવાની બહુ ખરાબ દેવ

અને સાદા સ્વાદિષ્ટ ખોરાકમાં પણ મંત્રીમસાલો વધારાનો ભેગવીને ખાવાનો શોખ. દિવસના આઠ દસ ખાવા ચા પીએ અને રોજ સરેરાશ પચીસ સિગારેટ પીએ. તે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે બીમાર થઈને સને ૧૯૨૦માં ગઈ તે પહેલાં તે બે ડૉક્ટરોની સારવાર નીચે હતી. તે દરમ્યાન તેનું વજન ૨૮૦ રતલથી વધીને ૪૨૦ રતલ થયું હતું અને ડૉક્ટરોએ તેને પણ ચુકાદો આપી દીધો હતો કે તમારે હવે બે દિવસમાં રામશરણ થવાનું છે. સને ૧૯૨૦ના જૂન માસમા તેણે ૪૯ દિવસના ઉપવાસ શરૂ કર્યા. ચોથે જ દિવસે તેમનો પેશાબ સ્વાદરહિત અને વરસાદના જળ જેવો સ્વચ્છ થવા માંડ્યો અને શરીર પરના સોજા જાદુ થાય તેમ ઝપાટાભેર ઊતરવા લાગ્યા. તેને પાંદુરોગ થયો હતો. પણ સાત અઠવાડિયામાં તેનો પાંદુરોગ અદૃશ્ય થઈ ગયો હતો અને ઉપવાસને અંતે એનું વજન ૪૨૦ રતલથી ઊંતરીને ૧૦૫ રતલ થયું. બીમારી મટ્યા પછી વીસ વર્ષને અંતે તે બીમારી પહેલાં જેવી તદુરસ્ત અને જુવાન હતી તેવી દેખાઈ. તે બાઈએ પણ જેમ બીજાં દરદીઓએ આ પંથમાં દીક્ષા લીધી હતી તેવી દીક્ષા લઈ લીધી. સ્વાદિષ્ટ ખોરાક ખાવાની અને જીભના ભસકાને તાબે થવાની ભૂરી ટેવો છોડી દીધી, વ્યસનો છોડી દીધાં અને હંમેશાં પોતાનો પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું, જેનાં સુંદર પરિણામ તેણે જીવનભર ભોગવ્યાં.

હવે આ પ્રકારનો એક વધુ કેસ અહીં નોંધીને આ પ્રકરણ બંધ કરીશ. સાઠ વરસની ઉંમરના એક ગૃહસ્થ લાગલાગટ બે વરસ ડૉક્ટરની સારવાર નીચે રહ્યા. તે સમયમાં ડૉક્ટરોએ તેમના હૃદયના રોગની સારવાર કરી. હૃદયરોગ તો ન મટ્યો, પણ તેમાંથી જલ્લોદર જેવો ભયંકર રોગ ઊભો થયો. છેવટે જૂના બે ડૉક્ટરોને છોડી દીધા અને નિષ્ણાત ડૉક્ટરને શરણે ગયા. તેમણે પોતાના દરદીના ડોકામાંની બે તકતકતી આખો જોઈ. તેમની જીભ અસાધારણ મૂજી ગઈ હતી અને મોની બહાર નીકળી આવી હતી અને તેના હોઠ સાધારણ હોય તેના કરતાં ત્રણગણા મૂજી ગયા હતા. નિષ્ણાત ડૉક્ટરે કહ્યું કે કેસ માટે આશા રખાય તેમ નથી, જેથી કંઈ કરવાની જરૂર નથી. આવો કેસ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે હાથમા લીધો. આ દરદીને પાંચ દિવસમા ચાળીસ પિન્ટ એટલે પચાસ રતલ પેશાબ થયો. સાવ તંદુરસ્ત થઈ ગયો અને છ અઠવાડિયામાં પોતાના ધંધે વળગી ગયો.

હૃદયરોગ

સામાન્ય રીતે દાકતરી આવમ એમ માને છે કે હૃદયરોગનો દરદી કાળજીથી પચ્ચ ખોરાક સાથે રહે તો તે નેવું વરસથી લાંબુ આયુષ્ય ભોગવી શકે પણ હૃદયરોગમાં સુધારો ન થાય; કારણ કે હૃદયરોગ અસાધ્ય છે. પણ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પોતાના અનુભવથી હિંમતપૂર્વક કહે છે કે પેશાબ-ચિકિત્સાની પદ્ધતિથી હૃદયરોગ પણ સંપૂર્ણ સુધારી શકાય છે. નીચેના કેસની હકીકત જાણવા જોવી છે.

મધ્યમ વયના શ્રીયુત પી એક વરસથી હૃદયરોગના દરદી તરીકે એક ડોક્ટરની સારવાર નીચે હતા અને હૃદયના અગત્યના ભાગ એવા સોલર પ્લેક્સસનું ઓપરેશન કરાવવાના હતા કેટલીયે વાર લંડનની શેરીઓમાં થઈ પોતાની ઓફિસે જતાં તે રસ્તામાં બેભાન થઈને પકતા અને તેમને વટેમાર્ગીઓ પાસેની કોઈ દવા વેચનારની દુકાને લઈ જતા, જ્યાં તેમને પોતાના ખિસ્સામાં રાખેલી અનેક જાતની ટીકડીઓ આપવામાં આવતી હતી. તેમના પોશાક પર હમેશાં એક કાગળની પટ્ટી લગાડેલી કાયમ રહેતી તેમા સૂરવેલું હતું કે હૃદયરોગના હુમલાથી કોઈ તેમને રસ્તામાં બેભાન પડેલા જુએ તો તે લોકોએ શુ કરવું. પાછળથી તેમને હૃદયરોગના હુમલા વારવાર થવા લાગ્યા, તેને કારણે શહેરના તે ભાગમાં તો ‘બિચારા મિસ્ટર પી’ એ નામે તે જાણીતા હતા.

આ સ્થિતિમાં તે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે ગયા. પહેલી વાત તેમને એ કરવામા આવી કે તે જટલો પેશાબ કરે તેટલો બધો પીવો. પ્રથમ તો તેને તે વાત વિચિત્ર અને કમકમાટી ઉપજાવે તેવી લાગી. વળી તે સાથે કેવી રીતે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવું તે સમજાવ્યું, એટલું જ નહીં પણ બે ક્લાક સુધી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાના જ પેશાબથી તેના શરીરને માલિસ કર્યું. માલિસ કરવામાં પગનાં તળિયા, મો અને માથું બહુ અગત્યનાં છે. તેમાં વધારે સમય લેવો જોઈએ. પછી તેને ગરમ પાણીથી નવરાવ્યો.

બીજે દિવસે પણ તે જ સારવાર ચાલુ રહી. તે ભાઈએ નર્સિંગ હોમમાં જવાનું અને ઓપરેશન કરાવવાનું માંડી વાળ્યું. રાતદિવસનો જેટલો પેશાબ થાય તે પીવા સાથે દિવસમાં એક ટંક ખોરાક પણ તેને આપવા માડ્યો. તે ખોરાક હળવો અને સાદો હતો. એક માસ સુધીની આવી સારવારથી તેની શારીરિક સ્થિતિ એવી સારી થઈ કે પોતાની ઓફિસે તે જઈ શકતો. બાર અઠવાડિયામાં તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો અને હૃદયરોગની તેમ જ હૃદયના ભાગ પર શંકાશીલ ગૂમરા જેવી કોઈ પણ નિશાની રહી નહીં. તેના ડોક્ટરોએ પણ તેને તપાસીને આ હકીકતની ખાતરી કરી જોઈ અને વિના આનાકાનીએ હૃદયરોગ સંપૂર્ણ મટી ગયો એવું સ્વીકાર્યું. તેણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યાર પછી કોઈ દિવસ તેને હૃદયનું દરદ થયું નથી અને તે એટલો બેફિકર થયો કે હૃદયરોગ માટે તેની પાસે જે ટીકડીઓ હતી તે બધી તેણે અગ્નિને સ્વાધીન કરી દીધી.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના મૂત્રપ્રયોગથી હૃદયરોગથી પીડિતા બીજા દરદીને આરામ થયેલો તેની હકીકત જાણવા જેવી છે. તે દરદીની સારવાર તેમણે પોતે નહોતી કરી, પણ બીજા એક નૈસર્ગિક વૈદે કરી હતી શ્રી આર. નામના ગૃહસ્થને જલોદર સાથે હૃદયનો રોગ હતો. તેના પગ અને પેટું સૂજી ગયેલાં. હૃદય બહુ વધેલું. ડોક્ટરે આ સ્થિતિને બહુ ગભીર ગણી દરદીને પરખાવી દીધું કે, હવે તારે એક મહિનો જ જીવવાનું છે. તે દરદી એક પ્રખ્યાત નૈસર્ગિક ઉપચાર-કેન્દ્રમાં દાખલ થવા લલચાયો ત્યાંનો ઉપચાર એટલો બધો નિષ્ફળ નીવડ્યો અને દરદી એવી કટોકટી દશામાં આવી પડ્યો કે તેને ત્યાંથી વિદાય કરવામાં આવ્યો. એવી શકાથી વિદાય કરવામાં આવ્યો કે એક પખવાડિયામાં તે રામચરણ થયો. ત્યાર બાદ દરદી શ્રી આર હેરો શહેરના શ્રી ઓલિવર વૅરનોક ફિલ્ડન નામના હિમતવાન નૈસર્ગિક વૈદ પાસે ગયો, જેણે મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગથી છ અઠવાડિયામાં તે દરદીને સાજો કર્યો. તેનું વજન પહેલાં ૧૬૮ રતલ હતું તે ઉપવાસના સમય દરમિયાન ઘટીને ૧૦૯૫ રતલ થયું. દરદી બહુ બીડીઓ પીનારો હતો. તેણે સારવારના સમય દરમિયાન પણ કેટલોક વખત બીડી પીવાનું ચાલુ રાખેલું તેને કારણે આરામ થતા વિલંબ થયો. તેના જૂના ડોક્ટરો તેને સંપૂર્ણ આરામ થયો છે તે જાણી આશ્ચર્ય પામેલા. હાલ લોકોમાં એવી પરિસ્થિતિ પ્રવર્તે છે કે પોતાનો

પેશાબ પીવાના જેવું સામાન્ય થાવું માન્યતાની વિરુદ્ધનું વર્તન કરવામાં લોકોની રીકાથી ઘણા ઝે છે. આવું બીકસૂપણું સમજી શકાય નહીં તેવું છે, એટલું જ નહીં પણ પીડાતી માનવજાતને રાહત આપનારી મૂત્રચિકિત્સાના પ્રચારને આડખીલીડે છે. આ પ્રકરણ બંધ કરતાં શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ કહે છે કે હૃદયરોગ થવાના મૂળમાં કેટલાક ઝેરી દ્રવ્યોનાં ઇન્જેક્શનો અને શીતળાની રસી છે.

૬

તાવનાં દરદ

તાવના ઘણા પ્રકાર છે. મોટે ભાગે તાવ આવકારદાયક ગણાવો જોઈએ. માણસની અચૂક ખોરાક ખાવાની આદતને કારણે શરીરમાં પેદા થયેલા ઝેરને શરીર બહાર કાઢવાને ખાતર માણસને તાવ આવે છે. શરીરના ઝેર નિવારવાની તે એક કુદરતી પ્રક્રિયા છે. તે તાવને કુદરતી રીતે નિવારવો જોઈએ એટલા માટે જ અનુભવી આયુર્વેદ તાવમાં લાંઘણ-ઉપવાસ કરવાનું સૂચવ્યું છે. જે મહેમાન આપણા ઘરની સાફસૂફી કરવા આવે છે તેને ઝાડુ મારીને કાઢવો નહિ, પણ સાફસૂફી કરી રહે એટલે એ વધુ વખત ન રહે એવી તરકીબથી કાઢવો અને તેનો એક જ ઉપાય છે, તે ઉપવાસ છે. પણ ધનલક્ષી વૈદ્યો અને ડોક્ટરોને તે રસ્તો પાલવે નહીં. એમને પણ પેટ છે એવું તે કહે છે એટલે તે ભગવાને ડહોળે પાર દરદીનું દરદ જેટલું લંબાય તેટલો તેમને લાભ એવી વૃત્તિ રાખનારા વૈદ્ય-ડોક્ટરોનો પાક આજકાલ આપણા સમાજમાં બહુ પાકે છે એટલે જ સામાન્ય તાવ શરીરની સાફસૂફી માટે આવ્યો હોય અને તેને કેવળ એક બે ઉપવાસથી સાફસૂફીના કચરા સાથે કાઢી શકાય તેને બદલે બીજી રીતે શરીરને નુકસાન કરે તેવાં તીવ્ર દ્રવ્યો, દવાઓ, ગોળીઓ, ઇન્જેક્શનો વગેરે આપીને સામાન્ય તાવને દબાવવાના ઉપાય ચાલ. પરિણામે તાવ દબાય છે ખરો. આપેલા દ્રવ્યોના પરિબળે તે થોડે સમય સુખુખ રહે છે; પણ આપેલા વૈજ્ઞાનિક દ્રવ્યોની ઝેરી અસરથી તે સાદો તાવ વધુ ભયંકર

થઈને હુમલો કરે છે. તેવા અનેક દાખલા છે કે સાદો તાવ કુદરતી રીતે ઈન્જેક્શન કે ડ્રિવનાઈનના ડોઝ વિના ઉપવાસથી તરત મટયો છે, અને તેની વિરુદ્ધ તીવ્ર દ્રવ્યોથી તેને છંછેડવાથી તે વિષમ થઈ પડ્યો છે. દાખલા તરીકે અમુક અદ્ભુત દવાથી ન્યૂમોનિયા તાવને તાત્કાલિક ઉનારી દેવાના ઘણા બનાવોથી આપણે વિસ્મય પામીએ છીએ. પણ તે જ દવાની અસરથી તે જ તાવના દરદીઓને હૃદયરોગ લાગુ પડવાના કારણે દરદીઓ મૃત્યુ પામેલાના બનાવોની આપણને ખબર પડતી નથી એક દુઃખદ દાખલો આપું.

અમદાવાદમાં એક બાઈને સાધારણ શરદી અને તેને લીધે તાવ પણ અવારનવાર આવે. તેના કુટુંબના ડોક્ટરે તેને વિષમ જ્વરને દબાવે તેવાં ઈન્જેક્શનોનો કોર્સ આપ્યા જ કર્યો અને તેને પરિણામે તે બાઈને શરદી તો ન ગઈ, પણ લોહીનું દબાણ વધવા માંડ્યું છ માસની સતત આવી સારવારથી થાકીને અન્ય ડોક્ટરોને બતાવવામાં આવ્યું. તેણે તપાસ્યું અને ચાળીસ પિસ્તાળીસ વર્ષની તે બાઈને ૨૮૦ લોહીનું દબાણ જણાયું. ગજબ કહેવાય ! આમ શી રીતે થયું ? પછી કારણ સમજાયું. આમ ઘણી વખત હાલની તબીબી પદ્ધતિ રજાનું ગજા કરી નાખે છે. અને તાવનું તો એ રીતે ઘણા કેસોમાં બને છે. તાવ વિષે આટલી સામાન્ય વાત લખ્યા પછી હવે હું શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે ગમે તેવા ઝેરી તાવને મૂત્રપ્રયોગની કુદરતી બક્ષિત્રથી શી રીતે નિર્મૂળ કર્યા તેના કેટલાક કેસો પોતાના પુસ્તકમાં આપ્યા છે, તેમાંથી એકાદ બે કેસો આપીશ :

દરદી એક સત્તર વર્ષની યુવતી તાવમાં સપડાયેલી બહુ અઘણ ૧૦૫ ડિગ્રી તાવ એક એમ. ડી. ડોક્ટરને બોલાવ્યો. તેમણે કહ્યું કે જો તેને કર્મસંજોગે મટે તોપણ દરદી છ માસ તો બીમાર રહેશે અને ત્યાર બાદ નવ માસ માંદા જેવી દશા રહેશે. દરદીનો પિતા મૂત્રચિકિત્સામાં માનનારો હતો. તેણે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને બોલાવ્યા. પ્રથમ તો દરદી સાથે કામ પાડવું મુશ્કેલ લાગ્યું; પણ છેવટે તેણે પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવાનું સ્વીકાર્યું. તે બાઈને તાવ લાગુ પડ્યો તે પછી છ દિવસને અંતે પણ તેને ૧૦૫ ડિગ્રી તાવ હતો અને દિનપ્રતિદિન તે ક્ષીણ થતી જતી હતી. તેનો પેશાબ ઘટ્ટ, ગંદો અને મિશ્ર હતો; પણ મૂત્રપ્રાપ્ત

શરૂ થયાને ચોવીસ કલાક પૂરા થયા એટલામાં તેનો તાવ ૧૦૫ ડિગ્રીથી ઊતરીને ૧૦૧ ડિગ્રી પર આવી ગયો અને પેશાબ સ્વચ્છ થવા માંડ્યો. ત્રણ દિવસમાં ટેમ્પરેચર ૯૭ ડિગ્રી અને પાચ દિવસમાં ૯૫ ડિગ્રી થયું. દરદી બાઈ તેજસ્વી અને સુદર દેખાવા લાગી ડોક્ટરો તો આવા જાદુઈ ફેરફારથી મૂઝાયા. અઢાર દિવસના અંતે ઉપવાસ છોડ્યા. દરદીની ચામડી તો નાના બાળકની ચામડી જેવી કોમળ થઈ ગઈ. ઉપવાસ છોડ્યા પછી તેણે થોડા દિવસમાં તો દોડાદોડ કરવા માંડી અને સંપૂર્ણ આરામ થઈ ગયો. તેણે હમેશા પોતાનો પેશાબ લેવાનો ચાલુ રાખ્યો અને તેના પર નિર્ભર રહી. ત્યાર પછી તે પરણી અને બાળકોની માતા થઈ.

મલેરિયા: આ તાવ ચેપી ગણાય. તે આવે છે ત્યારે દરદીની સ્થિતિ ત્રિવિધ થાય છે. શરૂઆતમાં ઠંડી, મધ્યમાં ગરમી અને અંતે પરસેવો. એ ત્રણે ચિહ્નોના વચલા સમયમાં દરદી સાધારણ ઠીક લાગે છે. આ તાવ લોહીની અંદર રહેલાં ઝેરી જંતુઓને લીધે જ થાય છે. મચ્છરો તેના દલાલ છે. તે દરદીને કરડે છે. તેનાં જંતુ તેને લાગુ પડે છે અને બીજાને કરડીને બીજાના લોહીમાં તે જંતુ નાખે છે અત્યારે - તો ક્વીનાઈન આ તાવનો એકમાત્ર ઉપાય મનાય છે. પણ તે સાથે એવો પણ અનુભવ થાય છે કે તેથી મલેરિયા દબાય છે પણ પાછો ઊભો થાય છે; મૂળ મૂકીને જતો નથી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ જણાવે છે કે મૂત્ર-ચિકિત્સાથી મલેરિયાનો તાવ મૂળમાંથી નાબૂદ થાય છે. વળી તે એવો દાવો કરે છે કે તેમની પાસે મલેરિયાનો એકેય એવો કેસ નથી આવ્યો કે જેમા મૂત્રપ્રયોગથી દસ દિવસની અંદર દરદી હમેશ માટે મલેરિયામાંથી મુક્ત થયો ન હોય.

એક શ્રીમુત કયૂ. કુસ્તીબાજ જુવાન, બહુ જ સાદા, સચમી અને બહુ પથ્ય ખોરાક ખાનારા દૂર પૂર્વમાંથી તેમને મલેરિયાનો ચેપ લાગ્યો ત્રણ વર્ષ સુધી પીડાયા અને ૧૯૨૦માં તેમને જ્યાં તે પહેલાં મલેરિયાના ૩૬ હુમલા થયેલા તે નિયમિત કિવનાઈનના ઘૂટણ પીધા કરતા હતા છેવટે દસ દિવસ પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવાથી તેમને આરામ થયો પછી તેમને કિવનાઈન લેવું ન પડ્યું. તેમને પછી કદીયે મલેરિયાનો હુમલો થયો નહીં, અને પોતાની સચમી આદત અને સાથે

સાથે જીવનજળ પેશાબના નિયમિત સેવનથી તે જીવનભર સુદર સ્વાસ્થ્ય રાખી રહ્યા.

એક લશ્કરી અમલદારને દક્ષિણ આફ્રિકામાં ત્યાના વતનીઓએ કાળજવરના કારણે બેભાન થયેલો અને લવરી કરતો જોયો. તે લોકોએ આ અમલદારને સમજાવીને પેશાબના પોતા શરીર પર મૂકીને તથા તેના પેશાબ અને પાણી સાથે દસ દિવસના ઉપવાસ કરાવી તેને સાજો કર્યો. આ દાખલો ટાંકી ડૉ. આર્મસ્ટ્રોંગ એવું મુચવે છે કે, મૂત્રચિકિત્સાના શોધક તે નથી. પણ તે ચિકિત્સા અનાદિ કાળથી ચાલી આવે છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ હિમતપૂર્વક એવો દાવો કરે છે કે, કોઈ પણ જાતનો તાવ હોય છતાં મૂત્રચિકિત્સાના શાસ્ત્રીય પ્રયોગથી તેની સારવાર કર્યા બાદ ઉદઘી ૭૨ કલાકના સમય દરમ્યાન ટેમ્પરેચર ઓછું કરવામાં તે નિષ્ફળ નીવડ્યા નથી, અને ત્યાર બાદ થોડા દિવસમાં દરદી સાવ તદુરસ્ત થયો જ હોય. મલેરિયાથી દરદી પર જે ખતરનાક અસર થાય છે તે બધામાંથી બચવાનો એક જ ઉપાય છે અને તે કેવળ પેશાબનો પ્રયોગ અને તેનું નિયમિત સેવન; કારણ કે તેનાથી તાવ અગર અન્ય કોઈ બીમારીથી શરીર અંદરની નાશ પામેલી ગ્રંથિઓ પાછી સ્થાય છે. સ્વાસનળીનો સોજો, અછબડા, સ્કાલ્ડેટ ફીવર નામનો જેડી તાવ, ઈન્ફ્લુએન્સા, આમવાતનો તાવ અને બીજાં તીવ્ર દરદો જેમાં તાવ અતિશય હોય છે તેવા કેસોમાં પણ એવો જ અનુભવ છે.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે ઉપરની હકીકત પુસ્તકો વાંચી નથી લખી, પણ જાતે તેનો અનુભવ કરી-કરાવીને લખી છે. છતાં જેને બુદ્ધિ હોવા છતાં તે ન વાપરે અને જાગતા હોવા છતાં ન બોલે તેનો શો ઉપાય?

વધરાવળ (વૃદ્ધિદોષજ)

વધરાવળનો રોગ ભારે ત્રાસદાયક છે તેમા વૃષણને સોજે આવે છે અને કેટલીક વખત તેના પર ચાદા પડી જાય છે. કેટલીક વખત તેને ઈજા થવાથી તેમ થાય છે કેટલીક વખત પ્રમેહ થાય છે અને કેટલીક વખત ગાલપચોરિયાના હુમલાથી થાય છે.

આ દરદનો ઓગણીસ વરસનો એક જુવાન દરદી સારવાર માટે એક ડોક્ટર પાસે ગયેલો દાક્તરને આ દરદીનું દરદ અત્યંત ભયંકર લાગ્યું અને અભિપ્રાય આપી દીધો કે, તેણે થોડા દિવસ જ આ દુનિયામા જીવવાનું છે તે પછી તે જુવાન શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે ગયો તેનાં આંતરડાં એક અઠવાડિયાથી કામ નહોતાં આપતા અને મૂત્રપિંડ (કીડની) બોતેર ક્વાકથી નિષ્ક્રિય હતી એના શરીરની એક બાજુએ એટલો બધો સોજો હતો કે જાણે અડધો ફૂટબોલ મૂકી દીધો હોય તેવા શરીરની અદર માસના લોચા હતા તેનાં બંને વૃષણો ટેનિસ બોલ જેવાં સૂજી ગયેલા. તેની ઈન્દ્રિય સીસાની પેન્સિલ જેવી કઠણ થઈ લબાઈમાં ૧૪ ઇંચની થઈ ગઈ હતી અને તે કાંક સ્કૂ જેવી વળાકવાળી થઈ ગઈ હતી. વળી તે સાવ કાળી પડી ગઈ હતી દુઃખને કારણે દરદીની ભયંકર ચિચિયારીઓ હૃદયદ્રાવક હતી. તેણે ત્રણ દિવસથી કાંઈ ખાધું ન હતું અને ફક્ત પાણી જ પીધું હતું, તોપણ સોજો અને ઈન્દ્રિયનો વળ વધ્યો હતો તે પોતે પીવા જેટલું મૂત્ર કરી નહોતો થકતો. જેથી આર્મસ્ટ્રોંગને પોતાનું મૂત્ર તેને પીવા આપવું પડ્યું.

પેશાબ લીધા પછી બે કલાકે તેની ઈન્દ્રિય કંઈક સમધારણ થઈ અને ટીપેટીપે તેને થોડો પેશાબ થવા માડ્યો. આશરે બેએક ઓંસ જેટલો પેશાબ થયો તે ઘટ્ટ, રગડો અને લોહીમિશ્રિત ગબડી જેવો હતો, સાથે ખૂબ દુર્ગંધવાળો પણ હતો તોપણ મો બગાડયા વિના કે આનાકાની કર્યા સિવાય તે પી ગયો ચાર કલાક પછી તે જ જાતના દેખાવ અને દુર્ગંધવાળો પેશાબ આશરે સવાશેર થયો. તે પણ તેણે કઈ મોં બગાડયા સિવાય પીધો ઉપચાર શરૂ થયા પહેલાંના તેના લુખ્યા ઉપવાસથી પેટમાનો

એસિડ તેની જીભ ઉપર એવો જામી ગયો હતો કે તેની જીભને બેસ્વાદ પેશાબનો કંઈ સ્વાદ જણાયો જ નહીં. બે ક્લાક પછી દરદીને કમકમો ઉપજાવે તેવો એટલો બધો ઝાડો થયો કે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે સત્તાવીસ વર્ષ સુધી અનેક દરદીનાં હજારો દરદીઓની સારવાર કરી તે દરમ્યાન કદીયે એવો ઝાડો જાયો ન હતો. જે પેશાબ ઝીલી લેવામાં આવ્યો હતો તે પણ તેણે પીધો. તેને પાછો પથારીમાં સુવાડતાં તે પથારીમાં આરામથી સીધો સૂઈ ગયો. પહેલા તો તે ઍપેન્ડીસાઈટિસના કે આંતરડાના સોજવાળા દરદીઓ ટ્રેટિયાં વાળીને જેમ સૂઈ જાય છે તેમ સૂતો હતો. પ્રથમ પેશાબ પીધા પછીના આઠ ક્લાકમાં તેનો દુખાવો લગભગ શમી ગયો હતો. તેની છાતી, પેટ અને માથા ઉપર જૂના પેશાબનાં પોતાં મૂકવામા આવ્યાં અને તેના પગ અને હાથ પર જૂના પેશાબનાં પોતાં બાંધવામા આવ્યાં. તેને વધારે ને વધારે પેશાબ થવા માંડ્યો, તે બધો તેણે પીધો તેનાં આંતરડાંઓએ પણ આ કુદરતી કાર્યને સાથ આપ્યો અને દર્દી કોઈ પણ દુઃખ વગર છૂટથી કામ કરવા લાગ્યો ચોથે દિવસે બાવીસ પિન્ટ એટલે સારીસત્તાવીસ ચેર પેશાબ ચોવીસ ક્લાકમાં થયો. તે બધો તે પી ગયો.

આમ સુંદર પ્રગતિ થઈ હતી તેવામાં એક મુશ્કેલી ઊભી થઈ. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને બહારગામ જવાનું થયું. તેની ગેરહાજરીમાં એક મિત્ર ડોક્ટરે તે દરદીને એક ચમચા લોટની રાખ લેવાને લલચાવ્યો. તેની અસર ભયંકર થઈ. પેશાબનો પ્રવાહ બધ થયો અને સોળ ક્લાકમા બીમારીનાં મૂળ ચિહ્ન બધાં ઊભા થયા. જેકે પહેલાં કરનાં કંઈક ઓછા પ્રમાણમાં દુઃખ હતો. આના નિવારણ માટે પાછી એની એ સારવાર શરૂઆતથી કર્યા સિવાય છૂટકો ન હતો. સત્તરમા દિવસના ઉપવાસને અંતે દરદીએ મોસંબીના રસ સાથે ઉપવાસ છોડ્યા અઠવાડિયા સુધી તેનાથી જીવંત શક્ય તેવા હળવો ખોરાક આપ્યો. અને તે પછી તે પોતાના રોજિંદા કામે વળગે તેવો સંપૂર્ણ સાજો થઈ ગયો.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાનું પુસ્તક લખ્યું ત્યારે તે યુવક ચાલીન વરસની ઉંમરનો હતો અને પચ્ચ ખોરાક સાથે દરરોજ પોતાના પેશાબના પાણીથી સુંદર સ્વાસ્થ્ય ભોગવતો હતો.

ઉપરના દરદીને આરામ થયા અગે એક બીના નોધવાં યોગ્ય છે. ત્યાંના પ્રખ્યાત ડોક્ટર શ્રી સભાગૃહીઆટી આવા ભયંકર રોગીની મુક્તિની વાત જાણીને અને તે વિષે ખાતરી કરીને આશ્ચર્યમુગ્ધ થયા. તેમણે જાદુઈ પરિણામની સત્ય ઘટના ઈગ્લડ અને અમેરિકાનાં ચાર મેડિકલ જર્નલમાં પ્રસિદ્ધિ માટે લખી ચોકલી. પણ એકેય પત્રે તે પ્રસિદ્ધ ન કરી! દુ.ખની વાત! કાગડા બધેય કાળા! સ્થાપિત હિતો — પછી ભલે તે લક્ષ્મીના હોય, વિજ્ઞાનના હોય, બુદ્ધિના હોય કે પ્રતિષ્ઠાનાં હોય, — પણ તેમની વૃત્તિ બધેય સરખી એમાંથી આપણે બચીએ તો જ નવો પ્રકાશ સસારને મળે.

૮

છીડા ઘા અને દાઝવું

કુદરતની એવી ઈચ્છા હશે કે આ મૂત્રપ્રયોગ છીડા ઘા માટે પણ સફળ ઉપાય છે તેવી ખાતરી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને થાય તેવો એક પ્રસંગ બન્યો કેટલાક સમય પહેલાં તેમને એક અકસ્માત થયો તેથી પોતાના પગના અગૂઠાને, પગને અને ઘૂટણને ગંભીર ફાટ પડી અને ઈજા થઈ. અગૂઠાનો નખ સાવ ઊખડી ગયો અને અગૂઠો પગના ભાગમા પેસી ગયો સ્વભિાવિક રીતે તેમને ભારે ધ્રાસકો લાગ્યો અને દુ.ખ પણ થયું, છતાં તબીબી મિત્રોની મદદ તેમણે ન લીધી તેમણે હાડવેદ પાસે અગૂઠાને અને ઈજા પામેલા ઘૂટણ અને પગને દુરસ્ત કરાવ્યો અને ત્યાર બાદ ચાર દિવસના પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કર્યા તેમ જ જૂના પેશાબે ભીંજિલા કટકાથી ઈજા થયેલા ભાગ પર પાટા બાધ્યા આ પાટાને પેશાબથી વારવાર સીંચવામાં આવતા પાંચ દિવસ સુધી તે પાટો છોડ્યા નહીં, પણ જ્યારે તે છોડ્યો ત્યારે જોઈને નવાઈ લાગી ઈજાની બધી નિશાનીઓ અદૃશ્ય થઈ હતી અને પગ પહેલા હતો તેવો થઈ ગયો. તે સાથે પગની કણી ઘણી પીડા આપતી હતી, તે કણી પણ સંજોગવશાત્ આ પ્રયોગમાં ખોવાઈ ગઈ આવી રીતના અકસ્માતના કે બીજી રીતે ધવાયેલા ઘણા

કેસો કે જે બીજી કોઈ સારવારથી મટ્યા ન હતા, તેમ જ તેવા કેસોમાં ઔપરેશન કરવા વિષે ગંભીરપણે ડોક્ટરોમાં ચર્ચા થયેલી તેવા કેસો પણ સુધરી ગયા છે. તેવા ઘણા કેસોમાં એક કેસનો હેવાલ અહીં આપવો પૂરતો છે. તે સને ૧૯૧૮ની સાલનો છે.

એક જુવાનને તેના હાથના આગલા ભાગમાં બંદૂકની ગોળી વાગેલી તે દર અઠવાડિયે સારવાર માટે એક ખાનગી સારવારગૃહમાં જતો હતો તે ગોળી તેને વરસ પહેલા વાગેલી. હાથ ઉપર તેનો ધા ૧૦ ઈંચ લાંબો અને આશરે અડધો ઈંચ પહોળો હતો. કેટલીક વખત તેના પર ફેલ્લા ઊપસી આવવાથી ડોક્ટરોને ભય લાગતો હતો કે કદાચ તે ભાગને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડે તે ભય ટાળવાને જેરી મલમ અને પાટાપટ્ટી બાધવા પડ્યા આવી બધી સારવારથી તે છેવટે કંટાળ્યો દરદીએ બીજી પદ્ધતિઓની સારવાર પણ અજમાવી છતાં તેનો ધા સંપૂર્ણ રુઝાયો નહીં. તેથી તેની પત્નીનો વિરોધ હોવા છતાં તે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે ગયો. પ્રથમ તો તેના હાથના ધા પર બાંધેલા પાટાપટ્ટી કાઢી નાખી લેપબેપને ધોવા માંડ્યો. દિવસમાં ત્રણ વખત પેશાબથી ધોવા માંડ્યો. સાથે સાથે શરીરના બાકીના ભાગને પેશાબથી હળવા હાથે માલિસ કરવા માંડ્યો. તેમ જ દરદીને પેશાબ અને પાણી સાથે ત્રણ દિવસ ઉપવાસ કરાવ્યા. સાત દિવસને અંતે હાથ પરના લાંબા ધાને બદલે સોનાના પાતળા વાળના આકાર જેવી નિશાની રહી. ટૂંકમાં એક વરસની હાથની ચૂંથામણ પછી કુદરતી ઉપચારના પ્રતાપે દસ દિવસમાં ધા સંપૂર્ણ રુઝાયો. આ દરદીને આરામ થયા પછી તો ધવાયેલા માણસોના સંખ્યાબંધ કેસો શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે જઈ પડ્યા અને તે બધાને આ ઉપચારની ચમત્કારિક અસર થઈ. સાદા કે જેરી ધામાં ફાયદો થવામાં પણ બહુ દિવસ નથી લાગતા એવો અનુભવ થયો છે પણ આ કુદરતી ઉપચાર પહેલાં દાકતરી સારવારમાં ચૂંથાયેલા અને પરિણામે તેને ગેન્ગ્રીન લાગુ પડેલા ધા ફઝવતા દસ વીસ દિવસ થતા. અગ્નિ અગર ગરમ પ્રવાહી પદાર્થથી દાઝેલા દરદીનો અમેરિકાનો ઇતિહાસ જાણવા જેવો છે.

એક અમુક વરસમાં આશરે આઠ હજાર પુરુષો દાઝી જવાથી મરી ગયા. પાંચ વરસથી નાની ઉંમરના છોકરાની સંખ્યા અડધી હતી. હજારો

અમેરિકનો જેઓ દાઝવા પછી મૃત્યુમાંથી બચે છે તેઓના શરીર પર ચિત્રવિચિત્ર ખોડો રહી જાય છે. આવા દાઝવા ઉપર ચાનાં લીલાં પાંદડાંને વાટીને તેનો લેપ લગાવવામાં આવ્યો હતો ત્યાર બાદ ૧૯૨૫માં એક ડોક્ટરે વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી તેમાંથી ટેનિક એસિડ તૈયાર કરી તેના સાધનથી બજેલા ભાગને દુરસ્ત કરવા માડ્યો. પણ તેમાં જ શરીરના ભાગ પર ઘા ઝુગ્યા બાદ પણ ઘણી ખોડખાંપણ રહેતી આ ટેનિક એસિડના ઉપચાર પછી પીકરીક એસિડનો ઉપયોગ થવા માડ્યો પછી શસ્ત્રવૈદ્યોએ પોતાની કારીગીરી અજમાવી તેમણે બીજા પ્રાણીના શરીરની ચામડી લઈ તેને બહુ સારી રીતે તૈયાર કરી માણસના દાઝેલા ભાગને દૂર કરી તેના પર તે ચામડી બેસતી કરી દેવા માડી પણ તેમાંથી કેટલીક વખત કમનસીબ પરિણામ એ આવતું કે બળી ગયેલી માંસગ્રંથિનો કોઈ ભાગ અંદર રહી જવાથી પાછળથી સડો પેદા થતો અને તેથી પાછળની દરદીની પીડાનો પાર રહેતો નહીં જે ઘા કુદરતી સાધનોથી સહેલાઈથી ઝુઝાઈ જાય તેના પર ઓપરેશન અજમાવી શસ્ત્રક્રિયાના વિજ્ઞાનના દુરુપયોગને કારણે દરદીને ઘણું પીડાવું પડે છે.

આ ઉપાય સંભવે અમેરિકાના એક પ્રખ્યાત ડોક્ટર જ્યોર્જ એસ. સ્કોટ્ટે પત્ર દ્વારા પોતાનો અભિપ્રાય શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને જણાવ્યો કે પેશાબની ચિકિત્સા વિષેનું સાહિત્ય વાંચ્યા બાદ તે ડોક્ટરે પોતે તે ચિકિત્સાને સારી રીતે ગ્રેગોમાં ચકાસી જોતાં તેની અસર ચમત્કારિક જણાઈ છે. ઘા વગેરેના ઉપચારમાં મૂત્રચિકિત્સાને કોઈ બીજી ચિકિત્સા હટાવી શકશે નહીં. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગને તે જણાવે છે કે, “મને લાગે છે કે તમે અનુપમ સત્ય ઉઘાડુ પાડ્યું છે, જે પીડાતી માનવજાતને ઘેરઘેર પહોંચાડવું જોઈએ”

બીજા નાનામોટા રોગો

શરીરનો કોઈ રોગ નાનો ગણવો એ આપણા મનની ક્ષામણી છે. કોઈ પણ રોગ નાનો નથી. તેની તાત્કાલિક માવજત ન થાય અને તેને જલદીથી નિવારે તેવાં પગલાં ન લેવાય તો તે ઝેરી સાપનો નાનો કણો સમય જતાં વિપધર નાગ થાય છે અને શરીરનો નાશ કરે છે. આવાં કેટલાંક વર્ણન પાછળનાં પ્રકરણોમા વાચકે વાંચ્યાં હશે. એટલે જો રોગને શરૂઆતથી સંભાળવામાં આવે અને થોડા દિવસમાં તે નિર્મૂળ થાય, તેને આપણે નાનો રોગ કહીએ છીએ. એવા અને બીજા ગંભીર રોગો પણ મૂત્રચિકિત્સાથી નાબૂદ થયા છે, તેનું વર્ણન શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પોતાના પુસ્તકમાં કર્યું છે તેનો જરૂરી સાર હું નીચે આપીશ.

માસિક અટકાવ અંગે દરદી બહેન બે વરસથી આ દરદથી પીડાતાં હતાં. તેમને અનિયમિત અટકાવ આવતો. કેટલીક વખતે બહુ લાંબો સમય અટકાવ આવે. કેટલીક વખતે થોડે દિવસે વારંવાર અટકાવ આવે. આ માટે તેમણે બધી પદ્ધતિના ઉપચાર અજમાવ્યા તેનાથી તેમને કાંઈક ફાયદો જણાતો; પણ દિવસે દિવસે તેમનું શરીર શીંસ થવા માંડ્યું અને તે દરદના પરિણામે તેમના મન પર અસર થવાથી ચિત્તનું સમતોલપાણુ પણ ભયમાં આવી પડ્યું તેના લાંબા હપતા પેકીના એક હપતામાં, જેમાં પદર દિવસ વીતી ગયા હતા, તેમા તેણે મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવાનો સંકલ્પ કર્યો. જોકે શરૂઆતમાં તેનો પેશાબ માસિક સ્થાવના લોહીથી મિશ્ર હતો, છતાં તે પેશાબ પી જવા જેટલી હિમન તેણે કરી. ઉપવાસ દરમિયાન દરરોજ બેથી ત્રણ પિન્ટ ઠંડું પાણી તે ધીમે ધીમે પી જતી. ત્રણ દિવસમાં તેનો પેશાબ સ્વચ્છ—નામાન્ય થઈ ગયો. તેણે ૨૮ દિવસ સુધી ઉપવાસ ચાલુ રાખ્યા. તે દરમિયાન ગમે તે તંદુરસ્ત માણસના પેશાબથી તેના શરીર પર દરરોજ કેટલાક ક્વાકો સુધી માલિસ કરતી આ દરદીને તદ્દન આરામ થયો. તેના માસિક

ધ્રાવ અંગેનું દરદ એકલું જ નહોતું પણ તે સાથે નાકમાં નસો હતો તે પણ ગયા અને દિનપ્રતિદિન કાનનો બહારો વધતો હતો તે પણ નાબૂદ થયો

મૂત્રપિંડનો સોજો: એક દરદી બાઈને મૂત્રપિંડના સોજા સાથે બીજી કેટલીક પીડા હતી. કેટલાક અઠવાડિયાં સુધી બે ડોક્ટરોની દેખરેખ નીચે તેની સારવાર થતી હતી અને રોગના નિષ્ણાતની સલાહ લીધેલી. તેમણે દરદી બાઈની માને કહી દીધેલું કે, દરદીને આરામ થાય એવી કોઈ આશા નથી અને મોટે ભાગે આવાં દરદીઓ અને ખાસ કરીને આ દરદી બાઈ નાતાલના દિવસો ન દેખે આવો અભિપ્રાય મળ્યા પછી તે બાઈને શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે લઈ જવામાં આવી. તે બાઈ મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરે તે માટે લલચાવવા શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તે બાઈના ચીતરી ચઢે એવા દેખાવવાળા પેશાબમાંથી થોડો પોતે પી લીધો પછી દરદીએ ઉપવાસ શરૂ કર્યા મૂત્ર અને સારા ઠંડા પાણી સાથે ત્રીસ દિવસના ઉપવાસ અને તે સાથે તંદુરસ્ત પેશાબના આખા શરીર પર માલિસ થયા પછી દરદી બાઈ પોતાની દુઃખદાયક બીમારીમાંથી મુક્ત થઈ અને કોઈ પણ પ્રકારનો બીજો વ્યાધિ રહ્યો નહોતો પહેલાં તેનું વજન એકસો છ રતલ હતું. ચૌદ માસ સુધી દરરોજ પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું અને શરીર પર ચોળવાનું પણ કાયમ રાખ્યું. સાથે સાથે દિવસમાં બે ટાણાં પથ્ય ખોરાક ખાય. પરિણામે તેનું વજન તેના બાધા અને ઊંચાઈના હિસાબે જોઈએ તેટલું — ૧૩૬ રતલ થયેલું.

મ્યુક્સ કોલ્ડાઈટિસ, આંખની અંદર થયેલી ઈજા, શરીર ઉપરની ખજવાળને કારણે ચામડી ઊપસી આવવી, ખસ, દરાજ, ખરજવું—સૂકું અને લીલુ, ઈન્ફ્લુએન્સાને કારણે સંધિવાનો તાવ, વૃષણનું સૂજી જવું, હાથ પર ગરમી ફૂટી નીકળવી, વાળ ઊતરી જવાનો રોગ, એપેન્ડિસાઈટિસ, સંધિવા, આંખના મોતિયા, આંખનું દરદ, આર્થરાઈટિસ, મૂત્રપિંડની બીમારી વગેરે અનેક દરદો શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે હજારો દરદીઓના મટાડયાં હતાં, તે પૈકી નમૂના દાખલ નોંધ કરવા જેવા કેસો હું નીચે આપુ છું.

મેદ ઓછો કરવો: ત્રીસ વરસની પરણેલી સ્ત્રી જેનું વજન એકસો ચુમોતેર રતલ હતું તેને કોઈ સંતાન ન હતું. સામાન્યપણે અધુકત ખોરાક ખાતી. અકરાતિયું ખાનારી નહોતી, બરોબર ચાવીને ખાનારી હતી; તેમ જ

જમતાં કે જમ્યા પછી કેવળ પાણી પીતી. પહેલાં તો પોતાનું વજન ઓછું કરવા જુદા જુદા ખોરાક બદલ્યા કર્યા પણ કાંઈ વળ્યું નહીં. તેણે કેવળ પાણી પીને ઉપવાસ કર્યા. પણ તે ખાવા માટે તો પાછું બહુ ઝડપથી તેનું વજન વધે જાય. છેવટે તે બાઈએ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગની સલાહ લીધી. મૂત્ર અને નળના પાણી સાથેના ઉપવાસ કરવાની અને મૂત્રથી શરીર પર માલિસ કરવાની સલાહ મળી. તે સલાહનો તેણે અમલ કર્યો. ૧૪ દિવસના ઉપવાસને અંતે તેનું વજન ઘટીને ૧૪૦ રતલે આવ્યું. પછી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તેના ખોરાકમાં ફેરફાર કરાવ્યો. શરીરને પોષક એવા મુક્ત ખોરાક પર તેને મૂકી દિવસમાં બે જ ટંક ખાવાનું સૂચવ્યું. આ રીતે જીવન ગાળવાથી તેમ જ રોજ પોતાનો પેશાબ લેવાથી તેનું વજન ૧૪૦ રતલની આસપાસ રહ્યું; અને તે ૫૦ વરસની થઈ છતાં ૩૩ વરસની જુવાન દેખાતી.

એક ભેદભર્યો કેસ : ૫૮ વરસનો પુરુષ કેટલાંય અઠવાડિયાથી ચિકિત્સા અને સારવાર માટે દવાખાનામાં હતો. પણ તેની મુદતને અંતે તેને કહેવામાં આવ્યું કે, દરદ અસાધ્ય છે અને તેને મૃત્યુને શરણે થવાને તેને ઘેર મોકલવામાં આવ્યો. તે દરદીએ ઘેર રહીને એક સ્થાનિક દાકતરના સંપર્કમાં રહી તેની પાસેથી ખાધેલો ખોરાક પચાવવાની દવા લેવા માંડી. એક સદ્ગુહર્યની ભલામણથી શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તે દરદીની સારવાર હાથમાં લીધી ત્યારે તેમણે દરદીને જોઈને સમજી લીધું કે દરદી બે મરી જવાનો હોય તો રોગને કારણે નહીં, પણ તેને જે ઝેરી દ્રવ્યો દવા તરીકે આપવામાં આવતાં તેનાથી જ મરી જશે તેની આંખોના રોળા મોટા થઈ ગયા હતા. તે શરીરે એકવડા બાંધાનો હતો પણ ક્ષીણ શરીરવાળો ન હતો. તે ખાવામાં ચીવટવાળો હતો. ખૂબ કામ કરનારો હતો તેને કદી શરદી થઈ નહોતી તેને બધોકોશ ન હતો કે ગ્રાસ નહોતા થતા તેનામાં એક જ કુટેવ હતી અને તે અતિશય તમાકું સૂંઘવાની. તે પણ બીમાર થયા પહેલાં એક વરસથી બધ કરી હતી હતી. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ શરૂઆતમાં થોડી જ મિનિટ તેની પાસે રહ્યા અને સૂચવ્યું કે રાતદિવસનો જેટલો પેશાબ થાય તેટલો અને ઠંડુ પાણી પીવું. વળી તેને અને તેની સ્ત્રીને સૂચના આપવામાં આવી કે એ પ્રયોગ દરમ્યાન જે કાંઈ

ક્રિયાપ્રક્રિયા થાય તેથી મૂંઝવું નહીં. તેમ જ તેનો આડો તેમ જ ઊભટી થાય તે જેવા માટે સઘરી રાખવાનું કહ્યું. દરદીએ મૂત્રપ્રયોગ શરૂ કર્યો. પહેલો ડોઝ પેશાબનો લીધો કે તેને ઊભટીઓ શરૂ થઈ અને ચોવીસ કલાકમાં બે બાલદીઓ ભરીને ગંધાતો જાણ્યો નીકળ્યો તેનાં આંતરડા-માથી બહુ કચરો નીકળ્યો તેમ જ તેના નાકમાંથી ચીકણો પદાર્થ નીકળ્યો. તેણે આશરે ડઝનેક રૂમાલ નાક સાફ કરવામાં બગાડ્યા. તે સાફ થયેલા પદાર્થમાં લીટ કે ચીકણા પદાર્થ સાથે છીંકણીનો પણ ભાગ હતો. ઉપવાસ તો ચાલુ રહ્યા અને એક અઠવાડિયામાં નાકનું પહેલું બધ થઈ ગયું. દસ દિવસને અંતે તેણે ઉપવાસ છોડ્યા અને દરદીને સાચી રીતે આરામ થયો. ત્યાર પછી બાર વર્ષ તે માણસ સિત્તેર વસ્સની ઉમરે પણ જીવતો હતો.

આ કેસ બહુ રસપ્રદ છે, કારણ કે એનાથી આપણને એવી ખાતરી થાય છે કે મૂત્રચિકિત્સાથી દરદીઓની સારવાર કરવામાં તેને શુ દરદ થયું છે તે પણ જાણવાની જરૂર નથી વળી વધારે રસપ્રદ તો એ છે કે આ કેસથી આપણને પણ એવી ખાતરી થાય છે કે શરીરમાં તેની બહારનો કોઈ પણ પદાર્થ, દાખલા તરીકે આ કેસમાં છીંકણી મહિનાઓ પહેલાં લીધી હોય તે પણ શરીર અંદર માંસની ગંધિઓમાં ભરાઈ રહે છે અને શરીરને નુકસાન કર્યા કરે છે તે નુકસાનકારક પદાર્થ ઉપવાસથી શરીરને સાફ કરવાની ક્રિયા થાય ત્યારે જ બહાર નીકળે છે.

કમળો : કમળો એ સ્વતંત્ર રોગ નથી પણ લીવર(વૃક્ત)માં લાભી મુદતનો કે તાત્કાલિક કાઠી બગાડ થયો હોય તેની અસરથી માણસને કમળો થાય છે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે કમળાનો કેસ સને ૧૯૧૯માં પ્રથમ આવ્યો તે સમયમાં જ તેમણે મૂત્રચિકિત્સાની પદ્ધતિની શરૂઆત કરેલી. આ કમળાનું દરદ પેશાબ અને નળના પાણીના ઉપવાસથી દસ દિવસમાં નાબૂદ થયું. તેમણે આવા કમળાના સંખ્યાબંધ દરદીઓની સારવાર કરી છે. અને તેમાં નોંધપાત્ર હકીકત એ છે કે મૂત્રપ્રયોગના પહેલા બે ત્રણ દિવસમાં જ દરદીનો રંગ બદલાતો જણાય છે અને જેમ જેમ પ્રયોગ લખાય છે તેમ તેમ મૂળ તંદુરસ્ત માણસના જેવો રંગ થઈ છેવટે તંદુરસ્ત સુદર યુવતીના રંગ જેવો તેજસ્વી થાય છે. લીવરને કેન્સરનો રોગ લાગુ ન પડ્યો હોય એવા દરદીનો કમળો દસ દિવસમાં નાબૂદ થાય છે.

આંખનો મોતિયો : ઈંગ્લંડમાં તો એવો કાયદો છે કે જે દાકતર ન હોય તે આંખનો મોતિયો કાઢી શકે નહીં અને જો કોઈ કાઢે તો ગુનેગાર ગણાય. આપણા દેશમાં એવો કાયદો નથી. પણ અહીં એવું છે કે કોઈ આંખના દાકતરના કે ચિકિત્સકના પ્રમાણપત્રવાળા આંખનું ઓપરેશન કરે અને નિષ્ફળ નીવડવાથી નુકસાન થાય તો દરદી તેની નુકસાનીનો દાવો કરી શકે અને સામેનાને સજા થાય.

શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ કાઈ પ્રમાણિત દાકતર નહોતા. તેમનાથી મોતિયા જેવા આંખના દરદીનો કેસ લેવાય જ નહીં; પણ તેમને કયા ઓપરેશન કરવાનું હતું? તેમની મૂત્રચિકિત્સામાં ઓપરેશન કર્યા વિના આંખના મોતિયા કાઢવાની કસમત હતી. આંખને તો અડવાનું પણ નહીં, કારણ કે આંખ એ શરીરનો ભાગ છે અને આંખનો કોઈ પણ રોગ સમગ્ર શરીરની કોઈ નાદુરસ્ત દશાને કારણે ઉદ્ભવે છે, એ જ મુદ્દો સાચો છે. શરીરના એક અંગના નિષ્ણાત હોવાનો દાવો કરનારા જે તે ભાગની રચનાના માહિતગાર બીજાઓ કરતાં વધારે ભલે હોય, પણ આંખ, કાન, નાક, માથું, દાંત વગેરે શરીરના ભાગોના રોગી સ્વતંત્ર નથી હોતા. તેનો આધાર તો સમગ્ર શરીરની તંદુરસ્તી કે નાદુરસ્તી પર છે. તેમ આંખને સોજે આવ્યો કે તેનું તેજ ગયું કે તેને મોતિયો આવ્યો તે સમગ્ર શરીરની અનારોગ્ય સ્થિતિને કારણે થાય છે. આંખને અડચા વિના આંખનો મોતિયો કાઢવાની કસમત મૂત્રચિકિત્સામાં છે. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ દાવો કરે છે કે ઘણા દાખલાઓમાં આંખની કીકી પર જે મોતિયો બાઝે છે તેને ઓગાળી નાખવા માટે પેશાબ અને ઠંડા પાણી સાથેના દસ દિવસના ઉપવાસ પૂરતા છે. તેમના અનુભવમાં એક કેસમાં લાંબામાં લાંબો સમય અઠ્ઠાવીસ દિવસના ઉપવાસનો હતો.

મૂત્રપિડમાં બગાડ : શ્રી જી. ડી. નામના એક ગૃહસ્થ સને ૧૯૪૪ની સાલમાં તેમની જમણી બાજુની કીડની (મૂત્રપિડ)માં બગાડ હોવાને લીધે દાકતરની સલાહથી ઓપરેશનથી તેને દૂર કરાવવાને હોસ્પિટલમાં દાખલ થયા. તેમણે અતિશય પીડા સહન કરી. પેશાબ લાલ રંગનો થતો અને એકસ-રેથી એવું માલૂમ પડ્યું કે મૂત્રપિડની અંદર મોટી પથરી છે. દાકતરનું એવું કહેવું હતું કે બગડેલી કીડનીને ઓપરેશનથી

કાઠી નાખવામા નહીં આવે તો જીવન જોખમમાં છે. પણ દરદી ગૃહસ્થે ઓપરેશનની ના પાડી અને શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગ પાસે ગયા. તેમની પાસે તો એક જ સમર્થ સાધન હતું. તે કાંઈ છૂપુ ન હતું. તેને તેમણે સલાહ આપી. દરદીએ પેશાબ અને પાણી સાથેના ઉપવાસ કરવા માંડ્યા. થોડાક અઠવાડિયામાં દરદીની સ્થિતિમા સુધારો થયો દુખાવો બંધ થઈ ગયો અને પેશાબ પણ સામાન્ય રગનો થવા લાગ્યો ત્રણ માસની સારવારથી તદ્દન આરામ થયો તે પોતાના શરીરની તપાસ માટે હોસ્પિટલમાં ગયો. અને જે ઍક્સ-રેથી પથરી દેખાતી હતી તે ઍક્સ-રેએ સાક્ષી પૂરી કે પથરી ઓગળી ગઈ છે, અને દાકતરોએ નિર્ણય આપ્યો કે કીડની હવે સાવ સારી થઈ ગઈ હતી.

સમાજમાં કેટલાક પ્રચલિત ઝેરી રોગોથી પીડાતા દરદીઓએ મૂત્રચિકિત્સાની સારવારથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય કેવી રીતે મેળવ્યું તે મેં શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના ‘વેટર ઍન્ડ લાઈફ’ નામના પુસ્તકમાથી સાર રૂપે આપ્યું છે. વધારે આપવામા કાંઈ વધુ ઉપયોગી નીવડે એવું મને ન લાગ્યું, જેથી આટલાથી હું સંતોષ માનું છું. શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે પશુઓ અને પક્ષીઓનાં દરદ પણ મૂત્રચિકિત્સાથી મટાડ્યા છે. કેટલાક ગાય, ઘોડા જેવાં પશુઓના ધા ફઝળ્યા છે, તેની હકીકત મેં નથી આપી

હું માનું છું કે ઉપરની હકીકતથી જ ગુજરાતની જનતાને સંતોષ થશે. પુનરુદ્ધિનો દોષ કરીને પણ આ પ્રકરણને અંતે જણાવું છું કે, કુખરોગ (લિપ્રસી)ના દરદી સિવાય બધા રોગના દરદીઓએ મૂત્રપ્રયોગથી પોતાનું શરીરસ્વાસ્થ્ય મેળવ્યું છે. કુખરોગના રોગી ‘ઈંગ્લંડમાં ભાગ્યે જ હોય છે અને તેમની પાસે એવો કોઈ દરદી નહીં આવેલો તેથી તેવા દરદીની સારવાર કરવાનો મોકો જ તેમને મળ્યો નહોતો.

ઉપર જે કેસો વર્ણવ્યા તે દિવેલના દીવા જેવો ઝાંખો પ્રકાશ નથી પણ સૂર્યનો ઝળહળતો પ્રકાશ છે. છતાં જેને પ્રકાશ દેખાતો ન હોય તે સૂર્ય સામે પોતાની આંખો બંધ કરી ફરે છે એમ ન કહેવાય?

મૂત્રચિકિત્સાનો સ્વાનુભવ

મૂત્રચિકિત્સા વિષે મારી માંદગી દરમ્યાન મેં જાણ્યું, વાચ્યું, મનન કર્યું, પણ મને લાગ્યું કે સ્વાનુભવ સિવાય વાંચેલું, લખેલું કે ઉપદેશેલું કોંઈ કિંમતનું નથી. આત્મા અમર છે અને સર્વત્ર વ્યાપ્ત છે એમ વાચીએ, તેના પર તેવા લેખો લખીએ અને પ્રવચનો કરીએ પણ જ્યાં સુધી તેનો જાતે અનુભવ ન કરીએ ત્યાં સુધી તેની કેવળ માહિતી શા કામની? માટે મારે સ્વાનુભવ કરવો રહ્યો જ્યાં સુધી તટસ્થ દૃષ્ટિએ કોઈ પણ સત્યનો જાતઅનુભવ ન થાય ત્યાં સુધી તેને વિષે કોઈ પ્રચાર કરવાનો અર્થ નથી, એવું સમજી મેં તેનો પ્રયોગ કર્યો તે થી રીતે તે નીચેના વર્ણનથી સમજી શકાશે

સને ૧૯૫૪ના ઉનાળામાં હું આરામ માટે આબુ ગયેલો ત્યાં મને હૃદયરોગનો પ્રથમ હુમલો થયો હૃદય નબળુ પડવાને કારણે તે જાંઠીએ તેવા જોસથી કામ ન કરી શકે, તેથી શ્વાસની નળીઓમાં પાણી ભરાય. જેમ પાણી ભરાય તેમ તે હાંફતા ઓજનની જેમ વધારે ઝડપ કરે અને અતે તેનું જોર તૂટી જાય કુદરતે માનવશરીરરચનામાં હૃદયની રચના એવી કરી છે કે માણસ જાતે આરામ લે પણ હૃદયને તો ચોવીસે કલાક કામ કરવાનું રહ્યું. તે અટકે તો જીવન ખતમ થાય, એટલે પ્રાણીના શરીરમાં બીજાં અંગો પૈકી કોઈને જન્મ સાથે કોઈ રોગ હોય એમ બને, પણ હૃદય તો નીરોગી જ હોય છે માણસની અનેક ભૂરી આદતોથી, સંયમના અભાવથી કે ખાવાપીવાના અવિવેકથી પેટના જે રોગો થાય તેની અસર હૃદયને થાય; તેથી તેની શક્તિ હણાય. મારા આવા કોઈ પણ દોષને કારણે તીવ્ર અમ્લપિત્ત (હાઈપર એસિડિટી)ની પીડા પેદા થયેલી અને તેણે હૃદયને અસર કરી એમ મારું માનવું છે. અમ્લપિત્તના દરદને તો મેં ટાળ્યું પણ હૃદયની નબળાઈ ઊભી રહી

એ હૃદયરોગનો હુમલો ગયા વરસે ફેબ્રુઆરી માસમાં વધારે તીવ્ર થયો. એવો થયો કે દાકતરોએ અને સ્નેહીઓએ મારી આશા છોડી દીધેલી. પણ ધાર્યું તો ધણીનું થાય; તેની ઇચ્છાથી હું બચ્યો. છતાં હૃદયની નબળાઈને કારણે શ્વાસ, કફ અને ઉધરસ તો ચાલુ જ રહ્યાં. દાકતરો એને હૃદયનો દમ કહે છે. એમાં વધારે પડતો શ્રમ કરવાથી, ખાવા-પીવામાં સંયમ ન રાખવાથી અને લાગણીવશ-થઈ વિવશ થવાથી એક-એક હૃદયનું હલનચલન વધે અને એકએક તૂટી પડે; એટલે દાકતરો મને ચેતવણી આપતા કે મારે હવે કોઈ જાહેર પ્રવૃત્તિમાં પડવું નહીં. હું તેમની સૂચના અનુસાર કાળજીથી વર્તતો પણ કફ અને ઉધરસે મને હેરાન કરવા માંડ્યા.

તા. ૮મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૮ને દિવસે મેં મારા ડોક્ટર શ્રી જયભાઈ ભટ્ટને ફોન કર્યો અને મારી સ્થિતિ જણાવી.

હું તા. ૯મી ફેબ્રુઆરીને દિવસે મહિનગર શેઠ લલ્લુભાઈ ગોરધન-દાસના દવાખાનામાં ગયો. તેમણે મને તપાસ્યો મારા હૃદયનું, ફેફસાંનું સ્કિનિંગ કર્યું અને જણાવ્યું કે, “જમણી બાજુના ફેફસાંમા લીનાશ છે અને તેથી ઉધરસ અને કફનું જર છે. સ્થિતિ ચિંતાજનક નથી માટે મારે નેપથોલનું એક ઇન્જેક્શન લેવું, જેથી શરીરમાંથી ૬૦-૭૦ ઓંસ પાણી પેશાબ મારફત નીકળી જાય તો ફેફસાં કોરાં થાય અને ઉધરસ કે કફ થાય નહીં. હૃદયની સ્થિતિ ચિંતાજનક નથી.” તા. ૧૦મી ફેબ્રુઆરીએ મેં નેપથોલનું ઇન્જેક્શન લીધું અને ખરેખર ઇન્જેક્શન લીધા બાદ ચોવીસ કલાક દરમિયાન ૮૦ ઓંસ પાણી પેશાબમાર્ગે નીકળી ગયું, છતાં મારી ઉધરસ અને કફમાં કંઈ ફેરફાર થયો નહીં.

એવામાં એક આણ્વિતવ્યો પ્રસંગ બન્યો. સાબરમતી હરિજન આશ્રમમાં રહેતા ભાઈ શ્રી જૂઠાભાઈ અમરશી ચાહ મને મળવા આવ્યા. વાતવાતમાંથી તેમણે પેશાબના અખતરાની વાત કરી. ગયા ફેબ્રુઆરી માસમાં જ્યારે હું દવાખાનામા બીમાર પડ્યા હતો ત્યારે મારા એક સ્નેહીએ મને પત્ર લખી સૂચવ્યું હતું કે, હું પેશાબનો પ્રયોગ કરું તો મને આરામ થાય. પણ તે વખતે હું લાચાર હતો. હું ભરદિયે ફૂંબકાં મારતો હતો અને મારાં સ્વજનો કે ડોક્ટરો કોઈ આ વાત સ્વીકારે નહીં, જેથી હું

ચૂપ રહ્યો. ત્યાર પછી દસ માસે મારી પાસે આ વાત આવી અને તેના સંબંધમાં એક અંગ્રેજી પુસ્તક જેનું નામ ‘ધી વોટર ઓફ લાઈફ’ (જિંદગીનું જળ) છે, તે પુસ્તક શ્રી જૂઠાભાઈએ મને આપ્યું અને તેમણે આ અંગે જે કંઈ અખતરો કરેલો અને તેમાં સફળતા મળેલી તે મને કહ્યું એ પુસ્તક મેં વાંચવા માંડ્યું જેમ જેમ વાંચતો ગયો તેમ મને વધારે રસ પડ્યા. મારા હૃદયની વાતો જાણે એમાંથી વાંચતો હોઈ તેમ મને લાગ્યું. પેશાબ અંગેની મારી કેટલીક સ્મૃતિ તાજી થઈ. ગાયના પેશાબથી આપણા ઘણા રોગો મટે છે તેમ આયુર્વેદ કહે છે અને આધુનિક ડોક્ટરો પણ માને છે. આપણા યોગીઓ હકયોગના અભ્યાસમાં શરીરને નીચેની રાખવામા પેશાબનો ઉપયોગ કરતા હતા એવું જાણ્યું છે. આવી બધી સ્મૃતિઓ તાજી થઈ અને મનમાં વસી ગયું કે આ હકીકતમાં ભારે તથ્ય હોવું જોઈએ. પણ હાલ તેનો ઉપયોગ અમલમાં નથી અને આપણાથી તે ન થાય એવી દૃઢ માન્યતા હોવાથી આપણે તે કરતા નથી, એટલું જ નહીં પણ સ્વચ્છ અને સભ્ય ગણાતા લોકોમાં તો તેવી વાત કરવાની પણ કોઈ હિમત ન કરે વાત કરનારો અધોરીમાં કે જંગલીમાં ગણાઈ જાય તેનો તેને ડર લાગે, એટલે કોઈ વાત કરવાની પણ હિમત ન કરે આ વાતાવરણમાં મેં નિર્ણય કર્યો કે મારે તે હિમત કરવી. પણ મારી હિમતને આંધળાની હિમતનું ભિરુદ મારે નહોતું આપવું. મારે જે કંઈ કરવું હતું, તે શાસ્ત્રીય રીતે કરવું હતું. એટલે મેં એક ડોક્ટરને કે જેમની ખેલદિલી વિષે મને વિશ્વાસ હતો, તેમને બોલાવ્યા. મેં પેશાબના પ્રયોગો વિષે તેમને વાત કરી. તેમની સાથેની વાતચીત પછી મેં ઉપચાર શરૂ કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

આ ઉપચારનાં ત્રણ અંગ છે: (૧) શરીરની અંદરના રોગો માટે પોતાનો જ પેશાબ પીવો. તે ઉપરાંત જરૂર લાગે તો પાણી લઈ ઉપવાસ કરવા. (૨) ઉપવાસ દરમ્યાન દરરોજ બે કલાક આખા શરીરે પોતાનો પેશાબ ચોળવો. ધીમે ધીમે માલિસ કરવું. (૩) શરીરના ઉપરના દરદ અગર ઘા માટે આ ઉપરાંત પેશાબનાં પોતાં મૂકવાં. પીવામાં પોતાના પેશાબનો ઉપયોગ થવો જોઈએ. આખા દિવસનો એટલે ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ પીવાના કામમાં લેવો. ત્યાં સુધીમાં જેટલો પેશાબ થાય તે બધો

પી જીવો. ચત્રીનો પેશાબ પીવાના કામમાં ન લેવાનો હોય તો તે જૂનો થાય ત્યાર બાદ તે પેશાબ શરીર પર ચોળવાના કામમાં લેવો તે પેશાબ પાંચ-સાત દિવસનો વાસી હોય તો વધારે ફાયદાકારક છે. ગડગૂમડ કે ઘા પર પણ તે પેશાબ વધારે અસરકારક છે. ચોવીસેય ક્લાકનો પેશાબ પીવાના કામમાં લેવાનો હોય ત્યારે માલિસ માટે બીજા તદુરસ્ત માણસનો પેશાબ વાપરવામાં વાંધો નથી. પેશાબ ચોળતાં પહેલાં ગરમ કરવો પણ ઉત્કળતા ન દેવો. એ પેશાબને સપાટ ચાળીમાં નાખી બંને હાથ બોળી હળવે હાથે માલિસ કરવું.

પેશાબ અને પાણી લઈને ઉપવાસ કરવાનો અખતરો મેં શરૂ કર્યો નહીં. એકદમ એ અખતરો કરવાનું જોખમ ખેડવા કોઈ પણ અનુભવીની દોરવણી વિના મેં આગ્રહ રાખ્યો નહીં. પરંતુ પાંચ સાત દિવસના વાસી પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરવાની મેં તા. ૧૮મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૫૮થી શરૂઆત કરી. મારા ચિ. શશિકાંતે પ્રેમભાવે સેવા બજાવી અને જાણે ચંદનના તેલથી માલિસ કરતો હોય તે પ્રમાણે કોઈ પ્રકારની સૂગ સિવાય માલિસ કરવા માંડ્યું. દરરોજ દોઢ ક્લાક માલિસ થાય તેમાં જુદાં જુદાં અંગોના માલિસમાં નીચે પ્રમાણે સમય જતો:

(૧) પગનાં તળિયાં માટે ૧૦ મિનિટ. (૨) બાકીના બે પગ માટે ૨૦ મિનિટ. (૩) બંને હાથ માટે ૧૨ મિનિટ; હાથના પંજમાં વધારે સમય લેવાનો. (૪) છાતી, પેટ અને પેટુ ૧૫ મિનિટ (૫) બરડો, કમર અને બંને પાસાં ૧૩ મિનિટ. (૬) માથું, ગળું અને મોં ૨૦ મિનિટ; આમ કુલ ૯૦ મિનિટ માલિસ ચાલવું. અનુભવે મને લાગ્યું કે આ માલિસ કે પેશાબ ચોળવાનું કામ અંગત પ્રેમભાવે થાય તે ઉત્તમ છે. ઉપર પ્રમાણે માલિસનો કાર્યક્રમ સવારના છા ઘી ૯ વાગ્યા સુધી ચાલે. વાસી પેશાબ ગંધ વધારે મારે તે સાથે ફાયદો વધારે કરે. સૂગ કે દુર્ગંધ વ્યક્તિગત દ્વાલેન્ડ્રિયનો વિષય છે. કેટલાકને અમુક ગંધ સારી લાગે. કેટલાકને અમુક ગંધ સારી ન લાગે.

આ પેશાબના માલિસથી મારા શરીર પર નીચે પ્રમાણે અસર થઈ.

(૧) તા. ૨૦મીથી છૂટથી પેશાબ ધવા માંડ્યા, જે માટે ઉપચાર પહેલાં રાયમોક્સની ટીકરી લેવી પડતી અને તેની અનર બે ૮ દિવસ

રહેતી. ઈન્જેક્શન સામટો પેશાબ શરીરની ગ્રંથિઓને નિયોવીને ખેંચી કાઢેતું એથી નબળાઈ પણ દાખવી જાય અને ગ્રંથિઓને પાછી દુરસ્ત થતાં દિવસો થાય. તેને બદલે કેવળ પેશાબના માલિસથી આરોગ્યની દૃષ્ટિએ નીકળવા નેટલુ ન પાછી પેશાબ મારફતે નીકળવા માંડ્યું.

(૨) સાત દિવસમાં બીજો એક ફેરફાર જણાયો. પહેલા મારી કમ્મર એવી દુખે કે બેઠો હોઉં ત્યાં સુધી ધીમે રહીને ટેકા સાથે ઊઠું. કમ્મર પર બેન્ચાર મુક્કા મારું, ટટ્ટાર થાઉં અને પછી ધીમે ધીમે પગલાં માંડું તેને બદલે વિના ટેકે એકાએક ઊભો થઈ ચાલતો થયો.

(૩) તેવી જ રીતે બરડો ખૂબ ફાટતો હતો તે મટી ગયો. એટલે કમ્મર કે બરડો દબાવવાની રાહત મેળવવાની જરૂર ન રહી.

(૪) નવમે દિવસે નવાઈ સાથે બીજું પરિણામ અનુભવ્યું. મારા બંને પગના ઉપરના ભાગમાં અમુક અમુક ભાગમાં ચળ આવે, ખૂજલી આવે, સણકા નાખે, ધીમે ધીમે તેના પર જાણે અંગાર ચાખ્યો હોય તેવી પીડા થાય અને તેટલી જગાની ચામડી જુઠ્ઠી થઈ ગઈ હતી. મને ભય હતો કે આખા શરીરનો લોહીભગ્ગાડ ત્યાં જ્યાં થશે અને છેવટે ખરજવું અગર એવી પીડા પેદા થશે તે બધો દુખાવો, ચળ, અંગારા ચાખ્યાના સણકા બધા થયા અને ચામડી પણ પાછી સતેજ થઈ.

(૫) બાર-ચૌદ દિવસમાં ભારે ચમત્કાર થયો. મારી ઉપરસ બંધ થઈ ગઈ મારો કફ બધા થઈ ગયો પેશાબ નિયમિત થતા આપોઆપ ફેફસા કોરા રહેવા માંડ્યા આખો દિવસ મોં ચીકણા થૂકવાળું રહેતું, ગળું પણ કફમિશ્રિત થૂકવાળું રહેતું. તેને કારણે વારંવાર થૂકવું પડે, ઉપરસ આવ્યા કરે, કફ કાઢવો પડે તે બધું તાત્કાલિક દૂર થયું અને મોં સ્વચ્છ ને કોરું રહેવા માંડ્યું. મારા મનથી આ ફેરફાર ચમત્કારિક હતો. ઓછીકા પર નિરાતે છ-આઠ કલાક ઊઘવા માંડ્યું.

(૬) આ ઉપરાંત મારા શરીરની ચામડી પર જે ચળકાટ આવ્યો, સુવાળાપણ આવ્યું અને શરીરમાં જે સ્ફૂર્તિ આવી, મોં ઉપર જે તેજ આવ્યું તેથી તો બધા તાજુબ થયા ડોક્ટર પણ વિસ્મય પામ્યા. આમ મારા હૃદયરોગના ટેકામાં જે જે દરદ હતા તે નાબૂદ થયા. મને મારું શરીર હળવું જણાયું. મારું દિલ અને શરીર સ્ફૂર્તિવાળું લાગ્યું.

હવે મને આગળ ધપવાનો ઉત્સાહ આવ્યો. મારી હિમતને આંધળાની હિમતનું બિરુદ મારે નહોતું આપવું એટલે આગળ ધપતાં પહેલાં ડોક્ટર શ્રી જસુભાઈ ભટ્ટ પાસે રજૂ થઈ શરીર તપાસરાવી તેમની સલાહ પ્રમાણે આગળ પગલું ભરવાનો મેં નિર્ણય કર્યો.

તા. ૭ મી માર્ચના રોજ હું પાછો મણિનગર હોસ્પિટલમાં ડોક્ટર પાસે ગયો. મેં અખતરો શરૂ કર્યો. ત્યાર બાદ પેલું પુસ્તક ધી વોટર ઓફ લાઈફ મેં તેમને વાંચવા મોકલેલું અને તેમણે તે વાંચી લીધેલું પણ ખરું. તેમણે મારું શરીર તપાસ્યું. તેની વિગત નીચે પ્રમાણે હતી : (૧) હૃદય પહેલાં વધેલું હતું તે કાઠંક સંકુચિત થયેલું જણાયું. (૨) ફેફસાં કોરાં અને સ્વચ્છ હતાં. (૩) કંફ કે ઉધરસ બિલકુલ ન હતી. (૪) હૃદયના ધબકારા ૮૦ હતા. (૫) નાડીના ધબકારા ૭૨ ગણાતા હતા. (૬) લોહીનું દબાણ ૧૪૦ હતું. (૭) ટેમ્પરેચર નોર્મલ હતું.

હૃદયના ધબકારા ૮૦ હતા પણ તે અનિયમિત હતા. તે હૃદયરોગની નિશાની હતી. વળી કામ કરતા મને સ્વાસ ચાલુ થાય એ પણ હૃદયરોગની નિશાની હતી. આ તપાસથી ડોક્ટર સાહેબને સતોષ થયો. અને તેમણે મને જણાવ્યું કે શારીરિક સ્થિતિ સારી ગણાય. હૃદયની નબળાઈ તો હજી છે. છતાં સતત કંફ અને ઉધરસને કારણે હૃદયને જે તકલીફ થતી હતી તે હવે નહીં થાય એટલે હૃદયને આરામ મળશે અને તેને લાભ પણ થશે.

આવો અભિપ્રાય સાંભળીને મેં મારા દિલની વાત ડોક્ટરસાહેબને કહી. જે પ્રયોગ મેં કર્યો તેની વિગત તેમને કહીને જણાવ્યું કે, પંદરેક દિવસના મૂત્રના માલિસથી આ પરિણામ આવ્યું છે, એટલે મારે આગળ વધવું છે, હૃદયના દરદમાંથી મુક્ત થવાના હેતુથી હવે મારે પેશાબ અને પાણી લઈને પાંચ ઉપવાસ કરવા છે; મને ખાતરી છે કે આવા પાંચ ઉપવાસથી હૃદયનું દરદ નાબૂદ થશે; પણ તે તમારી મંજૂરી સિવાય નથી કરવા મારા આ પ્રયોગની સફળતાનો ચશ્ન આપને ફાળે જશે, કારણ કે ઉપવાસ હું આપની સંમતિથી કરવાનો છું. આવી ડોક્ટર સાહેબની ખૂબ જ ચર્ચા પછી તેમણે મને પાંચ દિવસની નહીં પણ માત્ર બે દિવસની સંમતિ આપી અને તે પણ એ શરતે કે પહેલા દિવસના અંતે તેમને મારી

પરિસ્થિતિનો હેવાલ રાત્રે નવ વાગ્યે આપવો. અને તે હેવાલ સંતોષ-
કારક હશે તો બીજા દિવસે તેઓ મને રજા આપશે. આ શરત કબૂલ
ક્યાં પછી મને ઉપવાસની રજા મળી

મેં પ્રયોગ શરૂ કર્યો અને બીજા દિવસથી સવારના સાત વાગ્યે
પ્રથમ પેશાબ ત્રણ ઓગ્ર થયો તે મેં પીધો. ત્યાર બાદ જે સમયે જેટલા
પ્રમાણમાં પેશાબ થયો તે હું ટીપેટીપું પી ગયો. સવારે ઉપવાસની
શરૂઆત ડોક્ટર શ્રી પુ. પેન્ડ ભટ્ટની ડોક્ટરી તપાસ પછી શરૂ કરી. રાત્રે
દસ વાગ્યે તેમણે મને ફરી તપાસ્યો અને એ હેવાલ ડોક્ટર શ્રી ભટ્ટને
મોકલ્યો તેમણે મને બીજા દિવસે ઉપવાસ કરવાની રજા આપી બીજા
ઉપવાસે સવારના સાત વાગ્યે પેશાબની ડાઝત ન થઈ પણ તરસ લાગી;
એટલે પાણીથી ઉપવાસ શરૂ કર્યો. તે પછી પેશાબ થયો તે મેં લીધો અને
ત્યારે પાણી પીવાની જરૂર જણાઈ ત્યારે પાણી લીધું. રાત્રે ડોક્ટરે તપાસ્યો
અને તે હેવાલ ડોક્ટર ભટ્ટને આપ્યો મેં ત્રીજા દિવસના ઉપવાસની
માગણી કરી. પણ તેમણે ના કહ્યું એટલે ત્રીજા દિવસે મેં સવારે મગનું
પાણી લઈ ઉપવાસ છોડ્યા. ત્યારથી પેશાબ શરીરે ચોળવાનું પણ બંધ
કર્યું. ફક્ત સવારે ઊઠતાં જે પ્રથમ પેશાબ આશરે ત્રણ ચાર ઓંસ
થાય તે પીવાનો મેં ચાર દિવસ માટે જારી રાખ્યો.

ઉપવાસના ચારેક દિવસ પછી હું ફરી હોસ્પિટલમાં ગયો જે
દિવસના ઉપવાસની શી અસર થઈ તે જાણવાની મને તેમ જ શ્રી ભટ્ટને
ઈંતેજારી હતી તેમની રૂમમાં દાખલ થતા મને જોઈને જ તે બોલી ઊઠ્યા :
“તમને તપાસ્યા પહેલાં હું કહી ચકું કે તમારા પ્રયોગથી તમારા શરીરની
કાંતિ પલટાઈ ગઈ છે અને ચામડી તો એવી તેજસ્વી થઈ છે કે હું તે
જોઈને તાજુબ થાઉં છું. હું પ્રમાણપત્ર આપવા તૈયાર છું કે તમારો
પ્રયોગ સફળ થયો છે.” મેં કહ્યું કે, હજી પ્રયોગ પૂરો થયો નથી. મારો
હૃદયરોગ નિર્મૂળ થાય ત્યારે જ મારો પ્રયોગ સફળ થયો એમ હું માનું.
પૂરો પ્રયોગ કરવા દીધો હોત તો કામ પતી ગયું હોત.

તેમણે મને ફરી તપાસ્યો કાર્ડિયોગ્રામ લીધો તો હૃદયમાં થોડો
ફેર જણાયો. મેં ચારેક દિવસ માટે તેમની પાસે બહારગામ જવાની

રજા માગી અને તેમણે તે ખુશીથી આપી. ગામ જતાં કે પાછાં આવતાં મને બિલકુલ શમ જણાયો નહીં

મારા પ્રયોગનો આ પ્રથમ ભાગ છે. તેને પૂરો થયો હું માનતો નથી; પણ જેટલો પ્રયોગ કર્યો તેટલો સફળ નીવડ્યો એટલું હું કહી શકું. આ કોઈ દવા નથી. આ તો કુદરતની સપૂર્ણ કરામત છે. એટલું તો હું આગ્રહપૂર્વક કહેવા માગુ છું કે આ પ્રયોગ જેને કરવાની ઈચ્છા હોય તેણે શાસ્ત્રીય રીતે કરવો જોઈએ કુદરતનો સહારો લેવો હોય તો કુદરતના પવિત્ર નિયમને અનુસરવું જોઈએ. આપણો નિત્ય નિયમ, આપણું વર્તન, આપણો ખોરાક અને આપણી જરૂરી ખાસિયતો કુદરતને અનુકૂળ હોવી જોઈએ. મને જે જલદી લાભ જણાયો તેનું કારણ હું એમ સમજું છું કે મારા સ્વાસ્થ્યને નુકસાન કરતી તમામ ચીજો પર મેં કાબૂ મેળવ્યો હતો તે છે.

ઉપર પ્રમાણે જેટલા પ્રમાણમાં મેં પ્રયોગ કર્યો તેટલા પ્રમાણમાં તે સફળ નીવડ્યા છે આ લખતી વખતે આઠ માસ વીતી ગયા; પણ સાંપડેલા શુભ પરિણામમાં કંઈ ફેરફાર થયો નથી મારી મહત્ત્વાકાંક્ષા તો હૃદયરોગને નાબૂદ કરવાની છે અને તે માટે એક માસ સુધી પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવા જોઈએ. પણ મારી સિત્તેર વર્ષથી પણ વધારે ઉંમર, છેલ્લાં ચાર પાંચ વર્ષની બીમારીથી ક્ષીણ થયેલું શરીર, સાથે લોહીનું નીચું દબાણ, વજનમાં પહેલાં કરતાં ૬૦ રતલનો ઘટાડો, આવી સ્થિતિમાં મારા પ્રયોગ પ્રત્યે સહાનુભૂતિવાળા ડોક્ટરોની સલાહ છે કે મારા માટે ચાર પાંચ દિવસથી વધારે ઉપવાસ કરવામાં જોખમ છે; કારણ કે લોહીનું દબાણ અશક્તિને કારણે બહુ ઓછું થઈ જાય તો કારમી સ્થિતિ ઊભી થાય. મને પણ તેવો અનુભવ થયો છે. આવા કારણે સ્વજનો જોખમ ખેડવામાં ભારે વિરોધ કરે છે અને હું તેમની લાગણીને વશ થયો છું.

છતાં આજ પણ હું પેશાબનો એ રીતે ઉપયોગ — પીવામાં અને જરૂર પડે તો માલિસ કરવામાં કરું છું. તેથી મારું હૃદય અને ક્રીડની (મૂત્રપિંડ) એટલું સારું કામ આપે છે કે વરસાદના પાણી જેવો સ્વચ્છ અને સ્વાદ વગરનો પેશાબ છૂટથી થાય છે. કોઈ પણ જાતની બેચેની શરીરમાં નથી. કાંઈ દરદ જેવું નથી. શરીરે સ્ફૂર્તિ અને તાજગી રહે છે.

આડો સાફ આવે છે અને કબજિયાત રહે તો દશ પંદર દિવસમાં એક વખત પાણી અને પેશાબ મિશ્ર કરી તેનાથી ઓનિમા લઈ છું એટલે પેટ સાફ થાય છે. ભૂખ નિયમિત લાગે છે. રાતદિવસ થઈ છ સાત કલાક ઊંધું છું અને સારી રીતે લખવાનું અને વાચવાનું કામ કરું છું. હાલ દિવસમાં બે વખત સવારે પાંચ છ ઓસ અને સાંજના પાંચ છ ઓસ પેશાબ પીઉં છું. વચ્ચે વચ્ચે થોડા દિવસ માલિસ કરાવું છું. ખોરાક એક દિવસ મીઠા-વાળો અને એક દિવસ મીઠા વગરનો એમ હળવો છતાં પૌષ્ટિક લઉં છું. અને તેવી આશા છે કે રામજી જિવાડે ત્યાં સુધી કામ કરતાં કરતાં જીવવું અને

પ્રભુને ગમે તે સમે સહુ સહેલું,
સદા રાજી રાજી રૂંદેમા રહેવું.

આમ છતાં હું હજી એમ નહીં કહી શકું કે મારો હૃદયનો રોગ નાબૂદ થયો છે અગર મેં ક્યાંયે તેવો દાવો કર્યો નથી; પણ મને શ્રદ્ધા છે કે આ પ્રયોગથી જ મારો હૃદયરોગ નાબૂદ થઈને મારું હૃદય સારા હૃદય જેટલું કામ આપી શકે એવું શક્તિશાળી થશે. તે માટે મેં જોખમ વહોરીને પણ બે વખત ઉધામા માર્યા પણ હું નિષ્ફળ નીવડ્યો, એટલું જ નહીં પણ જીવના જોખમમાં આવી પડ્યો. પાછો સાબે થયો. મારા દાક્તર મિત્રો તરફથી બુદ્ધિ વિનાનો, મૂર્ખ, ખોટો પ્રચારક વગેરે વિશેષણો મળ્યાં. છતાં મને જે સાચો અનુભવ થયો, તેની વિરુદ્ધ મોટો દાક્તર હોવાનો દાવો કરનાર કે નિષ્ણાત ગણાતા વૈજ્ઞાનિક મને કહ્યા કરે તેથી હું ચલિત થયો નહીં. મેં મારી શ્રદ્ધા ખોઈ નહીં. સાચા સાધનના ઉપયોગમાં કંઈ ખામી હોવી જોઈએ, નહીં કે સાધનમાં, એવું મને લાગ્યા ક્યું; તેથી મેં મારા શરીર પર પ્રયોગ કરવા માંડ્યા. છેલ્લો પ્રયોગ મેં સને ૧૯૫૯ની શરૂઆતમાં કર્યો. રાત અને દિવસનો પેશાબ પીને ત્રણ દિવસનો ઉપવાસ કર્યો તેમાં મારું લોહીનું દબાણ ૧૩૫ હતું તે ત્રણ દિવસના ઉપવાસથી ઘટીને ૧૦૮ સુધી નીચું ગયું. મને અશક્તિ બહુ જ આવી ગઈ. હૃદયની ગતિ ધીમી થઈ ગઈ તેને કારણે લીવરમાં સોજા આવ્યો અને તે ચાર આંગળ વધ્યું. તેની અસર કીડની પર થઈ. તેણે પણ બરોબર કામ ન આપ્યું. પરિણામે પેશાબ શરીરમાં મરવા માડ્યો

અને કેડથી નીચેના ભાગે સોજ આવી ગયા. મેં મારો પ્રયોગ બધ કર્યો. મૃત્યુ તો ભગવાનના હાથમાં છે. મરાયુ તો નહીં પણ પીડા પામ્યો અને જૂની દાકતરી સારવારથી પાછો હતો તેવો થઈ ગયો. અર્ધબીમાર દશામાં પથારીમાં પડ્યો પડ્યો જીવવા જીવતો રહ્યો આ દશા મને અસહ્ય લાગી. મને ચેન ન પડ્યું. છતાં લાતારી સ્વીકારી ગમ ખાધી. મારી છેલ્લી બીમારી પરથી વિચાર કર્યા જ કરું. એકાએક મારી ભૂલ જણાઈ. મારું હૃદય નબળુ છે એટલે ઉપવાસ કરી તેને વધારે નબળું ન બનાવવું. મારે મારી શક્તિ જળવી રાખવી જોઈએ. પછી તો મને યાદ પણ આવ્યું કે અંગ્રેજી લેખક ડોક્ટર આર્મ સ્ટ્રોંગે પણ હૃદયના દરદીનો હૃદયરોગ મૂત્ર-પ્રયોગથી ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ પાઈને અને તે સાથે માલિસ કરાવીને — બાર અઠવાડિયામાં મટાડ્યો હતો, પણ તેને દિવસમા એક ટંક ખાવાની રજા આપી હતી, ઉપવાસ કરાવ્યા નહોતા. બધા રોગો માટેના પ્રયોગ કરતાં આ હૃદયરોગ માટે તેણે આટલો અપવાદ રાખ્યો હતો. ઉપરની હકીકત યાદ આવતાં મેં ખાતરી કરી જોઈ અને વળી તે પ્રમાણે કરવાનો નિર્ણય કર્યો. હું દરરોજ ડીજેકશનની (ડીજીટાલીટની) બે ટીકડી લઈ મારા હૃદયની ચાલુ સ્થિતિ નિભાવી રાખતો હતો હવે મેં ધીરજથી લાંબો પ્રયોગ શરૂ કરવા માંડ્યા ઉપવાસ કરવાનો વિચાર બધ કર્યો શરૂઆતમાં દિવસમાં બે વખત ટીકડી લેતો હતો : એક સવારે અને બીજી સાંજના. એને બદલે સવારની ટીકડી બધ કરી તેને બદલે નિયમિત પેશાબ લેવા માડ્યો. એક ટીકડી સાંજની જ લેવા માંડી. બે માસ લાગલાગટના અનુભવથી જણાયું કે મારા હૃદયની દશા કાયમ રહી. એટલે કે તેનું હલનચલન રાખેતા મુજબ ચાલુ રહ્યું. એક ટીકડીની જગા પેશાબે લીધી છતા તેની આ કાર્યશક્તિ હતી તેના કરતાં ઘટી નહીં. આમ બે માસના અનુભવ પછી મેં બીજી ટીકડી પણ બંધ કરી અને તેની જગા પેશાબને આપી. તેને પણ હવે ચાર માસ થઈ ગયા. છતાં મારું શરીર સાતુ રહ્યું છે. વેદ કે ડોક્ટરની કોઈ પણ દવા લેતો નથી છતાં મારા હૃદયની સ્થિતિ નભી રહી છે. ડીજેકશન જે હૃદયને ચાલુ સ્થિતિમા રાખવા માટેનું એક જ અસરકારક દ્રવ્ય છે એવું દાકતરી આવમમાં મનાય છે, તેને સદંતર બંધ કરી તેની જગા મેં પેશાબને આપી, છતાં મારું હૃદય પહેલાં કરતા

સારું કામ આપી રહ્યું છે એમ હું અનુભવુ છું. આ ચોમાસામા ત્રણ માસ ભારે વરસાદ અને ભારે શરદીના ગયા અને તેથી ભલભલા શરીરને શરદી થઈ છતાં મને શરદી સરખી પણ થઈ નથી. મારુ હૃદય પોતાની શક્તિ ટકાવી રહ્યું, એટલુ જ નહીં પણ છેલ્લા ત્રણ વરસમા હતો તેના કરતા મારામાં વધારે સ્ફૂર્તિ અને શક્તિ છે એ હું એકલો નહીં પણ બધામે જુએ છે. આમ છતાં મારો પ્રયોગ પૂરો થયો છે એમ હું નહીં કહું હજી મારો હૃદયરોગ નિર્મૂળ થયો નથી. પણ છેલ્લા ચાર છ માસથી મને જે અનુભવ થયો તે પરથી મારો વિશ્વાસ વધ્યો છે કે મારો હૃદયરોગ આ પ્રયોગથી જ નિર્મૂળ થશે. છતાં એટલુ તો ચોક્કસ કહી શકુ છું કે મારી પ્રવૃત્તિમાં હવે મારું દરદ જે કાંઈ હજી બાકી છે તે વચ્ચે આવતું નથી. ધીમે ધીમે હું મારી પ્રવૃત્તિ મારી શારીરિક સ્થિતિ સાચવીને આગળ ધપાવતો જાઉં છું.

આટલી સ્પષ્ટતા એટલા માટે મેં કરી કે જેને હૃદયરોગ એટલે હૃદયની નબળાઈનો રોગ હોય તેમણે આ પ્રયોગમા ઉપવાસ કરવા નહીં — શરીરની શક્તિ સાચવીને પ્રયોગ કરવો. અને બીજી વાત એ સાબિત થઈ કે દાકતરી આલમમાં હૃદયની નબળી હાલત વધારે ન બગડે તે માટે ડીજીટાલીટ અગર જેનું બીજું નામ ડીજેક્શન છે જે શુદ્ધ વનસ્પતિદ્રવ્ય છે, તે દ્રવ્યનો વ્યાપક ઉપયોગ થાય છે, અને મને પણ એવો અનુભવ છે કે તે હૃદયરોગમા ભારે રાહત આપનાર છે, તે દ્રવ્યની જગા પેશાબે એટલી જ સફળતાથી સાચવી છે. હવે તેના વિશેષ પ્રયોગથી કેવી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે તે પ્રભુકૃપાથી ભવિષ્યમા જાણું.

ખાર વરસનો દમ ગયો

મેં સ્વાનુભવ તો કર્યો પણ તેટલું બસ નહોતું. મારી ઈંતેજરી તો એ છે કે મારા અનુભવનો લાભ ઘેર ઘેર લેવાય. ઘરની વૃદ્ધ દાદીઓ અને માતાઓ પોતાનાં નાનાંમોટાં છોકરાંનું શરીરસ્વાસ્થ્ય આ અમૂલ્ય સાધનથી સાચવી રાખતાં થઈ જાય બધાં શરીર પ્રભુએ એક જ સરખાં તત્વોથી બનાવેલા છે અને તેના સ્વાસ્થ્ય માટે એક જ દ્રવ્ય તે જ શરીરમાં કુદરતે આપેલું છે, તો પછી તે દ્રવ્ય બધાંય શરીરના બધાંય દોષોને નિવારવાને શક્તિમાન હોય જ. એટલે મને જે સ્વાનુભવ થયો તેવો જ સ્વાનુભવ જે જે તેનો પ્રયોગ કરે તે બધાને થવો જ જોઈએ, એવી મારા દિલમાં પ્રતીતિ થઈ. અલબત્ત કંઈક અંશે પ્રકૃતિમાં કે દોષની ગભીરતામાં વધુઓછું પ્રમાણ હોય તો તે પ્રયોગની રીતમાં, તેના સમયમાં અને તેથી થતી ક્રિયાપ્રક્રિયામાં તફાવત હોય; પણ પરિણામ તો એક જ હોય. છતાં એક વાત વિચારવા જેવી છે કે, કોઈએ એક સત્ય વસ્તુનો સ્વાનુભવ કર્યો તે પ્રમાણે તે જ સત્ય વસ્તુનો સર્વાનુભવ પણ ન થઈ શકે અને તેથી એમ કહેવું કે સત્યનો સર્વાનુભવ ન થયો માટે ‘સત્ય’ તત્ત્વ ખોટું છે તે યોગ્ય નથી. સત્યનો સ્વાનુભવ મહાત્મા ગાંધીજી જેવા સંત પુરુષોને થાય, આત્માના અમરત્વનો અનુભવ શ્રી રામકૃષ્ણ પરમહંસ જેવા પરમ જ્ઞાનીને થાય, તેવો અનુભવ સંસારમાં થોડા જ પુરુષોને પ્રાપ્ત થાય છે. આવા અનુભવ સર્વને થતા જ નથી; કારણ કે બધામાં એવી અધ્યાત્મશક્તિ હોતી નથી. તેને કારણે આવા અનુભવો સર્વાનુભવી ન જ બને. આમ માણસોની આધ્યાત્મિકતાની અને શ્રાદ્ધની ખામીના કારણે સત્ય અને આત્માના અમરત્વનો અનુભવ થાય નહીં તો તેમાં સત્ય કે આત્માના અમરત્વની ખામી છે એવું માનવામાં અજ્ઞાનતા છે અને એવું માનનારની બુદ્ધિ ભ્રામક ગણાય. સંસારમાં કેટલાંક કાર્ય એવાં હોય છે કે જે શ્રદ્ધાથી જ સિદ્ધ થઈ શકે. અલબત્ત જો વિજ્ઞાન તેની મદદમાં હોય તો કદાચ તે કાર્ય જલદી સિદ્ધ થાય એ વાત હું સ્વીકારી લઉં છું.

મૂત્રને શારીરિક સ્વાસ્થ્યના એક સંપૂર્ણ સાધન તરીકે સ્વીકારવામાં મારો એ જ મદદ છે. તે સગીન પાયા પર જ મારી વિચારસરણીનો અને તેના પ્રયોગનો મહેલ ચણાયો છે. અંગ્રેજ લેખક સ્વ' જોન આર્મ-સ્ટ્રેંગે પણ પોતાના ધર્મપુસ્તક પ્રત્યેની શ્રદ્ધાનો જ મૂળે આશરો લીધો હતો અને તે જ શ્રદ્ધાના બળે તેણે હજારો દરદીઓને રાહત આપી અને મૂત્રપ્રયોગના પ્રાબલ્યનાં દૃષ્ટાંત આપ્યા છે. દૂધ અને દહીંમાં પગ રાખનાર અર્ધશ્રદ્ધાળુ, ધીરજ વગરના અને અસહ્યમી માણસોનું આ પ્રયોગમાં કામ નહીં તેમણે કૃપા કરીને આ પ્રયોગ કરવો નહીં એવું હું વારંવાર કહું છું. “સર્વાનુભવ જોનો થયો હોય તે જ સાચું” એ વિચાર કેવો ભ્રામક છે તે ઉપરની લીટીઓમાં જણાવીને હવે હું આગળ ધપીશ.

મારો આ પ્રયોગ કર્યા પછી બીજે પ્રયોગ કર્યાં કરવો, તેના વિચાર-માં હું પડ્યો ‘આપ મુઆ વિના સ્વર્ગે ન જવાય’ ઘરમાંના દરદીને મૂકીને હું બહાર દરદી શોધવા જાઉં તે યોગ્ય ન હતું. પ્રભુએ એવો મોકો પણ મને આપ્યો જેથી બીજે પ્રયોગ મારી પુત્રવધૂ માટે કર્યો. તેને છેલ્લાં બાર વરસથી દમનો વ્યાધિ હતો. ચોમાસુ આવે અને વાદળાં ચઢી આવે એટલે તેની દુર્દશા બેસે. ચોમાસામાં અને શિયાળામાં તેનું દરદ અમારાથી જોધું જાય નહીં ઘરના બધાંયે વારાફરતી તેની સારવારમાં બેસીએ. દમમાં છાતીએ અમૂઝણ થાય ત્યારે તો અવધિ થાય. ઘણી દવાઓ કરી સોમલના ઈંજેકશનો ઘણાં આપ્યા. બીજાં ઈંજેકશનો, ટીકડીઓ અને શીશીઓનો પાર ન હતો દોઢેક વરસ તો હોમિયો-પથીની દવા કરી આપુર્વેદ પણ અજમાવ્યો. પણ તેનું દરદ ગમ્યું નહીં.

ગયા મે માસમાં તે મુંબઈ ગઈ. ત્યાંની ભેજવાળી હવાને કારણે ખરા તાપમાં પણ ત્યાં દમનાં ચિહ્નો જણાયા. તા. ૭મી જૂન, ૧૯૫૮ને રોજ તે અમદાવાદ આવી ત્યારે અમદાવાદમાં ૧૧૧°-૧૧૨° ગરમી હતી તેવા ગરમ દિવસોમાં અહીં તેને અસહ્ય દમ ઊપડ્યો. તા. ૯મીએ બપોરે તેને ભારે અમૂઝણ થઈ. મને સૂઝી આવ્યું અને ચિ. શશિકાન્તને બોલાવી તેની પાસે તેની છાતી પર માલિસ કરાવ્યું. અર્ધા કલાકના મૂત્રના માલિસથી અમૂઝણ થમી ગઈ. તુરત મેં નિશ્ચય કર્યો કે તા. ૧૦મીથી તેણે પ્રયોગ શરૂ કરવો. ઘરમાં મારો પ્રયોગ ચાલેલો અને તે પણ મારી

સારવારમાં વારંવાર હાજર રહેતી એટલે તેની સૂગ ટળી ગઈ હતી. તા. ૧૦મી જૂનથી તેનો પ્રયોગ શરૂ થયો. અહીં એક સ્પષ્ટતા કરવા માગું છું. પેશાબનું માલિસ કરવામાં ભાડૂતી માણસ બહુ અસરકારક નથી નીવડતા. તેમનામાં જડતા હોવાથી, ભલેને ગંદકીમાં રહે પણ પેશાબથી માલિસ કરવા માટે તૈયાર નથી હોતા અને કોઈ હોય તોપણ જેમ માલિસ કરનારની શક્તિનો વિનિમય સામાના શરીરમાં થાય છે તેમ તેના હેથાના હેતનો પણ વિનિમય થાય, તો પરિણામ અદ્ભુત આવે છે. એક ભાઈએ મને પૂછ્યું કે, મારી પત્નીને આ પ્રયોગ કરવો છે પણ તેને માલિસ કરનાર કોઈ બાઈ મળતી નથી. મેં તેમને કહ્યું, પ્રભુએ તેમને તમારા જેવા ધણી આપ્યા છે ને? તમારા હાથપગનો વા તો ગયો છે. તમે જ માલિસ કરોને? તમારા જેવું રસાણુ માલિસ તેમને બીજું કોણ કરશે? અને તેમણે કરવા માડ્યું. તેની અસર થયા વગર રહે ખરી કે? તેવા હેતુથી ચિ. શશિકાન્તને ધંધામાંથી સમય મેળવીને પણ તેની પત્નીની સારવારમાં રહેવાનું મેં કહ્યું અને તેણે તે સ્વીકારી લીધું.

સૌ. કુમુદને સૂગ નહોતી એટલે તા. ૧૦મીથી દરરોજ સવારમાં એક વખત પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું અને તા. ૧૪મીથી ઉપવાસ શરૂ કર્યા. ઉપવાસ કેટલા કરવા પડશે તેની મને ખબર નહોતી. પણ મને ખાતરી હતી કે કુદરત એની અવધિ પણ બતાવશે. પેશાબ અને પાણી પર ઉપવાસ શરૂ કરવામાં મૂત્રપિંડ(કીડની) બરોબર કામ કરતું હોય અને પેશાબ જોઈતા પ્રમાણમાં થતો હોય તો પેશાબમાં પૌષ્ટિક તત્ત્વો હોવાથી ઉપવાસીને નબળાઈ દાખવતી નથી; છતાંય તેની શક્તિ જાળવવાની ખાતર શરૂઆતના બે દિવસ સાંજ-સવાર ખજૂરનું પાણી આઠ આઠ ઓંસ મેં તેને આપ્યું. (મધુપ્રમેહના દરદવાળો આવો પ્રયોગ કરે તો તેને ખજૂરનું પાણી ન અપાય તેની નોંધ લેવી.) તા. ૧૬ અને ૧૭ બે દિવસો દરરોજ તેને સાત આઠ ગ્રામ થયા અને તેની મારફતે તેના પેટનો અને પેડુનો અને આંતરડામાં રહેલો કૃમિશિત મળ નીકળી ગયો. તા. ૧૭મી સાંજે ગ્રામ આપોઆપ થમી ગયા. તા. ૧૮મીની સવારથી ઊલટીઓ થવા માંડી. ઊલટીઓમાં કફ અને ચીકણો પદાર્થ નીકળ્યો. થૂંકદાનીઓ ભરાવા માંડી. જેમ જેમ ઊલટીઓ થાય તેમ તેમ શાંતિ થાય.

તા ૧૯મીની સાંજે ઊલટીઓ તેની મેળે શમી ગઈ. એમ બે દિવસની ઊલટીઓમાં છાતી, ફેફસાં અને પડખાનો કફ સાફ થયો. હવે શુ થયે તેની શી ખબર? પણ ૨૦મીએ સવારે છીંકો શરૂ થઈ છીંકો કેમ આવે? તે તો સળેખમની હોય પણ તેણે મને કહ્યું કે સળેખમની છીંકો સાથે નાકમાંથી પાણી ઝરે આ છીંકો કોરી આવે છે. તેનું પરિણામ તુરત જ જણાયુ ગળાની ઉપરના ભાગમાં તાજે કે જૂનો જે કફ પડ્યો હશે તે છીંકોથી છૂટો પડી ગળા દ્વારા નીકળવા માડ્યો આખો દિવસ છીંકો રહી. તા. ૨૦મીએ છીંકો પણ આપોઆપ બંધ થઈ ગઈ તા ૨૧મીએ બપોરે મને સૌ કુમુદે કહ્યું કે, ‘કાકા, હવે મારુ શરીર સારુ થયુ હોય એમ મને લાગે છે અને દમનુ મૂળ ગયું. તમે કહો તો કાલે સવારે ઉપવાસ છોડું. ઉપવાસ છોડવા છતા પણ હું લાંબી મુદત સુધી સવારે રોજ એક વખત પેશાબ લઈશ અને અઠવાડિયામા એક દિવસ ઉપવાસ કરીશ એટલે નિર્ભય થવાશે’ મેં સમતિ આપી આઠ દિવસના ઉપવાસ કર્યા પછી તા ૨૨ મીએ સવારે તેણે ઉપવાસ છોડ્યા સવારે ખજૂરનુ પાણી, બપોરે ચીકુ અને દાડમનો રસ તથા પપૈયુ, સાંજે મગનુ પાતળુ પાણી, બે દિવસ પછી ફૂળ અને પ્રવાહી ખોરાક આપ્યા પછી તા ૨૬મીના દિવસથી સાદા અને પથ્ય ખોરાક પર તે આવી ગઈ.

આ રીતે તેનો દમ ગયો વજન ૧૪૦ થી ૧૨૦ પર આવ્યું પણ તે તો સારુ લાગ્યુ શરીરમા સ્ફૂર્તિ વધી છે ચામડી તેજસ્વી થઈ છે પ્રયોગ પછી તો અમદાવાદમાં ભારે વરસાદ પડ્યો. ગાજવીજ થઈ, અઠવાડિયા સુધી વાદળાની બીનાશ રહી અને તેવા વાતાવરણમા પણ તે મોટરમા ડાકોરની મુસાફરીએ જઈ આવી. બહાર ફરવા તો દરરોજ જાય છે. અને ઉપવાસ છોડ્યા પછી બે ચોમાસા ને બે શિયાળા વીતી ગયા છતા દમનો હુમલો તેના પર થયો નથી હવે તે નિર્ભય થઈ છે, છતા તે હુમલા સામે ફત્તેહમદ જીત મેળવવાને તેની પાસે તેનુ હથિયાર તૈયાર છે. કુદરતની આવી વાત છે. તેને જગતભરની ફાર્મસીની દવાઓ શી રીતે પહોંચી વળે? તેમાં જગતભરના ડોક્ટરોની ચાચ શી રીતે ખૂપી શકે? છેલ્લા દશબાર વર્ષમા સેંકડો ખર્ચા અને હજારો ખર્ચાત છતા તેની પીડામાથી કોઈ કમી ન કરી શકત, તે પેશાબે દશ દિવસમા કર્યું. આ

કુદરતનો પ્રતાપ ! તેના સહકારથી સંસાર સુખપ્રદ અને રમ્ય બને ! તેની સામે બાખડી બાંધવાથી સંસાર મરુભૂમિ બને. હાલની તબીબી ચિકિત્સા સંસારને દિનપ્રતિદિન મરુભૂમિ બનાવી રહી છે. પ્રભુ તેનાથી આપણને બચાવે !

દમનો આવો બીજો દાખલો આપું. માધવલાલ પાનની દુકાનવાળા, ગાંધી રોડ, અમદાવાદ. ઉંમર વર્ષ ૫૦. છેલ્લાં આઠ વરસથી સખત દમ હતો. ઉધરસ અને કફ કાઢ્યા જ કરે. અઠવાડિયાનું એક ઈંજેકશન લેવું જ જોઈએ. માથે હાથ ટેકવીને દુકાને બેઠા બેઠા ધંધો ચલાવે. તેમણે મૂત્રપ્રયોગની વાત જાણી. જરૂરી સૂચના મેળવી અને શરૂ કર્યો. પંદર દિવસ વીસ દિવસના પેશાબના માલિસથી અને દરરોજ બેત્રણ વખત પીવાનું રાખ્યું તેથી તે ભાઈનો દમ ગયો. આજે પાંચ માસમાં થોમાસાનાં વાદળ અને વરસાદની અસર પણ તે ભાઈને ન થઈ. તે મને બેત્રણ વખત મળી ગયા અને પોતાનો સંતોષ જાહેર કર્યો અને આશીર્વાદ આપતા ગયા. આ ભાઈને ઉપવાસ પણ ન કરવા પડ્યા. માલિસ રોજ કરે અને દિવસમાં બેત્રણ વખત પેશાબ પીએ. એટલા પ્રયત્નથી જ દમ ગયો. આ કારતક માસમાં, હું આ લખી રહ્યો છું ત્યારે, પણ તે તંદુરસ્ત રહી પોતાનો ધંધો કરે છે.

૩

મુંબઈગરા દમને દેશવટો

આ પુસ્તકની પ્રથમ બે આવૃત્તિમાં દમની બીમારી મૂત્રપ્રયોગથી નાબૂદ થઈ છે એવાં દૃષ્ટાંત આપ્યા પછી મુંબઈગરા દમ માટે જુદું લખાણ લખવાની મને જરૂર નહોતી લાગી, પણ મારી પુત્રવધૂનું દમનું દર્દ મૂત્રપ્રયોગથી ગયું છે એવી હકીકત સાંભળી મુંબઈમાં રહેતા મારા એક દાકતર મિત્રે ઉદ્ગાર કાઢ્યા કે, “એમાં શી નવાઈ? મુંબઈમાં રહેતા આદમીને થયેલો દમ મૂત્રપ્રયોગથી મટે તો ખરું!” તેમની વાત સાચી છે. મુંબઈમાં રહેતા દમના દરદીઓનો દમ અસાધ્ય થઈ પડ્યો છે. ત્યાંની ભેજવાળી હવાથી દમ થાય છે, તે પોષાય છે અને મૃત્યુ પર્વત ધર કરી બેસે છે.

આ દુ.ખ દાકતર મિત્રે પોતે જોયેલું—અને અનેક દવાઓથી પણ મટેલું નહીં, એટલે તેમનો ઉપરનો ઉદ્ગાર સ્વાભાવિક હતો. આ અંગે મારે તો કંઈ પ્રયત્ન કરવાનો નહોતો, કચો પણ નહીં. હું આ બાબતમાં નિરારંભી રહ્યો છું જે કાંઈ આવી પડે તે સ્વીકારવું. કાંઈ પામવા પ્રયત્નથીયે ન થવું. એટલે હું તો નિશ્ચિત બેઠો હતો તેવામા અચાનક મને સ્વપ્નેય ખ્યાલ નહીં એવો એક ઉત્સાહજનક પત્ર મારા પર આવ્યો, જે હું શબ્દેશબ્દ નીચે આપું છું. સંપૂર્ણ પત્ર આપવામાં થોડીક હકીકત બિનજરૂરી લાગે તો વાચક મિત્રો દરગુજર કરે. પણ પત્રની સ્વાભાવિકતા સચવાઈ રહે તેટલા માટે શબ્દેશબ્દ પત્ર ઉતારું છું :

મધુકર ગોપાળ દાતે,
ઈન્દુભાગ નં. ૨, સનમિલ્લ બેન,
લોઅર પરેલ, મુંબઈ ૧૩.
૧૩-૧૨-'૫૯

શ્રી. રા. રા રાવજીભાઈ પટેલ,

સા. ન વિ. વિ. મેં આપે છપાવેલ પુસ્તક 'માનવમૂત્ર' વાંચીને મારા દમ માટે આપે તેમાં બતાવ્યા પ્રમાણે આઠ દિવસના ઉપવાસ કરીને નવજીવન પ્રાપ્ત કર્યું, તે હકીકત આપને જણાવતાં મને અનહદ આનંદ થાય છે.

મારું નામ મધુકર ગોપાળ દાતે. હાલ મુ. મુંબઈ. જન્મ તથા અભ્યાસ સૌરાષ્ટ્રમાં, ભલગામ, અમરેલી. હાલ મારી ઉંમર ૪૫ વર્ષની છે. નાનપણથી જ કસરતનો વધારે શોખ. તેથી શારીરિક બાંધો બહુ જ મજબૂત. પણ જ્યારે હું પચીસ વર્ષનો નવજીવાન હતો, ત્યારે પણ કદાચ બપોરના એકાદ કલાક સૂતો, તો મને ઉધરસ આવે અને કફ સાથે જરા લોહી જતું, ત્યારે મેં તે તરફ દુર્લક્ષ કરેલું; પરંતુ કફ પ્રકૃતિ તો મને બચપણથી જ હતી એ મને યાદ હતું. પછી વધતાં વધતાં ઉધરસ ખૂબ વધી ગઈ અને ઘણા દેથી વિદેશી ઈલાજ કર્યા. છતાં ઉધરસ મટી નહીં. પણ તેનું રૂપાંતર દમમાં થયું, અને છેલ્લા પાંચ સાત વરસમાં દમે તો મારો

દમ જ કાઢી નાખ્યો. લગભગ બે હંજર રૂપિયા ખર્ચ કર્યા હશે. છતાં તે જવા તૈયાર નહીં. મારા ડોક્ટરે પણ મારા માટે ઘણા ઈલાજ કરેલા, પણ દમ વધતો જ ગયો. અને છેવટે મને જણાવવામાં આવ્યું કે કોઈ પણ દેશે દમ મટાડવાની દવા હજી સુધી શોધી નથી. દમ બેસાડવાની જ દવાઓ મળે છે. ત્યારે બહુ જ હતાશ થયો.

પછી તો હું બહુ જ પરેશમા રહેતો. અને છતાં દમ ભૂતની જેમ, ગમે તે વખતે એકદમ આવીને મને ત્રાસ આપવા માંડ્યો. ત્યારે મને પછી તો રોજ એક જ ચિંતા થવા લાગી કે મારા જેવો અભાગી અને પાપી આ દુનિયામાં બીજો કોઈ નથી. અને હતાશાએ મને કાયમનો ઘેરી-લીધો.

એ દરમિયાનમાં મારા પ્રિય મિત્ર તથા પાણેશી શ્રી ખેતશી માલશી સાવલાએ આપે લખેલું પુસ્તક મારા હાથમાં મૂક્યું, અને મને વાંચી જવા કહ્યું. હું તે બે વખત વાંચી ગયો અને મને વિશ્વાસ બેઠો. રોજ સવારમાં હું મારો પેશાબ એક વખત પી જતો એક મહિના સુધી એમ કર્યું. પણ એનાથી મને કંઈજ ફાયદો દેખાયો નહીં હું થોડે નિરાશ થયો પણ પછી નક્કી કર્યું કે, આઠ દિવસના ઉપવાસનો પ્રયોગ પૂર્ણ કરવો, કારણ કે તેમાં જુલાબ, ઊલટી, છીંકો વગેરે થાય જ એમ લખેલું. તેથી મને તે પ્રયોગ કરી જવા માટે પ્રોત્સાહન થયું. મેં ૧૮-૧૧-૧૯૮૪થી પ્રયોગ શરૂ કર્યો આખા દિવસ અને રાતનો બધો પેશાબ પીતો. તેમ જ જૂનો પેશાબ રાખેલો તે, મારી પત્ની રોજ ગરમ કરીને દિવસમાં બે વખત થઈને ત્રણ કલાક માલિસ કરતી. આમ બેચાર દિવસ થયા પણ જુલાબનું નામ નહીં. તેથી હું ગભરાયો. છેવટે પાચમે દિવસે મેં કડવા લીમડાના પાન ઉકાળીને પછી તે પાણીનો એનીમા લીધો. પણ પેટમાંથી તે પાણી સિવાય કંઈ જ ન નીકળ્યું. છતાં પ્રયોગ ચાલુ જ રાખ્યો. કીધું ઊલટીઓ તો થશે જ પણ આઠ દિવસમાં ન તો ગ્રાહ થયા ન ઊલટી કે ન છીંક આવી! નવમે દિવસે એટલે તા ૨૬ નવે. મેં ઉપવાસ છોડ્યા. ઉપવાસ પહેલાં મેં મારું વજન કરેલું ત્યારે ૧૩૫ પાઉન્ડ હતું અને ઉપવાસ પછી તે ૧૧૬ પાઉન્ડ થયું.

હું તે જ દિવસે મારા કાયમના ડોક્ટર પાસે ગયો. તેણે મારું આખું શરીર તપાસ્યું અને કહ્યું: “તારા શરીરમાં જરા પણ કંઈ નથી.” મેં

તેમને કહ્યું કે જોઈએ તો હું ફેફસાનો ફોટો પડાવી આપું, પણ તેમણે મને ના કહી. કઈ જરૂર નથી આજ દસ વરસ થયા તેઓ મારો ઈલાજ કરતા હતા. અને મારે માટે ખૂબ મહેનત લીધેલી તે ખુશ થયા. મેં તેમને આ પ્રયોગ વિષે કહ્યું તે જાણીને તે ખુશ થયા, અને કહ્યું “જેયાર મહિનામા જો તમોને પાછો દમ ન જ થાય તો આપણે આ પ્રયોગ બીજાને પણ કરવાનું કહેશું.”

મને તો પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે મને હવે કફ કે દમ નહીં જ થાય. પરંતુ જેમ જુલાબ, ઊલટી, છીંક વગેરે ક્રિયા થયા સિવાય આ દમ ગમો તેથી શકાર છે તો આપ એ શકાનું નિરાકરણ જરૂર કરશો, એ પ્રાર્થના.

બીજુ મારા શરીરને મેં ખાસ તાલીમ આપીને તૈયાર કરેલું, પણ આ દમે તેને ઘણું જ હલકું કરી નાખેલું પણ હવે હું રોજ પ્રાણાયામ આસનો વગેરે કરીને પાછું મજબૂત બનાવી શકીશ, એમ મને પૂર્ણ ખાતરી છે હવે આપ પણ મારા દમ જવા માટે કારણભૂત થયા તે બદલ આપનો અત્યંત આભાર માનું છું! પરમકૃપાળુ પરમેશ્વર વિષે શું કહેવાય, જેણે આ અમૂલ્ય દ્રવ્ય જે શરીરના દરેક રોગ માટે સર્વ પ્રાણીમાત્રને કાયમનું આપી રાખેલું છે એવી તો પ્રભુની લાખો કરામતો છે જમાથી આપણને એકાદ માણસ પડે તેમ પરમકૃપાળુ પાસે હું રોજ પ્રાર્થના કરું છું અને ઈશ્વર છું કે મારો રોગ જેવી રીતે તેણે મટાડ્યો છે તે જ રીતે મારા તન મનને એવી રીતે તૈયાર કર કે હું કાયમ જરીબ માણસોની સેવા કર્યા જ કરું અને તેનો બધો થક્ય તેમને અર્પણ કરું એવી બુદ્ધિ મને આપે કે મને તે બાબતનું કદી જ અભિમાન ન થાય કે ન આળસ આવે ઈશ્વરે ખરેખર આ દેવી ચીજ આપેલી છે તેનો વિશ્વાસપૂર્વક ઈલાજ કરવાનું હવે હું ઘણાને સમજાવું છું તેઓમાંના હજી કેટલાકને સૂગ છે જ્યારે કેટલાક અધ્યાત્માથી તેનો ઉપયોગ કરતા રહે છે ઈશ્વર તેમને સદ્બુદ્ધિ આપો ઈશ્વર મને મારી જિંદગી ગરીબ માણસોની સારવારમા, ઉપયોગમા લેવરાવે એવી મારી રોજની અને બધાથી પહેલી માગણી છે અને એ જ મારી મોટામાં મોટી અભિલાષા છે મને આશા છે કે ઈશ્વર મારી અભિલાષા પૂર્ણ કરશે

હવે ઉપવાસ દરમ્યાન મને જે મારા સ્નેહીઓ જેવા આવતા તે મને મારા ઉપવાસ પરથી, તેઓએ જોયેલા અને ઘણાં વરસો પહેલાં સાંભળેલા અહેવાલો કહેતા, જેમાંના કેટલાંક આપની જાણ સારુ લખી મોકલું છું.

૧. શ્રી જાધવ માસ્તર મારા સહાધ્યાયી છે અને મારી ઉંમરના જ છે. તેઓ જ્યારે આઠ દસ વરસના હતા ત્યારના એક પ્રસંગની તેમણે વાત કીધી. એક ખૂબ જ મજબૂત બાંધાના સાધુ પુરુષ અમારા ગામમાં રહેતા હતા. તેમના જેવું શરીર બહુ જ થોડા માણસનું આજે જોવામાં આવે છે. તેમના શરીરની તંદુરસ્તી અંગે તેમને કુતૂહલ થયું. અને જ્યારે પૂછવા વગર તેમનાથી ન રહેવાયુ ત્યારે જાણવા મળ્યું કે તેઓની તંદુરસ્તી તેઓ પોતે પોતાનું મૂત્ર નિયમિત પીતા હતા તેને આભારી હતી.

બીજે એક પ્રસંગ. અમારી પડોશમાં એક જૈન સાધુ આવેલા હમેશા તેઓના ઉપવાસ ચાલુ જ હોય. તેમની આકર્ષક કંતિ અને તંદુરસ્તી અંગે પૂછવામાં આવ્યું ત્યારે જાણવા મળ્યું કે તેઓ ઉપવાસ દરમિયાન પોતાના જ મૂત્રનો પીવામાં ઉપયોગ કરતા.

ત્રીજે પ્રસંગ. ઉત્તર પ્રદેશના એક ભૈયાજીનો છે. જ્યારે મેં મારા મૂત્રપ્રયોગની ચમત્કારિક અસર વિષે તેને વાત કરી ત્યારે તેની પાસેથી જાણવા મળ્યું કે નાગા બાવાઓ પોતાનું જ મૂત્ર પીને પોતાની તંદુરસ્તી જાળવી રાખે છે, જેથી મારા પ્રયોગથી તેને કંઈ નવાઈ ન લાગી.

મારા મિત્ર બાવકર પાસેથી એક ‘દાદા’ વિષે વાત જાણવા મળી. પચ્ચીસ વર્ષ પહેલાંની વાત છે. તે વખતે મારામારીમાં ચાકુનો ઉપયોગ ન હતો. પણ લાઠી કે ડાંગનો જ ઉપયોગ કરવામાં આવતો તેનું શરીર પણ દૃઢ અને મજબૂત હતું. આઠદસ માણસોનો એકલે હાથે સામનો કરતો. માર ખાતો અને મારતો. પણ આશ્ચર્યની વાત તો એ છે કે તેના પર જે માર પડતો તેની કશી જ અસર તેને થઈ હોય તેમ લાગતું નહીં તેને પૂછવાથી જાણવા મળ્યું કે માનવમૂત્રનો પ્રયોગ કેવળ આનો અકસીર ઉપાય છે. મૂત્ર પીધા બાદ અઠવાડિયામાં તો તેની તબિયત પહેલાંના જેવી જ તંદુરસ્ત જણાઈ આવતી.

આ બધા પ્રસંગો કેવળ આપની જાણ સારુ લખી જણાવ્યા છે.

મારી બીજી એક વિનતી છે કે હું એક વરસ પછી પંદરેક દિવસના ઉપવાસ કરવાનો વિચાર કરું છું તો તે બાબત આપ આપનો કીમતી અનુભવ મને લખીને સલાહ આપવા મહેરબાની કરશો. આપનો ફરી એક વાર અતઃકરણપૂર્વક આભાર માનું છું.

તા. ૧૩-૧૨-'૫૯

વિ. તમારો
મધુકર ગોપાળ દાતે

૪

કરોડરજનુનું ગંઠાઈ જવું

(સંધિવા)

શ્રી અબાલાલ કે પટેલ, બી. એસસી. એલએલ. બી., સ્ટોર
સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટી. તેમનો પત્ર છે. તેમાંથી
નીચેનું ટાંચણ કરું છું :

આપના સ્વાસ્થ્ય પર પેશાબચિકિત્સાથી જે અસર થઈ તેથી
પ્રેરાઈ મેં મારા ઉપર તેની અજમાયશ તા. ૧૫-૫-'૫૮ની વહેલી
સવારે પ્રભુપ્રેરણાથી શરૂ કરી.

દાકતરી તપાસમાં જેને ખુરસી, સંધિવા અને કરોડના મણકાનું
ગઠાઈ જવું (સ્પેડીલીટીઝ) કહે છે તેનો હું દરદી હતો. કદ પસ સારા
પ્રમાણમાં સફેદ, સહેજ ભૂરા રંગનો અને વાદળીના જેવો દિદ્રોવાળો
નીકળતો, કામમાંથી નિવૃત્ત થાઉ એટલે હું ઝડપાઈ જતો. આવી
સ્થિતિ સને ૧૯૫૨ના વર્ષથી ચાલતી... પ્રથમ તો તા. ૧૫-૫-'૫૮
થી તા ૨૧-૫-'૫૮ સુધી સારાથે શરીર પર માલિસ કરવાનું શરૂ કર્યું.
તા ૨૨-૫-'૫૮ થી ૨૭-૫-'૫૮ માલિસ સાથે પ્રાતઃકાળે ઊઠતાં થતા
પેશાબને પીવાનું શરૂ કર્યું. આ દરમ્યાન મને આખે શરીરે સારી પેઠે ગરમી
નીકળી. મને લાગ્યું કે આ પ્રયોગની પ્રક્રિયા હશે જેથી હું ગભરાયો
નહીં; પણ વહેલીમોડી તે બધી ગરમી પેશાબના માલિસથી શમી ગઈ.
પેશાબના ઘસવાથી અને પીવાથી અસર તો બહુ અલોકિક થઈ છે. 'પેશાબ
ઝેરી છે, તે પીવાય નહીં' તેવો જે રૂઢિગત ખ્યાલ છે તે તદ્દન ખોટો છે

તે સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરવાનું અલૅકિક સ્વપ્રાપ્ત સ્વયંભૂ દૈવી સાધન હોવાની મને ખાતરી થઈ છે ઉપવાસમાં છેલ્લા દિવસે અને આગલે દિવસે એટલે કે તા. ૩૦ તથા ૩૧ ના રોજ પેશાબ ડિસ્ટરલ્સ વોટરના જોવો સ્વાદ વગરનો મેં અનુભવ્યો. મને જે કફ થતો હતો તે જે દિવસથી પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું તે જ દિવસથી બંધ થયો શરદી અને પાંસળીઓનો દુખાવો દૂર થયો શરીરમાં તાજગી આપનાર ગરમી આવી અને હું રાત્રે પણ ઓઢયા વગર ઉઘાડા શરીરે સૂઈ રહેવા શક્તિમાન થયો આ અગાઉ તો મારે શરીરની ગરમી સાચવવા ગરમ કપડા વીંટાળી સૂઈ રહેવું પડતું. શંરદી, કફ અને પ્લુરસી જેવું દરદ દૂર થઈ, વાના રોગો પણ ખૂબ જ હળવા થયા મારી ડોક જે પકડાયેલી રહેતી તે છૂટી થઈ અને હલનચલન કરતી થઈ ગઈ. ચામડીની શિથિલતા દૂર થઈ. અને મુલાયમતા પ્રાપ્ત થઈ, રોગમુક્ત થઈ. ટૂંકમાં પેશાબના પ્રયોગથી જે અસર થઈ તે અલૅકિક જ છે. મેં અવારનવાર પેશાબનું માલિસ અને પીવાનું રાખ્યું છે અને તેથી સ્વાસ્થ્ય ખૂબ જ સારું જણાય છે. સ્વાસ્થ્ય માટેની અણમોલ, સ્વયંભૂ, અલૅકિક જડીબુટ્ટી સ્વપેશાબ હોવાનું કહેવામાં મને અતિશયોક્તિનો દોષ જણાતો નથી. સૌ કોઈ પીડિત સમાજ દાકતરી કે વેદકીય સલાહ બાજુ ઉપર મૂકી આવી અજમાયશ કરે અને સત્યનો અનુભવ કરે તેવી અભિલાષા હું સેવું છું.

૫

અમ્લપિત્ત—પેટનો દુખાવો અને પેટના ચાંદાનો રોગ

અમદાવાદમાં નવરંગપુરા શ્રીમાળી સોસાયટીમાં રહેતા શ્રી. છ. બી. કેળકર નામના મહારાષ્ટ્રીયન ગૃહસ્થે પોતાનો અનુભવ મને લખી મોકલ્યો છે. તેનો જરૂર પૂરતો ભાગ હું નીચે આપું છું:

મને પેટનું ભારે દરદ હતું. મારા હાથ ધૂંજતા હતા મને પેશાબનો પ્રયોગ કરવાનું એક મિત્રે સૂચવ્યું એટલે મેં પેશાબને મારી હથેળીઓ ઉપર ઘસવાનું નક્કી કર્યું. બે ત્રણ દિવસમાં માલિસથી હથેળીઓ ધૂંજતી બંધ થઈ. આનાથી મને આ પ્રયોગને આગળ વધારવાની શ્રદ્ધા વર્ગી.

હું આજે કહું છું કે ત્યારે હું તીવ્ર અમ્લપિત્ત (હાઈપર એસિડિટી)થી પીડાતો હતો મારી હોજરીમાં ચાંદા પડી ગયા હતાં પચીસ વર્ષ સુધી બધી જ જાતની દવા કરી ચૂક્યો હતો છતાં તબિયતમાં કંઈ સુધારો થયો ન હતો. મેં પેશાબના કોગળા કરવા માંડ્યા અને શરીર પર પેશાબનું માલિસ કરવા માડ્યું અઠવાડિયાના ગાળામાં તો મારામાં ગણનાપાત્ર શક્તિ આવી. મારી તબિયતના આ સુધારાથી પ્રેરાઈને મેં પેશાબ પીવાનું નક્કી કર્યું. દિવસમાં ત્રણથી ચાર વખત થઈને એક આખો ગ્લાસ પેશાબ પીતો. એક જ અઠવાડિયામાં પરિણામે મને એટલી બધી રાહત મળી કે જેને શબ્દોમાં વ્યક્ત કરી શકાય તેમ નથી. મેં મહિના સુધી પેશાબનું સેવન ચાલુ રાખ્યું અને આજે હું તીવ્ર અમ્લપિત્તથી મુક્ત થયો છું. હોજરીમાં ચાંદા પણ હવે નથી રહ્યાં. મને સારી જોવી ભૂખ હવે લાગે છે.

હું મારા અનુભવથી માનતો થયો છું કે જેને જીવનની છેલ્લી ઘડી સુધી તદુરસ્ત જીવન જોઈતું હોય તેમને માટે પેશાબ અમૂત કરતાં જરાય ઊતરતી ચીજ નથી. પેશાબ આપણને ઉત્તમ આરોગ્ય બક્ષે છે. તેમ જ અસાધારણ ચેપી રોગો સામે સંરક્ષક બની રહે છે. અતરની શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસ સિવાય બીજી કંઈ જ કિમત બેસતી નથી એ રીતે ગરીબ જનતા માટે ખૂબ જ ઉપકારી ઔષધ છે એનાં પરિણામો ત્વરિત અને કાયમી હોય છે.

અત્યારે મારી ઉંમર ૬૭ વરસની છે. છતાં હું સ્વાભાવિક કામ કરવા જેટલી શક્તિ ધરાવું છું તે મેં કરેલા મૂળપ્રયોગને જ આભારી છે. મેં, ૧૯૫૮.

લકવાને ચટકાવનાર મૂત્ર

મુંબઈના શ્રી ચતુર્ભુજ જીવરાજ સોનેજી બી. એ. બી. એસસી. જે મુંબઈ સરકારે નીમેલી વેજ બોર્ડના સભ્ય છે અને ભારત સરકારની ખાદી રીસર્ચ બોર્ડના સભ્ય છે તેમ જ વેપારને લગતી અનેક પેઢીઓમાં છે; તેમને રોગોના કુદરતી ઉપચાર માટે પહેલેથી રસ ખરો જોયી વારંવાર ઉર્લ્વીકંચનના નેસર્ગિક ઉપચાર કેન્ડની મુલાકાત લેતા. તે દરમ્યાન તેમના હાથમાં તેમના એક મહેમાને ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ નામનું પુસ્તક મૂક્યું. તે તેમણે વાંચ્યું. થોડા દિવસ પછી તેમના એક સ્નેહીએ તેમને ચેતવણી આપી કે તેમને લકવાનું દરદ થાય એવાં ચિહ્નો જણાય છે. આ ઉપરથી તેમણે જે સાવચેતીનાં પગલાં લીધાં તેનું બયાન શ્રી સોનેજી મને તેમના તા ૨૩-૬-૧૯૮૧ના પત્રમાં નીચે પ્રમાણે આપે છે :

“મને લકવાનું દરદ થવાનાં ચિહ્ન છે એવી મને સૂચના મળી, પણ મેં જાણે તે વાત સાંભળી જ નથી તેમ દેખાવ કર્યો; પણ મેં પેલા મૂત્રચિકિત્સાના પુસ્તકમાં વાંચેલા ઉપચારો કરવાનો વિચાર કર્યો અને મૂત્રથી આખું શરીર માલિસ કરવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો. તા. ૧-૩-૧૯૪ થી (મૂત્ર) પીવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો. રાતની ઊંઘમાંથી ઊઠવા પછીનું પહેલું મૂત્ર આખા શરીરને માલિસ કરવામાં વાપરવાનો નિર્ણય કર્યો. અને માલિસ કરેલું મૂત્ર શરીરની ગરમીથી સુકાઈ જાય ત્યાર પછી સ્નાન કરી લેવું. ત્યાર પછીનું મૂત્ર જે થાય તે... લગભગ ચાર ઓસ કાચના ગ્લાસમાં ઝીલી લઈ તુરત પીવાનું રાખ્યું. સવારના દશ કે સાડાદશના ભોજન પહેલાં એક ક્લાકે પીવાની વિધિ પૂરી હતી. ખોરાકમાં નિર્દોષ અને હળવો ખોરાક લેવા માંડ્યો, તળેલો ખોરાક બિલકુલ બંધ કર્યો. પરિણામે કબજિયાત જે હતી તે તદ્દન જતી રહી. શરીર હલકું અને દૃઢ થતું ગયું. શરીર સુધરતું ગયું તેમ તેમ મન પણ સુધરતું ગયું અને કામ

બાબતના માનસિક વિચાર કે ચિંતાનો બોજો નહીંવત્ થઈ ગયો. માલિસનો પ્રયોગ નિયમિત ચાલુ છે. પીવાનો પ્રયોગ એક વર્ષ ચાલુ રહ્યો. ” આમ મૂત્રપ્રયોગથી તે પોતે લકવાના દરદના ભયમાથી નિર્ભય બન્યા. મને રૂબરૂ મળ્યા ત્યારે એમ પણ કહ્યું કે માથા પર માલિસ કરવાથી તેમના ધોળા વાળ કાળા થવા લાગ્યા છે

શ્રી સોનેજીએ મૂત્રનો પ્રયોગ કર્યો તે મને અધૂરો અને અશાસ્ત્રીય લાગ્યો મૂત્રપ્રયોગ તો ખરી રીતે ચોવીસેય કલાકનો બંધો પેશાબ પીવાનો હોય છે અને તે ઉપરાંત દિવસમા બે કલાક પેશાબથી માલિસ કરવાનું હોય છે રૂબરૂ તેમણે મારી પાસે એકરાર કરેલો કે મૂત્રપ્રયોગ સંપૂર્ણ અને શાસ્ત્રીય રીતે તેમણે કરેલો નથી જ, સાવ અધિક્યરો ઉપચાર કરેલો છે છતાં ધ્યાન ખેંચે તેવી વાત એ છે કે આવા ભાગ્યાતૂટ્યા પ્રયોગથી જો તેમને તેમના વર્ણવ્યા પ્રમાણે ફાયદો થયો અને લકવાના દરદની સભાવવામા નિર્ભય થયા તો જો તે પ્રયોગ સંપૂર્ણ અને શાસ્ત્રીય રીતે કરવામાં આવે તો તેનું કેટલું ચમત્કારી પરિણામ આવે !

૭

બાબાની ઉધરસ અને શરદી ગર્હ

મારો પૌત્ર ચિ પ્રજ્ઞાત જ્યારે જન્મ્યો ત્યારે ૪૫ રતલ વજનનો હતો બાળકનું સરેરાશ વજન ૭ રતલ હોય છે. જન્મ્યો ત્યારથી જ ઉધરસ અને શરદી ચાલુ. એમ કહેવાય છે કે ડૉ. અંકલેશ્વરિયાએ બહુ ચીવટથી ઈજેક્શનો આપી આપી જિવાડ્યો. ત્યાર પછી તેને ત્રણ વર્ષનો થયો ત્યાં સુધી ઠડીમાં, તાપમા કે વર્ષામાં શરદી અને કફ સાથે ઉધરસ રહ્યા જ કરે અને પદર દિવસ-મહિને દવા અને ઈજેક્શન આપવાં પડે, શેક કરવો પડે તેમ જ ગરમ કપડામા વીંટાળી રાખવો પડે તેને દવા અને ઈજેક્શનોને બદલે મૂત્ર પાવાથી આરામ થાય જ એવો વિશ્વાસ હોવા છતાં તે પીએ જ નહીં. “એ ભૂ ન પિવાય” એમ કહી મોં અવળું કરી નાખે તેની મરજી વિરુદ્ધ તેનું મૂત્ર ન પાવાની મેં સલાહ

આપી, પણ પેશાબથી તેના શરીરે માલિસ કરવાની સૂચના મેં તેની માને આપી; અને તેણે તે પ્રમાણે નિયમિત અમલ કરવા માંડ્યો અને અનુભવ્યું કે છેલ્લા ચાર છ માસથી ગયા ચોમાસામાં ભરવરસાદ અને ચાલુ શરદીમાં પણ તેને શરદી કે ઉધરસ કે તાવ આવ્યો નથી. શરીર પણ સારું થયું છે. મેં તેને કહ્યું: “જે તારા શરીરે ઇન્દુમતિ ભૂ ચોપડે છે ત્યાર પછી તને ઉધરસ કે શરદી નથી થતી. પણ તું ભૂ પીએ તો તને કોઈ રોગ થાય નહીં.” ત્યારે તેણે કહ્યું: “મારા ભાઈબધોને કહ્યું છું કે મારા દાદા કહે કે ગમે તેવો રોગ હોય તો ભૂ પીવાથી સારું થાય.”

હું હસ્યો અને પૂછ્યું: “ત્યારે તું પોતે કેમ પીતો નથી?” તેણે હસતા હસતા જવાબ આપ્યો કે, “એ તો બીજાને કહેવાય તો ખરું; પણ આપણાથી પિવાય ખરું?”

મેં કહ્યું: “હા, જે બીજાને કહીએ તે પહેલાં પોતાએ તો કરવું જ જાઈએ ને? જે, હું તને કહું છું તે પીઈ છું અને તે પછી જ તને કહું છું. જે, મારા હાથના આ ખાલામા શું છે?” તેણે જોયું અને કહ્યું “એ તો ભૂ છે.” “જે તે હું પી જાઉં છું; કાંઈ ખોટું નથી. તને દવા પાય છે તેના કરતા સ્વાદ સારો છે અને ગંધ પણ સારી છે” એમ કહી તેના દેખતાં હું આશરે ચારેક ઓંસ પેશાબ પી ગયો તે તુરત ગયો. તેની મા પાસેથી લોટી લીધી, તેમાં પેશાબ કર્યો અને તેમાંથી એક ધૂટણ પી ગયો. તેની ભડક ભાંગી ગઈ. હું માનું છું કે હવે તેના સ્વાસ્થ્યનું સાધન તેણે મેળવી લીધું.

ત્યાર પછી એક બે મિત્રોએ મને કહ્યું કે મૂત્રના માલિસથી બાળ-લકવા પર અદ્ભુત અસર થાય છે. બાળલકવા મટી જાય છે તેમજ પોતાની માહિતી કહી પણ જ્યાં સુધી તેની ખાતરીપૂર્વકની માહિતી મારી પાસે ન આવે ત્યાં સુધી હું જાહેર કરવા માગતો નથી

ચામડીની ગરમી અને કફ

ગયા એપ્રિલ માસની આખરમાં મારા એક મિત્ર આણંદવાળા ભગવાનદાસ કાઠીભાઈ પટેલ મને અહીં મળવા આવેલા. તેમના શરીરે નીલારંગનાં મોટાં મોટાં-ગોળ ચક્રમાં ઊપસી આવેલાં તેને માટે તેમને ભારે ચિંતા હતી. મેં તેમને મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરવાનું સૂચવ્યું અને પ્રયોગની રીત બતાવી. તેમણે ઘેર જઈને શરીર પર પેશાબથી માલિસ કરવાનું શરૂ કર્યું સાત દિવસ કર્યા બાદ તેમણે મને પત્ર લખ્યો કે સાત દિવસના માલિસથી ૭૫ ટકા ફાયદો થયો છે બધાંય ચાદા દુઝાવા આવ્યા છે. હવે મારે આગળ શું કરવું? મેં જણાવ્યું કે હજી માલિસ કરો અને પેશાબ ને નળનું પાણી લઈ બે ઉપવાસ કરો ઉપવાસ દરમ્યાન આડા કે ઊભટી થાય તો ગભરાવું નહીં બીજી કંઈ દવા લેવી નહીં આપો-આપ શમી જશે તેમણે તેમ કર્યું અને તા. ૧૨-૫-'૫૮ના રોજ તેમનો પત્ર આવ્યો કે, મેં સોળ દિવસ માલિસ કરાવ્યું અને શનિ-રવિવારે તમારા કહેવા પ્રમાણે ઉપવાસ કર્યા ઉપવાસમા બને દિવસ શરીરમાં શક્તિ હતી. ખાસ બેચેની જણાતી ન હતી. રવિવારે આગ્રે પાતળો થયો હતો અને આજે સવારે દાંતણુ કરતી વખતે થોડી ઊભટી થઈ હતી પેટમાં કાંઈ ગરબડ થઈ નથી કે માથું દુખ્યું નથી ઉપવાસમા બીજા દિવસે કફ થઈ ગયો અને તે બહાર નીકળી ગયો હતો. પણ આજે બિલકુલ જ કફ નથી. હવે મારે શું કરવું? એક ચાદું હજી થોડું થોડું રહ્યું છે. તેને હું માલિસ કરીશ. બધી જગાએ માલિસ કરવાની જરૂર છે?

તેમને મેં જવાબ આપેલો કે, “એક ચાદું હજી પૂરું ન મટ્યું હોય તો તે શરીરના વ્યાધિનું પ્રતીક છે, માટે તમારે હજી થોડાક દિવસ આખા શરીરે માલિસ કરવું અને એક દિવસનો પાછો ઉપવાસ પેશાબ અને પાણી સાથે કરવો”

તેમણે તેમ ક્યું. બીજા અઠવાડિયે પૂજ્ય રવિશંકર મહારાજ બોચાસણથી આણંદ થઈ પગપાળા અમદાવાદ આવ્યા અને મારે ત્યાં આવ્યા ત્યારે વધાઈ આપી કે, ભગવાનદાસની સિકલ બદલાઈ ગઈ. શરીર સારું થયું છે. આ હકીકત સાબળી મને આનંદ થયો.

૯

શ્રદ્ધા અને ઉત્સાહનું પ્રતીક

મૂત્રચિકિત્સા અંગેનો સ્વાનુભવવાળો લેખ વાંચીને આણંદ પાસેના મોગરી ગામના શ્રી ચતુરભાઈ ભાઈલાલભાઈ મે માસની અધવચમાં મારી પાસે આવ્યા. આણંદના એક ભાઈને હૃદયરોગ હતો તેને માટે પ્રયોગ શી રીતે કરવો તેની હકીકત મેળવવાને તે ભાઈને લઈને આવેલા મેં તેમને બધી હકીકત કહી તેમની સાથે તેમની સોળેક વર્ષની દીકરી હતી. મેં પૂછ્યું કે, આ છોડીને કેમ લાવ્યા છો? તેમણે કહ્યું કે તેનો કાન ઘણા દિવસથી પાકે છે, ખૂબ સણકા નાખે છે અને પરુ નીકળે છે. એટલે કાનના સ્પેશિયાલિસ્ટને બતાવવા આવી છે.

મેં કહ્યું, “કાન પાકવા જવા દરદને માટે હવે કાનના સ્પેશિયાલિસ્ટ શોધવાના રહ્યા? પહેલાં ડમરાનો રસ નિચોવી કાનનું દરદ મટાડતા તમે તો ગામડામાં રહો છો પણ છોડીના મનમાં એવું તો ખરું કે મારા બાપ લક્ષાધિપતિ છે અને સો દોઢસો રૂપિયા ખર્ચે તેમાં જ તેમની શોભા” ભાઈ ચતુરભાઈ ચમક્યા અને પૂછ્યું. “એવું કેમ કહ્યું?” મેં હમતાં હસતાં કહ્યું કે, “એને ઘેર લઈ જઈને તેના જ પેશાબનાં ટીપા ચાર દિવસ નાખજો એટલે કાનનું દરદ મટી જશે.” તે બહેન પણ સમજી ગઈ, મોગરી પાછી ગઈ. અને ચોથે દિવસે પત્ર આવ્યો કે, ત્રણ દિવસ પેશાબનાં ટીપા નાખવાથી કાનના સણકા મટી ગયા છે પણ હજી થોડું થાડું પરુ નીકળે છે, તેનું શું કરવું? મેં જણાવ્યું કે, પેશાબને થોડો ગરમ કરી નાની પિચકારીથી કાન ધોઈ નાખવો અને પછી તે જ ગરમ પેશાબનાં

ટીપાં મૂકી રૂનું પૂમડું મૂકી દેવું અને તેમણે તેમ કયું તુરત ચોથે દિવસે પત્ર આવ્યો : બેબીના કાનનું દરદ સાંધે મટી ગયું છે.

પણ ચતુરભાઈને મનમાં વસી ગયું કે આ તો દેવી દેવાં તેમના ઘરમા ત્રણ દરદી હતાં :

(૧) તેમના પત્ની, તેમનું શરીર વધારે સ્થૂલ અને પેટમાં દુખાવો થાય

(૨) તેમના ભાઈનાં પત્નીને પાચ સાત વરસથી મધુપ્રમેહનો રોગ.

(૩) અને તેમના પુત્રવધૂની કરોડનો ચોથો અને પાંચમો મણકો ગઠાઈ જઈ, સોજે થયેલો અને કરોડ ઉપર ગોઠો બંધેલો; તેથી દુખથી ઊંચુ જોઈ ચલાય નહીં તેમ જ આડુંઅવળું પણ જોવાય નહીં ચેતુ સુવાય નહીં, એક બાજુ જ સૂવું પડે સતત દુખાવાને લીધે ઊંઘ પણ આવે નહીં; આમ ભારે પીડા હતી તે બહેનને મુબઈ લઈ જઈ ડોક્ટરની સલાહથી ઊંડા કિરણોની સારવાર પણ આપેલી પણ કાંઈ રાહત મળી નહીં, ત્યાંથી પાછા આવી આણંદ મિશનની હોસ્પિટલમા સાડાત્રણ માસ પ્લાસ્ટર બોર્ડ પેરિસના પાટામા સૂતા રહ્યા, પણ કાંઈ ફેર પડ્યો નહીં દિનપ્રતિ-દિન તેનું દરદ અસહ્ય થઈ પડ્યું. ઘરના આ ત્રણે દરદીઓ હતા પેલી દીકરીના કાનને તદ્દન આરામ થવાનો અનુભવ પામેલા ચતુરભાઈને ક્રોધા બેસી ગઈ અને ઉપરના ત્રણે દરદીને પેશાબથી આખા શરીર પર માલિસ કરવાની શરૂઆત કરી માલિસ કર્યાને અકવાડિયુ થયું હશે ને ત્રણે દરદીને ફેર લાગ્યો તેમની કાંતિ તેજસ્વી થવા લાગી, દુખ ઓછું થવા લાગ્યું. પેટ સાફ થઈ ખોરાક પચી ગયે શરીરે સ્ફૂર્તિ રહે અને દરદનું દુખ ઓછું જણાય પછર દિવસના માલિસ પછી પુત્રવધૂની કરોડરંજનના મણકાનો ગોઠો ઓગળી જવા લાગ્યો આમ ફેફસાર થાય તેથી તેમણે મને પૂછીને હુ સૂચના આપુ તે પ્રમાણે કરવા માડયું ત્રણે દરદીઓએ પેશાબથી જરૂર પૂરતા ઉપવાસ પણ કર્યા અને એક માસના ગાળામા તો માલિસ અને ઉપવાસથી પુત્રવધૂને આરામ થયો અને પોતાના પતિ સાથે કલકત્તા ગયાં ચતુરભાઈની પત્નીનું શરીર સારું થયું. દુખ દૂર થયું સ્ફૂર્તિ વધી અને તેમના ભાઈના પત્નીનું મધુપ્રમેહનું દરદ પણ

મટી ગયું. શરીર સારું થયું. હાથપગના વેણાચૂંકા શમી ગયા. શરીરની ફીકાશ જતી રહી, મોં પર તેજ આવ્યું અને શરીરમાં શક્તિ આવી.

શ્રી ચતુરભાઈનો ઉત્સાહ વધ્યો આણંદ સાથે સર્બંધ વધારે. ત્યાં તેમણે મીઠો પ્રચાર શરૂ કર્યો, એટલું જ નહીં પણ એવું આમંત્રણ પણ આપ્યું કે જેને દેવી પ્રયોગ કરવો હોય તેમણે મારે ત્યાં આવવું હું બધી વ્યવસ્થા કરી આપીશ. આરામ થયે જશે.

મોગરીના ઉપરનાં ત્રણ-ચાર દરદીઓને આરામ થવાથી આણંદ અને આજુબાજુનાં ગામોમાં છૂટાછવાયા પ્રયોગો શરૂ થયા. કરમસદના મારા એક સગા ડોક્ટર છે. તેમની દોરવણી નીચે એક સાઠ વર્ષની ઉંમરના ગૃહસ્થને દસ વરસનો દમ મટી ગયો એ વાત તે ડોક્ટર શ્રી પ્રભુદાસ પટેલ મને મળ્યા ત્યારે કહી.

૧૦

હૃદયરોગનો દરદી

શ્રી પ્રાણુલાલ નથુભાઈ મોદી, મુંબઈ, ઉંમર વર્ષ ૩૬. ‘સંસાર’ માસિકમા મૂત્રચિકિત્સાનો મારો અનુભવવાળો લેખ વાંચી મને પત્ર લખ્યો. પોતાના શરીરનું વર્ણન કરતા લખે છે કે, તમારો લેખ વાંચી મને ઘણો આનંદ થયો; કારણ કે મને આશા બધાઈ છે કે હવે મારા પણ દુખનો અંત આવશે તમોએ રોગ પર જે ચિહ્નનો બતાવેલ છે અને શરૂઆતમા તમોને ડોક્ટરે જે દવા બતાવેલ તે લગભગ બધી રીતે મને પણ લાગુ પડે છે. આ રોગની જાણ મને પહેલા-૧૯૫૫માં થયેલ અત્યારે બીજી વખત આ રોગ માટે સવા મહિનો થયા હું પથારીવશ છું આ વખતે તો ઈશ્વરે મને બચાવેલો છે; કારણ કે તા. ૨-૬-૫૮ ના રોજ હું સખત બીમાર પડેલ. રોગનું નામ ડોક્ટરના કહેવા પ્રમાણે Mitral Heart Disease Rheumatic Aetiology Congestive Cardiac Failure છે. બીજા એક દાકતરે તેનું નામ Rheumatic Mitral Stendcis With Congestive Cardiac Failure કહેલ છે, ત્યારે તમોને

હૃદયનો દમ કહેવ છે. અત્યારે આ રોગ ઉપર મને Digoxine Diomox, T. C. F. Vitamin B Complex, Forte Capsules તથા Mersalyl B. D. H. (પેશાબનાં ફોસ્ફોરન), Uni B 12 E Folic, Uni B Complex નાં ફોસ્ફોરનો આપે છે. ડોક્ટરના કહેવા પ્રમાણે હૃદયની ચંદરનો વાસ્તવ સંકેતાર્થ ગયો છે. નાનપણમાં સંવિવા હશે તેથી આમ થયું છે ને ફેફસાંમાં પાણી ભરાય છે.

મને જ્યાં પણ ઝડપથી ચાલતાં અથવા કામગીરી કરતાં સખત શ્વાસ ચડે છે. જમણું પગ ખારે રહે છે. બાયામાં સપ્તક્ર માત્રી જાય છે ને દુખાવો રહે છે. શરીર નબળું અને ફિક્કું પડી ગયું છે. ઉંમર વર્ષ ૩૬ છે.

આ બધું લખવાનાં હેતુ એ છે કે મારે પણ તમારા જેવો પ્રયોગ કરવો છે. પણ અમારા ડોક્ટરને તમારો લેખ વંચાવી સલાહ લેતાં તેમણે ચાંખી ના પાડેલી છે. આ રોગ અસાધ્ય છે તેમ તેમનું પણ કહેવું છે; તેથી આ દરદી હું કંટાળી ગયો છું.

‘છેલ્લે એટલું જ લખવાનું કે આપના દરદનાં જે ચિહ્નો હતાં તેવાં જ ચિહ્નો મને પણ છે. દવા પણ મળતી આવે છે. માત્ર રોગના નામ વચ્ચે જ્યાં ફરક પડે છે. અમારા ડોક્ટર પ્રયોગ કરવાની ના પાડે છે. માટે તમારી જગ્યા પણ જવાબદારી વગર હું ક્યાં શકું કે નહીં તે મને લખશે તો તમારો મોટો ઉપકાર માનીશ.

તેમના પત્ર પરથી મેં તેમને માત્રી જણ મુજબની હકીકત લખી તે પરથી તેમણે પ્રયોગ શરૂ કર્યો. વચ્ચે પત્ર લખી પૂછવા જેવું લાગ્યું તે મને પૂછ્યું. હું જણાવ્યો હતો તે મેં જણાવ્યું. દિવસે દિવસે તેમને કુશલો જણાયો. માલિસથી શરૂ કર્યું. પછી પેશાબ પીવા માંડ્યો. તેથી તેમને ગયા થયા પેશાબની છૂટ થવા માંડી એટલે ઉપવાસ પણ શરૂ કર્યો. છેવટે તેમણે મને ઓગસ્ટ માસમાં જણાવ્યું કે, “મને ઘણો આરામ થઈ ગયો. શરીરે સ્ફૂર્તિ આવી છે. શાકત વધી છે. ઓફિસે રોજ જાઉં છું. ચાંખીના બધા મને કહે છે તમારું શરીર ઘણું સારું થયું. છતાં હું હજી ઓફિસ જતાં ઢાળ કે સીટી ચઢવાની હાંથ છે તે ઉતાવળે ચઢું છું ત્યારે થોડો થોડો શ્વાસ ચઢે છે.” તે ભાઈને તે દિવસે ઝડપનું ચોળનું સેવન કરવાનું મેં જણાવ્યું અને વીનવ્યા કે, તમે હમણાં તાજી બીમારીમાંથી ઉઠ્યા તેમ તમારું

હૃદય પણ તાજી બીમારીમાંથી સાજું થયું હશે. તેના પર આકરી કસોટી કરી તેને ચકવશો નહીં તમે તમારા હૃદયરોગથી છૂટયા તે બદલ તમને અભિનંદન. પણ હજી હું વૃદ્ધાવસ્થાને કારણે તમારા જેવા ઉપવાસ કરીને હૃદયરોગને નિર્મૂળ કરી ચકથો નથી.

ઉપરની હકીકત વાચકમિત્રને પૂરી વાંચવાથી કંટાળો આવે એવો ડર હોવા છતાં મેં વિગતે લખી છે; છતાં તે ભાઈએ પોતાના પ્રયોગની ઘણી વિગત લખી છે તે મેં લખી નથી. આ ચિકિત્સામાં જે વિધિ કરવાની હોય છે તે હજી મારી સખત સૂચનાઓ હોવા છતાં કોઈએ કરી નથી. ચોકસાઈથી પ્રયોગ થાય તો તેનું પરિણામ થોડા સમયમાં રોગની સંપૂર્ણ નાબૂદીમાં આવી જાય એમ મને અનેકોના અનુભવો ઉપરથી ખાતરી થઈ છે. આપણને છેલ્લી બે પેઢીઓથી જેમ તેમ જિંદગી જીવવાની દેવની ખાસિયત પડી ગઈ છે તેવી જ કંટાળી ખાસિયત રોગની સારવાર વિષે પણ પડી છે. હાલની તબીબી પદ્ધતિમાં દાકતર કે વૈદ પોતાના દરદીને બોકશાહીના સિદ્ધાન્તોને અનુસરીને પૂરેપૂરી સ્વતંત્રતા - સ્વછંદે વર્તવાની છૂટ આપે છે અને એ રીતે આપણી સયમશક્તિ ઘટી ગઈ છે. આ ચિકિત્સાની સારવાર જે જે બોકોએ લીધી છે તેમણે મને એમ જ કહ્યું કે, તમે ના કહો છો પણ અમે બીડી ચાલુ રાખી છે, શિખર ખાવાનો ચાલુ રાખ્યો છે તેમ જ માલિસમાં કે ઉપવાસમાં પણ અનુકૂળતા પ્રમાણે વર્ત્યા છીએ, છતાં અમને તો પૂરો લાભ થયો છે. જ્યારે આ વાત કેટલાકે તરફથી મેં જાણી ત્યારે મને મારી જવાબદારી સમજઈ. તે સાથે મૂળ દ્રવ્ય પેશાબ, તેની અમોઘ શક્તિ પણ સમજઈ. અને ગ્રીતાજીમા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું કહેલું શબ્દ આવ્યું. આપણો કર્તવ્યધર્મ ભગવવાનો અલ્પ પ્રયત્ન પણ અનેક મોટા ભયમાંથી આપણને બચાવે છે, તો પછી પૂરો પ્રયત્ન કરવાથી આપણું કલ્યાણ કેમ ન થાય ?

અતિશય લોહીનું દબાણ

ગયા મેં માસની આખરમાં અમદાવાદના એક પ્રતિષ્ઠિત ગૃહસ્થ શ્રી અનુભાઈ શાહ મારી પાસે આવ્યા હું તેમને પિછાણતો હતો તેમણે મને પોતાના દુ.ખની વાત કરી તેમના પત્નીને ભારે લોહીનું દબાણ હતું તેમણે તેની પીડાનું વર્ણન કરવા માડ્યું એ બહેનની ઉંમર ૪૫ વરસની પણ લોહીનું દબાણ ૨૭૦ એ બહેન જીવી શી રીતે શકે? મગજ ભમનું રહે માથે સણકા નાખે છ માસથી સહેજ પણ ઊંઘી શકાય નહીં આખી રાત બૂમબરાડા અને દુ.ખદ ચિત્કાર નાખ્યા કરે ખવાય નહીં મેં તે ભાઈને પૂછ્યું કે, “દાક્તરની દવા તો કરી હશે ને?” તેમણે નિસાસો નાખતા કહ્યું, “અરે શી વાત કરું! તેને સામાન્ય શરદી થયેલી તેને લીધે કોઈ વખત તાવ પણ આવતો ડોક્ટરે તે શરદી કાઢવાને ભારે ઈન્જેક્શન આપ્યા સ્પેક્ટ્રોમાઈસીનનાં કોર્સ આપ્યા ક્યારે. બીજાં ઈન્જેક્શનો પણ આપ્યાં, પણ શરદી મટી નહીં દિનપ્રતિદિન તેનું દુ.ખ વધે ગયું થું દુ.ખ છે તે જ અમને સમજાયું નહીં એટલે એક સાચા દાક્તરને બતાવી. તેમણે તપાસતાં લોહીનું દબાણ જોયું અને તે તો હબકી ગયા! તેમણે પેલા ડોક્ટરને ઠપકાર્યા કે તમે શરદી માટે ઈન્જેક્શન તો આપ્યા ક્યારે, પણ લોહીનું દબાણ કોઈ દિવસ! જોયું નહીં? આ તો. ગળબ થઈ ગયો છે આ બાઈ જીવે છે શી રીતે તે જ સમજાતું નથી. તેને લોહીનું દબાણ હાલ ૨૭૦ છે આવા લોહીના દબાણવાળો દરદી જીવી શકે એ જ નવાઈની વાત છે લોહીનું દબાણ ઓછું થાય તો સમજાણ પડે એટલે શરદી કે તાવ એક બાજુ રહ્યા અને લોહીનું દબાણ ઉતારવાનો પ્રયત્ન થવો માડ્યો.” આગળ વાત કરતા ભાઈ અનુભાઈએ દુ.ખી દિલથી વર્ણવ્યું કે, “લોહીનું દબાણ ઉતારવાના અથાગ પ્રયત્ન કર્યા આજ સુધી ઓછામાં ઓછા એક હજાર ઈન્જેક્શનો તેને આપ્યા હશે પણ કાંઈ વળ્યું નહીં એટલે નિષ્ણાત ડોક્ટરોએ એવું નક્કી કર્યું કે, ‘ઓપરેશન

કરી શરીરના મધ્ય ભાગના જ્ઞાનતંતુ કાઢી નાખવામાં આવે તોપણ ચાળીસ ટકા આશા રખાય કે લોહીનું દબાણ ઓછું થાય અને ૬૦ ટકા આશા અમે ના આપીએ છેવટે તે પણ સ્વીકારું. વાડીલાલ હોસ્પિટલમાં ઓપરેશન થયું. છ કલાક ઓપરેશન ચાલ્યું અને એક બાજુના જ્ઞાનતંતુઓ કાઢી નાખ્યા. તે ઓપરેશન ડુઝાતાં પંદર દિવસ પછી બીજી બાજુના ઓપરેશન કરી તે બાજુના જ્ઞાનતંતુઓ કાઢી નાખ્યાં. ઓપરેશન ડુઝાયું પણ લોહીનું દબાણ ૨૪૦ થી નીચે ઊતર્યું નહીં અને તે પણ દરરોજ લોહીનું દબાણ નહીં વધવાની ટીકડીઓ આપીએ તો ૨૪૦ રહે ટીકડીઓ ન આપીએ તો ૨૬૦ થાય. આટલા સુધારાથી કાંઈ દરદીને બીજું દરદ ઓછું થયું નહીં. શરીરના સણકા, ચક્કર આવવાં, અનિદ્રા અને ખોરાક ખવાય નહીં. બૂમબરાડા અને ચિત્કાર તો હતા તે જ રહ્યા.”

તે ભાઈએ વળી આગળ ચલાવ્યું: “એટલા માટે છેવટે હું તમારી પાસે આવ્યો છું. તમારો મૂત્રચિકિત્સાવાળો લેખ વાંચી મને એમ આશા લાગી કે તમારા પ્રયોગનો એકલો જ ઉપાય બાકી રહ્યો અને મને શ્રદ્ધા છે કે તેના પ્રયોગથી તેનું લોહીનું દબાણ ઓછું થશે.”

મેં તેમને કહ્યું કે, તમો જાણો છો કે હું દાકતર કે વૈદ નથી. હું તેનો ધંધો કરતો નથી. પણ દુદરતી સાધન પ્રત્યેની શ્રદ્ધાથી મેં તે સાધન અજમાવ્યું અને મને તેથી સારી રાહત મળી એટલે તમને શ્રદ્ધા હોય તો તમે પણ તે પ્રયોગ અજમાવો. પણ હવે દાકતરોની દવાથી તમને મટશે, એવી આશા તમે છોડી દીધી છે?

તે ભાઈએ નિશ્ચયાત્મક ભાવે કહ્યું. “હાજી, મેં તો આશા છોડી દીધી છે, એટલું જ નહીં પણ દાકતરો પણ એવું જ કહે છે કે કેસ આશાજનક નથી. તેમણે તો હાથ ધીઈ નાખ્યા છે. તેથી હું તમારી પાસે આવ્યો છું.”

મેં તેમને પૂછ્યું કે, “એટલે તમે એમ કહેવા માગો છો કે તમારાં પત્નીને તમે મરી ગયેલાં માનો છો?” તેમણે નિરાશાથી જવાબ આપ્યો: “હું તો તેને મરી ગયેલી જ માનું છું, નાહક રિબાય છે અને તેની રિબામણીને કારણે અમે ઘરમાં કોઈ ઊંઘી શકતા નથી અને દુ:ખી થઈએ છીએ.”

તે ભાઈનો નિશ્ચય જોઈને મેં તેમને કહ્યું કે, “ઠીક ત્યારે, આ પ્રયોગમા રસ લે છે તેવા દાકતર પુખ્તેન્દ્ર ભટ્ટને મળો અને પ્રયોગની વિધિ જાણી લો. તમારે તેમને કંઈ ફી આપવાની નહીં. તમને પ્રયોગની રીત-સમજાવશે તે પ્રમાણે શરૂ કરો પણ પ્રયોગ દરમ્યાન કોઈ પણ જાતની બીજી દવા તેમને આપવી નહીં, એટલું સાચવજો”

તેમણે વળી પૂછ્યું “પણ તમારા ધોરણે માલિસ કરવાનું કહ્યો છો તે સમયમા તેમને દાકતરની ટીકડીઓ ન આપું તો લોહીનું દબાણ વધશે નહીં ને?” મેં જવાબ આપ્યો કે, “બે ત્રણ દિવસ માલિસ કર્યા પછી ટીકડીઓ બંધ કરજો અને શુ થાય છે તે મને જણાવજો”

મારી સૂચના પ્રમાણે તે ભાઈએ પોતાના ડોક્ટરને ડૉ. પુખ્તેન્દ્ર ભટ્ટ પાસે જઈ પ્રયોગવિધિ પૂછી લાવવાનું સૂચવ્યું. તેમના ડોક્ટર રૂબરૂ ગયા નહીં પણ ફોનથી પૂછ્યું અને શ્રી અનુભાઈને કહ્યું કે, “ડૉ. પુખ્તેન્દ્ર ભટ્ટ પગના તળિયે દિવસમાં બે વખત પેશાબથી માલિસ કરવાનું કહ્યું છે” ખરી વાત એ હતી કે દિવસના બે કલાક આખા શરીરે માલિસ કરવાની સૂચના તે ડોક્ટરને પુખ્તેન્દ્ર ભટ્ટે આપેલી, પણ તેમણે ધ્યાનથી સાંભળ્યું ન હોય કે ગમે તે કારણે પગને તળિયે જ માલિસ કરવાની સૂચના આપી, છતાં મૂળ વસ્તુમા શક્તિ એવી વિચક્ષણ છે કે તેનો પરચો તુરત બતાવ્યો કેવળ પગને તળિયે જ ત્રણ દિવસ માલિસ કર્યા પછી પેલી ટીકડીઓ બંધ કરી છતાં તે બહેનનું લોહીનું દબાણ વધ્યું નહીં તેની ખાતરી થતા ભાઈ અનુભાઈએ રાજી થઈ મને ફોન કર્યો અને જણાવ્યું કે, “પેલા ડોક્ટરની સૂચના પ્રમાણે પગને તળિયે ત્રણ દિવસ પેશાબથી માલિસ કર્યા બાદ પેલી ટીકડીઓ આપવાની બંધ કરી તોપણ લોહીનું દબાણ વધ્યું નથી, પણ સ્થિર રહ્યું છે, એટલે હવે તો મારી શ્રદ્ધા વધી છે કે આ ઉપચારથી તેને મટશે જ. મને તમે વારંવાર દોરવાણી આપજો”

ઉપરની તેમની હકીકત સાંભળી મને આનંદ થયો આજકાલ જોઈએ ત્યાં લોહીના દબાણની ફરિયાદ વધી પડી છે, છતાં આવા ભારે લોહીના દબાણનો દાખલો તો જવલ્લે જ હશે આવી ગંભીર બીમારી સુધરી જાય - તો આ પ્રશ્ન પ્રત્યે જનતાનું લક્ષ જરૂર ખેંચાય એમ લાગવાથી મેં આ

પ્રયોગના એક અનુભવી જુવાન ભાઈ રણજિતભાઈ પરીખ જેણે કેવળ
 યોગની દૃષ્ટિથી આ પ્રયોગ છેલ્લા પાંચ વરસથી કરવા માંડ્યો હતો, તેમને
 આ દરદી બહેનની સંભાળ લેવાનું કામ સોંપ્યું. પેલાં બહેનને પેશાબ
 પણ બહુ થોડો થાય. ઉપવાસમાં પેશાબનો જથ્થો ઓછો હોય તો તેમના
 મૌનિક ક્ષારો દરદીને ઓછા મળવાથી અશક્તિ વધે જેમ વધારે પેશાબ
 પીવામાં આવે તેમ શરીરને વધારે પોષણ મળે અને વહેલો આરામ થાય.
 એટલે આ ભાઈએ પોતે દૂધ પર રહીને પોતાનો પેશાબ બહેનના માલિસ
 માટે વાપરવા માંડ્યો અને બહેનનો પોતાનો પેશાબ પાવા માંડ્યો. આમ
 તો તે બહેન કાંઈ ખાઈ શકતાં નહોતાં. દૂધ સરખું પણ પેટમાં ટકે નહીં
 પણ પહેલાં દશ દિવસમાં આખા શરીરના માલિસથી લોહીનું દબાણ ૨૪૦
 થી ૨૨૫ ઉપર આવ્યું. છ માસની સતત અનિદ્રા પછી, બે ચાર કલાકની ઊંઘ
 આવવા માંડી અને દૂધ પેટમાં ટકવા માંડ્યું. બીજા દશ દિવસમાં શરીરમાં
 કોઈ જાતનો દુખાવો રહ્યો નહીં, લોહીનું દબાણ ૨૦૦ સુધી ઊતર્યું. તે
 બહેનને ભારે રાહત થવા માંડી. બેઠું થવાય, તકિયે બેસી રહેવાય, અડા વાટે
 ખૂબ મળ નીકળવા માંડ્યો; અને રાત્રે ને દિવસે ઊંઘ સારી રીતે આવવા
 માંડી. દુખ અને કારણે થતાં બૂમબરોડાં તો બધાં થઈ જ ગયાં. આ બધું છતાં
 એક ચિંતા રહેવા માંડી હાથના અને પગના સોજાને કાંઈ અસર
 ન થઈ. તે સહેજે ન ઊતરે. શ્રી અનુભાઈનું એવું કહેવું હતું કે, વિધિવિધ
 પ્રકારનાં ઝેરી ઈજેક્શનોના કારણે શી, શી અસર નહીં થઈ હોય, તેની
 શી ખબર? વૈદકના જાણનારાઓને એમ પણ લાગ્યું કે બહારનાં ઝેરી
 દ્રવ્યોના જમાવને કારણે કોદરનું દરદ લાગુ પડ્યું હોય. દરદ અને કીડની
 (મૂત્રપિંડ) પણ નિયમિત કામ નહોતાં આપતાં. એટલે, લોહીનું દબાણ
 ઓછું થવા માંડ્યું પણ હાથપગના સોજા ઊતરે નહીં છતાં પ્રયત્ન ચાલુ
 રહ્યો. છ અઠવાડિયાના અંતે લોહીનું દબાણ ૧૫૦ પર આવ્યું ૪૫
 વરસની ઉંમરના પ્રમાણમાં એ વધારે ન ગણાય એટલે હવે લોહીનું દબાણ
 સામાન્ય થયા પછી સોજાનું દરદ મુખ્ય બની ગયું. ઉપવાસ તો બહુ ખંશાય
 તેમ નહોતું. એટલે થોડું થોડું મગનું પાણી અને દૂધ આપવા માંડ્યું
 માલિસ તો ચાલુ હતું. પણ તેમણે પાણી બિલકુલ નહોતું પીવાનું; કારણ
 કે પાણી તો કાઢવાનું હતું પણ લાંબા દિવસમાં દરદીને પણ ઉતાવળ

થઈ આવી અને જે ભાઈ તેમની સારવારમાં હતા તેમણે મને કહ્યું કે, “કાકા, આ તો ગજબ થાય છે. છાનુછાપનું પાણી વગેરે ખૂબ પિવાય છે અને દરદી સંયમમાં રહે એમ લાગતું નથી” મેં ભાઈ અનુભાઈને આ અગે પૂછ્યું ત્યારે તેમણે પણ કહ્યું કે, “કાકા, શું થાય ? હું તો આખો દિવસ ઓફિસમાં હોઉં, ઘેર શું થાય છે તેની મને ખબર નથી. હું વારંવાર ચેતવણી આપું છું”

આ પ્રસંગે મને લાગ્યું કે આવી રીતે કામ થાય નહીં. નામોથી આવે. ભાઈ રણજિતભાઈને સૂચના કરી કે, “સારવાર છોડી દો લોહીનું દબાણ ૨૬૦ થી ૧૫૦ આવી ગયું એટલે આપણો પ્રયોગ તો સંપૂર્ણ સફળ ગણાય.” ત્યાર બાદ કોઈ વેદની સારવારમાં સવા મહિનો તે બહેન રહ્યાં અને કમનસીબે મૃત્યુ પામ્યાં. આ પ્રયોગ મારી દૃષ્ટિએ તો સફળ ગણાય. મૃત્યુ રોકવાની શક્તિ પણ મૂત્રમાં છે તેવો મારો દાવો નથી અને કેવળ લોહીનું દબાણ ઓછું એટલે ૧૭૦-૧૭૫ થાય તોપણ દરદીને આરામ થઈ જાય એવી નિષ્ણાત દાકતરોની માન્યતા હતી. અને તે હેતુથી બાર કલાકના ઓપરેશનથી જ્ઞાનતંતુઓને કાઢી નાખ્યા છતાં તે લોહીનું દબાણ ઓછું ન થયું. તેને કારણે દાકતરોએ પણ હાથ ધોઈ નાખ્યા હતા. તે લોહીનું દબાણ ૨૬૦ થી ૧૫૦ સુધી આવી ગયું અને દરદીનું બધું દુઃખ મટી ગયું એ કાઈ મૂત્રની જેવી તેવી શક્તિ ન ગણાય અને વળી નિરાંતે, વગર પીણાએ મૃત્યુ પામ્યાં. આ પ્રયોગને પૂરો થય નહીં મળવાનો હોય એટલે અગર તો તે દરદીના મૃત્યુનો અપયશ આ પ્રયોગને શીરે નહીં આવવા દેવો હોય એટલે તે દરદીની સારવાર છોડી દેવાની બુદ્ધિ પ્રભુએ મને સુઝાડી, કારણ કે મને તેમાં મમત્વ ન હતું. આ કેસ બરોબર સમજાય એટલા માટે વિગતે મેં આખ્યો છે. આવા કેસોમાથી આ મૂત્રચિકિત્સાની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ આપણે ઊભી કરવાની છે. આવા કેસો ભવિષ્યમાં મૂત્રચિકિત્સાના કોઈ પણ ઉત્સાહી સંશોધકોને માર્ગદર્શક થઈ પડે

ગળાની ગાંઠો

ઘણાં નાના મોટાંઓને ગળામાં ગાંઠો થાય છે કેટલીક વખતે તે ક્ષયની હોય છે, કેટલીક વખત કૅન્સરની હોય છે અને કેટલીક વખત સાદી હોય છે, છતાં તેનાથી દરદીનું ગળું સૂજી જાય છે. ખાવામાં મુશ્કેલી પડે છે. તેના મો અને આંખો પણ સૂજી જાય છે. આવી ગાંઠોને ઈન્જેક્શનો કે ઓપરેશનથી છછેડવામાં આવે અને તાત્કાલિક સાદા ઉપચારથી મટાડી ન દેવાય તો તે કૅન્સરનું રૂપ પકડે છે એમ ઘણાંનો અનુભવ છે સાબરમતી હરિજન આશ્રમમાં રહેતા શ્રી જૂઠાભાઈ અમરથી શાહનો છોકરો નામે ભરત, ઉંમર વર્ષ ૧૪ની, તેને ગળામાં બને બાજુએ બે ગાંઠો થયેલી. મોઢું સૂજી ગયું હતું અને પાણી પીતાં પણ તકલીફ પડતી તેથી ગભરાઈને ઓળખીતા ડોક્ટર પાસે તેને લઈ ગયા. ડોક્ટરે તેને તપાસીને તુરત સૂચના કરી કે તેને તાત્કાલિક ગુલાબભાઈ હોસ્પિટલમાં જ્યાં ડૉ. સુમન શાહ તે વખતે હતા, તેની પાસે લઈ જવો તે ડોક્ટરે જૂઠાભાઈને એમ કહ્યું કે તે પોતે તે છોકરાને દવા આપે પણ એ ગાંઠો ગળાની અદર પાકી જાય અને ફૂટી જાય તો શરીરનું જોખમ આવી જાય માટે ડૉ. સુમનની સલાહથી તે જે ઈન્જેક્શન કે બીજી સારવાર સૂચવશે તે મુજબ પછી કરીશું. ડોક્ટરની વાતથી ગભરાઈને શ્રી જૂઠાભાઈ પોતાના છોકરાને લઈને તે હોસ્પિટલમાં ગયા ત્યારે જાણ્યું કે ડોક્ટર પોતે બહાર નીકળી ગયા હતા. પણ બીજા માણસોએ કહ્યું કે બપોરે બીજા કોઈ ડોક્ટર મળશે. તેને એ છોકરાને બતાવજો, કારણ કે ડૉ. સુમન શાહ હવે બે ત્રણ દિવસ પછી આવશે. બીજા ડોક્ટરને બતાવવાની તેની ઈચ્છા ન હતી એટલે એ ભાઈ પોતાના છોકરાને લઈને ડૉ. સુમનના ખાનગી દવાખાનામાં ગયા. બપોરના બાર વાગી જવાથી ડોક્ટર ત્યાંથી પણ પોતાને ઘેર જવાને નીકળી ગયા હતા એટલે બાપ-દીકરો થાકીને ઘેર પાછા ગયા શ્રી જૂઠાભાઈ પાસે તે વખતે ડૉ. આર્મસ્ટ્રોંગનું પુસ્તક ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ હતું તે તેમણે ચીવટથી વાંચવા માંડ્યું પુસ્તકમાં ગળાની આવી જાતની ગાંઠો માટે બહુ જ

ખાતરીપૂર્વક લખેલું છે કે, તે મૂત્રચિકિત્સાથી જલદી ઓગળી જાય છે તેથી તેમણે પ્લેતાના દીકરાને એ મૂત્રપ્રયોગની વાત કરી અને તેને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો રોજ દવાખાને જવું, રોજનાં પાચસાત ઇન્જેક્શનો લેવાં અને મોટા ખર્ચમા ઊતરવું, તેના કરતા મૂત્રપ્રયોગ કરવો એ જ સારું છે. બધી તકલીફોમાથી બચી જવાશે. કદાચ ઓપરેશન કરવાનું પણ કહે એમ થાય તો જોખમ પણ ખરું બાપની વાત છોકરો સમજ્યો અને આ પ્રયોગ કરવાનું સ્વીકાર્યું. ભરતભાઈ પોતાના પેશાબનો એક ઘૂટણે મો બગાડીને પી ગયો. પરંતુ માની લીધેલી સૂઝને લીધે તુરત ઊલટી થઈ. ઊલટીથી કેટલોક પેશાબ બહાર નીકળી આવ્યો છતાં તે દિવસે તેને કાંઈ ખીડા નહીં થવાથી અને તેના પિતાના વારંવાર કહેવાથી બીજા દિવસે તેણે વધારે પેશાબ લીધો તેને ઊલટી ન થઈ અને દરદમા ઠીક રાહત મળી આને કારણે તેને શ્રદ્ધા આવી કે તેને ઠીક થશે. ત્રીજા દિવસે તે ભાઈ છથી આઠ ઓસ પેશાબ આપ્યો મીંચીને ગટગટાવી ગયો ત્રણ જ દિવસમા આઠ આની દરદ ઓછું થઈ ગયું બીજા પાચ છ દિવસ વધુ આ પ્રયોગ ચાલુ રાખવાથી છઠ્ઠે દિવસે તો તેના ગળાની બને ગાંઠો ઓગળી ગઈ શ્રી જૂઠાભાઈ જણાવે છે કે, આ પ્રસંગથી અમને આ પ્રયોગ ઉપર ઘણી શ્રદ્ધા થોટી છે આમ આ પ્રયોગ તેની બાબતમા સફળ થયો છે.

૧૩

ચામડીનું દર્દ

ઉપરના જ શ્રી જૂઠાભાઈ શાહે પોતાના શરીર પર ભયંકર ગરમી ઊપસી આવેલી તે પર સફળ પ્રયોગ કર્યો તેનો હેવાલ તેમણે પોતે આપ્યો છે તેમની ઉંમર ૭૭ વર્ષની છે ત્રણેક માસ ઉપર તેમણે શરીર પર પેશાબથી માલિસ કરવાનું અને પેશાબ દરરોજ એક બે વખત પીવાનું શરૂ કરેલું તે દરમિયાન આખા શરીર પર શીતળાની માફક મોટા પીલું જેવા ફોલ્લા ઊપસી આવ્યા આખા શરીર પર આગળી મૂકવા જેવી પણ જગા ખાલી નહીં હાથે અને પગે ઘણો દુખાવો શરૂ થયો.

૧૨૭

તેથી તેમણે મૂત્ર અને 'પ્રાણી સાથેના' ત્રણ ઉપવાસ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ફોલ્લાના કારણે શરીર પર માલિસ તો થઈ શકે નહીં, જેથી મૂત્ર ચોપડવાનો નિશ્ચય કર્યો. આ પ્રયોગમાં તેમને ભારે શ્રદ્ધા હોવાથી તે મુજબ સારવાર ચાલુ રાખી. શરીરની સ્થિતિ એવી હતી કે બીજે કોઈ માણસ જુએ તો એમ જ કહે કે તેમને ચેપી રોગની હોસ્પિટલમાં લઈ જવા જોઈએ, પણ તેમણે કોઈ પણ વૈદ-ડૉક્ટરની સલાહ લીધા સિવાય સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી પ્રયોગ ચાલુ રાખ્યો.

ઉપવાસ દરમ્યાન દિવસમાં જેટલો પેશાબ થાય તે બધો તે પી જતા અને બે ત્રણ દિવસનો વાસી પેશાબ રાખી મૂકેલો તેનો ઉપયોગ શરીર પર ચોપડવામાં કરતા. વચ્ચે છઠ્ઠે દિવસે રોગનો ઉપદ્રવ ખૂબ જ જણાયો અને પગે સોજા પણ આવી ગયા. એમણે જ્યુ કે શરીરની ગરમી ઉપર કેવળ પેશાબ સીંચવાથી પેશાબનો ગુણ દાખવતો નથી, તેથી તેમણે પોતાના એક મિત્ર પાસે પેશાબનું ચોળીને શરીર પર માલિસ કરાવ્યું તેને લીધે પાકેલા ફોલ્લા બધા કૂટી ગયા. આખા શરીરે જાણે પરુ-પાચ ચોપડ્યું હોય એવો સફેદ લેપ જણાયો. પણ પછી તુરત નવશેકા પાણીથી નાહી નાખી શરીર સ્વચ્છ કર્યું. આથી ઘણી જ રાહત થઈ. પાંચ છ દિવસ સુધી જૂના નવા ફોલ્લામાંથી પરુ નીકળી જવાથી રૂઝ આવવા લાગી અને શરીર સારું થઈ ગયું. બે દિવસ પછી તો તેમની હમેશની કામગીરી શરૂ કરી દીધી.

આ કિસ્સામાં વિશેષ વિગત આપતા શ્રી જૂઠાભાઈ જણાવે છે કે, મેં મારી જિંદગીમાં કોઈ દિવસ ઉપવાસ કરેલા નહીં, કેમ કે જો એક જ દિવસ ખાધા વિનાનો જાય તો શરીરે પુષ્કળ અશક્તિ આવી જતી. પરંતુ પેશાબ સાથેના આ ત્રણ દિવસના ઉપવાસ વખતે મને જરાય અશક્તિ જણાઈ નહોતી અને થોડું થોડું ફરી પણ શકતો હતો. આથી મને શ્રદ્ધા ઊપજી છે કે ચામડીના દરદોમાં આ મૂત્રપ્રયોગ રામભાણુ અને સહેલો ઉપાય છે. મારી સર્વને ભલામણ છે કે આ સચોટ અને બિનખર્ચાળ ઉપાય અજમાવીને ચામડીના દરદોમાં ફાયદો ઉઠાવે અને બીજા ખરચાળ દવાઓ અને હેરાનગતિથી બચે.

જો હું ડોક્ટરી દવાઓ પાછળ પડ્યો હોત તો મોટા ખર્ચમાં ઊતરત આખું કુટુંબ મારી સારવાર પાછળ હેરાન હેરાન થઈ જતું આ દરદમાં તો મેં મારા સગાઓને કે દીકરીઓને પણ ખબર જાણી જોઈને આપી ન હતી, કેમ કે મારે તેમને હેરાનગતિમાંથી બચાવવા હતા આ રીતે મેં મારું ચામડીનું ભયંકર દરદ શાન્તિથી મટાડ્યું.

તા ૧૦-૧૦-૧૯૮૮.

ઉપરના હેવાલનો હું પોતે સાક્ષી છું. એક દિવસ હું આશ્રમ તરફ ફરવા ગયેલો. ત્યાં મેં તેમની બીમારીની વાત જાણી હું તેમને જોવા ગયો તેમની ભયંકર દશા જોઈને હું ત્રાસી ગયો અને મને ચિંતા થઈ કે આનું પરિણામ શું આવશે! પણ પાચ દિવસ બાદ જ્યારે મેં ભાઈ જૂઠાભાઈને જોયા ત્યારે મને તેમનું શરીર જોઈને આશ્ચર્ય થયું. શરીરના કોઈ ભાગ ઉપર દરદની નિશાની નહીં અને ચામડી તેજસ્વી તથા સુવાળી જણાઈ. ૭૭ વર્ષની ઉંમરે આવી બીમારી પછી પણ પાચ પાંચ માઈલની મુસાફરી કરીને ખરા ધીજતા તાપમા મોટી તાલવાળા ખુલ્લા માથે માથા ઉપર વચ્ચનો ટુકડો નાખીને શ્રી જૂઠાભાઈને પાછા મારી પાસે આવેલા જોયા ત્યારે મેં તેમનું ખમીર તો જોયું પણ સાથે સાથે માનવ-મૂત્રના ખમીરની પણ મને વિશેષ ખાતરી થઈ.

૧૪

પેટનો દુખાવો

અસલાલીના રહીશ અને અમદાવાદમાં રહેતા ભાઈ લાલજીભાઈ હીરાભાઈ પટેલ ઉંમર વર્ષ ૪૩ની વર્તમાનપત્રોમાં મારા મૂત્રચિકિત્સાના સ્વાનુભવની કથા વાંચીને તેમણે પોતાની મેજે પોતાને જેમ સૂઝ્યું તે પ્રમાણે પોતાનું દુખ દૂર કરવાનો નિશ્ચય કર્યો તેમને સારું થયા બાદ બે માસે મારા એક પરિચિત ભાઈ સાથે મને મળવા આવ્યા અને પોતે જે પ્રયોગ કર્યો અને તેનાથી જે આરામ થયો તેની વાત કરી પછી પોતે પોતાના દરદને નિર્મૂળ કરવાને મૂત્રચિકિત્સાનો ઉપચાર કર્યો તેનો હેવાલ મને લખી મોકલ્યો તે ભાઈને પાચ વર્ષથી આતરડાની તથા પાચનશક્તિ

૧૨૯

મદ હોવાની ફરિયાદ હતી. દર વર્ષે ડોક્ટરની દવા ક્યાવવી પડતી અને એક બે માસની દવાથી કદાચ આરામ થતો, પણ પાછું એનું એ જ દરદ ઊભરાયા કરતું. આખરે તે ભાઈ આધિક રીતે અને શારીરિક દૃષ્ટિએ ઘણા કંટાળી ગયા અને અંતે ગઈ દિવાળીએ તેમણે ડોક્ટરની દવા લેવાની બંધ કરી. પણ ઉનાળામાં વળી પાછા તે બીમાર પડ્યા. તે દરમ્યાન મારા પ્રયોગવાળો લેખ તેમના વાચવામાં આવ્યો તેમણે મારી સલાહ કે સૂચના વગેરે મેળવ્યા સિવાય પોતાની જાત ઉપર તે પ્રયોગ શરૂ કર્યો અને તેમને બરાબર દોઢ માસમાં સંપૂર્ણ આરામ થયો.

વિશેષમાં આ ભાઈ લખે છે કે, “આ પ્રયોગથી મને દમની જે સાધારણ અસર હતી તે મટી ગઈ છે. ફક્ત આ મૂત્રપ્રયોગમા શ્લશ અને આત્મસંયમની જરૂર છે. મને પોતાને તો અનુભવે લાગ્યું છે કે શાસ્ત્રીય રીતે મુ. રાવજીકાકાએ જે સલાહ-સૂચના પોતાના લેખમાં આપી છે તે પ્રમાણે મેં પ્રયોગ કર્યો હોત તો આટલો લાભો વખત આ પ્રયોગ મારે કરવો પડ્યો ન હોત.

મારા મનની નિર્બળતાને કારણે હું બીડી તથા ખાંડ છોડી શક્યો નહોતો. જો આ બે વસ્તુ છોડી હોત તો મને અવશ્ય વહેલો ફાયદો થયો હોત એમ મને લાગે છે. મેં નીચે પ્રમાણે પ્રયોગની શરૂઆત કરી હતી.

શરૂઆતમાં આઠ દિવસ સુધી સવારથી સાજ સુધી બધો જ પેશાબ મેં પીધો હતો. પછી ધીમે ધીમે ચાર વખત દિવસમાં પીતો હતો અને છેલ્લા દશ દિવસમા તો સવારમાં વહેલો એક જ વખત લેતો હતો તેનાથી પેટમાનો ગેસ તથા કબજિયાત રહેતી હતી તેમાં ઘણો ફાયદો જણાયો. અને એક માસ સુધી દરરોજ રાતનો પેશાબ રાખી મૂકીને બીજા દિવસે રાત્રે તથા સવારમાં અડધો અડધો કલાક આખા શરીરે માલિસ કરતો હતો જેટલો પીવાથી ફાયદો થયો હતો તેટલો જ માલિસથી પણ ફાયદો થયો હતો માલિસથી મારી ચામડીના રંગમાં ફેર જણાયો અને પગનાં તળિયામા પહેલાં ખૂબ જ પસીનો થતો હતો તે હવે બિલકુલ થતો નથી અને પગના તળિયાંની ચામડી પણ સુંવાળી અને સારી થઈ ગઈ મોઢા ઉપર ગરમી અને ફોલ્લીઓ હતી તે પણ મટી ગઈ.

બીજું કેસમાં જે કળતર થતું હતું તે પણ નાબૂદ થયું. આજે હું સપૂર્ણ સારી રીતે કામ કરી શકું તેવી સ્થિતિમાં છું અને આજે દિવસના ચૌદ કલાક કામ કરું છું.

મારી બીમારીના ટાઈમ હું નિરાશ અને સુસ્તપણે બેસી રહેતો હતો. આજે કોઈ પણ જાતની નબળાઈ નથી અને સપૂર્ણ સ્ફૂર્તિથી કામ કરું છું.”

તા ૧૫-૧૦-૧૮

સદરજુ ભાઈએ આપેલા હેવાલનો છેવટનો ભાગ — તેમણે પ્રયોગ કેવી રીતે કર્યો તે વર્ણન તેમની જ ભાષામાં શબ્દશબ્દ મેં ઉપર આપેલ છે. તેમાં તેમણે કરેલા એકસરથી તેમની નિખાલસતાનાં દર્શન થાય છે મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગમાં રાખવી જોઈતી ચોક્કસાઈ અને પાળવી જોઈતી પરહેજમાં તે બિલકુલ બેદરકાર રહ્યા છે અને આપણા લોકોમાં ચોક્કસાઈની જે ખામી છે તેનું દૃષ્ટાંત તેમણે પૂરું પાડ્યું છે છતાંયે તેમણે કરેલા પ્રયોગથી લાભ તો થયો જ. તેમનું કહેવું તેદન વાળખી છે કે, જો તેમણે સૂચવેલી પરહેજ પાળી હોત તો તેમનું જે દરદ દોઢ માસમાં મટ્યું તેનો આઠ દસ દિવસમાં નિકાલ આવી ગયો હોત આ ઉપરથી જેમને અનુભવ થયો હોય તે મૂત્રની અમોઘ શક્તિ સમજી શકે પણ જગતભરના વૈદકીય મહાવિદ્યાલયોમાં નિષ્ણાત થયેલા દાકતરો આ વાત શી રીતે સમજી શકે? અને એ નિષ્ણાતો તે અણધાર ગણાતા માણસના અનુભવને મૂર્ખાઈ સમજે તો તે અણધાર માણસના દિલમાં સામેના વિષે જે ભાવ પેદા થાય તેમાં તેનો શો દોષ?

આ વર્ણન પૂરું કરતાં એક જાણવા જેવી વાત જણાવું. સદરજુ લાલભાઈ પ્રયોગ કરી સારા થયા પછી મને મળવા આવ્યા અને પોતાના અનુભવની મને વાત કરી, ત્યારે મેં તેમને સ્વાભાવિક પ્રશ્ન કર્યો કે, “તમને પેશાબ પીતાં સૂગ ન આવી?” મારો પ્રશ્ન સાંભળી તેમણે પોતાની વીતકકથા મને કહી સંભળાવી તેમણે કહ્યું કે, હું જ્યારે દસ ભાર વરસનો હોઈશ ત્યારે મારા શરીર પર બધેય અછબડા જેવા મોટા ફોલ્લા ઊપસી આવેલા મને બહુ દરદ થતું મારા ગામના એક વૃદ્ધ

વેદે મારા પિતાને દવા બતાવી કે તેણે ત્રણ-ચાર દિવસ ગધેડાનું મૂતર
 પવાય તો તે ફેલ્લા થમી જશે. પણ ગધેડાનું મૂતર છે એવું હું જાણું તો
 હું તે નહીં પીઉં એવી મારા પિતાને ખાતરી હતી તેથી એક દિવસ સવારે
 તૈયાર થઈને તેઓ મને કહેવા લાગ્યા કે હું અમદાવાદ જાઉં છું,
 બપોરે પાછો આવીશ. અમુક તમુકને મળવું છે અને કોઈ ડોક્ટરને
 તારા ફેલ્લાની વાત કરી દવા પણ લેતો આવું; એમ કહી તે ઘર બહાર
 ગયા અને સીધા કુંભારવાડામાં ગયા. એક કુંભારને કહ્યું કે, “હું થોડી
 વારમાં આવું છું તે દરમ્યાન ગવેડાનું મૂતર ઝીલીને-આ શીશીમાં ભરી
 મૂકજે.” પછી ત્યાંથી સીમમાં—ખેતરમાં ગયા અને બપોરના બારેક વાગ્યે
 શીશો લઈને આવ્યા, અને કહેવા માંડ્યું કે, “ફલાણા ભાઈ ના મળ્યા,
 ફલાણા ભાઈએ વાયદો કર્યો. છેવટે ડોક્ટર પાસે જઈને આ પીવાની
 દવા લેતો આવ્યો છું. દરરોજ અમદાવાદ જવું ના પડે એટલે ચાર દિવસની
 સાંમટી દવા લેતો આવ્યો છું.” એમ કહીને મને ચાના પ્યાલામાં દવા
 કાઢી આપી. હું મોં કટાણું કરી પી ગયો ચારેય દિવસ એ જ દવા
 પીધી અને મારી ગરમી થમી ગઈ. મને પૂરો આરામ થયો પછી મેં
 જાણ્યું કે મેં જે દવા પીધી તે દાકતરની દવા નહોતી પણ ગધેડાનું
 મૂતર હતું. હવે બોલો, અજાણતાં ગધેડાનું મૂતર પણ પીધું છે, તો
 આપમેળે જાણીને મારું પોતાનું મૂતર પીઉં તેમાં સૂગ શાની? મેં તો
 એના કરતાય વધારે ગધવાળી અને વધારે ભેસ્વાદ ઘણી દવાઓ
 પીધી છે.”

આંખનો દુખાવો

અમદાવાદના એન્ટિકરપ્શન ખાતાના એક પોલીસ અમલદાર શ્રી દેસાઈ બેઅડી માસથી આંખના દરદરથી પીડાતા. બને આંખો દુખ્યા કરે અને કાયમ માટે લાલચોળ રહે ધરગણ્ય દવાઓ કર્યા કરે; પણ કંઈ જ આરામ ન થયો છેવટે કંટાળીને આંખના નિષ્ણાત પાસે તે ભાઈ ગયા તેમણે આંખ તપાસીને દવા લખી આપી આંખ તપાસ્યાના પાંચ રૂપિયા ખર્ચા અને દવાના અડી રૂપિયા ખર્ચા વીસ દિવસ સુધી તે દવા અજમાવી પણ કંઈ રાહત મળી નહીં આંખનો દુખાવો અને બળતરા ચાલુ રહ્યાં એક દિવસ તે ભાઈ મને મળવા આવ્યા. તેમની આખો જોઈ મેં તેમને પૂછ્યું તેમણે પોતાની પીડાનું વર્ણન કર્યું. મેં તેમને સલાહ આપી કે આંખ ધોવાની કાચની ખાલી આવે છે તેમાં તમારો તાજો પેશાબ ભરી તેમાં આખો વારાફરતી બોળીને ઉઘાડો અને બધ કરો દરરોજ સવાર, બપોર અને સાંજ એમ ત્રણ વખત દરેક આંખ પાંચ પાંચ મિનિટ બોળી રાખો તમને આરામ થઈ જશે. અને તેમણે તેમ કર્યું. જોકે તેમણે તો મારી સૂચના કરતાં ઓછો સમય તે સારવારમાં આખો છે, છતાં તેમને આરામ થયો પોતાનો હેવાલ લખતા તે ગીર્ગાભાઈ દેસાઈ લખે છે કે,

“આપની સલાહમાં શ્રદ્ધા રાખી મેં ત્યાર બાદ દિવસમાં ત્રણ વખત ત્રણથી ચાર મિનિટ માટે પેશાબમાં વારાફરતી બને આખો બોળી રાખવાનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો તેનું અદ્ભુત પરિણામ આવ્યું. એક જ અઠવાડિયાના ટૂંક સમયમાં આ પ્રયોગથી મને સંપૂર્ણ આરામ થયો. આખોમાં બળતરા થતી હતી તે બધ થઈ લાલાશ દૂર થઈ હજી મારો પ્રયોગ ચાલુ છે મને તો અનુભવે આ પ્રયોગ આશીર્વાદરૂપ લાગે છે અને તે બાબત હું આપનો અત્યંત ઋણી છું મારી આપશ્રીને પ્રાર્થના છે કે આનો વધારે પ્રચાર થાય અને ફેલાવો થાય તો મારા જેવા અનેક માટે તે આશીર્વાદરૂપ થઈ પડશે”

તા ૧૬-૧૦-૧૯૮૮

નાની જીભનું કેન્સર

મને મૂત્રચિકિત્સાનો સહેજે જ ખ્યાલ નહીં તે સમયનો, સને ૧૯૫૪ ની સાલનો, એક કિસ્સો છે. અમદાવાદના નિવાસી શ્રી છન્નાલાલ તુલસીદાસ પટેલ ઉંમર ૫૧ વરસની, હાલ શ્રી ચિમનલાલ મંગળદાસ એન્ડ કંપની લાલ દરવાજાની પેઢીમાં મુનીમ તરીકે કામ કરે છે. તેમને મો અંદરની નાની જીભને કેન્સર થયેલું એ જ પેઢીમાં કામ કરતા ભાઈ બાબુભાઈ સોની નામના જુવાનને વેદકશાસ્ત્રનો શોખ તેમણે જુદા જુદા અખતરા કરવાનું જ્ઞાન મેળવતાં સ્વ. આર્મસ્ટ્રોંગનું ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ નામનું પુસ્તક મેળવ્યું અને વાંચ્યું. તેમને શ્રદ્ધા બેઠી, એટલે પોતાની સાથે કામ કરતા શ્રી છન્નાલાલને મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવા સમજાવ્યા. ભાઈ છન્નાલાલ સમજ્યા અને તેમણે તે પ્રયોગ કર્યો. તેમને સાતું થયું ત્રણ વર્ષ પછી મૂત્રચિકિત્સા વિષે મેં મારો અનુભવ લખ્યો તે વાંચીને ભાઈ બાબુભાઈ સોની શ્રી છન્નાલાલને લઈને મારી પાસે આવ્યા અને શ્રી છન્નાલાલે મૂત્રપ્રયોગ અંગે પોતાનો અનુભવ બહુ વિશ્વાસ અને હિંમતથી કહ્યો. પછી તેમણે મને જે કહ્યું તે ચોકસાઈથી મને લખી મોકલ્યું, જે તેમના શબ્દોમાં હું નીચે આપુ છું :

“સને ૧૯૫૪ની સાલમાં મને મારી ઉપરની જીભ ઉપર એક ચાંદી પડેલી જણાઈ જ્યારે હું ખોરાક લેતો ત્યારે મને બળતરા થતી અને પાણી પીવા જતાં પણ બળતરા થતી. આ બાબત માટે એના ખાસ ડોક્ટરને બતાવ્યું અને તેમની સૂચના અનુસાર દવા લીધી, પરંતુ મને કોઈ ખાસ ફેરફાર લાગ્યો-નહીં હું અવારનવાર જુદા જુદા ડોક્ટરોની સલાહ લેતો, પણ રોગ શુ હતો તે કોઈ કહેતું નહીં ત્યાર બાદ શ્રી બાબુભાઈ ઓચ્છવલાલ સોનીએ પેશાબની મહત્તા ઉપરનું એક અંગ્રેજી પુસ્તક મોકલ્યું અને પેશાબ પીવા માટે સમજાવ્યું પહેલાં તો સૂગને કારણે હું પેશાબ લેવા તૈયાર થયો નહીં. પણ તેમણે મને સમજાવવાનું ચાલુ રાખ્યું અને

તેમના ત્રણ માસના સખત પ્રયાસ બાદ મેં પેશાબ પીવાનું સ્વીકાર્યું. આથી કાંઈક અંશે મને બળતરા ઓછી લાગી અને મારામાં કાંઈક શક્તિ આવી. ત્યાર બાદ મને સંપૂર્ણ આરામ જવડી થાય તે માટે મેં ડોક્ટર હરિભક્તિની સલાહ લીધી. તેમણે મને ઓપરેશન કરાવવા સલાહ આપી અને મને કહ્યું કે ફક્ત લાવવા માટે ફિઝ્યો લેવાં પડે હું ઘણા વખતથી દરદનો કંટાળેલો હોવાથી મેં ઓપરેશન કરાવ્યું અને ડોક્ટરે મારો ઓપરેશન કરેલો ભાગ તપાસવા સિવિલ હોસ્પિટલમાં મોકલ્યો. ઓપરેશન કર્યું તે જ દિવસે શ્રી બાબુભાઈ સોની મને મળ્યા અને મને પેશાબ લેવાની પૂરેપૂરી સલાહ આપી. ઓપરેશન કર્યાના ત્રણ ચાર દિવસ ખોરાક લેવાનો ન હોવાથી મને ઉપવાસનો લાભ મળ્યો અને ઉપવાસ દરમ્યાન મેં બને તેટલો વધારે પેશાબ લેવા માંડ્યો અને તુરં જ ત્રણ દિવસમાં ઓપરેશનના ભાગ ઉપર ફક્ત આવી ગઈ. ડોક્ટરને હું વારંવાર બતાવતો જતો પણ મને ચમત્કારિક રીતે ત્રણેક દિવસમાં ફક્ત આવી ગઈ અને દુખાવો રહ્યો નહીં તે બાદથી ડોક્ટર સાહેબ પણ વિચારમાં પડી ગયા. મારા શેઠ શ્રી મદનમોહન મંગળદાસને મારા પર ઘણો પ્રેમ છે, તેથી તેમણે મારા દરદ વિષે પૂછ્યું, ત્યારે ડોક્ટરે સિવિલ હોસ્પિટલના રિપોર્ટ ઉપરથી મને કૅન્સર છે એમ જણાવ્યાનું મેં તેમને કહ્યું. આથી મને શેઠ સાહેબે તાત્કાલિક મુંબઈ તાતાની હોસ્પિટલમાં જવા સૂચવ્યું. મને તો ખબર હતી કે આ બવો પ્રતાપ પેશાબનો છે. તેથી મેં બને તેટલો પેશાબ લેવાનું ચાલુ રાખ્યું. છતાં હું ડોક્ટરની ઈચ્છાને માન આપી તાતા હોસ્પિટલમાં ગયો, અને ડોક્ટરના રિપોર્ટ ઉપરથી મને ઓપરેશન કરેલા ભાગ ઉપર રેડિયમ લગાડ્યું. ખરી રીતે મને કથાની જ જરૂર નહોતી, કારણ કે મને ફક્ત આવી ગઈ હતી અને દુખાવો હતો નહીં. તાતા હોસ્પિટલવાળાએ પછી એક માસ પછી બોલાવેલો અને મેં પેશાબ પૂરેપૂરો લેવાથી મારું વજન ૧૩ રતલ વધ્યું અને ફરીથી તાતામાં ગયો ત્યારે ત્યાંના લોકો અચંબો પામ્યા. અને કાંઈ પણ દવા કે રેડિયમ આપ્યા સિવાય મને બે માસ પછી પાછું જવાનું જણાવ્યું; પણ તે દરમ્યાન તો મારું વજન કુલ ૨૩ રતલ વધ્યું ખોરાક સારી રીતે લેવાતો અને ઘરેરમાં અપૂર્વ શક્તિ આવી. અત્યારે એ વાતને અટીત્રણ વરસ થઈ ગયા; પણ મારું વજન જે વહેલું તેટલું હાલ પણ છે અને

જોકે મને ૫૧ વર્ષ થયાં છે છતાં હું એકતાળીસ વર્ષનો હોઉં એવી શક્તિ ધરાવું છું. આ વાત માટે શ્રી બાબુભાઈ ઓચ્છવલાલ સોનીનો હું આભાર માનુ છું. જો તેમણે મારા માટે આ પુસ્તક ના મેળવ્યું હોત અને જો મને પેશાબની મહત્તા ન સમજાવી હોત તો હું અત્યારે કંઈ દુનિયામાં હોત તે કહેવું મુશ્કેલ છે.”

તા. ૧૭-૧૦-૧૯૮૮

ઉપરના કેસ વિષે હું કાંઈ અધિકારપૂર્વક કહી શકું એમ નથી. દરદીએ પોતે શ્રદ્ધા અને ચોક્કસાઈથી મારી ઝૂબડ વાત કરી તેની છાપ મારા પર સારી પડી; પણ મારા પર પડેલી છાપને હું આ કેસમાં પ્રમાણુ-ભૂત ગણવાનો દાવો નહીં કરું. છતાં હું એટલું જાણુ છું કે વર્તમાન તબીબી આલમમા કેન્સર માટે છરી અને રેડિયમના કિરણો એ બે જ સાધનો સ્વીકારાયાં છે. અને કેન્સરનો રોગ જોકે તે આલમ અસાધ્ય ગણે છે છતાં તે માટે તો ઓપરેશન અને રેડિયમનાં કિરણોથી મટે એવું માને છે અને મનાવે છે બંને સાધનોથી પૂરી સારવાર લીધા સિવાય તે મટે જ નહીં એ સ્વીકૃત સિદ્ધાન્ત છે આ કેસ કેન્સરનો હતો એવો સિવિલ હોસ્પિટલનો રિપોર્ટ છે; અને દરદી ભાઈ છનાભાઈએ પોતાના પ્રયોગમાં શ્રદ્ધા હોવા છતાં અને પેશાબના પ્રતાપથી જ તેમને-મટયું છે એમ કહેવા છતાં ઓપરેશન કરાવ્યું એમાં ડોક્ટરને એવો દાવો કરવાનો મોકો મળે છે કે ઓપરેશન ન કરાવ્યું હોત તો રોગ મટત નહીં જોકે કેન્સરના રોગનો અભ્યાસ (ઇતિહાસ) તો નિરાશાભર્યો છે કે ઓપરેશન અને કિરણોથી પણ જવલ્લે જ કેન્સરનો દરદી દરદમાંથી મુક્ત થાય છે એટલે ભાઈ છનાલાલે મૂત્રચિકિત્સામાં શ્રદ્ધા હોવા છતાં ઓપરેશન કરાવીને પ્રચલિત તબીબી પદ્ધતિને તેમના કથનનો ઈન્કાર કરવાનો મોકો આપ્યો છે. બાકી તો કેસ સાવ સ્પષ્ટ છે.

કેન્સર નિર્મૂળ થયું

કેન્સરનો જે કેસ પાછળ આપ્યો તેથી મને સંતોષ નહોતો કાંઈક ખામીને લીધે ચાલુ પ્રચલિત તબીબી પદ્ધતિને પણ તેનો થય મળે તેવો સભવ છે છતાં મને પોતાને ખાતરી હતી તેથી મેં તે નોંધ્યો છે. પણ તે સિવાય કેન્સરનો બીજો સ્પષ્ટ કેસ જેને ડોક્ટરોએ કેન્સર તરીકે ગણ્યો હોય તેના પર કોઈ પણ પ્રકારની તબીબી ક્રિયા થઈ ન હોય તેવો કેસ જલદી સુધરે એવી મને પૂર્ણ ખાતરી છે પણ આ વૈજ્ઞાનિક જમાનાના લોકો વૈજ્ઞાનિક સારવારને નામે વૈજ્ઞાનિક વહેંચો અને તેના ઓજસમાં અજાઈ જાય છે તાતા હોસ્પિટલમાં 'આજ સુધી હજારો કેન્સરના દરદીઓને વીજળીના કરન્ટ આપ્યા હશે અને દાકતરોએ હજારો કેન્સરના દરદીઓની કેન્સરની ગાંઠોનું ઓપરેશન કર્યું હશે પણ હજી સુધી એક પણ એવો કેસ નથી કે જે કાયમી સુધર્યો હોય વીજળીના કરન્ટ આપીને ગાંઠ ઓગાળી દીધા પછી બીજી જગ્યાએ પાછી કેન્સરની ગાંઠ નીકળે જ છે. અને ઓપરેશન કર્યા પછી પણ કેન્સરની ગાંઠ બીજી જગ્યાએ નીકળે છે એટલું જ નહીં પણ પહેલાના દરદ કરતાં અનેક ઘણા દરદ સાથે નીકળે છે. એટલે રોગની સારવારનું દરદ મૂળ રોગના દરદ કરતાં અનેક ઘણું પીડા-જનક હોય છે છતાં દરદીઓ દરદ થયું એટલે દાકતર પાસે દોડી જાય છે દાકતર તેમને જે સારવાર નિષ્ફળ પુરવાર થઈ છે તે જ બતાવે છે દરદી તે સારવાર લે છે, પૈસા ખર્ચે છે, પીડા વધે છે, અને મૃત્યુની વધુ નજીક તે દરદી ધકેલાતો જાય છે

હું જાતે દાકતરી ધંધાનો અભ્યાસી નહીં હોવાથી મને અધિકાર-પૂર્વક કહેવાનો હક નથી. પણ જે વાત વિજ્ઞાનના વાસામાંથી નીકળીને જનસમુહના અવકાશમાં અનુભવાતી દેખાઈ તેને માટે જે સાચું હોય તે કહેવાને ઉપાધિ કે અધિકારની જરૂર નથી હવે તો તે વાત સર્વને જાણીતી થઈ પડી છે કેન્સરના હજારો દરદીઓની સારવાર કરી હશે એવા બ્રેડફોર્ડના

મરહૂમ ડોક્ટર રાબાગ્લીઆટીએ તો નિખાલસ હત્યે એવો એકસર કર્યો છે કે “કેન્સર અને જેટી ગાંઠોના દરદમાં શસ્ત્રક્રિયા કર્યા પછી ભાગ્યે જ કોઈ દરદી બચ્યો હશે.” અને ત્યાર બાદ બધાયને એવો જ અનુભવ થયા કરે છે. કેન્સરનો દરદી કિરણો લેવા જાય છે ત્યારે પણ એમ જ કહેવામાં આવે છે કે પાછા મહિને બે મહિને કિરણો લેવા આવજો અને જિવાય ત્યાં સુધી જીવજો. કેન્સરના રોગીને તપાસી દાકતર કદાચ ઉદ્ગાર કાઢ્યો અગર તેનું સ્થાન મુખ એવું કહેશે કે કિરણો લેજો અને રામનું નામ લેજો. આવો દરદી મૂત્રપ્રયોગથી સારો થાય જ એવી શ્રદ્ધા તો મારા દિલમાં હતી, પણ તે શ્રદ્ધા જ્યાં સુધી ફળદાયી ન થાય ત્યાં સુધી તે શ્રદ્ધા પાંગળી ગણાય. મારી પાસે કેન્સરના બે દરદીઓ એવા આવ્યા, જેમનું દરદ બહુ જ જામી ગયું હતું મો ઊંઘડે નહીં, ખવાય નહીં, ગળું ગૂંગળાઈ જાય. દરેક છ માસે મુબઈ જઈ કિરણ લેવડાવેલાં, ઓપરેશન કરાવેલું. પણ પહેલા હતું તેના કરતાં દરદ ઘણું વધી પડેલું. તેમાંના એક ભાઈએ પ્રયોગ કરવા માંડ્યો. તેમને સારું થવા માંડ્યું પહેલાં કરતાં મોં વધારે ઊઘડવા માંડ્યું એટલે ઉત્સાહમાં આવી ઉપવાસ શરૂ કર્યા પણ આજુબાજુનું કઠંગું વાતાવરણ. પાડોશીઓએ તેમને અને તેમનાં પત્નીને ચૂંટી ખાધાં, ઉપવાસ બંધ કરાવ્યા, અને મૂત્રપ્રયોગ છોડાવ્યો. આ અંગે તે દરદીના નાના ભાઈએ મને લખી જણાવ્યું કે મૂત્ર-પ્રયોગથી દરદ સારા પ્રમાણમાં સુધારા પર હતું પણ લોકોએ તે પ્રયોગ છોડાવ્યો. પછી શુ થયું તેની મને ખબર નથી. આ દાખલો એટલા માટે મેં આપ્યો છે કે દરદી તરીકે પણ આપણે નિર્ણયપૂર્વક વર્તનારા નથી જોકે મને આઘાત થયો કે એક સારા દૃષ્ટાંત તરીકે કેસ હતો તે પરિપૂર્ણ ન થયો. છતાં હું તો આશા રાખીને જ બેઠો કે ભગવાન આ દરદના દરદીને પણ મને આપશે. એવામાં મુબઈથી બે ત્રણ પત્રો કેન્સરના દરદીઓના આવ્યા તેઓએ મારી દોરવણી માગી હું જે જણતો હતો તે લખ્યું. તેમણે તે પ્રમાણે પ્રયોગ કરવા માંડ્યો. પુસ્તક વાંચે અને તેનાથી મનમાં સંતોષ ન થાય તો મને પૂછે. એ રીતે પત્રવ્યવહાર ચાલ્યાં કરે તેમાં મુબઈ લોઅર પરેલમાં સનમિલ રોડ પર ધંધો કરતા શાહ ભીમશી ગોપાળનો પત્ર આવ્યો : તે નીચે પ્રમાણે હતો :

તા ૩૦-૧૧-'૫૯

જત લખવાનુ જે મને ગળાનું કેન્સર ૨૦૧૪ના વૈશાખમા થયુ છે. ત્યારે મને ગળા ઉપર જરા ગાંઠ લાગવાથી બાજુમાં રહેતા ડોક્ટર પાસે જતા દાકતર આપણા ઘર જેવા સબંધી હોવાથી પોતાની જરા પણ લાલચ ન રાખતાં બીજે દિવસે જ પોતે સાથે આવીને તાતા હોસ્પિટલમા લઈ ગયા તાતા હોસ્પિટલના રિપોર્ટ બાદ મને ત્યા ગળાની જમણી બાજુ ૨૦ લાઈટનો કરટ એક જ બાજુ આપવાથી ગાંઠ ગળી ગઈ. ત્યાર બાદ મને વરસ સવાવરસ બાદ તેની બાજુમા જં બીજી ગાંઠ દેખાવ દીધો ત્યારે પણ ત્યાં તે ગાંઠ ઉપર ૯ લાઈટના કરટ આપવાથી તે ગાંઠ મટી ગઈ હાલ મહિનો થયો ત્રીજી ગાંઠ કાનની બાજુમા સોપારી કરતા મોટી થયેલ છે. તેથી માથામાં ક્યારેક ક્યારેક ચસકા મારે છે. તેથી ગભરાટ લાગે છે હવે તો ઉપચારમા તમારું 'માનવમૂત્ર' પુસ્તક મળવાથી મારા પેશાબનો દરરોજ ત્રણચાર વખતે ઉપચાર કરું છું. તેમ જ દરરોજ સાંજે હળવે હાથે પેશાબથી શરીર પર માલિસ કરાવુ છું ખોરાકમાં સવારમા હમેશા બે રોટલી, અને મગનુ પાણી સાંજે પણ તે જ ખોરાક લઉં છું. મારા દિલને ગભરામણ બહુ થાય છે આજ સુધી ગળામા કંઈ પણ તકલીફ પડી નહોતી પણ હવે માથામાં સણકા મારે છે અને ગભરામણ થાય છે. મારે ખોરાકમા શું લેવું, પેશાબ સાથે ઉપવાસ કેટલા કરવા વગેરે જે સૂચના આપવા જેવી હોય તે આપશો.

* * *

તમારો દર્શનાભિલાષી

શાહ ભીમશી ગોપાળના રામરામ

ઉપરના તેમના કાગળના જવાબમાં મેં તા ૩-૧૨-'૫૯ના રોજ તેમને જરૂરી સૂચના આપી અને પેશાબના પીવા સાથે બીજા ઉપચાર પણ સૂચવ્યા કાનમાં ગરમ પેશાબના ટીપા નાખવાનુ જણાવ્યું કેન્સરની ગાંઠ ઉપર પેશાબનાં પોતા મૂક્યાં હોય તેના પર શેક કરવાનુ જણાવ્યુ દિવસમા બે ત્રણ વખત મોમા પેશાબ રાખી ખૂબ હલાવી મેંની અદરની બધી ગ્ર થિઓના છિદ્રોમા પેશાબ દાખલ થાય એવી રીતે કોગળા કરવાનુ સૂચવ્યું. તેમ જ ખોરાક અંગેની સૂચના આપી.

આ પ્રયોગ તેમણે તા. ૧૦-૧૧ ના અરસામાં શરૂ કર્યો અને તા. ૧૭-૧૨-૧૯૮૧ના રોજ તથા ત્યાર બાદ તેમનો વિગતે પત્ર આવ્યો તેમાં તે બાઈ લખે છે કે :

અમોને કેન્સરની ગાંઠ હતી તે ઓગળી ગઈ છે. પેશાબનો ઉપયોગ કરવાથી ઘણો જ ફાયદો થયો છે. હવે મને કોઈ પણ જાતની તકલીફ નથી, ગાંઠ ગળી ગઈ છે.

*

*

*

પેશાબનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારથી પેશાબ પીવાની અને માલિસની શરૂઆત કરી છે. પ્રયોગ શરૂ કર્યો ત્યારે મારું વજન ૧૮૮ રતલ હતું. હાલ મારું વજન ૧૫૬ રતલ છે. પહેલાં મારું શરીર ઘણું બેઠગુ હતું. ગેસને કારણે પેટનો ઝેળો લબડતો હતો તે ટળી ગયો છે અને શરીરમાં સુસ્તી હતી તે પણ પ્રયોગથી નાબૂદ થઈ છે. હવે શરીર એકદમ પ્રકૃતિસર સરસ રહે છે અને સહેજ પણ થાક જેવું લાગતું નથી. આ પ્રયોગથી મારા શરીરમાંની ખોટી ચરબી દૂર થઈ સરખું શરીર થયું છે. હું પેશાબ પીવાનો મારી જિંદગી સુધી દિવસમાં બે વખત ચાલુ રાખવાનો છું. મને ખાતરી થઈ છે કે તેમ કરવાથી મારી તદુરસ્તી પૂરેપૂરી સચવાશે વળી આમાં ઘરમાં આખ દુખતાં પેશાબનાં ટીપાં નાખવાથી આંખને પણ આરામ થઈ ગયો છે અને આ પ્રયોગ પર પૂરો ભરોસો થયો છે અને જિંદગીભર તેનો પ્રચાર કરીશ.

હમેશા આપનો વિશ્વાસુ
ભીમશી ગોપાળ

કોઈ એમ નહીં માનો કે આવું લાંબુ લખાણ મેં શા માટે લખ્યું ? ભીમશીભાઈ જેવાં હજારો સાહિત્યની અણઆવડતવાળા લાઈબ્રેરી સમજી શકે અને તેમાંથી પોતાને જોઈતી દોરવણી મેળવી લે એવા હેતુથી મેં આ હકીકત આપી છે. વળી આ કેન્સરનો કેસ મારા પોતાના અનુભવમાં પ્રથમ છે બીજા બેચાર જુદી જુદી કોટીના ઉપચારમાં ચાલુ છે. તેમને જુદી જુદી પદ્ધતિ અખત્યાર કરાવી છે. જે કેન્સરના દરદ ઉપર કરન્ટ નથી લગાડયા તે જલદીથી નાબૂદ થાય છે. જેના પર કરન્ટ લાગુ કર્યા

હોય છે તે વધુ સમય લે છે. જેના પર શસ્ત્રક્રિયા થઈ હોય છે તેને સુધરવાની આશા ઓછી રહે છે

એક ભાઈએ મને પૂછ્યું કે કરન્ટ આપવાથી કેન્સરની ગાઠ ઓગળી જાય છે પણ પછીથી બીજી જગ્યાએ વધારે પીડા સાથે નીકળે છે. તેવી જ રીતે મૂત્રપ્રયોગથી મટી ગયેલું પાછું નહીં ઊભરે એની શી ખાતરી? એવી શક્ય અસ્થાને છે કરન્ટથી તો દરદ નાબૂદ થતું નથી પણ દબાય છે મૂત્રપ્રયોગથી કેન્સરનો રોગ જે ઝેરી તત્ત્વોના કારણે પેદા થયો હોય તે ઝેરી તત્ત્વો શરીરમાંથી નાબૂદ થયા બાદ કેન્સરની ગાઠ ઓગળી જાય છે એટલે તે દરદ બીજી વખત દેખા નહીં દે એ ચોક્કસ છે અને એવું તત્ત્વ શરીરમાં દાખલ ન થાય તેની અગમચેતીરૂપ પેશાબ પીવાનું દરરોજ એક વખત રાખે તો જાણે સ્વાસ્થ્યરૂપી બખતર પહેર્યું હોય તેવા નિશ્ચિત થવાયે.

૧૮

જૂનું લીલું ખરજવું

પાટણના રહીશ અને મુબઈમાં રહેતા ચાના દલાલ શ્રી રસિકલાલના પત્નીને બને હાથના આંગળા પર લીલું ખરજવું થયેલું કેટલાય મહિના થયા છતાં મટ્યું નહીં અને જેમ જેમ ઇન્જેક્શનો લે કે દવા લગાડે તેમ તેમ વધ્યા જ જાય વધુ મુશ્કેલી તો એ હતી કે, તેમાંથી રાતદિવસ પાણી ઝમ્યા કરે એટલે ચીતરી ચઢે અને કોઈ કામ હાથે થાય નહીં હાથે રાતદિવસ પાટા બાધી રાખવા પડે આ સ્થિતિમાં ચિ શશિકાંત પોતાના બધાઈ મુબઈ શ્રી રસિકલાલ શેઠને ત્યાં ગયો અને તેમનાં પત્નીની આ દશા જોઈ તેણે તુરત ઉપાય બતાવ્યો કે, દિવસમાં બે વખત સવાર સાંજે જૂના પેશાબમાં એક એક કલાક હાથ ધોયા કરો પછર વીસ દિવસમાં ખરજવું નિર્મૂળ થઈ જશે શ્રી રસિકલાલને તે દરમિયાન લગ્નગાળામાં પોતાના વતન પાટણ જવાનું થયું બધા કુટુંબી પાટણ ગયા અને તેમના પત્નીએ ખરજવાનો ઉપાય કર્યો બાર પછર દિવસમાં

૧૪૧

બંને હાથના આંગળાં સ્વચ્છ થઈ ગયા. આંગળાં પર નિશાની સરખી પણ ન રહી. પાટણથી મુબઈ પાછા ફરતાં તેમનું આખું કુટુંબ અમદાવાદ ઊતરેલું; મને તે બહેને સ્ટેશન જતા પહેલાં પોતાના હાથ બતાવી આશીર્વાદ આપ્યા અને શ્રી રસિકલાલ મૂત્રપ્રયોગના સ્વાનુભવની કથાવાળા લેખની પંદરેક નકલો પ્રચાર માટે મુબઈ લઈ ગયા.

૧૯

સંધિવા (ગાઉ)

અહીં ન્યૂ બ્રહ્મસત્રિય સોસાયટીમાં રહેતા શ્રી પુરુષોત્તમભાઈ સોમાભાઈ પટેલ (સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલના ભત્રીજા) છેલ્લા બે ચાર વર્ષોથી સંધિવાથી પીડાય કરે હાથના આંગળાં અને કાડાના સાંધા તેમ જ પગના આંગળા અને ઘૂંટણ વગેરે ભાગના સાંધા જકડાય કરે અને દુખ્યા કરે તેને કારણે હાથે વજન ઉપાડાય નહીં તેમ જ ચાલતાં દુઃખ થાય અને બૂટ પણ પહેરવા મુશ્કેલ પડે આ દરદની અસર તેમના સમગ્ર શરીર પર પણ થવા લાગી શરીર ફિક્કું અને સ્ફૂર્તિરહિત રહેતું. દવા તો થાય જ, પણ કાંઈ રાહત મળે નહીં.

મારા મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગની વાત તેમણે જાણી અને મારી પાસે આવ્યા. મેં તેમને સલાહ આપી કે જૂના મૂત્રથી શરીરે માલિસ કરો અને ધીમે ધીમે સવારસાજ પીવાનું પણ શરૂ કરો. ઉપરાંત કેટલીક જરૂરી સૂચનાઓ પણ આપી.

એવામા તેમણે કુટુંબ સાથે હરદ્વાર જવાનો નિર્ણય કર્યો અને હરદ્વાર એક માસ ગગાજીને કાઠે રહ્યા. ત્યાં રહી તેમણે આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. પદર વીસ દિવસ માલિસ કર્યું તે પણ સતત ચાલુ નહીં. વચ્ચે બે દિવસ જોવાયોગ્ય સ્થળો જોવા જવું પડે તે દિવસે માલિસ બંધ રહે. એમ એકંદર વીસ દિવસના માલિસથી તેમનું સંધિવાનું દર્દ મટી ગયું અને હરદ્વારથી પાછા આવી નુરત મને વધામણી આપી કે તેમનો સંધિવા નિર્મૂળ થયો; પણ ત્યાર પછી પેશાબ દિવસમા બે વખત પીવાનો

તેમણે થડ રાખ્યો તેનું પરિણામ પણ સુદર આવ્યું તેમના શરીર ઉપર જે ફિક્કાશ હતી તે જતી રહી અને લાલી આવી. શરીર અને મનની સ્ફૂર્તિ આવી-ઝડાની નિયમિતતા થઈ અને જઠરાગ્નિએ પણ સરસ કામ કરવા માંડ્યું હાલ પોતે નિશ્ચિત છે.

૨૦

આંખનો ઝામર વગેરે દર્દ ગયાં

અમદાવાદ જમાલપુરમાં કસાઈવાડા જેવા વિસ્તારમાં રહેતા અને રાતદિવસ કાળી મજૂરી કરી રોટલો પેદા કરતા લારીવાળા શ્રી ભીખાજી કલાજી, ઉંમર વર્ષ ૪૧, પોતાનું નિવેદન મને આપી ગયા તે ભાઈના લમણામાં કળતરના ઝાટકા મારતા માથામાં દુખાવો અને દરદ હતું. આંખોમાં ઝાખ આવી ગઈ હતી તેમ જ સધ્યાકાળે કે રાત્રે કાંઈ દેખાતું ન હતું આંખો લાલચોળ રહેતી અને તેમાંથી, સતત પાણી ગળતું રહેતું. આમાં આ ભાઈ બારેક માસથી પીડાતા હતા ગરીબ કાળી મજૂરી કરનાર દવાના કેટલા પૈસા ખર્ચે? છતાં તેણે રૂ. ૫૦૦ તો ખર્ચ્યા હતા આંખો જથ્થે અને અધાપો આવથે તેની ચિંતા થઈ તેણે અમદાવાદના આખના નિષ્ણાત ગણાતા એક પ્રતિષ્ઠિત દાકતર સાહેબને પોતાની આખ બતાવી દાકતરે કહ્યું કે, આખની કીકી પાછળ ઝેરી પાણી ભરાયેલું છે તે કાઢી નાખવામાં આવે તો સારું થાય ગરીબ અજ્ઞાન મજૂર ગભરાયો આંખોમાં સોયા ખોસીને પાણી કાઢતા કદાચ આંખનું થવાય તો ભેરાં અને નાના છોકરાની શી દશા, એવી ચિંતા થવા માડી એવામાં મ્યુ સ્ટોર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ સાહેબ શ્રી અંબાલાલ પટેલના સપર્કમાં કોઈ કામ અંગે આ લારીવાળા ભીખાજી આવી ચઢ્યા શ્રી અંબાલાલે તો આ પ્રયોગ કરી અનુભવેલું એટલે તેમણે આ લારીવાળાને સલાહ આપી લારીવાળાએ - તેમની સૂચના મુજબ દરરોજ બેત્રણ વખત પોતાના પેશાબથી આંખો ધોવા માડી અને તે સાથે દરરોજ એક બે વખત ત્રણ ચાર ઓંસ પેશાબ પીવા

માંડયો એક અઠવાડિયામાં તો તે ભાઈને પોતાની આંખમાં ફાયદો જણાયો એટલે શ્રદ્ધાથી તે ઉપચાર ચાલુ રાખ્યો. એક માસના સતત ઉપચારથી તે ભાઈનું માથાનું દરદ, ઝાટક, આંખનું દરદ મટી ગયું, આંખનું કળતર, કે આંખની લાલાશ મટી ગઈ પાણી નીકળતું બંધ થયું લમણામાં સણકા બંધ થઈ ગયા. આખો લાલ લોહીભરેલી રહેતી તે સ્વચ્છ થઈ સંધ્યા કાળે દેખાતું ન હતું તે હવે દેખાય છે.

આ ભાઈ પોતાના નિવેદનમાં છેવટે લખે છે કે, “શ્રી પટેલ સાહેબ (સ્ટોર સુપ્રિંડેન્ટ શ્રી અબાલાલ પટેલ)ના કદાચ મુજબ મારા મૂત્રનો પ્રયોગ કરતા મને અત્યારે કાંઈ દરદ નથી ફરીથી હું ડોક્ટર સાહેબને બતાવી આવ્યો છું. તેઓ સાહેબ પણ કહે છે કે હવે તને આંખમાં કોઈ રોગ નથી. મારા પોતાના તાજા મૂત્રપ્રયોગથી મને આખો અને માથાનો દુખાવો જતો રહી શરીરમાં બીજી રીતે કાંઈ વ્યાધિ થયો નથી અને શરીરમાં સ્ફૂર્તિ પહેલા કરતા હાલ સારી લાગે છે. અત્યારે છાપું પણ વાંચી શકું છું. જે પહેલાં વાંચી શકતો નહીં ચરમા પણ વેગળા મૂકી દીધા છે, એટલો બધો ફાયદો થયો. ઉપર પ્રમાણેની હકીકત ભગવાનની સાક્ષીએ સાચી જનકલ્યાણ માટે મારા અનુભવથી જણાવી મારી સહી આપેલી છે

તા. ૩-૧૧-૫૮

(સહી) બીખાજી કલાજી

ઉપરનું નિવેદન સદરહુ લારીવાળો મને આપવા આવ્યો ત્યારે મેં એની પાસેથી ઘણી હકીકત જાણી તેમાં એક વાત તેણે એ પણ કરી કે આંખના દાક્તર પાસે પ્રથમ વખત ગયો અને ત્યાર બાદ મૂત્રપ્રયોગથી બધું દરદ મટ્યા પછી તે જ ડોક્ટર પાસે જવદી જઈને આંખ બતાવી ખાતરી કરીને પ્રમાણપત્ર (લિખિત નહીં) મેળવ્યું તેની દાક્તર સાહેબે પાચ રૂપિયા ફી પણ લીધી પાચ રૂપિયા આખા પણ તેને સતોષ થયો કે તેની આંખ હવે તદ્દન સારી થઈ ગઈ છે.

આ ગરીબ લારીવાળો પ્રભુના ગુણ જાતો અને મને આશીર્વાદ આપતો વિદાય થયો

ગળાનું કેન્સર

આ પ્રસંગ પણ મારા અનુભવ પહેલાંનો છે. શ્રી ચીમનલાલ ગિરધરલાલની પેઢીમાં નોકરી કરતા શ્રી બાબુભાઈ સોની આ મૂત્ર-ચિકિત્સાથી ચારેક વર્ષથી બાણીતા છે અને તેમણે એ પ્રયોગ કરાવ્યા પણ છે એમણે જે પ્રયોગ કરાવ્યા છે - તે પૈકી બેત્રણ અહીં નોંધવા જેવા છે. નાની જીભના કેન્સરનો પ્રયોગ તેમણે શ્રી છન્નાલાલ પટેલને કરાવ્યો અને શ્રી છન્નાલાલે પોતે તેમને આ પ્રયોગથી જ મટ્યું છે એવું કથન મારી પાસે દૃઢતાપૂર્વક કર્યું. છતાં કોઈ વિધનસતોષી શકાનો લાભ ઉઠાવે એટલે તેમના જ થકી થયેલો કેન્સરનો બીજો પ્રયોગ સારી રીતે ચોક્કસાઈ કરીને હું નીચે આપુ છું.

શ્રી છન્નાલાલનું કેન્સર મટી ગયા પછી શ્રી જૂઠાભાઈએ ભાઈ બાબુભાઈને અગુલિનિર્દેશ કરીને કહ્યું કે, અમુક સ્થાને એક જેન સાધુ છે તેમને કેન્સર છે તેઓ તે માટે મુંબઈ તાતા ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં કિરણો લઈ આવ્યા છે. પણ મટ્યું નથી. આ નિર્દેશ પછી ભાઈ બાબુભાઈ તે સાધુ પાસે ગયા તે વખતે તેમની ઉંમર આશરે ૪૫ વર્ષની હતી તેમને ગળામાં કેન્સરની ગાઠ હતી મુંબઈ જઈ તેના પર કિરણો લેવડાવ્યાં. તે ગાઠ ત્યાંથી છટકી અને ગળાની બીજી બાજુએ દેખાઈ. ઉધરસ પુષ્કળ હતી જે દાકતર તેમની દવા કરતા હતા તેમણે કહ્યું કે, ઉધરસ કેન્સરને લીધે છે માટે કેન્સર મટે તો જ ઉધરસ મટે અને તે સાધુને દાકતરે તાતા હોસ્પિટલમાં ખસેડવાની સલાહ આપી. તે સાધુની મુંબઈ જવાની તૈયારી હતી તેનાં અગાઉના દિવસે ભાઈ બાબુભાઈ તેમને મળ્યા અને મૂત્રચિકિત્સાની વાતથી તેમને વાકેફ કર્યા ઉપરાંત તેમણે તે દરદી સાધુને 'વોટર ઓફ લાઈફ' નું પુસ્તક વાચવા આપ્યું. એટલે તેમણે મુંબઈ જવાનું માડી વાળ્યું. પુસ્તક વાચ્યા પછી બીજા જ દિવસથી તે સાધુએ પોતાનો તમામ પેશાબ લેવાનો શરૂ કર્યો ને ઉપવાસ કરવા માંડ્યા સાધુશ્રીને

દરદને કારણે અનિદ્રા રહેતી. પેશાબ લેવાથી તેમનું શરીર સુવાળું થયું. ત્રણ દિવસમાં ઉધરસ નાબૂદ થઈ, જેને કારણે તેમને આ પ્રયોગમાં શ્રદ્ધા પેદા થઈ અને પેશાબ પીવાનું ચાલુ રાખ્યું. આ પ્રયોગ દરમ્યાન ભાઈ બાબુભાઈ અવારનવાર તેમની પાસે જતા અને તેમના શરીરમાં થતો અજબ ફેરફાર પણ જોતા. દસ્ત પણ સાફ આવવા લાગ્યો. ઊંઘ સારી આવવા માડી અને ઉપવાસ દરમ્યાન શરીરની શક્તિ જળવાઈ રહી ભાઈ બાબુભાઈને પેશાબના માલિસની મહત્તાની માહિતી નહીં. તેની ખબર હોત અને ઉપવાસ સાથે માલિસ ચાલુ હોત તો પંદર દિવસના ઉપવાસ સાધુશ્રીને કરવા પડ્યા તેને બદલે થોડા ઉપવાસ કરવા પડત આ પ્રયોગથી તેમને સંપૂર્ણ આરામ થયો. ભાઈ બાબુભાઈ આ પ્રયોગ પછી ત્રણ માસ બાદ સાધુશ્રીને મળેલા. ત્યારે તેમને કહેવામાં આવેલું કે હવે તેમને કોઈ પણ પ્રકારનું દરદ નથી હજી પણ તે સાધુશ્રી ગુજરાતમાં વિચરે છે

ઉપરના કેન્સર મટ્યાના અહેવાલ સાથે શ્રી બાબુભાઈએ બીજા બે ત્રણ દૃષ્ટાંત પણ પોતાના અહેવાલ માટે નોંધ્યા છે, તે પણ હું એટલા માટે આપું છું કે, ગુજરાતની પીડાતી જનતાને ખાતરી થાય કે આ કંઈ નવી વાત નથી છે તો જૂની; પણ કાળબળે આપણી સ્મૃતિમાંથી ભૂંસાઈ ગઈ હતી તે હવે જાગ્રત થાય છે. શ્રી બાબુભાઈ પોતે કપડવજના વતની છે.

તેમણે પોતાના એક મિત્રને આ અંગેનું અંગ્રેજી પુસ્તક વાંચવા મોકલી આપ્યું. તેમણે તે પુસ્તક વાંચી પોતાની જાત ઉપર પ્રયોગ કરવાનો નિર્ણય કર્યો. ઉંમર વર્ષ ૪૮ની. પેટમાં ગેસનો ભારે વ્યાધિ, જઠરાગ્નિ મંદ વગેરે ફરિયાદો હતી. તેઓ હમેશા પેશાબનું માલિસ કરે છે. સવારમાં એક વખત પોતાનો પેશાબ પીએ છે અને એ રીતે સંપૂર્ણ તંદુરસ્તી ભોગવે છે. તેમનો પુત્ર કે જેની ઉંમર ૩૦ વર્ષની છે, તેના શરીરનો મેદ વધેલો. જઠરાગ્નિ મંદ તેમ જ ગેસ હતો. તે હમેશા પોતાનો પેશાબ લે છે અને તેનાથી તેને ઘણો ફાયદો છે. તે કહે છે કે જ્યારે શરીરમાં કંઈ બેચેની જેવું જણાય છે, ત્યારે એક ગ્લાસ પેશાબ લઈ લઈ છું કે તરત જ વ્યાધિ દૂર થાય છે

તે મિત્રને ફાયદો થવાથી તેમણે પોતાના એક સગાને આ પ્રયોગ કરવા જણાવેલું તે ભાઈની ઉંમર ૫૦ વરસની હતી. તેમને હાંફ અને દમ જેવું હતું લગભગ દશ વર્ષથી પીડાતા હતા. દવાઓ ઘણી કરી હતી જ્યારે તાવ આવતો ત્યારે તે તાવ ત્રણથી ચાર દિવસ સુધી ઊતરે નહીં, અને ઊતર્યા પછી લગભગ પદર દિવસ સુધી અશક્તિ રહેતી. આ ભાઈને એક દિવસ તાવ આવ્યો ત્યારે ઉપરના તેમના મિત્રે પેશાબથી માલિસ કરવા માડ્યું. તેથી ફક્ત બે જ દિવસમાં તાવ ભાગી ગયો જરા પણ અશક્તિ જણાઈ નહીં થોડો વખત પેશાબ લીધો પણ અનિયમિતતાને લીધે તેમણે કટાણી મૂકી દીધી. ત્યાર બાદ રાવજીકાકાનો સ્વાનુભવનો લેખ જ્યારે વાંચ્યો ત્યારે તે ભાઈએ નિશ્ચય કર્યો કે, જે મારે તદ્દુરસ્ત થવું હોય તો આ પ્રયોગ સારી રીતે કરવો. હવે તે ભાઈ હમેશાં માલિસ કરે છે. શરીરમાં શક્તિ આવી છે અને પોતાના ધંધાર્થે બહારગામ સારી રીતે જઈ શકે છે

મેં મારા પોતાના બાળક માટે પણ આનો લાભ લીધો પેશાબના માલિસથી, જે બાળક હમેશનો માંદલો રહેતો તે હવે સારી રીતે તદ્દુરસ્ત થઈ તોફાન કરીને પોતાનો ખોરાક પચાવે છે.

છેવટે ભાઈ બાબુભાઈ, ઉપરનો હેવાલ પૂરો કરતા જણાવે છે કે, “આ પ્રયોગ ઘણા ભાઈઓ કરે છે તેના ઘણા સારા સારા પરિણામ આવ્યાં છે કેટલાક ભાઈઓ શરમના માર્યા તેની જાહેરાત કરતા નથી પણ તેમના શરીરમાં થતા ફેરફારો જોતાં મને તો લાગે છે કે તેઓ જરૂર ઘેર પ્રયોગ કરે છે, પણ જાહેર કરતા અચકાય છે હું માનું છું કે આ પ્રયોગ માણસ અપનાવે તો આ દુનિયામાં કોઈ રોગ અસાધ્ય રહેશે નહીં.”

સહી: બાબુભાઈ ઓચ્છવલાલ સોની

ડૉ. મગનલાલ સલારિયા મારફત

ડૉ. ૨૨ મગનલાલ સલારિયા પ્રમાણિત ડૉક્ટર છે. વૈદ્ય છે અને મુખ્યત્વે કરીને આયુર્વેદિક પદ્ધતિએ ઓપરેશનનું કામ કરે છે. અમદાવાદમાં સરસપુર વિસ્તારમાં રસ્તા ઉપર તેમનું દવાખાનું છે તેમાં રહેનારા દરદીઓ માટે પણ વ્યવસ્થા છે. શ્રી સલારિયાને આ મૂત્રચિકિત્સામાં સારી એવી શ્રદ્ધા છે તેમનું વય ૬૫ છે. તેઓ નદુરસ્ત છે છતાં પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે એક નિર્દોષ દ્રવ્ય છે, એટલું જ નહીં પણ રોગથી થયેલા દૂષિત વાતાવરણમાં પણ શરીરના રક્તમાં માટે લોખંડી બખતર છે એવી ખાતરી કરવાને તેમણે ચાર માસથી પોતાનો પેશાબ પીવાનો શરૂ કર્યો. અને દિવસમાં એક વખત બપોરે પથ્થ ખોરાક લેવાનું રાખ્યું ત્રણ માસના તેમના પ્રયોગ દરમિયાન તેમના શરીરમાં વધારે સ્ફૂર્તિ આવી. શરીર લાલધૂમ બની ગયું. મોં પરની વૃદ્ધાવસ્થાની કચલીઓ પુરાઈ ગઈ અને વજન પણ ૧૪ રતલ વધુ હજી પણ તે કાયમ માટે આ પેશાબ જ પીએ છે. પેશાબથી ભરેલી મોટી શીશી પોતાની પાસે રાખે છે તરસ લાગે કે તરત જ પીએ છે પેશાબ સાવ પાણી જેવો, ગંધવિહીન અને મજાકા પાણી જેવો થાય છે આજ સુધીના આ પ્રયોગમાં તેમને એક વખત એક પ્રક્રિયા થઈ આવી એક દિવસ એક જ વખતે આશરે ચાર રતલ પેશાબ થઈ ગયો, જેથી તેમને નબળાઈ લાગી. તેમણે બે દિવસ પેશાબ પીવાનું બંધ રાખ્યું પરિણામે નબળાઈ ટળી ગઈ. એટલે તે જ પદ્ધતિ તેમણે ચાલુ રાખી છે. આનાથી તેમને કોઈ પણ જાતની અવકળા નથી. કામ કરવાની શક્તિ ગળબ છે ગમે તેટલા કામે થાકતા નથી તે ડૉક્ટર સલારિયા પોતાના દવાખાનામાં જ દરદી આવે તેને સમજાવીને આ મૂત્ર ચિકિત્સાનો ઉપચાર કરે છે, એટલું જ નહીં પણ તેનો પ્રચાર પણ કરે છે તેમના તરફથી મને નીચેના બે ત્રણ હેવાલો મળ્યા છે :

૧. મહેસાણા જિલ્લાના ગાંભુ ગામે ડૉ. ચીસ્ટી નામના એક મુસલમાન ડૉક્ટર વૈદ્યકનો ધંધો કરે છે. તેમની પાસે એક વિસ્ફોટકના ચેપી

રોગનો દરદી આવ્યો દરદીનું નામ પટેલ ચતુરભાઈ જેઠીદાસ ઉંમર વરસ ૩૭ની ઉપરના ડોક્ટર ચીસ્ટી લખે છે કે તા. ૨૨-૭-'૫૮થી ૩૦-૭-'૫૮ સુધી કાટૂરા (ઉદૂમાં મૂત્રને કાંટરા કહે છે) માલિસ કરવાથી તે માણસને સંપૂર્ણ આરામ થયો તે પેશાબ પણ બીજા માણસનો-પટેલ વિઠ્ઠલદાસ જીવણદાસ પાસેથી લીધેલો આ હેવાલ ડોક્ટર ચીસ્ટીએ પોતે પત્ર મારફતે ડોક્ટર સલારિયાને મોકલ્યો છે

૨. શ્રી ચીમનભાઈ નામના ગૃહસ્થ. ઉંમર વરસ ૫૫. તેમને પાચ સાત વરસથી દમ સાથે મસાનુ ભારે દરદ હતું પેટમાં ગેસના કારણે દુખાવો પણ થયો હતો અને કબજિયાતની ફરિયાદ તો હંમેશની હતી તેમણે પીવા સાથે શરીરે પેશાબ ચોળવાનું શરૂ કર્યું બંધકોશ અઠવાડિયામા ભાગ્યો પછી દશ દિવસે ગેસને કારણે દુખાવો ઊપડતો હતો તે ભાગ્યે એવામાં શિયાળો બેસતાં દમે જોર કર્યું શરદ ઋતુ બેસતાં શરદીએ જોર કર્યું અને તેની પછી દમ વાળતેગાળતે આવ્યો એટલે ૧૮-૧૦-'૫૮થી ૩૦-૧૦-'૫૮ સુધીમા પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કર્યા ઊલટીથી કફ પારાવાર નીકળી ગયો. તે ભાઈ પોતે રૂબરૂ મળવા આવ્યા હતા તેમણે કહ્યું કે, અર્ધા મણ કફ નીકળી ગયો અને આખા જન્મારાનું દુખ ગમ્યું. દુઃખ વેઠવામાં અને પૈસા બગાડવામા હું હેરાન થઈ ગયો હતો

૩ શ્રી દેસાઈભાઈ, ઉંમર ૭૦ વર્ષ આખની આંખ, જ્યેથી સામેના માણસો કે જાનવર સ્પષ્ટ દેખાય નહીં તે આંખ પર પેશાબ છાંટવાથી મટી ગઈ જેને અડના સોજા જેવો વ્યાધિ હું કહેતો હતો તે દિવસમાં ત્રણ વખત મૂત્ર ચોપડવાથી મટી ગયો તેમ જ દરરોજ સવારે એક વખત પેશાબ પીવાથી પેટનો ગેસ મટી ગયો

૪ એક બહેન ઉંમર વરસ ૩૦ની તેને ભારે દમ હતો તે બહેને મૂત્રચિકિત્સા કરવાની જરૂરી સૂચના મેળવ્યા વિના ઉમંગમાં ને ઉમંગમાં પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું પહેલો પેશાબ પીધો કે તુરત જ શાત પડી રહેલા દમ એકદમ ચઢ્યો દમ એકલો જ નહીં પણ તે સાથે એક જાતની એવી પ્રક્રિયા થઈ કે આખું શરીર લાલ થઈ ગયું અને આખા શરીરે ખરેખર થવા માંડી. તે બહેનની ધીરજ ન રહી, ગભરાઈ ગઈ અને

હોસ્પિટલનો આશરો લીધો. આ હેવાલ વાચકોને સાવચેતી આપવાને નોંધ્યો છે કે કોઈએ એકાએક શરીર પર બળજબરી ન કરવી. બે ચાર દિવસ પેશાબથી માલિસ કરવું. આખા શરીરનું બખ્તર તેની ચામડી છે. ચામડીને શરીરનાં બધાં અંગો સાથે સંબંધ છે એટલે તેની મારફતે નવું દ્રવ્ય (પેશાબના ખરા સ્વરૂપનું રૂપાંતર થઈને કીડની મારફતે પસાર થાય છે. એટલે શરીરના બીજા ભાગો માટે તે તૈયાર થયેલું છેલ્લું દ્રવ્ય નવું ગણાય) ધીમે ધીમે અપનાવી લે એટલી ધીરજ આપણે રાખવી જોઈએ. આપણી ઉતાવળ માટે આપણી પ્રકૃતિ તૈયાર નથી હોતી તેથી તે આપણી બળજબરી સામે બંડ કરે છે જ્યારે આવું થાય ત્યારે દરદીએ બે ત્રણ દિવસ આ પ્રયોગ મુલતવી રાખવો, બભરાવું નહીં. આપોઆપ તે થયેલો પ્રત્યાઘાત થમી જશે અને પછી સૂચના પ્રમાણે માલિસથી શરૂ કરવું.

૫ ડૉક્ટર સલારિયાનો છેવટનો હેવાલ ઍપેન્ડિસાઈટિસના એક દરદીનો છે ક્વી રમણલાલ ત્રિવેદી નામના એક ૩૦ વરસની ઉંમરના જુવાન. પેટમાં ઘણા વખતનો બંધકોશ તેમને પહેલા સગ્રહણી થયેલી. તેમને પેટની જમણી બાજુના ખૂણાના ભાગમાં તીવ્ર વેદના થવા માડી. તાવ પણ હતો. ડૉક્ટરે નિદાન કર્યું કે ઍપેન્ડિસાઈટિસ છે માટે ઑપરેશન કરાવવું જોઈએ તેથી સર્જન તરીકે ડૉક્ટર સલારિયાને બોલાવવામાં આવ્યા. ડૉક્ટર સલારિયાએ કહ્યું કે, મારા દવાખાનામાં દાખલ કરો, જરૂર લાગશે તો ઑપરેશન પણ કરીશ. તા પમી ઑક્ટોબરના ચોળ દવાખાનામાં તે ભાઈને દાખલ કર્યા એમણે તેમનું ઑપરેશન ન કર્યું પણ તે ભાઈને સમજાવીને પેશાબનો પ્રયોગ શરૂ કર્યો તે ભાઈનો પોતાનો પેશાબ દિવસમા ત્રણ વખત, સવારે, બપોરે અને સાંજે પીવા આપ્યો. તેમ જ તેના પેશાબની પિચકારી (એનિમા) આપી બે પિન્ટ એટલે ૨૫૫ રતલ પેશાબ દાખલ કર્યો. પિચકારીથી ખૂબ મળ વફૂટ્યો બીજા દિવસે અને ત્રીજા દિવસે પણ એ જ પ્રમાણે સારવાર કરી. પેટ અને આંતરડામાં ભરાઈ બેઠેલા અને જૂના સુકાઈ ગયેલા મળને અને સડાને બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યો. દરદી સાવ સાજો થઈ ગયો. આ હેવાલ મને ડૉક્ટરે બેસતા વરસની મુબારકબાદી સાથે આપ્યો. મારે મન આ હેવાલ નવા વર્ષ માટે શુકનવતો હતો.

પેશાબનું બંધ થઈ જવું

ડોક્ટર મગનલાલ સલારિયા પાસે એક વિચિત્ર કેસ આવ્યો. એક દરદી નાથા કેસરાજી ઉંમર ૩૫ની જાતે પાવેચો ૨૧ વર્ષની ઉંમરે તેણે પોતાની ઈન્દ્રિયનુ છેદન કરાવેલું તેનો પેશાબ બંધ થયો. પેશાબના વેહમાં સોજા એવો આવી ગયેલો કે તે દરદી છેવટે સિવિલ હોસ્પિટલમાં ગયો ત્યાં પેશાબ કરાવવા સળી નાખી પણ પેશાબ થાય નહીં અને સળી નાખતા એટલું બધું દરદ થાય કે તે દરદીથી સહન ન થાય ત્રણ દિવસને અંતે તે થાક્યો અને કોઈ જાણીતા માણસે તેને ડૉ. સલારિયાને ત્યાં મોકલ્યો તા ૫-૧૨-'૫૯ના રોજ ત્યાં દાખલ થયો જે મૂત્રનો માર્ગ બંધ થયો હતો તેની નીચે ઓપરેશન કરી પેશાબ માટે બીજા રસ્તો કરે તો સહત મળે ડોક્ટરે તપાસીને જોયું કે પેશાબનો વેહ સોજાથી બંધ થઈ ગયો છે છતાં ઓપરેશન કરવા પહેલા તેના પર મૂત્રપ્રયોગ અજમાવવાનો વિચાર કર્યો. મૂત્રપ્રયોગમાં દરદીને પોતાનું મૂત્ર પાણી જોઈએ પણ દરદીને તો ટીપુચે પેશાબ થાય / નહીં ત્યાં તેને પોતાનો પેશાબ થી રીતે મળે? આવે પ્રસંગે કોઈ પણ તંદુરસ્ત માણસનો પેશાબ ન છૂટકે કામમાં લેવાની ગણતરીએ દાકતરે પોતાનો પેશાબ દરદીને પાવાનો વિચાર કર્યો અહીં એક નોંધવા જેવી હકીકત જણાવુ આ દાકતર સલારિયા છેલ્લા એક વરસથી પાણીનું ટીપુ પીતા નથી પણ પોતાનો પેશાબ જ પીએ છે બહાર જાય તો કચની શીશી રાખે છે અને તરસ લાગે તો તેમાંનો પેશાબ પીએ એમનો દાવો છે કે તેમ કરવાથી તેમની શક્તિ વધી છે, શરીર તદ્દન તંદુરસ્ત રહે છે ૬૫-૬૭ વરસની ઉંમર હોવા છતાં ૧૨-૧૫ કલાક કામ કરે છે, વજનમાં પણ વધ્યા છે અને શરીર લોહીના બુદ્ધ જેવું લાલ દેખાય છે

તેમણે પેલા દરદીને પોતાનો પેશાબ રાત્રીના અગિયાર વાગ્યા સુધીમાં ત્રણ વખત પાયો. રાત્રે આશરે બે અઢી વાગ્યે દાકતર દરદીના

ખાટલા પાસે ગયા અને જોયું તો દરદી તો ઘસઘસાટ ઊઘે છે પણ આખી પથારી પેશાબથી ભીંજાયેલી. પેશાબ થયાં જ કરે. દરદીને ખબર નહીં દરદી જાગ્યો. જાગ્યો ત્યારે તેને ભારે રાહત લાગી. પછી તો તેનો જ પેશાબ તેને પાવા માંડયો અને તેનાથી તેવા, શરીરમાં ભરાઈ ગયેલો બધો પેશાબ નીકળી ગયો પેશાબની આ અભળ શક્તિ ગણાય. આર્મસ્ટ્રોંગના કેસોમાં એક કેસ છે કે આવા મૂત્રપિંડના રોગવાળી એક દરદી બાઈને પરાણે પરાણે થયેલો લોહી અને પુરુવાળો રંગડો પેશાબ પીવાથી ક્લાકમાં ૨૦૦ ઑંસ પેશાબ છૂટથી થયો. સ્વમૂત્રમા એ અલૌકિક શક્તિ છે. આ જ પુસ્તકમાં નેફ્રેટીઝથી પીડાતી એક બાળાને પોતાનો લોહી અને પટુ મિશ્રિત એક ઑંસ પેશાબ પાવાથી સારી રીતે પેશાબ થવા માંડયો, નેફ્રેટીસનો ભયંકર રોગ ગયો અને પેશાબ સ્વચ્છ પાણી જેવો થવા લાગ્યો, તે કેસ નોંધેલો છે.

દાકતર સલારિયાએ પોતાના દરદીને આનંદ કરતો બે ત્રણ દિવસ માં વિદાય કર્યો.

૨૪

પાંચ વર્ષના જૂના અનુભવીના સ્વાનુભવો

નીચેનો કેટલોક હેવાલ હું ઉત્સાહપૂર્વક આપીશ ભાઈ સ્ફુર્જિત-ભાઈ બળદેવદાસ પરીખ એક સંસ્કારી યુવાન છે. ૩૦-૩૨ વર્ષની હાલ ઉંમર છે ને મણિનગરમા રહે છે. તેમના શરીરે પદર વર્ષથી સફેદ કોઢ થયેલા માથે, મોં પર, બરડે, છાતીએ, પેટ પર, હાથ અને પગ પર એમ બધે તે પ્રસર્યો હતો. સફેદ કોઢને કારણે તેમના માથાના વાળ પણ ધોળા હતા. આ સ્ફુર્જિતભાઈને સાધુબાવાઓનો સગ કરવાનો શોખ તેમણી યોગની સાધનાવાળા સાધુ મળ્યા. તેમની સાથે વધુ સંપર્કમા આવ્યા અને યોગની સાધનાના સાધક બન્યા આ અભ્યાસમાં મનુષ્યમૂત્રના ઉપયોગની વાત આવી. યોગની સાધનામાં ‘હઠયોગ પ્રદીપિકા’ વાચેલી, તેમાં અમરેલી મુદ્રાના વર્ણનમાં શિવામ્બુકલ્પનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તે પરથી તેમણે શિવામ્બુકલ્પ નામનું સંસ્કૃત પુસ્તક દરભંગા તરફ રહેતા કોઈ મહાત્મા પાસેથી

મેળવ્યું અને તેના પ્રયોગો તેમણે પોતાની જાત ઉપર કર્યા. તે પ્રયોગ પ્રમાણે નાક વાટે પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું. તેમની આંખનું તેજ ઘટી ગયું હતું અને ચશ્માનો નબર માઈનસ અઢી હતો તે પાંચ માસના સેવનથી ઊતરી ગયો અને આંખ તથા દૃષ્ટિ બહુ તેજસ્વી થયાં નાક વાટે પેશાબ પીવાની ક્રિયા યોગની સાધનાની દૃષ્ટિએ પણ હશે અને તે સાધના ભેગું આ આખનું પરિણામ પણ આવ્યું હોય મારી માન્યતા અને કાર્ક અનુભવ પ્રમાણે આંખ ધોવાની કાચની ખાલીમાં પેશાબ ભરી તેમાં દિવસમાં ત્રણ વખત (સવારે, બપોરે અને સાંજે પાંચ પાંચ મિનિટ) આંખો ધોયા કરવાથી દોઢથી બે માસમાં આંખોના નબર જતા રહે છે એમ જણાયું છે

ભાઈ રણજિતભાઈએ નાકેથી પેશાબ પીવાનો શરૂ કર્યો ત્યારે બે ત્રણ દિવસ માથું ભારે રહ્યું. સવારનો પહેલો પેશાબ આશરે ૬ ઓંસ તે નાક વાટે પીતા માથું ભારે રહે તે ઉપરાંત ગળામાં પણ ધીમો ચણચણાટ રહેતો પેશાબ બેવાનો શરૂ કર્યા બાદ એક માસે એક નાકમાંથી કફ નીકળવા માડ્યો દિવસે દિવસે તદુરસ્તી આવવા માંડી

ભાઈ રણજિતભાઈના શરીર પર સફેદ કોઠ હતો એ વાત ઉપર જણાવી છે પેશાબ પીવાથી અને રીતસર પેશાબના માલિસથી કોઠ ઉપર પણ અસર થવા માંડી પ્રથમ તો કોઠ વધતા અટકી ગયા. અને પછી જે હતા તેમણી જવા માડ્યા માથા પર કોઠ હોવાને કારણે માથું સફેદ અને તેના વાળ સફેદ પૂણી જેવા હતા માથું કાળું થયું અને તેના પરના વાળ પણ કાળા થયા મોં પર કોઠના ડાઘ હતા તે પણ મટી ગયા છાતી પર, પાસામા અને કમર પર, ગળા પર અને પેટ પર કોઠના ડાઘ હતા તે બધા મટી ગયા અને ચામડી ઘઉંવણી થઈ ગઈ. માથા પરના અને મોં પરના વાળ તો ચાતુર્માસમાં કેશ ચળેલા મોં તેમને પ્રથમ જોયા ત્યારે કોઈ અરવિન્દાશ્રમના મુવાન સાધક હોય તેવો ખ્યાલ પ્રથમ પરિચય થતાં મને આવેલો અને જ્યારે મેં જાણ્યું કે જે દાઢી અને માથાના કેશ હું કાળા જોઉં છું તે પહેલાં સફેદ હતા ત્યારે મને નવાઈ લાગેલી આ પ્રત્યક્ષ ન જોયું હોત તો મેં માનવાનો પણ ઈન્કાર કર્યો હોત. મૂત્રના સાધનથી આવો અજબ પલટો થયો. જેકે તે ભાઈના હાથના

આગલા ભાગ પર તેમ જ પગના છેવટના ભાગ પર કોઢના કાથ છે ખરા તેને નિર્મૂળ કરવા જેટલો પ્રયત્ન તેમણે નથી કર્યો, પણ તે કહે છે કે તે પીડા કરતા નથી એટલે ગરમીમા પણ તેનાથી કંઈ દાહ જેવું લાગતું નથી, છતાં તે પણ નીકળશે એમ કહે છે. તેમની પેશાબ વાપરવાની રીત અનોખી હતી. તે નાહીધોઈને જમ્યા પછી માલિસ કરતા અને પછી કામે જતા આખો દિવસ એવા શરીરે રહેતા છતાં કંઈ ગંધ જણાતી નહોતી આવા સ્વાનુભવ પછી તેમણે મૂત્રની સાચી શક્તિ જાણી તે પછી તો પોતાના ઘરમાંથી નાના બાળકોને આનો જ અમલ કરવાનો તેમ જ આનુબાનુ નાનાંમોટાંને કાંઈ વાગ્યું હોય, આખ દુખતી હોય, કાન પાકતો હોય તો શીશીમાં ભરી મૂકેલી દવા આપીને મટાડતા દવા શું છે તે તેઓ કંઈ જાણતા નહીં પણ રસુજિતભાઈ પાસે ઘણી સારી દવા છે તેનાથી ગડ, ગૂમડ, વાગેલું વગેરે તુરત મટી જાય છે એવી જાણ થઈ. ભાઈ રસુજિતભાઈએ કેટલાંક મોટાં દરદો પણ પેશાબના પ્રયોગથી મટાડ્યા છે તેની વિગત તેમણે મને લખાવી તે હું મારી ભાષામા નીચે આપું છું :

૧. અમદાવાદ-કાળુપુર ખજૂરીની પોળમાં શ્રી પ્રવીણચંદ્ર પરીખ રહે છે. તેમના શરીરમા બહુ મેદ હતો કબજિયાત રહે, હૃદયમા ગભરામણ થાય, સ્મરણશક્તિ પણ ઓછી થઈ ગયેલી. આવા બધા કારણે તેમને જીવન પર પણ કંટાળો આવી ગયેલો તે અરવિન્દ મિલની એક દુકાનમાં નોકર હતા તે ભાઈ રસુજિતભાઈ પાસે ઘણી વખત જતા ત્યારે તેઓ તેમને મૂત્રચિકિત્સા અજમાવવાની વારવાર સલાહ આપતા ઘણી સમજાવટ પછી દરદીને શ્રદ્ધા બેઠી અને કોઈ જાણે નહીં તે રીતે પેશાબ પીવાનું શરૂ કર્યું ચાર દિવસ પછી પોતાની શરૂઆત રસુજિતભાઈને કહી અને સાથે સાથે ફરિયાદ પણ કરી કે શરીરમાં ઘણી ગરમી લાગે છે પણ તેમને સૂચવવામાં આવ્યું કે ભલે ગરમી લાગે, ગભરાવું નહીં આપો-આપ શમી જશે. ગરમી લાગે એટલે ચળ આવતી હતી આમ દિવસમા ત્રણ વખત સવારે, બપોરે અને સાંજે જે પેશાબ થાય તે પીતા હતા. થોડા દિવસ પછી ગરમી શમી ગઈ. અઢી માસના પ્રયોગથી શરીર હળવું થયું. મગજ સ્ફૂર્તિમા આવ્યું. મગજનો ભ્રમ ભાગી ગયો. બંધકોશ

નાબૂદ થયો. ખોરાક રુચિથી ખવાવા લાગ્યો. આ અઢી માસ દરમ્યાન ખોરાકમાં મીઠું લેવાનું બધું કર્યું હતું અને ખાસ કરીને ખાખરા, દૂધ અને કારેલા કે પરવળનું શાક ખાતા.

૨ અમદાવાદ — ઢાળની પોળના શ્રી ગમનલાલ કાળિદાસ પરીખને ઘણાં વરસથી કબજિયાત રહેતી કલ્કત્તા રહેતા હતા ત્યાંથી આવ્યા બાદ આખા શરીરે ખણ્ણ ઊપડી ૨૧ દિવસ સુધી ડોક્ટરોની મુલાકાતો લીધી અને ઘણા ઈન્જેક્શનો લીધાં, પણ નિરાશ થયા એક દિવસે રાતોરાત આખું શરીર સોજથી ભરાયું અને મો તો ભારેખમ રાવણ જેવું થઈ ગયું. તે ભાઈ રણજિતભાઈને પિછાણતા હતા તેમને બોલાવી મગાવ્યા અને પોતાના દુખની વાત કરી તે ભાઈએ દરદીને પ્રથમ તો દાકતરની દવા સદતર બધું કરવાનું કહ્યું અને દરદીએ તે સ્વીકાર્યું. તેમને મૂત્ર-ચિકિત્સાની સારવાર આપવાનો વિચાર કર્યો; પણ એક ભારે મુશ્કેલી હતી દરદીને દિવસમાં કેવળ સવારે જ પેશાબ થતો એટલે માલિસ કરવા જેટલો પણ પેશાબ હતો નહીં તેથી તેમના દીકરાનો પેશાબ માલિસ માટે સઘરી રાખવાની સૂચના આપી અને દરદીનો પોતાનો પેશાબ પીવાનું સૂચવ્યું. દરદીએ તેમ કરવા માડ્યું. બીજે દિવસથી માલિસ શરૂ કર્યું પ્રથમ તો પગને તળિયે, પછી માથે અને મો પર, પછી છાતી પર અને બરડે, આમ બધું શરીર માલિસ કરતા કરતા પેટ પર માલિસ કરવા માડ્યું કે તુરંત જ આડાની હાજત થઈ પ્રથમ તો તેમને એવી ટેવ હતી કે ત્રણ ખાવા ચાના ગટગટાવી જાય ને ચાર બીડીઓ ફૂંકી નાખે ત્યારે બકરીની કઠણ લીડીઓ જેવો મળ મહાપરાણે નીકળે, પણ આ તો માલિસ કરતા અધવચ્ચે ઉતાવળ કરી જાળરૂ ગયા અને તુવેરનો કોથળો એકદમ વઘૂટી જાય તેમ આડો વઘૂટી ગયો એ જ બપોરે પણ સાફ આડો થયો અને સાંજે પણ થયો. બીજે દિવસે ભાઈ રણજિતભાઈ માલિસ કરવા ગયા ત્યારે જ્યેષ્ઠ તો શરીરમાં ૭૫ ટકા સુધારો થયો અને બે દિવસમાં માલિસ અને પેશાબ પીવાથી તો શરીરમાં એટલી સ્ફૂર્તિ અને શક્તિ આવી કે ધોળકા ગામે પોતાની સાસરીમાં ગયા તેમણે ત્યાં પણ ત્રણ દિવસ માલિસ ચાલુ રાખ્યું અને સંપૂર્ણ આરામ થયો.

૩. અમદાવાદ — ઢાળની પોળમાં એક બહેનને તેમના લગ્ન પછી ગર્ભાશયમાં ચોજે રહેતો હતો અને તેને કારણે દુખાવો ઊપડ્યો હતો. દાક્તર-વેદોની દવાઓ કરી, પણ કંઈ આરામ થયો નહીં. તેમને ભાઈ સુજિતભાઈએ તેમના પતિ મારફત સૂચવ્યું કે પેશાબ પાવાથી તેમને મટી જશે. પણ તે વખત પુરુષોત્તમ માસ ચાલતો હતો. પવિત્ર માસમાં આવું પેશાબ પીવાનું અપવિત્ર કામ થતું હશે? છતાં તેમને સમજાવવામાં આવ્યું અને તેમણે એક જ દિવસ જેટલો પેશાબ તેમને થયો તે બંધો પીધો. પ્રભુ ઈચ્છાથી એક જ દિવસમાં તેમનો દુખાવો બંધ થઈ ગયો. દુખાવાને લીધે તે વધારે ચાલી શકતાં પણ નહીં, તે દુખાવો મટી જવાથી નદીએ નાહવા પણ જવા લાગ્યાં. આમ તેમનું ચિંતા આપતું દરદ એક જ દિવસમાં વિદાય થયું. પછી તેમની તે ફરિયાદ બિલકુલ રહી નહીં.

૪. સદરહુ બહેનના પતિને એવું દરદ થાય કે સવારે ઊઠે ત્યારથી માથું ચઢતું. કેટલાયે વરસોથી આમ થાય. ચેન પડે નહીં. કંઈ કામ થાય નહીં એટલે આ માથાના દુઃખને નિવારવા અનેક જાતનાં ટીચરો લીધા કરતા હતા તે ટીચરોના પાણીથી નશો ચઢે અને નશામાં માથાનો દુખાવો દબાયા કરે, એટલે દુખાવો લાગે નહીં. ભાઈ સુજિતભાઈએ તેમને એ વાત સમજાવી કે આવા ઉપાયોથી તો તમારા શરીરને ભારે નુકસાન થશે અને પછી સાચો ઉપાય સૂચવ્યો તેમણે પ્રથમ દિવસે પેશાબ પીધો તે જ દિવસે ઊલટી થઈ અને માથું દુખતું બંધ થઈ ગયું. ત્રણ દિવસ લાગલાગટ પીવાથી તેમની હંમેશની ફરિયાદ દૂર થઈ.

૫ ભાઈ સુજિતભાઈએ ગઈ સાલના ઈન્ફ્લુએન્સાના હુમલા વખતે પેશાબથી કેટલાક કેસ મટાડ્યા હતા. પોતે તો હંમેશ પેશાબના લોખંડી બખ્તર વડે ‘ફ્લુ’ કે મલેરિયા જેવા હુમલાથી પોતાના શરીરને પ્રથમથી જ સહીસલામત રાખતા; પણ ‘ફ્લુ’ના હુમલામાં તેમના એક ભત્રીજા દિલીપકુમાર ભારે સપડાયા ભાઈ સુજિતભાઈને ખબર આપવામાં આવી. દરદી પાસે ગયા, જોઈ તપાસીને તેનો પોતાનો પેશાબ પીવાની સલાહ આપી. દરદીએ સલાહ માની અને પેશાબ પીધો પેશાબ પીધા બાદ અર્ધા કલાકે તે દરદીને સખત ઊલટી થઈ. ઊલટીમાં પીળો અને

કાળાશ પડતો પદાર્થ નીકળી ગયો પેટ અને છાતી હજવાં થઈ ગયા અને 'ફ્લુ' ભાગી ગયો. બીજી વખત પેશાબ પીવાની જરૂર પડી નહીં.

આમ ભાઈ રણજિતભાઈએ તો આવા ઘણા દરદીઓને છાના છાના સાજા કર્યા છે.

૨૫

ક્ષયના દરદીઓ

હવે મારે બહુ હેવાલો આપવા નથી છતાં અચાનક પ્રભુ ઈચ્છાથી નહીં ધારેલી રીતે એવા વિશ્વાસપાત્ર અને વજનદાર હેવાલ આવતા જાય છે કે હવે આ પુસ્તકને સમેટી લેવાની ઈચ્છા હોવા છતાં તે હેવાલો લેવા લલચાઈ છું. વાચક મિત્રોએ જ્યુ હશે કે મેં કાંઈ પ્રચાર કર્યો નથી. મને કાંઈ નાનો સરખો અનુભવ થયો, તે લખીને હું બેસી રહ્યો છું પણ મને જે દેવી ટ્રવ્વનો અનુભવ થયો તેનામાં એવી શક્તિ કે જેણે જેણે મારાં લખાણ વાંચીને તેનો સપર્ક સાધ્યો તેને તુરત તેના પ્રભાવનો અનુભવ થયો અને તે તેઓ મને કહી ગયા. વળી મારા અનુભવ પહેલા જેણે આ શક્તિનો લાભ લીધો હશે છતાં આજ સુધી મૂળા રહેલા તેઓ પણ મને પોતાની વાત કહી ગયા આમ મારી પાસે સારી એવી સામગ્રી આવી પડી એમાં જ પ્રભુની શુભેચ્છા ઓતપ્રોત ભરી છે. એ ઈચ્છાને અધીન થઈ અમદાવાદમાં હોમિયોપેથ દાક્તર તરીકે ધધો કરતા શ્રી ગુલુ-નિધિ જે ભટ્ટ (ફર્નાન્ડિઝ બ્રિજ પાસે, ગાધીમાર્ગ) તેમણે મૂત્રચિકિત્સાના ઉપચારથી બે અસાધ્ય ગણાયેલા ક્ષયના દરદીઓને તેમના દરદમાથી મુક્તિ અપાવી તેનો હેવાલ મને તે લેખિત પત્રરૂપે આપી ગયા છે. હેવાલમા દરદીની સારવાર શાસ્ત્રીય ઢબે કરેલી છે અને તેમા ચોકસાઈ છે એટલે આપણને તે વધારે રસપ્રદ લાગશે

પહેલો કેસ : ધ. ન. મહેતા, ઉંમર વર્ષ ૨૫, સાંકડીશેરી, અમદાવાદ. જુવાન કુંવારો છોકરો. હું પ્રથમ તેને જોવા ગયો ત્યારે તે લગભગ પચારી-વણ હતો. આશરે ડઝનેક પ્રચલિત ધંધાદારી દાક્તરોએ તે જુવાનની ક્ષયના

દરદી તરીકે સારવાર કરી હતી અને તેઓએ આ કેસને અસાધ્ય જોવો ગણ્યો હતો.

આ દરદીને લોહીની ઊલટીઓ તથા અવારનવાર ઝાડા થતા હતા. તેમ જ ઉપરસ તથા તાવ ૧૦૦ થી ૧૦૧ ડિગ્રી ચાલુ જ રહ્યા કરતો. કોઈ પણ ખોરાક માફક આવતો નહીં તેમ ખાધેલું પચતું પણ નહીં શરીર હાડપિંજર થઈ ગયેલું. જરા પણ હરવાફરવાથી શ્વાસ ચઢી જતો હતો.

આવી સ્થિતિની શરૂઆતમાં મેં હોમિયોપથીની આશરે ત્રણથી ચાર માસ દવા કરી અને તેથી ઘણી રાહત મળી. આ બાદ ફરી બે મહિના બાદ દરદીએ મને બોલાવ્યો જેયુ કે તેને રાહત મળેલી પણ દરદ તો ઊભું જ હતું. મને લાગ્યું કે હોમિયોપથીની સારવારથી સુધારો થવામાં જોકે એક પૈસો પણ ખર્ચ થવાનો નહોતો; છતાં બહુ લાંબો વખત થશે અને વળી દરદીની ચાલુ ગંભીર સ્થિતિ જોતાં ઝડપી અને અસરકારક ઉપાય લેવાની જરૂર મને લાગી. આ કારણે મેં તેમને સમજાવી સવારે એક ઔષ્ઠ તેમનો પેશાબ પીવા જણાવ્યું. આ પેશાબ સવારના નવ વાગ્યાના અરસાનો લે તો તેની ગંધ અને સ્વાદમાં રાહત રહે. સાથે સાથે હરેક રાત્રે સૂતા પહેલાં પેશાબથી શરીર પર ખૂબ માલિસ કરીને સૂઈ જવું. સવારે ઊઠીને ગરમ પાણીથી નાહી લેવું. આ મુજબ કરતાં પહેલે દિવસથી જ ઝાડા, તાવ, પાચનશક્તિમાં, લોહીની ઊલટી તથા અશક્તિમાં ધીમો છતાં સતત એકધારો ફાયદો થતો લાગ્યો. પહેલા બહુ ઝાડા થવાને કારણે દરદીનું વજન ૮૦ રતલ પર આવી ગયેલું જે આ ઉપચારના બે મહિનાની મુદતમાં ૧૦૦ રતલ પર આવ્યું. ઘરમાં પણ પરાણે ફરી શકે તેવો તે અશક્ત દરદી ત્રણ માસની પેશાબની સારવારથી કામનાથ મહાદેવ જેટલે તેમના ઘરથી એક માઈલ સળગ જઈ તથા આવી શકતો હતો. ચહેરો, સ્ફૂર્તિ, રૂપ, રંગ, સ્વભાવ વગેરે બધામાં અજબ પલટો, સુધારો થયો. અને હવે કોઈ તેમને એવું ન કહી શકે કે આ ભાઈ ગંભીર બીમારી ભોગવી ચૂક્યા હશે. પહેલેથી જ પચે-એવો સાદો અને પચ્ચ ખોરાક ખાવાની છૂટ આપી હતી; કારણ કે આ દરદીને ઉપવાસ કરાવવામાં મને ભારે જોખમ લાગેલું.

દરદીને દર વખતે ફક્ત એક જ ઔસ પેશાબ દિવસમાં ત્રણ વખત પીવાને આપવામાં આવતો હતો અને પેશાબથી સારી રીતે માલિસ કરવાનો મારો સતત આગ્રહ રહેતો, કારણ કે પીવા કરતા માલિસ સારી રીતે પદ્ધતિસર કરવાનું મને મૂત્રચિકિત્સામાં વિશેષ અગત્યનું લાગ્યું છે. મારી માન્યતા મુજબ ચામડી શરીરના બધા જ અવયવોનું વધારે પડતું કામ ઉપાડી લે છે. શરીરનો ક્યારે કાઢીને સાફ રાખવાનું તથા તેને પોષણ આપવાનું એમ બંને કામ તે કરે છે. અને તે સિવાય બીજાં અનેક કામો તે બજાવતી હોવાથી પેશાબના માલિસથી તેના બધા કામમાં મદદ મળે છે અને માલિસથી આખા શરીરના અવયવોને પોષણ સાથે રક્ષણનો ધાર્યો લાભ ચામડીને મળે છે ચામડીના કોઈ પણ રોગો દૂર કરી તેને અતિ તેજસ્વી અને તદુરસ્ત બનાવે છે.

બીજા કેસ : એક છોકરી કુવારી, ઉંમર વર્ષ ૧૭, ક ૨. શાહ, માલેકથોક અમદાવાદ આ છોકરી પથારીવશ હતી. પાસું ફેરવી શકતું નહોતું એક ખાલો ચા પીવા પણ ના પાડતી તેને ડાબે સાથળે મોટા જમફળ જેવડું મોટું ગૂમડું પાકી ગયેલું અને બીજા ડોકટરોએ આ કેસ મારે ત્યાં મોકલી આપ્યો હતો મેં હોમિયોપથિક દવા આપીને એ ગૂમડું એક જ દિવસમાં ફૂડી નાખ્યું અને તેમાંથી એક શેર પરુ નીકળ્યું. આટલું બધું પરુ નીકળવાથી ઘણા દિવસના દર્દથી પીડાતી અને ઉભાગરા વેઠતી છોકરી તે દિવસે નિરાતે ઊઘી મેં થોડા દિવસ હોમિયોપથીની દવા કરી પણ તેથી મને દરદીમાં જોઈતો સુધારો જણાયો નહીં તાવ, ઉષ્નરસ, અશક્તિ વગેરે ચાલુ હતા અને કેટલાયે દિવસો સુધી પરુની ધાર ઝમતી બધ પડી નહીં દરદી છોકરી ભાગ્યે જ અઠવાડિયું જીવી શકે એવી સ્થિતિમાં હતી સારવાર માટે હવે એક પણ પૈસો ખર્ચી શકાય તેવી સ્થિતિ તેની ન હતી એટલે મારે મૂત્રચિકિત્સાનો આશરો લેવો પડ્યો

દરેક વખતે એકએક ઔસ એમ દિવસમાં ત્રણ વાર દરદીનો પોતાનો પેશાબ તેને પાવામાં આવતો હતો. સાદો અને પચે એવો પથ્ય ખોરાક ખાવાની છૂટ રાખી હતી છતાં દરદીએ એક કમ્પાઉન્ડરને ભલામણ કરી અને પેશાબના પોતા ગૂમડા પર મૂકવાનું શરૂ કર્યું ત્યાં પેશાબથી માલિસ

કરવાનું બની શક્યું નહીં. સારવાર પછી ત્રીજે દિવસે પરુ બધ થઈ ગયું. દરદીએ કાંઈક ખાવાની રુચિ બતાવી. છઠ્ઠે દિવસે દરદીએ બે વાર ખાવાનું માગવાનું શરૂ કર્યું અને ઊઠ્ઠેસ કરવા માંડી. નવમે દિવસે ત્રણ વખત ખાવા જોઈએ જ. ઓટલા સુધી નીચે ઊતરી દરદીએ ફરવા માંડ્યું. બારમે દિવસે વધુ ખાવાનું માગવા માંડ્યું પણ ના પાડવી પડી પદર દિવસ બાદ પેશાબ પાવાનો બંધ કર્યો. દરદી બહાર ફરી શકે તેવી સ્થિતિમાં આવી. આમ પંદર દિવસમાં દરદી ઉપર પ્રમાણેની સામાન્ય સારવારથી તદુરસ્ત સ્થિતિમાં આવી ગઈ. રૂપ, રંગ, આકાર, ભૂખ, તરસ, બુદ્ધિ, સ્વભાવ, વજન, સ્ફૂર્તિ વગેરે તેની ઉમર પ્રમાણે તેને પાછાં પ્રાપ્ત થયા. આજ છ મહિના બાદ પણ ગમે તેટલો શ્રમ તે બે છે પણ તેમાં હરકત આવતી નથી.

ઉપરનો કેસ હું હાડકાના ક્ષયનો ગણ્ય છું. બધા ચિહ્નો તેવા હતાં. તેની માને પણ હાડકાંનો ક્ષય હતો. સાથળનું હાડકું સડતું હતું. તે બે હજાર રૂપિયાના ખર્ચે એક વર્ષ બાદ હરીફરી શકે તેવી સ્થિતિમાં આવી હતી. છતાં જોઈતો શ્રમ લઈ શકતી નહોતી. આ સારવાર તેણે કોઈ હોસ્પિટલમાં લીધી હતી.

આમ સામાન્ય જનતાને સમજાય તેવી રીતે આ કષ્ટસાધ્ય ગંભીર ગણાતા બંને કેસો સાદી રીતે રજૂ કર્યા છે. આ બંને કેસોની સારવાર ૧૯૫૮ના ઉનાળામાં અને ચોમાસાના સાધામાં મેં કરી હતી.

આ મૂત્રચિકિત્સાનો ઉપયોગ નીચેના સંજોગોમાં હું નાદુરૂકે વાપરુ છું. પણ એક વાત ચોક્કસ છે કે કોઈ પણ કેસમાં નિષ્ફળતા મળી નથી.

જ્યારે કોઈ દરદી નાજુક સ્થિતિમાં હોય, પાચનશક્તિ હોય જ નહીં, થોડા દિવસ જીવવાનો સંભવ હોય, શરીર હાડપિંજર જેવું થઈ ગયું હોય, તેની પાસે એક પૈસો પણ ખર્ચવાનો ન હોય અને છતાં અસરકારક, સચોટ અને ધાર્મિક વગરનો ચમત્કારિક ઈલાજ કરવાનો હોય ત્યારે આ ઈલાજનો આશરો હું લઉં છું. અને ઈશ્વર ઈચ્છાથી તેમાં નિષ્ફળતા તો મળતી જ નથી.

પોતાનું ઝેર જો પોતાને પાછું આપવામાં આવે તો ઝેરથી ઝેરનું શ્મન થાય છે તેવા હોમિયોપથીના સિદ્ધાન્ત અનુસાર પેશાબ કામ કરે છે. અને શરીરમાં ઉપયોગમાં લેવાયા વિનાનાં કીમતી દ્રવ્યો પેશાબ મારફતે નીકળી જતાં હોવાથી પોષણના અભાવે શરીર દરેક રોગનું ભોગ સહેલાઈથી થાય છે. તેથી તે કીમતી દ્રવ્યો તે જ શરીરને પાછાં આપવામાં આવે તો તે શરીરનું ઘણું જ સારુ પોષણ થાય છે. અને તેને કારણે દરેક અવયવ પોતાનું કામ નિયમિત અને વ્યવસ્થિત બજાવતો થવાથી શરીરની તદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે. આ રીતે પોષણનો અભાવ દૂર કરવાના બાયોકેમિકના સિદ્ધાન્ત અનુસાર કામ થતું હોવાથી મૂત્રચિકિત્સા બાયોકેમિક અને હોમિયોપથિક બને સિદ્ધાન્તો પ્રમાણે કામ આપી કષ્ટસાધ્ય દરદીને પણ નાબૂદ કરે છે અને કેટલાક અસાધ્ય ગણાતા કેસો સાધ્ય કોટિમા લાવી મૂકે છે અને જે અનુભવ થયો છે તેથી મારુ એ પ્રમાણે માનવું છે

વળી દરદીએ કોઈ અનુભવીની દેખરેખ નીચે આ ચિકિત્સાની સારવાર લેવી જોઈએ તેથી દરદીની રક્ષા થાય છે અને અયોગ્ય રીતે તેમ જ બિનઅનુભવીને હાથે થતી હાનિ અટકી જવાથી આ મૂત્ર-ચિકિત્સા બિનઅનુભવીઓને હાથે વગોવાશે નહીં તેમ જ ઘણા લોકો વિના ખર્ચે પોતાની તદુરસ્તી પાછી મેળવી શકશે.

દરદીની આર્થિક સ્થિતિ, બળાબળ, ઋતુ, ખાનપાન, રહેણીકરણી, સ્વભાવ વગેરે લક્ષ્યમાં લઈ આ પદ્ધતિથી જો કોઈ પણ કષ્ટસાધ્ય ગણાતા રોગમાં સારા અનુભવીની દેખરેખ નીચે સારવાર કરવામાં આવે તો, મારા અનુભવે એકસોમાથી ૯૫ દરદીઓના રોગો વધુમાં વધુ બેથી ત્રણ મહિનામાં નષ્ટ થાય છે તેમાં મને શંકા નથી

કેટલાક પ્રાચીન પુસ્તકો અને કેટલાક અનુભવીઓ અને યોગીઓ, સાધકો આયુર્વેદના ઔષધના અનુપાન સાથે આ જીવતા જળનું સેવન કરે છે અને અનેકગણો આશ્ચર્યકારક લાભ તેમણે મેળવ્યો છે તે નક્કર હકીકત છે.

સહી ડૉક્ટર ગુણનિધિ જે. ભટ્ટના વદન
પત્ર મળ્યો તા ૧૩-૧૧-૧૯૮૮

રક્તપિત્ત (કુષ્ઠરોગ)

મૂત્રચિકિત્સાના અગ્રેજ નિષ્ણાતે પોતાના પુસ્તકમા એવુ જાહેર કર્યુ છે કે, રોગોની યાદીમા જટલા ગંભીર રોગ જણાય છે તેવા રોગ-વાળા દરદીઓ તેમની પાસે આવી ગયા છે અને તેમને મૂત્રચિકિત્સાથી ફાયદો જ થયો છે ફક્ત એક જ રોગ એવો છે કે જેનો દરદી તેમની પાસે ગયો નથી તે રોગ છે રક્તપિત્ત(વિપ્રસી)નો. કારણ કે ઇંગ્લેન્ડમા તે રોગ જવલ્લે જ હોય છે. આ તેમની વાત વાચ્યા પછી મને ઈચ્છા થઈ કે આ મૂત્રમાં આ શક્તિ પણ હોવી જ જોઈએ. એટલે અહીં રક્તપિત્તની હોસ્પિટલ છે ત્યા જઈ ત્યાની સેવિકા બહેનો, જેઓ ખિસ્તી હોય છે અને કેવળ સેવાભાવથી આવા ભયકર ચેપી રોગના દરદીઓને કોઈ સારવાર કરવા તૈયાર ન હોય તેવા તેમના સર્ગાવહાલાઓથી તર-છોડાયેલા રોગીઓની સેવામાં રાતદિવસ રહે છે, તેઓને મળી, આ મૂત્ર-ચિકિત્સાની વાત અને ખાસ કરીને તેમના પવિત્ર શાસ્ત્રની વાત તેમની પાસે મૂકી હોય તો થોડાઘણા રક્તપિત્તના દરદીઓને રાહત મળે અને પીડામાથી બચે એવા વિચારથી તે હોસ્પિટલમા સેવાનુ કામ કરતી ફ્રેંચ સેવિકા બહેનોના સપર્કમાં છે એવા એક મિત્રને આ કામ સોંપ્યું. તે ત્યા ગયા અને વાત કરી ત્યારે તે સેવિકા બહેને કહ્યું કે, જે ડોક્ટરની દેખરેખમા આ દરદીઓ છે તે ડોક્ટરની સમતિ સિવાય તે કાંઈ કરી શકે નહીં. ત્યાના ડોક્ટર અમદાવાદમા રહેતા ચામડીના રોગોના નિષ્ણાત એક ગૃહસ્થ છે. તેમના દિલમાં આની ગેડ બેસે તો કામ થાય. મને લાગ્યુ કે હમણા એવુ કાંઈ બને નહીં. સમય તેનું કામ કરશે એમ સમજી મેં તેવો પ્રયત્ન છોડી દીધો. પણ બીજી રીતે પ્રભુએ મારી ઈચ્છા પૂરી પાડી. ડોક્ટર પુખ્તેન્ડ ભટ્ટે રક્તપિત્તના એક દરદીને મારી પાસે મોકલ્યો એક દિવસ રવિવારે તે રોગી ભાઈ અને તેમના પત્ની મારી પાસે આવ્યાં તેમનું નામ કાનજીભાઈ મોહનલાલ; ઉમર વર્ષ ૩૨ રહેવાસી અમદાવાદ. ધધો મિલમાં વીવિગ ખાતામા મને તે ભાઈએ પોતાના દરદની

હકીકત કહી. ચામડીના ચેપી રોગના નિષ્ણાત ડોક્ટરે તેમના દરદને રક્ત-પિત્તના દરદ તરીકે સારવાર કરેલી અને લાંબે ગાળે પણ ન મટયું એટલે મારો સ્વાનુભવવાળો લેખ વાંચી ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટની સૂચનાથી મારી સલાહ લેવા આવ્યા મેં બધી હકીકત જાણી લીધી તે વખતે તેમના હાથ અને આંગળાં પર ચાદાં હતાં અને હાથના આંગળામાં ઝણઝણાટ અને બળતરા રહેતી હતી હાથ ઊંચો કરી શકતા નહીં. હાથની રંગ પણ સફોરોઈ ગઈ હોય તેવી ખેંચાતી મેં જોઈ. તેમણે ઘણા સમય સુધી રક્તપિત્તના રોગની દવા કરી છે પણ મટયું નહીં તે મેં જાણ્યું એટલે મેં તેમને પૂછ્યું કે, “તમે જે છપાયેલી પત્રિકા લાવ્યા છો તે બરાબર વાંચી છે?” તેમણે જવાબ આપ્યો કે, “વાંચી છે, એટલું જ નહીં પણ મેં પેશાબથી હાથ પર એક અઠવાડિયાથી માલિસ કરવા માડ્યું છે.” “તમને એક અઠવાડિયાના માલિસથી કેમ લાગે છે?” મેં સવાલ કર્યો. તેમણે સ્પષ્ટ જવાબ આપ્યો કે, “મને પહેલા કરતાં કળતરમા અને ઝણઝણાટમા ઘણી રાહત લાગે છે.”

તે ભાઈનો જવાબ સાંભળીને મને આનંદ થયો અને હૃદયમા પ્રભુને નમન કરીને નિશ્ચિતે કહ્યું કે, “તો પછી માલિસ કર્યા કરો અને આવતી કાલથી સવારે દરરોજ જે પેશાબ થાય તે પીવો બે ત્રણ દિવસ પછી તમારે પેશાબ અને પાણી સાથે ઉપવાસ કરવા જોઈએ.”

તેમના પત્નીએ પૂછ્યું. “કેટલા ઉપવાસ કરવા પડશે?” મેં જવાબ આપ્યો કે, “અત્યારે કાંઈ ચોક્કસ ન કહી શકાય. હું દાકતર નથી તમારા જેવો જ છું. પણ આ વસ્તુ એવી શક્તિશાળી છે કે તમારો રોગ મટાડશે.” વગેરે વાત કરી મેં આશ્વાસન આપ્યું. પતિ-પત્ની બને ગયા. બીજે રવિવારે બને પાછા મારી પાસે આવ્યાં તેમણે પોતાને સુધારો થતો જણાવ્યો મેં તેમને ઉત્તેજ્યા અને ઉપવાસ કરવાની સૂચના આપી તેમણે ત્યાર પછી ત્રણ ઉપવાસ કર્યા ત્યાર બાદ લાંબે ગાળે એટલે આશરે બે ત્રણ માસ પછી ભાઈ કનજીભાઈ મારી પાસે આવ્યા આનંદિત ચિત્તે ઉપકારવશ થઈ તેમણે બધી વાત મને કહી; અને નીચે પ્રમાણેનું નિવેદન આપી ગયા જે હું પુસ્તકમાં લખવા યોગ્ય ભાષામા તેનો સત્ય મુદ્દો કાયમ રાખી નીચે પ્રમાણે આપુ છું :

“મારું નામ કાનજીભાઈ મોહનલાલ ઉમર વર્ષ ૩૨. રહેવાસી અમ-
દાવાદ. ધંધો મિલમાં વીવિગખાતામાં. રૂબરૂમાં આવી લખાવું છું કે મને
જમણા હાથમાં ચાર વર્ષથી પુષ્કળ દુખાવો થતો હતો અને ઉપરની
ચામડી ઉપર લાલ ચાંદા પડ્યાં હતાં. જેથી મેં રિવિફ્રોડ પર આવેલા
ડૉક્ટર શ્રી . . . જે ચામડીના રોગના સ્પેશિયાલિસ્ટ છે તેમને બતાવ્યું.
ત્યારે તેમણે મને કહેલું કે તમને રક્તપિત્તનો રોગ થયો છે અને દવા
તરીકે મને ગોળીઓ લેવાની લખી આપી તથા દશ ઈન્જેક્શનો પણ
આપ્યાં; પણ તેનાથી મટ્યું નહીં પણ કળતર વધ્યું. ત્યાર બાદ હું ગુલાબભાઈ
હોસ્પિટલમાં ત્યાના સ્કીન સ્પેશિયાલિસ્ટ પાસે ગયો. તેમની સૂચના મુજબ
ચાર ઈન્જેક્શનો ડૉક્ટર પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટ પાસે લીધાં પણ તેનાથી મટ્યું નહીં.
ત્યાર પછી ડૉ. પુષ્પેન્દ્ર ભટ્ટે મને રાવજીકાકાએ છપાવેલો મૂત્રચિકિત્સા-
વાળો લેખ વાંચવા આપ્યો. મેં પ્રયોગ વાચ્યો અને વધુ વિગત માટે
રાવજીભાઈને રૂબરૂ મળ્યો અને તેમની સૂચના અનુસાર ઘેર જઈ પ્રયોગ
શરૂ કર્યો. મેં ત્રણ દિવસ (પેશાબ અને પાણી સાથે) ઉપવાસ કર્યા અને
પ્રયોગ માલિસનો એક માસ ચાલુ રાખ્યો. તેનાથી મારા જમણા હાથનું
કળતર તથા દુખાવો બંધ થઈ ગયા અને મારો હાથ જે પ્રથમ વળતો
ન હતો તે હાલમા વળે છે, તેમ જ જે હાથે પ્રથમ કામ નહોતું થઈ
શકતું તે હાથે હું સારી રીતે કામ કરી શકું છું. હાલ મારા હાથે સહેજ
બહેરાશ લાગે છે. એકદરે મને મૂત્રચિકિત્સાના પ્રયોગથી પુષ્કળ ફાયદો
થયો છે અને હાથ પરના ચાંદાં મટી ગયા છે આગળામાં પણ જે ચચરાટ
થતો હતો તે હવે મટી ગયો છે

તા. ૩૦-૧૧-૪૮

સહી : કાનજીભાઈ મોહનભાઈ ”

આ ભાઈ પોતાનું નિવેદન આપવા આવ્યા ત્યારે મને બહુ
ખુશનુમા જણાયા. પહેલા તો સાવ ભયભીત અને નિરાશ લાગતા હતા.
પણ મેં તેમને કહ્યું કે, હજી તમારો રોગ સંપૂર્ણ મટ્યો છે એવું માની
બેસશો નહીં. તમારી નોકરીમા થોડી ખલેલ પહોંચે તો પગાર કપાયા, માટે
તમારા રોગને વીસરીને તેના તરફ બેદરકાર રહેશો તો પાછો તે તમને
પજવશે અને તમને નોકરી પણ નહીં કરવા દે, માટે તમારે માલિસનો અને
સવારે ઊંઠી પ્રથમ પેશાબ પીવાનો પ્રયોગ ચાલુ રાખવો જોઈએ. દરરોજ

પગને તળિયે, મોં અને માથા પર અને બંને હાથ પર એક ક્લાક પેશાબ ચોળી પછી નાહી નાખવું. આમ કર્યા કરશો તો આ ભયકર રોગ મૂળમાથી જશે, નહીં તો પાછો માથુ ભિચકશે રોગ ગયો, રાહત મળી અને કામ થાય છે, એટલાથી જ સતોષ માનશો નહીં, પણ એક વખત પેશાબ પીવાનું અને માલિસ કરવાનું ચાલુ રાખશો ઉપર પ્રમાણે મેં સાવચેતી આપી અને તે ભાઈ આનંદ પામતા પામતા ગયા.

૨૭

કેટલાક નવા પ્રયોગો - ૧

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિના વાચન પર આધાર રાખી અનેક દુભિચારીઓએ પોતાના દરદના દુ ખર્માંથી અને અર્થનાશમાંથી ભચવા માટે પોતાની સૂઝ પ્રમાણે મૂત્રપ્રયોગ કરવા માંડયા અને અનેકોએ તેથી રાહત અનુભવી હું તેઓની યાદી મેળવવાની ચિંતા કરતો નથી, કારણ કે કોઈનેય આ પ્રયોગથી લાભ થાય તેની ચિંતા તો કરવાની હોય નહીં. અને એટલું ચોક્કસ છે કે તેનાથી નુકસાન તો થતું જ નથી એ કારણે હું નિશ્ચિત રહું છું જેઓ આપમેળે મારી પાસે આવે અને મારી સલાહ કે દોરવણી માગે તેમને હું મારા અને બીજાના અનુભવની વાત કહું, તે જાણી-સમજી તેઓ પોતાના જોખમે આ પ્રયોગ કરે. તેમાંના કેટલાક છાના-માના કરે અને તેમને બિલકુલ આરામ થઈ ગયો હોય છતાં મને કહેવાથી તેમનો પ્રયોગ ઉઘાડો પડી જાય અને મૂત્રપ્રયોગ કરવાને કારણે શરમાવું પડે એટલે મને કહેવાની તરદી પણ લેતા નથી ગભીર અને હઠીલા દરદોના ઘણા પ્રયોગો ચાલુ છે, પણ જ્યાં સુધી સંપૂર્ણ આરામ ન થાય અને દરદી પોતે પોતાની જાતે પોતાની હકીકત ન જણાવે ત્યાં સુધી હું તેવી હકીકતને વજૂદ આપતો નથી. એટલે આ નવી આવૃત્તિમાં બહુ અનુભવો આપતો નથી. પણ જાહેરમાં મૂકવાથી કેટલાંક પ્રચલિત દરદોમાંથી દરદીઓ રાહત મેળવી શકે એવા કેટલાક કેસો અનાયાસે મારી પાસે આવ્યા છે, જે લોકસંગ્રહાર્થે અહીં આપું છું

નેફ્રેટીઝ - કીડનીનો રોગ

શ્રી. અબાલાલ કે. પટેલ બી. એસસી., એલએલ. બી, મ્યુનિ-સિપલ સ્ટોર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, અમદાવાદ - એમણે પોતાના એક અસાધ્ય ગણાતા રોગ પર ગઈ સાલ મૂત્રપ્રયોગ કર્યો હતો અને તે સંપૂર્ણ સફળ થયો હતો. ત્યાર બાદ તે ભાઈ તો આ પ્રયોગના પ્રચારક થઈ ગયા છે તેમનું સ્વાસ્થ્ય પણ ત્યાર બાદ ઘણું સારું રહ્યું છે. તેમણે બીજા પ્રયોગ પોતાના ઘેર જ પોતાની દીકરી પર કર્યો

તેમની દીકરી સાત-આઠ વરસની ઉંમરની છે. તેને Nephritis (નેફ્રેટીઝ) નામનો કીડનીનો રોગ થયેલો તે દીકરીનું નામ નારાયણી. આ રોગને કારણે તેને પેશાબમા લોહી અને પડુ આવે તેને કારણે શરીર અશક્ત રહે, ગળામા દુખાવો ઊપડે, તાવ પણ આવે અને નબળાઈ વધે. એક દાકતરની સલાહથી એક વરસ પહેલા ગળાના કાકડા પણ કઢાવેલા. ગળાની ગરબડ અને દુખાવો ચાલુ રહેલો આ દરદને અસાધ્ય ગણવામા આવે છે અને ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ માટે તો ભયંકર લેખાચ છે અને તેની સારવારમાં અને આહારવિહારમા બહુ સાવચેતી રાખવી પડે છે તેમ જ દરરોજના પેશાબમા આલ્બુમીન, પડુ, લોહી વગેરેનો છાવ કેટલા પ્રમાણમા છે તે તપાસાવવાની જરૂર રહે છે. દવા ઉપરાંત આ દરદમા દરદીની ખૂબ કાળજીપૂર્વક શુશ્રૂષા કરવાની જરૂર પડે છે, એટલે દરદી ઉપરાંત સારવાર કરનાર પણ કટાળે છે દવાનો ખર્ચ પણ ખૂબ થાય છે. શ્રી અબાલાલ પટેલ પોતે લખે છે કે, “મારી દીકરી ચિ નારાયણીને એક અઠવાડિયું મણિનગર શ્રી લલ્લુભાઈ ગોરધનદાસ હોસ્પિટલમા રાખી. બાદ ઘેર દશ દિવસ સુધી તે દવા ચાલુ રાખી ઊપડેલુ દરદ તુરંત તો થમી ગયું, પણ બેત્રણ અઠવાડિયા પછી તે જ દરદ બહુ જોરથી ઊપડ્યું અને પેશાબમા કેવળ લોહી જ જવા લાગ્યું અહીં હું નિરાશ થયો મારા જમાઈ મુબઈમા છે. એ એડીનબર્ગના એમ. આર સી પી. થયેલા છે તેમની સૂચના હતી કે દરરોજની દશ ગોળીઓ અને પેનિસિલિનના ઈન્જેક્શનનો કોર્સ શરૂ કરવો જે ૬ માસ સુધી ચાલે પણ મને તેમા વિશ્વાસ બેઠો નહીં. ૬ માસ સુધી આ ભયંકર દરદ માટે થોભવાનું મને ગમ્યું નહીં મારી દાનત તો તેને મૂત્રપ્રયોગ

કરાવવાની પ્રથમથી હતી પણ મારી પત્ની વિરોધ કરે હું તેમને કહું કે મેં મારી જાત પર પ્રયોગ કર્યો ત્યારે કેમ કરવા દીધો? મારા કરતાં દીકરી વધારે વહાલી છે? તે શું બોલે? પણ મેં તેમને સમજાવ્યા. તેમણે માન્યું. ચિ નારાયણીએ પણ માન્યું પેશાબમા તો પરુ અને લોહી હતું તેને પીતા તે ધૂળે, છતાં તે પિવરાવ્યો કમકમા લાવી દુ ખની મારી તે પી ગઈ એક જ ઔસ પેશાબ હતો પણ તેની ચમત્કારિક અસર થઈ થોડા સમય પછી જે પેશાબ થયો તે વધારે જથ્થામા હતો પણ ઘટ્ટ ન હતો. તે પણ તે પી ગઈ પછી તો જે પેશાબ થતો તે સ્વચ્છ પાણી જેવો થતો તેને પણ ખાતરી થઈ કે કાંઈક નવાઈ છે, એટલે દિવસમા બે ત્રણ વખત બે ઔસ પેશાબ પીવા લાગી આમ સતત પરદેક દિવસ પીવાનું ચાલુ રાખવાથી તેનું દરદ મટી ગયું એટલું જ નહીં, પણ મહિનાઓ પછી, આ હેવાલ લખુ છું ત્યાં સુધી તેના દરદે ફરી દેખા દીધી નથી અને મોમાં કે માથામા કોઈ પણ દુખાવા સિવાય તે નારાયણી હરતીફરતી અને દોડતી થઈ ગઈ છે

આ ઉપરાંત ફ્લ્યુ, મલેરિયા જેવા તાવમા પણ મારા બીજા સતાનોને બેત્રણ વખત બેથી ત્રણ ઔસ તેમનું પોતાનું મૂત્ર પિવડાવવાથી તેઓ દરદમુક્ત થયા છે.

વધુમાં, મારા સપર્કમા જે આવે છે તેને મૂત્રપ્રયોગ કરવા કહેતા ઘણાખરાઓએ તે પ્રયોગ કરી આખની આજણ, આખ આવવી, લાલાશ રહેવી, કાન પાકવા, ગૂમકુ-ખીલ મટાડવું, હાર્ટપલિપટેશન (હૃદયના વધારે પડતા ધબકારા) મટાડવા અને શરદી ઉપર અજમાયશ કરતા તેઓ બધાય દરદમુક્ત થયા છે મારા એક મિત્ર ડૉ. જોશી છે તેમણે ટી બી ના બે ગરીબ દરદીઓ, જેઓ પોતાની દવામા નાણા ખર્ચી શકી ગયા હતા તેઓને આ પ્રયોગ કરવાનું સમજાવતા તેઓએ આ પ્રયોગ કર્યો અને બનેય સારા થવાનું તેમણે અનુભવેલું આ દરદીઓ ટી બી ક્લિનિકમા જઈ દવા કરી શકેલા હતા છતાં મૂત્ર પીવાના અને માલિસ કરવાના પ્રયોગથી તેઓ હરતાફરતા થઈ ગયા છે મેં જાતે પ્રયોગ કર્યો દોઢ વરસ થઈ ગયું અને મારું કેટલાયે વરસથી અસાધ્ય ગણાતું દરદ ગયું તે હવે દેખાતું નથી એટલું જ નહીં પણ ઊલટું તેનાથી નવીન કુમારવાળી

ચામડી, સ્નાયુબંધન વગેરેને લીધે સ્ફૂર્તિ અને જોમ જણાયુ. મારું શરીર વધારે સારું થયુ છે. હજી પણ અઠવાડિયે એક બે વાર પ્રસંગોપાત્ત મૂત્રપાનનું સેવન કરતો જ રહુ છું. શરદીની છીંકો આવતાં તુરત તેના પીવાથી શરદીનું શમન ચમત્કારિક રીતે થઈ જાય છે. સાચે જ માનવી માટે તેનું પોતાનું મૂત્ર અમૃત સમાન છે તેની મને ખાતરી થઈ છે. આ કાંઈ આંધળી શ્રદ્ધાની હકીકત નથી પણ પ્રયોગને અંતે સત્ય નિર્ણય થયેલ મારો સિદ્ધાન્ત છે.”

૨૩-૯-’૫૯

સહી : અંબાલાલ ખોડાભાઈ પટેલ”

વરસો પહેલાંનો અજાયબ પ્રસંગ :

જલોદર, પેટનો દુખાવો અને ગેસ

અમદાવાદ રાયપુર શામળાની પોળના શ્રી જયન્તીલાલ ચિમનલાલ શાહે મને પોતાનું નિવેદન લખીને મોકલ્યુ છે, જે નીચે પ્રમાણે છે :

“ પૂ. શ્રી રાવજીકાકા,

આપનું ‘માનવમૂત્ર’નું પુસ્તક મેં મહેરબાન શ્રી સ્ટોર સુપરિ. સાહેબ અ મ્યુ કો. પાસેથી લઈને વાંચ્યું. અને તેમાં જુદા જુદા અસાધ્ય રોગો ઉપર કરેલા માનવમૂત્રના પ્રયોગની બીના વાચી, અને તેથી મેં પણ મારા પોતા ઉપર આ પ્રયોગ કરવાનો વિચાર કર્યો.

મને ઘણા વખતથી પેટમા વાયુ અને કબજિયાતનો રોગ હતો, જેને લીધે અવારનવાર પેટમા ડાબા પડખામા દુખાવો પણ થતો. વળી તેને લીધે શરીર બેચેન રહેતું તેમ જ સળેખમ વગેરે થઈ આવતુ. આથી મેં સૌ પ્રથમ સવારે એક ગ્લાસ ભરીને મૂત્ર પીવાનો પ્રયોગ કર્યો. પહેલે દિવસે સહજ સ્વભાવ મુજબ યુગ ચઢી, પણ પછી બીજા દિવસે મૂત્ર પીવાની માત્રા અને સમય વધાર્યો. આખા દિવસ દરમિયાન બેથી ત્રણ વખત એકએક ગ્લાસ એટલે આશરે ૧૨ થી ૧૪ ઓંસ ભરીને મૂત્ર પીવાનું શરૂ કર્યું. બરાબર બીજા દિવસે સાંજના બેથી ત્રણ ઝાડા થયા અને પેટમાનો ક્યારો વાયુ સાથે નીકળવા લાગ્યો. આમ પાંચ દિવસ સુધી ઝાડા થયા અને પછી દસ્ત નિયમિત બધાઈને સવારે આવવા લાગ્યો ફક્ત સાત દિવસના મારા આ પ્રયોગથી મારા પેટમાનો ભાર અને ગેસ તેમ જ દુખાવો સાવ મટી ગયો.”

જલોદર મટરું

એ જ ભાઈ નિવેદનમાં આગળ લખે છે કે, “આપના આ પ્રયોગને અમારા કુટુંબમાં અગાઉ પાલનપુર સ્ટેટના રાજવૈદે મારા કાકાના દીકરા શ્રી ચદુલાલ ત્રિકમલાલ શાહ ઉપર જલોદરના રોગ માટે અજમાવેલ. તેમને એકવીસ દિવસના ઉપવાસ કરાવીને દિવસનો જોટલો પેશાબ થાય તે બધો જ પિવડાવતા અને પેટ ઉપર પેશાબના કપડાનો ખડ (લેપ) કરતા શરૂઆતના બે ત્રણ દિવસ તેમણે પેશાબ મહામુસીબતે લીધો અને ત્રીજે દિવસે તેમને ઊલટી અને ઝાડા ખૂબ પ્રમાણમાં થવા લાગ્યા ઊલટી અને ઝાડામાં ફક્ત પિત્ત અને પાણી આતરડામાંથી અને હોજરીમાંથી ખેંચાઈને આવવા લાગ્યાં. અને એકવીસ દિવસે તેમનું પેટ તદ્દન હળવું અને મુલાયમ બની ગયું ત્યાર પછી તેમને ચોપડયા સિવાયના લુખ્યા ફક્ત પાંચથી છ ખાખરા આખા દિવસમાં છાસની પરાસ સાથે આપતા. એ રીતે ચૌદથી પંદર મહિના સુધી એ જ ખોરાક અપાયો અને તેમનું શરીર તદ્દન નીરોગી અને સશક્ત બની ગયું.

કાનના સણકા અને દુખાવા માટે મારી પત્નીના કાનમાં પેશાબનાં ટીપા દિવસમાં ત્રણચાર વખત નાખ્યાં અને તેમનો જૂનો દુખાવો તદ્દન મટી ગયો આમ માનવમૂત્રનો આ પ્રયોગ સમજી અને અણસમજી વર્ગમાં પ્રચલિત થાય તે માનવજીવનને લાભકર્તા છે એમ મારા પોતાના અનુભવ ઉપરથી હું ચોક્કસ કહું છું, અને તે માટે શક્ય એટલો પ્રચાર કરવાનો પણ પ્રયત્ન કરું છું.

૨૪-૯-૧૯

સહી જ્યન્તીલાલ ચીમનલાલ શાહ ”

ઉપર વણવિલો પ્રસંગ થોડાં વરસ પૂર્વેનો છે આ પ્રમાણે સારવાર કરનાર પાલનપુરમાં રહેતા વૈદ બાલુભાઈ ફેજમલજી હતા. તે હાલ હયાત નથી પણ ઉપરનો દાખલો એટલા માટે ટાક્યો છે કે દરદી માટે બીજો ઉપાય કામિયાબ ન નીવડ્યો ત્યારે આ વૈદરાજે આ ઉપાય સૂચવ્યો જે દરદીએ સ્વીકારી લીધો અને તેનાથી તેને આરામ થયો. અર્થાત્ ઘણા વંદો કે સાનુ સંતો અને ગામડામાં રહેતા વૃદ્ધો આ અમૃત સાધન વિશે જાણતા હતા અને હજી પણ જાણે છે. હિંમતથી જે તેનો યોગ્ય ઉપયોગ કરે છે તે તેનો લાભ જીવનભર સારી રીતે ઉઠાવે છે.

કેટલાક નવા પ્રયોગો-૨

મલાડ (મુંબઈ)માં એક નૈસર્ગિક ઉપચારનું મોટું ટ્રસ્ટ છે અને ઘણાં વરસોથી તેને અંગે એક હોસ્પિટલ પણ ચલાવાય છે. તેમાં ૪૦-૪૫ વર્ષથી નૈસર્ગિક ઉપચારના નિષ્ણાત ડૉ. કૃષ્ણવર્મા ભક્તિભાવે કામ કરે છે. ‘મૂત્રચિકિત્સા’ વિષેના મારા લખાણ અંગે ‘વૈદ્યકલ્પતરુ’માં ટીકા થયેલી તે અંગે તેમણે લેખ લખ્યો છે. તેમાં ‘મૂત્રચિકિત્સા’ના કેટલાક સફળ દાખલા ટાંક્યા છે. એટલે આ લખાણ મૂત્રપ્રયોગના સફળ અનુભવોના ભાગમાં હું મૂકું છું.

મૂત્રચિકિત્સા — અનુભવ

મૂત્રચિકિત્સા ઉપર ગયા વર્ષના જૂન માસના અક્રમાં શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલનો લેખ તેમ જ એ જ વર્ષના સપ્ટેમ્બર માસના અક્રમાં ડૉ. મણિશંકર ભટ્ટનો એ વિષય પરનો વિરોધાત્મક લેખ તેમ જ નવેમ્બર માસનો શ્રી રમણલાલ એન્જિનિયરનો એ વિષય પરનો લેખ વાંચ્યા.

પહેલા લેખના લેખક શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલ એ કોઈ ધધાદારી ચિકિત્સક ન હોઈ એક રાષ્ટ્રસેવા કરનાર વ્યક્તિ છે એમણે પોતાની પ્રકૃતિ સુધારવા જે પ્રયોગ કરેલ અને તેનું શુભ પરિણામ આવેલ તે એમણે નિઃસ્વાર્થ ભાવે, લોકહિતાર્થે જાહેર જનતાને ગમે અથવા નહીં તે છતાં તેના હિતમાં હોવાથી જાહેરમાં આ વિષય મૂકેલ છે.

એ પ્રયોગ કરતી વખતે એમણે મનમાની રીતે યાચવા માત્ર પુસ્તકો વાંચી તેટલા જ આધાર ઉપર ન રહેતાં વિદ્વાન તબીબની સલાહ અને સંમતિથી તેઓએ પ્રયોગ પૂરો કરેલ આ પ્રયોગ કરવામાં એમનો ઉદ્દેશ કોઈ પણ રીતે પૈસા પેદા કરવાનો ન હતો, ન તો પોતાની વાહવાહ કસવવાની ભાવના હતી, એ બધું એમનો એ લેખ વાચવાથી અને એ વિષય ઉપર રચેલ પુસ્તક અને મારા ઉપર તેઓએ લખેલ પત્ર વાચવાથી જણાઈ

આવે છે. એમના લેખ પરથી જેઓએ પોતે પ્રયોગ કરેલ તેઓએ તેનું પરિણામ એમને જણાવેલું અને તેના દાખલાઓ એમણે પોતાના પુસ્તકમાં રજૂ કર્યા છે

મૂળ લેખક શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગનું ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ પુસ્તક મેં પણ ખરીદી વાંચેલ અને તેના આધારે મેં એક ભાટિયા યુવતી પર પૂર્ણ સાવધાનીથી તેનો અખતરો કરેલ અને તેનું પરિણામ પણ સારું આવેલ. આમાં એક ચિકિત્સકના નાતે અનુભવથી મને જે કંઈ સારું જણાયું તેનો પણ લાભ લીધેલ એ કેસની વિગત નીચે પ્રમાણે છે :

એ બહેનના કહેવા પ્રમાણે તેઓ નદીકિનારે પાણી ભરવા ગયેલાં હતાં ત્યાં અચાનક પણ સરકી જવાથી પડી ગયાં આથી અદરની ચોટના કારણે માસિક ક્રિયા અનિયમિત થઈ ગઈ, સાથે સાથે તેમની પાચનક્રિયા પણ બગડી અને એ કારણે મળશુદ્ધિના અવશ્યો બરાબર કામ કરતા અટકી ગયા કબજિયાત રહેવા લાગી અને આ કારણે શરીરમાં સ્વાભાવિક વિષ એકઠું થઈ રક્તની અશુદ્ધિ થઈ.

ઠાલાનુસાર પ્રથમ ડોક્ટરી ઇલાજ કરવામાં આવ્યો, તેનાથી ફાયદો ન થતાં દેશી વૈદ્યકની અજમાયશ કરી. આમાં વૈદ્યોના મતે જેનાથી દરેક પણ આવે અને માસિક ક્રિયા પણ બરાબર ચાલુ થાય એવી એળિયાની બનાવટોનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હતો પૂર્ણ પથ્યના અભાવે અથવા ગમે તે કારણે હોય પણ એ જેમાંથી એકે ક્રિયા નિયમિત થઈ નહીં છેવટે અકોલાના એક ચિકિત્સક જે પોતાને વૈદ્ય કહેવડાવવાની સાથે સાથે સૂર્યચરિત્ર(ક્રોમોપેથી)ના ઇલાજે પણ કરતા, તેના હાથમાં આ કેસ મુકાયો. પૂર્ણ પથ્ય અને નિયમિત ક્રિયાના અભાવે બાઈની દશા એટલી બધી બગડી કે થોડા કલાકો અથવા દિવસ પર પાત આવી અટકી એવામાં એમનાં સગાવહાલામાંથી ઘણા જણાઓએ આવી જાતની ચિકિત્સાનો ‘નેચર ક્યોર હોસ્પિટલ - મલાડ’માં લાભ લીધેલ અને ઈચ્છિત પરિણામ પ્રાપ્ત થયેલ, તેથી તેઓએ બાઈને મારી ભલામણ કરી

બાઈની હાલત જોવાથી મને લાગ્યું કે એમાં મને કદાચ યશ ન મળે, એટલે મેં ઇલાજ કરવાની ના કહી દીધી પણ જે વૈદ્ય આ કેસ ચલાવતો હતો તેનું કહેવું થયું કે જે મને હોસ્પિટલના ક્રોમોપેથીના સાધનો અને બીજી

સગવડનો લાભ આપવામાં આવે તો બાઈના જીવન-મરણની જવાબદારી મારા ઉપર છે. વૈદ્યથી અને બાઈના ધણીથી આ કેસમાં જો કંઈ વિપરીત પરિણામ આવે તો તેમાં મારી કશી જવાબદારી નથી એમ નક્કી કરેલ. અને તે સિવાય એક ચિકિત્સક તરીકે દર્દીને એકએક નિરાધાર છોડી દેવો એ મારા માટે મુનાસિબ ન હોવાને કારણે, કેસ ચલાવવાની એક નૈતિક ફરજ સમજી કેસ દાખલ કર્યો.

વૈદ્યરાજ જેણે આ કેસની જવાબદારી પોતા પર લીધી હતી, તે મારી રજા લઈ પોતાનો સરસામાન લાવવા મુબઈ ગયા જેથી પોતે અહીં રહી કેસ ચલાવી શકે; પરંતુ તેઓ સામાન લેવા ગયા તે ગયા જ, પાછા વળ્યા જ નહીં. આથી આ કેસ ચલાવવાની નૈતિક ફરજ મારા પર આવી પડી.

બાઈને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરી તે વખતની તેની હાલત આ હતી : માસિક ક્રિયા બંધ હતી. દસ્ત પણ ભાગ્યે જ આવતો અને પેશાબ પણ ૨૪ કલાકમાં ૫ થી ૬ ઓંસ જેટલો જ આવતો અને તે પણ ઘોડાના પેશાબ જેવો ઘેરા ચોકલેટી રંગનો અને તે અત્યંત દુર્ગંધ મારતો આવતો હતો. બાઈનું દરેક અંગ રક્તજલ્થી ભરાયેલું હતું. તેના હાથ, પગ, છાતી અને આંખના પોપચા સુધ્ધામાં પાણી ભરાઈ જવાથી આંખ પણ મુશ્કેલીથી ઊઘડતી હતી.

બાઈની સારવાર શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના પુસ્તક ‘ધી વોટર ઓફ લાઈફ’ માં લખ્યા પ્રમાણે પણ તેમાં થોડા ફેરફારથી ચાલુ કરી. મૂત્રચિકિત્સાના નિયમ પ્રમાણે બને તેટલો પેશાબ અને બાકીનું ગરમ પાણી અપાતું. તે સિવાય માલિસ, સૂર્યસ્નાન પણ અપાતું. થોડા સમય બાદ સાદા પાણીના બદલે નાળિયેરનું પાણી ચાલુ કર્યું આવા ઈલાજથી ધીરે ધીરે પેશાબ વધીને ૭૦ થી ૮૦ ઓંસ થવા લાગ્યો (યાદ રહે ઈલાજની શરૂઆતમાં ૫ થી ૬ ઓંસ જ પેશાબ થયો હતો). શરીર પરના સોજા ઊતરવા લાગ્યા અને બીજા ચિહ્નનો પણ સુધરવા લાગ્યા પણ લોહી બગડેલું હોવાને કારણે છાતી અને બીજા ભાગો ઉપર જ્યાં મેલુ લોહી જામી જઈ કાળા ધબ્બા પડી ગયા હતા તે જગ્યાનું લોહી જળો મૂકી કાઢી નાખવામાં આવ્યું.

આ બધી ક્રિયાના કારણે એ કેસ સુધરી ગયો અને સાધારણ વ્યક્તિ પ્રમાણે એ બાઈ પણ પોતાનું જીવન ગુજારતી થઈ ગઈ.

હવે સવાલ એ ઊભો થાય છે કે બિનખર્ચાળ અને દરેકે દરેક ધરમાં સુલભ એવી આ વસ્તુથી જો આટલો લાભ મળતો હોય તો એનો ફાયદો આમજનતાએ શા માટે ન લેવો? આની સામે જો કોઈને કઈ વિરોધ હોય તો આ પ્રયોગથી તેને શું નુકસાન થયું છે તે સપ્રમાણ સિદ્ધ કર્યા સિવાય ફક્ત વિરોધ ખાતર જાહેરમાં તેનો વિરોધ કરવો એ આમજનતાના હિતમાં તો ન જ ગણાય આના પ્રયોગથી ફાયદાઓ શું થાય છે તે શ્રી રાવજીભાઈના ૧૯૫૮ ના જૂનના અંકમાં પ્રસિદ્ધ થયેલા લેખમાં અને તેમણે પ્રકાશિત કરેલા સ્વમૂત્રચિકિત્સાના પુસ્તકમાં જે પ્રમાણિક ગણાતા માણસોના દાખલાઓ આપ્યા છે તેનાથી સિદ્ધ થાય છે

જ્યારે બીજા લેખના લેખક ડૉ. મણિશંકર ભટ્ટે આ ક્રિયાને ભવિષ્યમાં નુકસાન કર્તા અને કંટાળાભરેલી અપવિત્ર જાણાવીને બીજી વનસ્પતિ અને ખનિજજન્ય દવાઓ સૂચવી છે પણ આ બંને સજ્જનોના મૂળ આશયમાં શું ભેદ છે તે સાફ જણાઈ આવે છે શ્રી રાવજીભાઈએ ગરીબ પ્રજા માટે, તેના હિત ખાતર એક બિનખર્ચાળ અને દરેક વ્યક્તિને સુલભ એવા ઈલાજને પોતાના લેખ તથા પુસ્તક દ્વારા જાહેરમાં મૂકેલ છે. જોને વાંચી—સમજીને કોઈ પણ વ્યક્તિ, કંઈ પણ અડચણ વગર અને બિનખર્ચે, ગમે તે ઠેકાણે, કોઈ પણ સમયે તે મેળવી સ્વતંત્ર રીતે આ ઈલાજ કરી શકે છે અર્થાત્ પૂ. શ્રી બાપુજીના આશય પ્રમાણે સ્વતંત્ર થઈ શકે છે; જ્યારે ડૉ. મણિશંકર-ભાઈની રીત ખર્ચાળ અને વ્યક્તિને પરાધીન કરવાવાળી હોઈ ગરીબોને માટે તે નિરુપયોગી છે એટલું જ નહીં પણ અર્ધદગ્ધ કે સ્વાર્થના હાથે થતી એ ચિકિત્સા મૂત્રચિકિત્સા કરતાં અનેકગણી જોખમી પણ છે. અહીં એ વાત પણ લખવી મને જરૂરી લાગે છે કે આજથી ચાલીસ વર્ષ ઉપર મુબઈના એક નામાકિત ડોક્ટર કે જેઓ વિલાયતની એમ ડી ડિગ્રી ધરાવતા હતા અને બહુ પ્રખ્યાત થઈ ગયા હતા તેઓ ‘મૂત્રચિકિત્સા’નો વિરોધ કરતા હતા. પણ પહેલા જર્મન યુદ્ધમાં જ્યારે મૂત્રના પ્રયોગથી સેંકડો સૈનિકોની ચિકિત્સા કરવામાં આવી અને એથી ફાયદો થતો જોવામાં આવ્યો

અને એથી એ ઈલાજ બહુ પંકાવા લાગ્યો ત્યારે અમારા એ જ ડાહ્યા એમ ડી. ડોક્ટરે એની તારીફ કરવા માંડી, કે જેઓ એક વાર તેનો સખત વિરોધ કરતા હતા.

શ્રી રાવજીભાઈએ અને શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે મૂત્રપાન, માલિસ અને નિર્મળ જળ ઉપર રહી ઉપવાસ કરવાનો જે બિનખર્ચાળ ઉપાય બતાવ્યો છે તે ભયંકર રોગો માટે છે પણ સાધારણ રોગો — શરદી, તાવ, ઝાડા અને એવી જાતના બીજા રોગો માટે ઉપવાસ વિના કેવળ મૂત્રપાન અને માલિસ ખરેખર એક રામબાણ ઈલાજ છે. તેની સાબિતી માટે એક દાખલો આપી આ લેખ પૂરો કરું છું.

મારા સાથી શ્રી વિશ્વામિત્ર વર્મા જેઓ આજે ૨૫ વર્ષથી એક હિંદી માસિકના સંચાલક અને સાહસી સંશોધક છે, તેમણે શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગનું ‘વેાટર ઓફ લાઈફ’ પુસ્તક વાંચી, તેનું પરિણામ જોવા કથા પણ બંધન વિના પોતાની જાત ઉપર અનિયમિતપણે ઉપયોગ કરેલ તેનું પરિણામ માત્ર ગણ અકવારિયામાં જ એ આવ્યું કે એમનો ૪૫ વર્ષનો જૂનો દબાયેલ કમળો કે જેના કારણે એમની આંખો લગભગ હળદરના રંગ જેવી ચાલુ રહેતી હતી, તેમાં સુમારે ૨૫ થી ૪૦ ટકા ફરક પડી ગયો છે. આ પ્રયોગ હજી ચાલુ છે અને તે પૂરો થવાથી તેનું પરિણામ જાહેર જનતાના હિતાર્થે જાહેર કરીશ. આ દાખલો એ આ ‘મૂત્રચિકિત્સા’ માટે એક પ્રયોગ અને સાક્ષાત્ પુરાવો છે; કેમ કે આ પ્રયોગ દરમ્યાન અહીં ઈલાજનાં બીજાં અનેક સાધનો હોવા છતાં તેનો કશો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો ન હતો.

ડૉ. કૃષ્ણવર્મા (મલાડ, મુંબઈ)

ચિકિત્સકની ઝરણે

મારી અંતરની ઈચ્છા અનુસાર આ અહેવાલો એક પછી એક એવા ગોકવાઈને આવ્યા છે કે હું આ પ્રકરણોમા છેલ્લો અહેવાલ લખવા બેઠો છું તેની પહેલાંનો અહેવાલ બે ક્લાક પહેલા લખાઈ ગયો અને આ અહેવાલ તુરત જ મને ટપાલમાં મળ્યો. મારી ઈચ્છા હતી કે વૈદકીય વિષયમાં નિષ્ણાત હોય તેવા અને જીવનભર વૈદકીય ચિકિત્સામાં રચ્યાપચ્યા હોય એવા કોઈ અધિકારપુરુસર લખી શકે તેવા પુરુષનો જાતપ્રયોગ હોય તો મારો આ પ્રયત્ન હું સંપૂર્ણ માનું. સુરત આયુર્વેદિક મહાવિદ્યાલયના આચાર્ય શ્રી બાપાલાલ ગરબડદાસ વૈદને આ ચિકિત્સા અંગે પોતાનો અનુભવ લખી મોકલવા મેં વિનંતી કરેલી. તેમને તો સમાજસેવક તરીકે અનુભવ છે એટલે મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ બીજા ઉપર કરવાને બદલે પોતા ઉપર તે પ્રયોગ કરીને જ પરિણામ આવે તે મને જણાવવાનો તેમણે સંકલ્પ કર્યો. તે પ્રમાણે અનુભવ કર્યો અને મને મોકલ્યો. તે વાંચીને તેમા પ્રભુની દયાનાં દર્શન મને થયાં; કારણ કે હજારો ગરીબ દરદીઓના દુઃખનિવારણનું ભાથું તેમાં છે. તેમણે પોતે લખેલો અહેવાલ પોતાનો અનુભવ—શબ્દેશબ્દ નીચે આપું છું:

“મારી જાત પર પ્રયોગ”

“ઇયોસિનોડ્રીલિયા” આ રોગનું નામ ઘણાના હોઠ પર રમતું થઈ ગયું છે આ રોગમા રક્ત કણો ઓછાં થાય છે. શ્વેત કણો વધે છે શરદી, ખાંસી, અશાક્રિય, અજીર્ણ વગેરે લક્ષણો જણાય છે. દરદીને જાતે દમ કેમ ન હોય તેવો ભાસ ઘણી વખતે થાય છે. લોહી તપાસતાં તુરત જ આ રોગ જણાય છે. અને આને માટે સોમલનાં ઈન્જેક્શન કે સોમલની કોઈ મોં વાટે લેવાની દવા અકસીર જણાય છે. આ રોગ મને થયો હતો અને તેની ઓછીવત્તી અસર હજી મને સતાવ્યા કરે છે. જોત-જોતામાં નાકમાથી પાણીનું ટપકવું, તેમાંથી કફ થવો અને પડવો, ભૂખ

ઊડી જવી, ફીકાશ આવી જાય—આ બધું જોતજોતામા મારામાં બને છે. શિયાળામાં ખાસ ભીતિ રહે છે. એટલે મને થયું કે લાવ હું મારી જાત ઉપર જ મૂત્રપ્રયોગ કરી જાઉં, અને મેં તા ૧૫ ઓક્ટોબર, ૧૯૫૮ થી આ પ્રયોગ શરૂ કર્યો. અને તે આ લખું છું ત્યાં સુધી ચાલુ જ છે. અર્થાત્ આજે એક મહિનો અને પાંચ દિવસ પ્રયોગને થયા છે

સવારમાં જાગરૂમા જતી વખતે જે પેશાબ થાય તેમાંથી થડખાતનો થોડો જવા દઈ બાકીનો પેશાબ સ્વચ્છ કાચના ગ્લાસમાં ઝીલી લઈ છું અને બહાર આવી હાથ, પગ, મોં સાફ કરી બાર-પંદર તોલા જેટલું પી જાઉં છું. થોડું વધુ હોય છે તેનાથી મોં ઉપર ઘસું છું, કાસ ક્રે મારા મુખ ઉપર અમુક જાતની કાલિમા મને લાગે છે. આ પછી દાંતલુ વગેરે કરું છું આથી નથી આવતો કોઈ જાતનો ઓડકાર કે અણગમો ગોમૂત્ર તો અમોએ દવામાં બહુ વાપર્યું છે અને હજીય વાપરીએ છીએ. ગોમૂત્ર પીવા કરતાં મનુષ્યમૂત્ર પીવું હજાર દરજ્જે સારું છે. ગોમૂત્રની ગંધ, વળી તે તાજુ મેળવવાની મુશ્કેલી, ઘણી વખતે તો ખાડામા ભરાઈ રહેલું જ આવવાનો સભવ. આ બધાં કરતા પોતાનો પેશાબ સ્વચ્છતાની દૃષ્ટિએ ખૂબ સ્વચ્છ હોય છે એને પીતા લગારેય કટાળો આવતો નથી.

આ પ્રયોગને પરિણામે આજ સુધી મને શરદી થઈ નથી, ખાંસી થઈ નથી, દસ્ત સાફ આવે છે અને અગમ્યા જોમ પણ સારું આવે છે. ભૂખ બિલકુલ લાગતી ન હતી તે પણ કઈક ઠીક લાગે છે. શિયાળો મારો ખરાબ જતો તે હજી સુધી સારો ગયો છે. આટલા વખતના પ્રયોગને અંતે મને શરીરમાં સારી શક્તિ લાગે છે. શરદી થઈ નથી એ એક મોટામાં મોટો લાભ છે.

એટલે હું તો શરદી અને કફવાળાઓને આ પ્રયોગ અજમાવવા ખાસ ભલામણ કરું છું.

લોકોમા માનવમૂત્ર સામે એક જાતની સૂગ અને ચીડ લગાઈ ગયેલી છે ગોમૂત્ર પીએ, પરંતુ પોતાનું મૂત્ર નહીં પીએ. આ ચીડ-સૂગ-ભડક કાઢવાની જરૂર છે. માનવમૂત્ર ખરેખર વિષદન અને રસાયન છે એમ સુશ્રુતે કહ્યું છે તે યથાર્થ છે.

આજે ગુજરાતમાં શરદી અને કફ ખૂબ જોવામાં આવે છે શ્રીમંતો ભલે દવાદાડ પાછળ હજારો રૂપિયા ખર્ચે; પરંતુ જરીબો ધારે તો વગર પેસાની આ દવાએ ખોતાની ખાંસી, શરદી, દમ, વા મટકી શકે છે.

મૂળ લેખકે તો લંધન સાથે આ પ્રયોગ કરવા કહ્યું છે અજીર્ણ લાગે, શરીર ભારે લાગે, ભૂખ ન લાગતી હોય ત્યાં સુધી ઉપવાસ કરે તો સારું. ઉપવાસ ન કરાય તો ખોરાક થોડો કરી નાખીને પણ પેશાબ પીવો. સારો ફાયદો જરૂર થશે. પેશાબનો ખરો પ્રયોગ તો રાતદિવસ કેવળ મૂત્ર પીવાનો છે એટલે બહુ જીર્ણ અને અસાધ્ય કેસોમાં તો લંધન સહિત મૂત્ર-પ્રયોગ કરવો જરૂરી છે દરદ બહુ ન હોય તો સવારે એકાદ વખત ૧૦-૧૫ તોલા પેશાબ પી, હલકો ખોરાક ખાઈને પણ દરદી પ્રયોગ ચાલુ રાખશે તો જરૂર તેને લાભ થશે. કેન્સર વગેરે કેસોમાં લંધન ન કરતાં ક્વલ્પ ખોરાક સાથે આ પ્રયોગ કરશે તોપણ ચાલશે. આવા ભયંકર રોગો પૂરેપૂરા નહીં મટે અને રાહત મળશે તોય ઓછું નથી.

મને તો લાગે છે કે આ મૂત્રપ્રયોગ સૌ કોઈ-કરી શકે. એનાથી નુકસાન કોઈ જાતનું નથી એટલી ખાતરી આપું છું. આ કોઈ પ્રચારક લખી નથી રહ્યો. એક ચિકિત્સક પૂરેપૂરી જોખમદારી સમજીને લખી રહ્યો છે.

સુરત, ૨૦-૧૧-૪૮

સહી: બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

૩૦

શરદી અને ખાંસી ઉપર માનવમૂત્રનો પ્રયોગ

તા. ૨૫-૧૧-૪૮નો 'ગુજરાતમિત્ર'નો અંક વાંચ્યો. તેમાં શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈ પટેલે લખેલ શ્રી બાપાલાલ ગ. વૈદ્યવાળો માનવ-મૂત્રના ઉપયોગનો સ્વાનુભવ પણ વાંચ્યો. હું ડૉક્ટર નથી અને વૈદ્ય પણ નથી પણ શ્રી બાપાલાલ વૈદ્યની ટૂંકી સારવાર નીચે આશરે ભેંએક માસ પર હતી અને તેમણે આપેલી સલાહ મુજબ માનવમૂત્રના ઉપયોગનો મને જે કઈ અનુભવ થયો તે દરદીની હેસિયતથી નીચે મુજબ લખી જણાવું છું.

મારી ઉંમર લગભગ ૫૮ વર્ષની થવાની તૈયારીમાં છે. હું ખૂબ

તંદુરસ્ત છું. મારા જીવનમાં હું ચા, બીટી, સિગરેટ કે પાનને અડક્યો નથી; ટૂંકમાં બિલકુલ નિર્વ્યસની છું ; છતાં આશરે બે એક વર્ષ પર એક જ રાતમાં મારા મોઢા પર કાળાશ આવી. રાત્રે પથારીમાં સૂતો ત્યારે કંઈ નહીં અને બીજે દિવસે સવારે ઊઠ્યો ત્યારે અચબા સાથે મને ખબર પડી કે મારા મોઢા પર કાલિમા દેખાતી હતી. મને આનુ દુઃખ બિલકુલ થતુ નથી. શરીરે તેટલો જ તંદુરસ્ત છું. પણ પાછળથી પેટ અને હાથ પર મોઢા પરની કાલિમાની છાંટ નીકળી આવી છે. કાળાશ જણાયા પછી બીજે જ દિવસે ડોક્ટરની સારવાર નીચે આવ્યો હતો. લોહી અને પેશાબ એના નિષ્ણાતે તપાસેલાં પણ તેમાં કંઈ પણ નથી. શક્ય તેટલા ઈલાજ કર્યા છતાં કંઈ પણ ફેર ન પડ્યો. વિવાયત જઈ આવેલા ડોક્ટરો પણ નિષ્ફળ ગયા અને અતે બેએક માસ પર શ્રી બાપા-લાલ ગ. વૈદ્યના દવાખાનાને પગથિયે ચડ્યો. તે અગાઉ બે-ત્રણ માસથી મને ખુબ્બ શરદી, ખાંસી અને કફ હતાં જેને માટે હું ઘરગણ્ણુ ઈલાજે કર્યો કરતો હતો, જેની મને ઝાઝી દરકાર નહોતી; પણ હું શ્રી બાપાલાલ પાસે ગયેલો તે તો મારા મોઢાની કાળાશ બતાવી ઈલાજ લેવા. એમણે મને માનવમૂત્રનો નૂસખો બતાવ્યો. લાંઘણ સાથે ખાસ્સા ૧૨ દિવસમાં અર્ધાએક મણ મૂત્ર પેટમાં રેડી દીધું. ૧૫૪ રતલ વજન પરથી ૧૩૮ પર આવી પડ્યો. પરિણામ એ આવ્યું કે બે-ત્રણ માસથી ઘર કરી બેઠેલા શરદી, ખાંસી અને કફ તો ત્યાર પછી તદ્દન — કોઈ પણ જાતની બીજી દવા વિના ચાલી ગયાં. આજે શરદી, ખાંસી, કફ કે અશક્તિનું નામ નિશાન નથી, ખૂબ તંદુરસ્ત છું અને ભૂખ પણ સારી લાગે છે. ખાલી ૧૨ દિવસના પ્રયોગે જો આ પરિણામ આવે તો લાંબો પ્રયોગ શુ ન કરી શકે?

સુરત, ૨૯-૧૧-૧૯૫૮

સહી : ગ્રહાભાઈ દુર્લભભાઈ દેસાઈ
પોસ્ટ માસ્ટર

માનવમૂત્રની સમન્વયશક્તિ

દિનપ્રતિદિન મૂત્રમા અજબ શક્તિનો અનુભવ થાય છે આપણને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ ન આવે અને સમજ ન થકાય એવી વિવિધ પ્રકારની અને અદ્ભુત શક્તિ તેનામાં છે એવું સમજાય છે. માનવમૂત્ર વિષધન અને રસાયન છે એવું ભગવાન સુશ્રુતે લખ્યું છે. એ હકીકત આ પુસ્તકમાં અન્ય સ્થળે આવી ગઈ છે. અને એવી લોકવાયકા મેં વારંવાર સાંભળી છે કે, ગારુડી લોકો સાપને પકડતાં સાપે તેમને કરડે તો તેવે વખતે પીવાને માટે પોતાના મૂત્રનો ભરેલો ખાલો તેયાર જ રાખે છે, જે પી જવાથી તેમને સાપનું ઝેર ન થકે. ‘શિવામ્બુકલ્પ’ નામના સંસ્કૃત પુસ્તકમા એવો ઉલ્લેખ છે કે છ માસ સુધી મૂત્રપાન અને શરીર ઉપર તેના મર્દનથી માણસને ઝેરી સાપનું ઝેર કંઈ અસર કરતું નથી કેટલાક જૈન અને અન્ય સાધુના મુખે પણ આ વાત સાંભળી છે. આમ ભગવાન સુશ્રુતે ગમે તેમ કહ્યું હોય, લોકવાયકા ગમે તેવી હોય અને ગારુડીઓ કે સંતસાધુઓ આવું આવું કંઈ કંઈ કહેતા હોય છતાં તેને સાચું માનીને તેવા પ્રયોગ કરી કરાવીને પોતાની જાતને કે અન્યને જોખમમા ઉતારવામા મૂખર્પી છે. તેમાં વળી આ જમાનાના વિજ્ઞાનીઓ તો એને પોતાની આખે જુએ છતાંય માન્ય નહીં કરે એવી સ્થિતિમા તેના ચોક્કસ સંશોધન સિવાય તેનો અમલ ન થાય. કોઈ પણ વિચારને અમલમા મૂક્યા સિવાય તે કૃત્ય બનતું નથી. તેમ ઉપરના અભિપ્રાયનો અમલ થાય એટલું જ નહીં, પણ ઘણી અજમાયશો થાય તો જ તે સિદ્ધ હોવા છતાં વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ ગ્રાહ્ય ગણાય.

છેલ્લા છ માસમા એવા કેટલાક પ્રયોગો થયા જેમાંથી એવું દર્શિત થયું કે મૂત્રમા દ્રવ્યના હલનચલનની શક્તિ ટકાવી રાખવાની તાકાત છે. એનું નિરાકરણ એ રીતે થયું કે આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિમાં ભગવાન સુશ્રુતનું મતવ્ય ટાકરું છે ‘માનવમૂત્ર વિષધન અને રસાયન

છે.' તે સૂત્ર પર એક સુશ્રુતના અભ્યાસીએ એકાંગી થઈને વિચાર્યું કે, જો માનવમૂત્રથી સાપના ઝેરનો નાશ થાય તો એનો એવો અર્થ થયો કે સાપ કરડવાથી તેના ઝેરના કારણે જે માણસને સાપ કરડ્યો હોય તેના લોહીનું દબાણ, એકદમ નીચું આવી જવાથી હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવી બેસે છે, તે બધ પડે છે અને તેનું મૃત્યુ થાય છે તેવા સાપ કરડેલા માણસને મૂત્ર પાવાથી ઝેરી સાપનું ઝેર શમી જાય છે, લોહીનું દબાણ કાયમ રહે છે અને હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવતું નથી આ વાતને ઉલટાવીને એમ કહી શકાય કે કોઈ પણ કારણે હૃદય પોતાની શક્તિ ગુમાવતું હોય ત્યારે તે માણસને પેશાબ પાવાથી નબળું પડતું હૃદય પોતાની શક્તિ જાળવી રાખે છે

ભગવાન સુશ્રુતના સદરહુ અભ્યાસી વૈદકીય ધંધાદારી છે. તેમનું નામ ડૉ. મગનલાલ સલારિયા છે. તે અમદાવાદમાં આયુર્વેદ પદ્ધતિએ ઓપરેશન કરે છે. હું તેમને છેલ્લા બે વરસથી ઓળખુ છું. તેમને માનવમૂત્રની શક્તિમાં શ્રદ્ધા છે. તેમની ઓપરેશનની પદ્ધતિ હાલની વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ ઘણી પ્રાકૃત કહેવાય નહીં ઓપરેશન થિયેટર કે નહીં કોઈ જાતનો દમામ. કદાચ સામાન્ય દરદીને તેમની પાસે ઓપરેશન કરાવવાનું મન ન થાય. પણ તેમને ઓપરેશનનું લાઈસન્સ મળેલું છે અને ઘણાં વરસથી પોતાનો ધંધો કરે છે. નાના મોટા સંકો ઓપરેશનો તેમણે કર્યાં હશે, છતાં તેમાંથી એકેય જીવને જોખમકારક નીવડ્યું નથી એ હકીકત છે. તે દાકતર ભાઈએ પોતાના કાર્યમાં માનવમૂત્ર કેવો ભાગ ભજવે છે તેનો સફળ પ્રયોગ કર્યો, જેની હકીકત તે ડોક્ટરે ઓપરેશનના કેસ મારી પાસે રજૂ કરીને કહી, તે નીચે પ્રમાણે છે :

સામાન્યતઃ ઓપરેશન કરનાર દાકતર દરદીને ઓપરેશન કરતી વખતે કોઈ પણ કારણે દરદીનું હૃદય પોતાની શક્તિ જાળવી રાખે તે માટે દરદીને એટ્રોમેન, એફીડીન કે લોબેલીનનાં ઇન્જેક્શનો આપે છે. આ દાકતરે ગયા મે માસના અરસામાં ૪૫ વરસની ઉંમરની એક બાઈને એપેન્ડિસાઈટિસનું ઓપરેશન કર્યું. તેને ઉપરના ઇન્જેક્શનને બદલે તે બાઈનું પોતાનું મૂત્ર ઓપરેશન સમયની એક કલાક અગાઉ આપવામાં આવ્યું. ઓપરેશન જે દિવસે કરવામાં આવ્યું તે સવારે પ્રથમ જે પેશાબ

તેને થયો તે પેશાબ તેને ઓપરેશન થરૂ થવાના એક ક્લાક અગાઉ આપવામાં આવ્યો ત્યાર બાદ ઓપરેશન કર્યું આ ઓપરેશનના કારણે તેના હૃદયના હલનચલન પર કાઈ નબળાઈની અસર ન થઈ. હૃદયે પોતાની શક્તિ જાળવી અને ઓપરેશન સફળ નીવડ્યું આ એક સફળ પ્રયોગ પછી તે દાક્તર સલાસ્ત્રિયાએ નિશ્ચય કર્યો અને છેલ્લા પંદરવીસ નાનાંમોટા ઓપરેશનમાં દરદીને ઇન્જેક્શનને બદલે તેનું પોતાનું મૂત્ર આપ્યું. આ ઓપરેશનમાં ગળાની ગાંઠો, કંઠમાળનું ઓપરેશન, લાઈકોમા (ખાધ પર બથેરની ગાઠ હતી)નું ઓપરેશન, એક બાઈને જમણી છાતીનું કેન્સર હતું તેની જમણી છાતી કાઢી નાખી, ભગંદરનું ઓપરેશન, એક દરદીની જમણી બાજુ અને પેટુ વચ્ચે મોટું ગૂમડું હતું અને અંદરનો ભાગ સડતો હતો તે સડેલો ભાગ કાઢી નાખી તેની પર બીજી ચામડી મઢી દીધી વગેરે પ્રકારના આશરે વીસ ઓપરેશન તેમણે કર્યા છે. તેમાં બધાયે દરદીને ઇન્જેક્શનને બદલે તેનો પોતાનો પેશાબ પાયો અને તેનાથી જ દરદીના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ. હવે તે દાક્તરે ગમે તેવા ઓપરેશનમાં દરદીને ઇન્જેક્શન આપવાની પદ્ધતિ બંધ કરી તેનું સ્થાન મૂત્રને આપ્યું છે.

ઉપરની હકીકત પરથી એમ પણ સાબિત થયું કે માનવમૂત્ર લોહીના નીચા કે ઊંચા દબાણને સમધારણ કરે છે એક જ વરસની ઉંમરનાં બહેનને ૨૬૦ લોહીનું દબાણ હતું. તેને દોઢ માસની મૂત્રપ્રયોગની સારવારથી ધીમે ધીમે તે લોહીનું દબાણ ૧૬૦ સુધી આવ્યાની હકીકત આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં વર્ણવી છે. તેથી ઊલટી હકીકત હમણાં જાણવામાં આવી છે નડિયાદના દેવદાસ પંડ્યાને (નડિયાદ કલ્યામદિરવાળા) લોહીનું દબાણ નીચું હોવાને કારણે નબળાઈ અને બેચેની રહેતી હતી તેમના એક સગા વૈદનો ધંધો કરે છે. તેમણે એવી યુક્તિ કરી કે પડ્યાનો પોતાનો પેશાબ એવું કહીને સવારે મગાવે કે તેને તપાસવો છે અને તે જ પેશાબ ગાયનો પેશાબ કહીને પાછો આપે ભાઈ પડ્યા ગાયનો પેશાબ માનીને પી જતા તેનાથી તેમનું લોહીનું દબાણ ૧૧૦ થી વધીને ૧૨૨ પર આવ્યું અને નબળાઈ તથા બેચેની ટળી ગઈ. આ લોહીનું દબાણ ગાયનો પેશાબ પીવાથી વધ્યું એવું મેં જાણ્યું એટલે

મેં ભાઈ દેવદાસ પંડ્યાને પત્ર લખ્યો કે તેમને જે વૈદે તમારો પેશાબ લઈ તેટલો જ પેશાબ ગાયનો પાઈને લોહીનું નીચું દબાણ વધારી તમારું દરદ નોબૂદ કર્યું તેમાં કાઈક ભેદ લાગે છે તમે ખાતરી કરીને મને જણાવો. તમને તે વૈદે તમારો જ પેશાબ પાથો છે, ગાયનો નહીં. તમારા મૂત્રથી જ તમારું લોહીનું દબાણ સમધારણ થયું અને તમારી ભેચેની અને નબળાઈ ટળી ગઈ. એમા મને તો શક નથી. તમે સત્ય હકીકત મને જણાવશો.

તે ભાઈએ તુરત મને પત્ર લખીને જણાવ્યું કે, “તમારી ધારણા સાચી છે. મને મારું મૂત્ર પીવાનું કહ્યું હોત તો હું ન પીત જ્યો ગાયનું મૂત્ર કહીને આપ્યું. પછી મારી સૂણ પણ જતી રહી. મને હવે અનેક પ્રવૃત્તિમાં જવા છતાં આરામ રહે છે.”

ઉપરની ચોક્કસ હકીકત એવું સાબિત નથી કરતી કે દરદીને પોતાના મૂત્રનો પ્રયોગ કરવાથી તેના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ રહે છે? અને તેના લોહીનું દબાણ સમધારણ રહે છે? આમા મૂત્રપાનથી કેટલા પ્રમાણમાં અસર થાય છે અને મૂત્રના માલિસથી કેટલી અસર થાય છે તેનો નિર્ણય કરવો રહ્યો. આવા પ્રયોગોથી તેનો વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ નિર્ણય થઈ શકે, પણ એક વાત ચોક્કસ થઈ કે માનવમૂત્રનો યોગ્ય પદ્ધતિએ ઉપયોગ કરવામાં આવે તો તે ઊંચા કે નીચા લોહીના દબાણનું સમન્વય કરે છે.

ઉપરની હકીકત દરદીઓના અનુભવની કહી તે વિગતે અને ચોક્કસાઈથી એટલા માટે આપી છે કે તેમાં સહેજ પણ અતિશયોક્તિ અને અચોક્કસાઈ ન આવે. છતાં આ વાતની બીજી બાજુ પણ છે. ડોક્ટર સલારિયાએ પોતાના દરદીને ઓપરેશન કરતાં પહેલાં તેના હૃદયની શક્તિ જળવાઈ રહે તે માટે ઈન્જેક્શનને બદલે મૂત્ર આપ્યું તે અગે અમદાવાદના એક પ્રખ્યાત ડોક્ટર મિત્રની સાથે મેં ચર્ચા કરી, અને પાછળ લખેલી બધી વિગત મેં તેમને કહી. તેમના મનમા તે વાત ઊતરી નહીં. તેમણે ઓપરેશન કરતી વખતે દરદીને કેવી રીતે રાખવામાં આવે છે, હૃદયની રચના, મૂત્રપિંડની રચના, ચક્રત (લીવર)ની રચના વગેરેનું ચિત્ર દોરીને સમજાવ્યું અને જણાવ્યું કે, ઓપરેશન કરતી વખતે દરેક દરદીને તેના હૃદયની શક્તિ સચવાઈ રહે તે માટે અમે

ઈન્જેકશન આપતા નથી. જેનું હૃદય નબળું હોય તેને જ ઈન્જેકશન આપીએ છીએ. મૂત્રમાં એવી શક્તિ હોય એવું અમારા ભણવામાં આવ્યું નથી કે આજ સુધી વૈજ્ઞાનિક રીતે કોઈ નિર્ણય થયો જણાતો નથી મૂત્રમાં પુરિયા નામનો ક્ષાર છે તેનામા એવો ગુણ છે કે જેને પેશાબ ન થતો હોય તેને મુરિયાનું દ્રવ્ય આપવાથી પેશાબ થાય છે એથી વિશેષ મૂત્રમાં ગુણ હોય એવું અમારા ભણવામાં કે અનુભવમાં આવ્યું નથી ઊલટું અમો એવું માનીએ છીએ કે મૂત્ર મારફતે શરીરનો બગાડ-ઝેર નીકળે છે. હોમિયોપથીના ઓન્ટોબાયોટિકના સિદ્ધાંત અનુસાર માણસને તેના મૂત્રથી ફાયદો થતો હોય એવું કાંઈ અમે માનતા નથી. વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિએ દરદીઓ ઉપર અખતરા કરીને ખાતરી ન થાય ત્યાં સુધી તમારી વાતમાં અમને વિશ્વાસ નથી.

મિત્ર ડૉક્ટરની વાત તેમના અનુભવ પ્રમાણે બરોબર છે જે વિષયનું અગત જ્ઞાન કે અનુભવ ન હોય તે વિષે કોઈ પણ જવાબદાર માણસ પોતાનો ચોક્કસ અભિપ્રાય ન જ આપે એ વાજબી છે. એની સાથે એ પણ એટલું જ વાજબી છે કે જેને જે વિષયમાં જ્ઞાન કે અનુભવ હોય તેણે તે વિષય પ્રત્યે દુરાગ્રહી જેવું વલણ પણ ન રાખવું પેશાબમા લોહીના દબાણનો સમન્વય કરવાની અને હૃદયની શક્તિ સાચવી રાખવાની શક્તિ છે, એ ઉપરના અનુભવ ઉપરાંત મારો પોતાનો ચાલુ અનુભવ કે મારા હૃદયની ચાલુ શક્તિ નિભાવવાને મારે ડીજેકશનની ટીકડીનું નિયમિત સેવન કરવું જોઈએ એવી મારા ડૉક્ટર મિત્રોની સલાહસૂચના છે અને તે જ પ્રમાણે હું કરતો હતો, પણ ચાર માસથી મેં ડીજેકશન (ડીજેટાલીસ) ટીકડીનું સ્થાન મૂત્રને આપ્યું છે અને છેલ્લા ત્રણ માસના સતત વરસાદને કારણે ભારે ભેજવાળી હવામા અને ઠંડા પવનના સૂસવાટામા પણ મને શરદી સરખી થઈ નથી. દિવસના બે વખત મૂત્રપાનથી જાણે મારા શરીરને શરદીમાંથી બચાવવાને બખ્તર પહેર્યું હોય એવો નિર્ભય લુ બની ગયો છું

આ બધાં દૃષ્ટાંતોથી પણ કોઈને ઉપરની હકીકતમાં વિશ્વાસ ન બેસતો હોય તેમનામાં પરાણે વિશ્વાસ ઊભો કરવા મારો અગ્રાહ નથી. જેને જે વિશ્વાસપૂર્ણ લાગે તે જ પ્રમાણે તે વર્તે એ જ યોગ્ય છે.

માનવમૂત્રનો ચમત્કારી પ્રભાવ: તેની વિષદ્વશક્તિ

આ વસુધરા તો રત્નોથી ભરેલી છે. જેને જેવી સાધના તેને તેવાં સાધનો મળી જ રહે છે. જ્યારથી આ કાર્ય લોકહિતાર્થે થરૂં કર્યું છે ત્યારથી મને આપોઆપ મદદ મળી જ રહી છે. હું અવળાસવળી અચોક્કસ વાત પર ધ્યાન નથી આપતો, પણ જેટલી શક્ય હોય અને કરવી ઘટે એવી ખાતરી કરીને મળેલી હકીકતને ગ્રાહ્ય કરું છું. એવી એક માનવમૂત્રનો પ્રભાવ સાબિત કરનારી હકીકત મને મળી છે જે નીચે મુજબ વિગતે આપું છું:

માનવમૂત્ર વિષદ્વન અને રસાયણ છે એવું ભગવાન મુશ્નુતે કહ્યું છે. તે અંગે ‘માનવમૂત્રની સમન્વયશક્તિ’ એ પ્રકરણમાં કેટલીક હકીકત લખીને તેને સાબિત કરવા મેં પ્રયત્ન કર્યો છે. ત્યાર બાદ હું એ કથનની ચોક્કસ સાબિતી મેળવવાનો સંકલ્પ કર્યા કરતો હતો. તેવામાં કપડવળના ભાઈ ચંદ્રકાન્ત પરીખ જે કપડવળના જૂના અને વિશ્વાસપાત્ર સમાજ-સેવક છે અને હાલ હરિજન આશ્રમમાં મહાગુજરાત ખાદી પ્રચારક મડળના ચરખા સરંજમ કાર્યાલયમાં કામ કરે છે, તે કપડવળ રહેતા હતા ત્યારે ત્યાં એક સંન્યાસી મહારાજનો તેમને પરિચય થયો. તેમના પર તેમને પ્રીતિ, અને વારંવાર સત્સંગ માટે તેમની પાસે જતા. તે સ્વામીજીનું નામ વિવેકાનંદ સરસ્વતી છે. તે સ્વામીજી હાલ અહીં છે. ભાઈ ચંદ્રકાન્ત પરીખનો ઝીણો તાવ અને કફ કેમેય બાધ નહીં. સ્વામીજી સાથે એક વૈદ્યરાજ છે; તેમનો પ્રયત્ન પણ નિષ્ફળ નીવડ્યો. છેવટે તેમણે મૂત્રનું માલિસ અને પાન થરૂં કર્યું. અને એક અઠવાડિયામાં તેમનો તાવ અને કફ નાબૂદ થયા. તે વાત તેમણે સ્વામીજીને કરી. સ્વામીજીએ એમની વાતને વધાવી લીધી અને બોલ્યા: ‘એ તો અમૃત છે.’ પછી તો આ અંગે અનેક વાત તેમણે કરી. તેમાં એક ભાઈ ત્રણ તોલા અઢીણુ ઘોળીને પી ગયેલી તેનું ઝેર પેશાબ પાવાથી ઊતરી ગયું એવી વાત કરી. આ સાંભળેલી વાત

સાથે ભાઈ ચંદ્રકાન્ત મારી પાસે આવ્યા અને મને એ વાત કહી. ઉપરાંત તેમની સાથે બીજી અનેક વાતો કહી. મેં આ વાતની ખાતરી કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતું તા. ૩૦-૯-૧૯૮૬ ને બુધવારના રોજ આશ્રમમાં ગયો અને ભાઈ ચંદ્રકાન્તને ઘરેને સ્વામીજી પાસે ગયો. સ્વામીજીને જોતાં મને લાગ્યું કે તે ૫૫-૫૬ વર્ષના હશે પણ તે મારા કરતાં ૬ વર્ષ મોટા એટલે ૭૮ વર્ષના હતા ઘણી આડીઅવળી વાતો થઈ પછી મેં માનવમૂત્ર અંગેના તેમના અનુભવની વાત પૂછી અને ખાસ કરીને તે વિષયનું છે એ અંગે તેમને શી સાબિતી મળી તે પૂછ્યું. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે, અમારા ઉત્તર પ્રદેશમાં બરેલી જિલ્લામાં તો સાપ કરડયો હોય તો તેનું જે માનવમૂત્રથી થમાવવામાં આવે છે. અને ચંદન ઘો નામનું જેરી જાનવર છે તેનું જે તો ઊતરે જ નહીં તે કરડે તો જેને કરડે તે મરી જાય. તેનું જે પણ માનવમૂત્રથી ઊતરે છે. એવા અનેક પ્રસંગો એ બાબત બને છે. મેં તેમને પૂછ્યું કે, આપને એવો ખાસ અનુભવ અહીં થયો છે? એક બાઈએ અફીણ ખાઈતું તેનું જે આપે પેશાબ પાઈ ઉતાર્યું, એ શું હકીકત છે? તેમણે કાંઈક સંકોચથી જવાબ આપ્યો: “એ જરાક ગભીર છે.” મેં કહ્યું, એની કાંઈ હરકત નહીં. એ કાચદા વિરુદ્ધનો અને આપઘાતનો એમ બેવડો પોલીસ કેસ છે, છતાં મને સત્ય હકીકત કહો. તેમણે ગભીર ભાવે કહ્યું કે, વાત એ છે કે અહીં એક માણસ ગેરકાયદેસર અફીણ વેચવાનો ધંધો કરતો હતો. તેની પત્નીને તે ગમતું નહોતું. તે બાઈ રોજ તેને ચેતવ્યા કરે કે તમે આ ધંધો મૂકી દો. પણ પેલો માને નહીં આ રકબંધ એક દિવસે વધી પડી. તે બાઈએ તેના પતિની ગેરહાજરીમાં તપાસ કરતાં ત્રણ તોલા અફીણ સિલકમાં હતું તે તેણે પાણીમાં ઓગાળ્યું અને પોતે જ પી ગઈ. અર્ધા કલાકમાં બાઈ બેભાન થઈને પડી એટલામાં તેનો ધણી આવ્યો. તેને શક ગયો જાણ્યું કે ત્રણ તોલા અફીણ નથી બધુંયે તે પી ગઈ. તે માણસ બેભાનનો મારી પાસે આવ્યો, રડી પડ્યો અને બધી હકીકત મને કહી અને આજીજી કરવા માડ્યો. બાપજી, મને કોઈ રીતે બચાવો. તે બાઈ મરી જશે એટલું જ નહીં અફીણ વેચવાનો ગુનો અને આપઘાતનો ગુનો મને તરત સૂઝી આવ્યું. સાંજ પડવા આવી હતી. તેને મેં કહ્યું

કે, અડોશીપડોશીનાં છોકરાંનું મૂત્ર તેને રાત્રીભર પાચા કર. પંદરેક છોકરાંનું મૂત્ર તેને રાત્રીભર પાચુ. અને સવારે તે બાઈ ભાતમાં આવી તે બચી ગઈ. બચી ગયેલી બાઈને જોવાની મેં ઈચ્છા કરી. બોલાવવા મોકલ્યુ પણ ઘેર નહોતી. એનું નામ મેં લઈ લીધું આ વાત ત્યાં બેઠેલા ત્રણચાર જણ પણ જાણતા હતા.

આ સાથે તેમણે બીજી વાત પણ કરી. અમદાવાદ મ્યુનિસિપાલિટી તરફથી રખડતાં કૂતરાંને જેર આપીને મારી નાખવાનું કામ ચાલે છે ગાંધી મારો કૂતરો તેમાં સપડાયો.

મ્યુનિસિપાલિટીનાં માણસોને ખબર પડી કે એ લાલ કૂતરો સ્વામીજીનો છે એટલે તેને જેરવાળી મીઠાઈ નાખી નહીં બીજાં કૂતરાને નાખી. પણ બીજાં કૂતરાંનો શેપ ભાગ દાદાગીરી કરીને તે ખાઈ ગયો. એટલે તેને પણ જેર લાગુ પડ્યું અને અડબડિયાં ખાતો મારી પાસે આવ્યો. હું સમજી ગયો કે તેના ખાધામાં જેર આવ્યું છે. એટલે પેશાબનો એક ખાલો તેને મેં પાઈ દીધો અને થોડા સમયમાં તેનું જેર ઊતરી ગયું. બીજે દિવસે મેં મ્યુનિસિપાલિટીમાં અરજી કરી તેનું લાઈસન્સ લીધું અને તેને ગળે પટો બાંધ્યો.

ઉપરની વાત પૂરી કરી એવામાં કૂતરો ત્યાં આવી ઊભો. પટો બાંધેલો લાલિયો કૂતરો જેરમાંથી બચી ગયેલો મેં જોયો.

આ ઉપરાંત મૂત્રના સફળ પ્રયોગોની ઘણી વાતો તેમણે કરી. પછી મેં તેમની વિદાય લીધી. તેમની પાસે એક આયુર્વેદના અભ્યાસી ઉત્તર હિંદુસ્તાનના જુવાન વૈદ્ય હતા. તેમણે ઉપરની હકીકત પોતે નજરે જોયેલી છે એમ મને જણાવ્યું ત્યારે મારા મુખમાંથી એવો ઉદ્ગાર નીકળી પડ્યો કે, ‘મૂત્રચિકિત્સાને એક ચિકિત્સા ગણીએ તો તે આયુર્વેદનું જન્મસ્થાન ગણાય.’

કેટલીક ગંભીર ચેતવણી

મૂત્રપ્રયોગ કરનારાઓ! કૃપા કરી ધ્યાનમાં રાખો કે,

૧. આ દેવી સાધન કોઈ રોગની દવા નથી પણ પોતાના શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવાનું અને ખોવાયેલા સ્વાસ્થ્યને પાછું મેળવી લેવા માટેનું કુદરતી સાધન છે.

૨ આ સાધનનો ઉપયોગ કરનારે પ્રથમ તો પોતાના શરીરના ચિકિત્સક પોતાએ જ બનવું જોઈએ પોતાના શરીરની આદત, તેની ગુજાશ, તેની પ્રકૃતિ અને કુદરતી હવાપાણી તેણે સમજી લેવા જોઈએ. જે આ બધી વાત ન સમજે તેવાઓને આ પ્રયોગ પૂરો લાભદાયક ન પણ થાય લાભ ન થાય તેનો દોષ સાધનનો નથી.

૩ કોઈએ અતિ ઉત્સાહમાં આવી જઈ એકાએક પૂરો પ્રયોગ કરવાને ન મંડી જવું. આજ સુધી રોગને મટાડવાના હેતુથી અનેક જાતના સારાં કે માઠા તત્ત્વોવાળાં દ્રવ્યો તમે તમારા શરીરમાં દવા કે ઈન્જેક્શન દ્વારા નાખ્યાં છે તેનો પણ વિચાર કરજો તે બધાં તમારા શરીરની અદર છુપાઈને બેઠેલા જ છે અને તેને લીધે તમારું શરીર અમુક રીતે જ ટેવાયેલું છે તે બધા બૂરાં તત્ત્વોને ધીરજપૂર્વક કાઢવાં જોઈએ તેમ જ તમારા શરીરને — ખાસિયતને કેળવવી જોઈએ. માટે તમે નવો પ્રયોગ. શરૂ કરો તે સામે તમારું મન તથા શરીર બંડ ન કરે તે રીતે ધીરજથી તમારે આ પ્રયોગ શરૂ કરવો જોઈએ તમને એવી શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ કે તમારું પોતાનું મૂત્ર તમારા શરીરનુન્યોષક અંગ છે. તે તમારું હિતકર્તા છે, તેનાથી કદીયે તમારું અહિત નહીં થાય તમારે તેનો ઉપયોગ પદ્ધતિસર અને વિવેકપૂર્ણ કરવો જોઈએ.

૪. મૂત્રપ્રયોગ જે શરૂ કરે તેણે પોતે જે બીજી દવા કરતા હોય તે ત્યાગ કર્યા બાદ કમમા કમ ચાર દિવસ પછી મૂત્રપ્રયોગની શરૂઆત કરવી મૂત્ર એ રસાયણ છે બીજા અકુદરતી તત્ત્વો સાથે નભશે નહીં.

ઊલટું નુકસાન કરશે. માટે મૂત્રપ્રયોગ શરૂ કર્યા અગાઉ કોઈ પણ દવા બંધ થવી જોઈએ. મૂત્રપ્રયોગ ચાલતો હોય ત્યારે, કોઈ પણ દવા લેવી નહીં. અને મૂત્રપ્રયોગ બંધ કરી બીજી દવા લેવી હોય તો પ્રયોગ બંધ કર્યા બાદ ચાર દિવસે લેવાની શરૂ કરવી. આ સ્પષ્ટ ચેતવણી સમજી લેવી.

૫. મૂત્રપ્રયોગ કરનારે પુરતકમાં આપેલી સૂચના કે દૃષ્ટાંતને અનુસરીને, કે કોઈ અનુભવવાળા હોય તેમની સલાહ મેળવીને મૂત્રને નિયમિત રીતે, પ્રમાણસર, અનુભવે ચોક્કસ થયેલા ધોરણ અનુસાર લેવું અને તે સાથે તેની પરહેજ સંપૂર્ણપણે પાળશે તો જરૂર તેનું હિત સધાશે. પણ વિના શ્રદ્ધાએ, વિના ચોક્કસાઈએ, પરહેજ પાળવામાં ભેકાળજી રાખીને, વાગ્યું તો તીર નહીં તો ટપો એવી અધકચરી મનો-દશાથી જે કોઈ પ્રયોગ કરશે તેને ફાયદો નહીં થાય, કદાચ નુકસાન પણ થાય અને એ ઉપરાંત આ માનવહિતકારી પ્રયોગને વગોવી માનવજાતની કુસેવા થશે; માટે તમે કૃપા કરી માનવજાતની તેવી કુસેવા કરશો નહીં. જેને લોહીનું દબાણ જોઈએ તે કરતાં નીચું હોય અગર હૃદયની નબળાઈનો રોગ હોય તેણે આ મૂત્રપ્રયોગમાં ઉપવાસ કરવા નહીં. શરીરની શક્તિ સાચવીને આ પ્રયોગ કરવો, એટલે શક્તિ સચવાઈ રહે તેટલો—જૂન એક વખત મુકરર કરેલો ખોરાક લઈ આ પ્રયોગ કરવો, જેના પરિણામે સ્વાસ્થ્ય સુધરશે. એટલું જ કે પ્રયોગની સંપૂર્ણ સફળતા માટે વિલંબ થશે, છતાં સહીસલામતીથી આ પ્રયોગ કરવો એ જ હિતકર છે. ઉપવાસ કરતાં કરતાં એટલી નબળાઈ વધી જાય કે સૂતાં સૂતાં પાસું ફેરવતાં અંધારાં આવે, અમૂઝણ જેવું થાય તો વધારે ઉપવાસ ન કરતા પરહેજ સાથેનો નક્કી કરેલો પથ ખોરાક એક ટંક ખાઈને પ્રયોગ ચાલુ રાખવો પણ ઉતાવળા થવું નહીં. વંરસોથી કે મહિનાથી તમે સારવાર કરતા જ આવ્યા છો તો થોડા દિવસ વધુ વિલંબ થશે.

૬. કેટલાક માણસો ઉપવાસ એટલે અન્ન ન ખાવું પણ ફળ તો ખવાય એવું સમજે છે એ ખોટું છે. અન્ન કે ફળ કે ફળનો રસ કાંઈ ન લેવું આ પ્રયોગમાં ઉપવાસ એટલે ચોવીસેય કલાકનો પેશાબ અને જરૂર પડે, તરસ લાગે અને પાણી પીવાની ઈચ્છા થાય તો પાણી પીવું. તે સિવાય બીજું કાંઈ ન લેવાય.

૭. ચાલુ વૈદકીય પદ્ધતિએ આપણી સંયમવૃત્તિનો નાશ કર્યો છે, તેના કારણે વૈદકના ધધાને લાભ થયો છે પણ તે આપણા શરીર-સ્વાસ્થ્યના ભોગે આ પ્રયોગમાં એવી કોઈ પણ મર્યાદા ઓળંગવી નહીં. જેનાથી પૂરો સયમ રાખી પરહેજી ન પેળાય, જેનાથી પ્રયોગ પ્રત્યે એકનિષ્ઠ ન રહેવાય, તેણે કૃપા કરી આ પ્રયોગ બંધ કરવો અને પોતે જે કરતા હોય તે કર્યા કરવું.

૮ આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં મૂં મૂત્રપ્રયોગ વિષે દશવિભો ભય સાચો ઠર્યો છે મને ચોક્કસ માહિતી મળી છે કે કેટલાક વૈદ-દાકતર દરદીને તેના જ મૂત્રના સાધનથી તેનું દરદ મટાડીને લક્ષ્મી અને યશ પ્રાપ્ત કરતા થઈ ગયા છે એવા કેટલાક દાખલા મારી પાસે આવ્યા છે આ પાપકર્મ છે તેઓ તેમને બુદ્ધિ આપનાર પરમેશ્વરના દ્રોહી છે ભગવાન તેમનું ભલું કરે! પણ કોઈ દરદી આવી વાતમા ફસાય નહીં. એક વૈદ્યાજે આમવાતના એક દરદીને તેના પોતાના પેશાબ સાથે ભસ્મની પડીકીઓ આપી એવું કહીને કે તે રત્નની ભસ્મ છે, અને ૭૦૦-૮૦૦ રૂપિયે ૧ તોલાની કિંમતની છે તે પડીકી દરરોજ પેશાબ સાથે એક વખત લેવાની કહી. દરેક પડીકાના ચાર રૂપિયા કિંમત લેતા. દરદીને લગભગ સારું થવા લાગ્યું તેવામાં ‘જન્યભૂમિ’ના અકવાડિક અકમા ‘માનવમૂત્ર’ પુસ્તકમાંથી લીધેલા કેટલાક ઉતારા વાચીને પેલા દરદીએ તેનું મૂળ જાણ્યું અને મારી પાસે તે દરદી આવ્યો મને બધી હકીકત કહી પેલી ભસ્મની પડીકી બતાવી ખરેખર તે ભસ્મ થાની હતી તે તો વૈદ જાણે. પેલા દરદીએ સત્ય હકીકત જાણીને તેની પાસેની બીજી પડીકીઓ મારી ફેંકી દીધી અને હાલ મૂત્રનો નિર્ભેળ પ્રયોગ કરી સશક્ત થયા છે. કૃપા કરીને કોઈ પણ વૈદકીય ધધાદારી આવી રીતે પવિત્ર સેવાના આ યજ્ઞને ધનપ્રાપ્તિનો અખાડો બનાવી તેને અભણવે નહીં આ પવિત્ર કુદરતી બક્ષિસનો ઉપયોગ કોઈ ધનપ્રાપ્તિ માટે ન કરે ગરીબ અને પીડિત જનતાને ફરેલ આપી આ શુદ્ધ કાર્યને અશુદ્ધ ન કરે! એવી મારી નમ્ર વિનતી છે.

૯ આ પ્રયોગમા કોઈ પણ દરદીએ સફળતા મેળવીને એવું ન માનવું કે સાજા થયા પછી પોતાને સ્વછંદે વર્તવાનો પરવાનો મળી

ગયો. સારુ સ્વાસ્થ્ય જે કારણે બગડ્યું તે બગડેલા સ્વાસ્થ્યને સુધાર્યા પછી કારણોને ખોળે. અપચ્ચ, અયુક્ત અને અતિશય ખોરાક ખાવાથી પાછુ શરીર બગડવાનું; માટે શરીરસ્વાસ્થ્યના સામાન્ય નિયમ તો હમેશાં પાળવા જ જોઈએ. ભગવાન પણ તેમાંથી કોઈને મુક્તિ નહીં આપી શકે.

૧૦. અને છેલ્લી વિનતી કે, જોણે પોતાના કોઈ પણ ગભીર દરદ પર આ પ્રયોગ સફળતાપૂર્વક કર્યો હોય તેઓ પોતાના દરદનું નિદાન, તે માટે લીધેલી વૈદકીય સારવારની ચોક્કસ હકીકત અને મૂત્ર-પ્રયોગ કરતાં થયેલી ક્રિયાપ્રક્રિયા વગેરેનો વિગતવાર અને ચોક્કસ હેવાલ એટલે કે પ્રયોગની મુદત, માલિસ, મૂત્રપાન, તેની મુદત વગેરે મને મોકલી આપે. આ પ્રયોગની જે વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ આપણે ઊભી કરવાની છે, તે અનેકોના અનુભવ પરથી નિશ્ચિત થઈ શકે. એ કાર્યમાં આવા બધી જાતના અનુભવની સાચી હકીકત મદદગાર નીવડશે; માટે લોક-હિતાર્થે આવી વિગત આ પ્રયોગના અનુભવીઓ મને મોકલી આપશે તો તેમાં માનવસેવા છે અને હું તેમનો આભારી થઈશ.

ઉપસંહાર

આ પુસ્તકના પ્રકરણો શરૂ કર્યા ત્યારે મને ખબર નહોતી કે ઉપસંહાર લખવા જેટલી સામગ્રી મને મળી રહેશે. પણ તેટલી સામગ્રી મને મળી તે માટે હું પ્રભુનો ઉપકાર માનું છું. મને જે નિવેદન કે વાત શંકાસ્પદ લાગ્યાં તે મેં આ પુસ્તકમાં લખ્યા નથી. મેં જે કાંઈ વિધાન કર્યું છે તે ચોક્કસાઈ કરીને કર્યું છે છતાં માનવમાત્ર ભૂલને પાત્ર છે. કાંઈ ભૂલ થઈ ગઈ હોય તો હું ક્ષમાને પાત્ર છું.

મૂત્રચિકિત્સા મારે મન વૈદકીય વિષય નથી. વૈદકીય દૃષ્ટિએ આ પુસ્તક લખાયું નથી. જોકે તે શરીરનું સ્વાસ્થ્ય મેળવવા માટે સંપૂર્ણ રસાયણ છે. એટલે કે વૃદ્ધાવસ્થાના બધા રોગો હણીને વૃદ્ધને યુવાન જેવી કાન્તિ અને શક્તિવાળો બનાવે છે તેમ જ વિષહર છે. છતાં

પણ તેને હું વૈદકીય સાધન તરીકે આવકારતો નથી માનવ એકલાને નહીં પણ જીવમાત્રને તેના શારીરિક સ્વાસ્થ્ય માટે આ શરીર સાથે જ બંધેલું કુદરતી અંગ છે તે માટે તેને સહગોત્રી તરીકે આવકારું છું. તેની મારફતે હું કિરતારે રચેલી સમગ્ર કુદરત સાથે તાદાત્મ્યભાવ સાધી શકું એવી તેનામા શક્તિ છે. તેની સાથે એ તાદાત્મ્યભાવ આપણામાં કેળવાયેલો હોય તો જ તે શરીરસ્વાસ્થ્યનું સંપૂર્ણ સાધન બની શકે તેમ છે. આમ કહીને હું એ કહેવા માગું છું કે, જો તેને અનુભવની એરણે ચઢાવેલી શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ વાપરવામાં આવે તો તેના ઉપયોગમાં કદી નિષ્ફળતા હોય જ નહીં. ઈંગ્લેન્ડમાં સ્વ. જોન આર્મસ્ટ્રોંગે વરસોના અનુભવે તેનો ઉપયોગ કરવાની પદ્ધતિ નક્કી કરી હતી. અને તે પ્રમાણે કામ કરતા કોઈ પણ કેસમા મુખ્ય દ્રવ્યના દોષે નિષ્ફળતા મળી જ નથી. અહીં આપણે તેવી પદ્ધતિ (ટેકનિક) ઊભી કરવી પડશે. તે માટે શરીરની રચના અને તેના દોષોના અભ્યાસીઓએ સંશોધનવૃત્તિથી કાર્ય કરવું પડશે, એમાં સમય નહીં લાગે અને મુશ્કેલી નહીં પડે; કારણ કે આમાં શરીરની નાદુરસ્તીને નિવારી તદુરસ્તી પ્રાપ્ત કરવામાં અન્ય ચિકિત્સાપદ્ધતિની જેમ હજારો દ્રવ્યોનો અખતરો કરવાનો નથી એક જ દ્રવ્ય સાથે તદાકાર થવાનું છે એટલે એલોપથીના કોઈ નિષ્ણાતને પોતાના હજારો દ્રવ્યો અને શરીરના રોગોનો અભ્યાસ કરી તેનો મેળ બેસાડતાં વરસોનાં વરસો જાય છતાં નિમ્ન કહી શકાય નહીં અગર બે નિષ્ણાતો કદાચ એકમત ન થઈ શકે કે અમુક દ્રવ્ય અમુક રોગને નિર્મૂળ કરવા માટે સંપૂર્ણ છે. પણ મૂત્રચિકિત્સા માટે એવું કાંઈ નથી. તે એક જ વસ્તુ બધા માટે સંપૂર્ણ છે. ફક્ત જે શરીર માટે ઉપયોગ કરવાનો છે તેનું નિદાન કરવાનું છે. ખરી રીતે તો નિદાનની પણ જરૂર નથી પણ તે શરીરની શક્તિ, અહીંની આબોહવા, તેને કેટલા પ્રમાણમાં કેવી રીતે વાપરવું તેની રીત, તે વાપરતી વખતે અને તે પહેલાં તથા ત્યાર બાદ પથ્યાપથ્ય શું હોય એ બધી વાતનો ચોક્કસ નિર્ણય થવો જોઈએ, એટલું જ નહીં પણ આ પ્રયોગમાં પડનારે આહારવિહારમાં વિવેકશીલ રહેવું જોઈશે; કારણ કે માણસનાં માનસિક દર્દ અને જ્ઞાનતનુઓની ખામી પણ શરીરની ખામી છે અને આ સાધનથી તે ખામી પણ પૂરી થકાય છે. આવી

અમોઘ શક્તિવાળા આ સાધનના ઉપયોગ માટે ભારે કાળજી રાખવી જોઈએ.

પણ કાંઈ પ્રયત્ન વિના મળી ગયેલા હેવાલો જોતાં હું જોઈ છું કે આપણી પ્રણાલી જેમ તેમ કરીને જીવવાની છે. કોઈ પણ કામ પદ્ધતિસર નહીં, તેના નિયમ પ્રમાણે નહીં પણ આપણી અનુકૂળતા પ્રમાણે કરવાને આપણે ટેવાઈ ગયેલા છીએ. એવી ટેવ આ પ્રયોગમાં ચાલશે નહીં. તેમ કરવાથી આ સર્વોત્તમ સાધનને નાકામિયાબ બનાવી તેને વગોવી નાખીશું જેનાથી આ પ્રયોગ સાથેનું નિયમન પળાય નહીં, તેની પરહેજ પળાય નહીં, તેને માટે જોઈતી ધીરજ રખાય નહીં અને આચારવિચાર, આહાર અને વિહારમાં શુદ્ધતા જેનાથી જળવાય નહીં, તેણે કૃપા કરી આ સાધન વાપરવું નહીં. મને નિવેદન આપનાર કેટલાક મિત્રોનો દુઃખદ એકરાર આ પુસ્તકમાં પડ્યો જ છે કે, “તમે બીડીનું વ્યસન છોડવાનું કહ્યું છે તે છોડ્યું નથી; તળેલો, ભારે કે મસાલાવાળો ખોરાક નહીં ખાવાનું જણાવ્યું છે; પણ મેં શિખંડ અને ભજિયાં ખાધાં છે; છતાં મને કાયદો થયો છે.” આવાં ભાઈબહેનોને હું કહું છું કે, તમે તેની પરહેજ નથી પાળી છતાં કાયદો થયો છે તે મોટી વાત નથી; ભલે કાયદો થયો. પણ ન થયો હોત અને અપચત ખોરાક કે ખોટા વ્યસનથી નુકસાન થયું હોત તો તેનું શું પરિણામ આવત તે તમે જાણો છો? તમે એમ ન કહેત કે અમારા દોષે આ નુકસાન થયું છે. પણ એમ જ જાહેરાત થાત કે, “અમુક માણસ મૂત્રચિકિત્સા કરવામાં તો મરી ગયો.” અને તેનો લાભ હિતસંબંધીઓ લેત. માટે આકરા શબ્દોમાં એ ચેતવણી આપવી પડી છે કે, કૃપા કરીને વારંવાર જણાવેલી સૂચના અનુસાર નિયમન પાળીને જ આ સાધનનો ઉપયોગ કરવો.

હું નજર ફેરવું છું તો મને જણાય છે કે જગતભરમાં કોઈ પ્રજાની જીભ વધારે સ્વાદિલી હોય તો ગુજરાતીની છે. તેના જીભના ભસકા અને ચસકાનો પાર નથી. અમદાવાદનાં દૈનિક છાપાંઓમાં નવી નવી વાનગીઓની બનાવટ વાંચીને મને તો ત્રાસ છૂટે છે. ખાટો, ખારો, તીખો, તૂરો, કડવો વગેરે બધા સ્વાદોનું મિશ્રણ કરી વામુ, ધિત્ત અને કંદથી દોષિત દ્રવ્યોનું એકબીજાનું મારણ ભેગું કરીને સ્વાદનો એવો ખીચણો

ભેગો કરાય છે કે સીધો સ્વાદ જણાય જ નહીં અને અમૃત જેવા પોષક ખોરાકને ઝેર કરીને ખવાય છે. આવી વાનીઓ જે બહેન બનાવે તે પોતાની જાતને હોશિયાર ગણે અને પરિણામે દિવસનો મોટા ભાગનો દુર્લભ થાય તેમ જ ઘરનાં માણસોનાં શરીર પર તેવા ખોરાકની માઠી અસર તો થાય છે જ. આવી બધી ઘેલછા ગુજરાતી બહેનોએ ત્યજવી જોઈએ અને ઘરનાં છોકરાં અને અન્ય પાત્રોના શરીરસ્વાસ્થ્યની જવાબદારી માથે લઈ ઘરમાંથી એવા ખોરાકની બનાવટનો બહિષ્કાર કરવો જોઈએ. કુદરતે ખોરાકમાં આપણા શરીરને પોષક એવા જે તત્ત્વો મૂક્યાં છે તેને સ્વાદિષ્ટ બનાવવાના નામે નષ્ટ કરવાં એ કુદરત સામે અને માનવજાત સામે ભારે ગુનો છે. એ માટે તો ગાંધીજીએ “જેણે ઇંદ્રિયો જીતી તેણે જગત જીત્યું” તેની પાછળ એક સૂત્ર ઉમેર્યું કે, “જેણે જીભ જીતી તેણે ઇંદ્રિયો જીતી.” આ બધી વાનગીઓ, મરીમસાલાથી ભરપૂર શાક, તરકારી, ભજિયાં, ખમણ વગેરે વસ્તુઓએ ગુજરાતી જુવાનો અને યુવતીઓનાં શરીર માથકાગલા અને રોગિષ્ઠ બનાવી દીધાં છે. આ માટે ચેતવા જેવું છે.

પણ હું હવે વિશેષ લાંબું નહીં કરું. અર્થાત્ આ મૂત્રચિકિત્સાનો પ્રયોગ કરનાર આ પુસ્તકમાં સૂચવેલી અને હવે પછી તેના અનુભવની જે જે સૂચનાઓ જનહિતાર્થે જાહેર કરે તે બધી સૂચનાનો સંપૂર્ણ અમલ કરવાનો નિર્ણય કરીને પછી આ પ્રયોગ શરૂ કરશે તો તેને જરૂર લાભ થશે. તેમ નહીં કરે અને ગાફેલ રહેશે તો તેને તો નુકસાન થશે પણ માનવહિતકારી સુદર પ્રયોગને વગોવી અનેકોને નુકસાન કરશે એટલે કે તેનો લાભ લેતાં લોકોને અટકાવશે.

આ કાર્ય પીડાતી જનતાની સેવાનું છે. રોગથી પીડા પામતો ભલે સોનાની ગાદી ઉપર સૂતો હોય, પણ તે સોનાની ગરમી, તેના દરદની પીડામાંથી તેને રાહત આપતી નથી કેટલીક વખત એ ગરમી પીડા વધારે પણ છે એટલે પીડાતા દરદી ધનપતિ હોય કે ગરીબ હોય તે બધાયને સરખું દુઃખ થાય છે. તે બધાય પોતાની પીડાથી પીડાય છે, એટલે આ ચિકિત્સાથી બધાયને ભારે રાહત મળે તેમ છે. છતાં ક્રીમંતો પોતાના સાધનના બળે ચાલુ તબીબી પદ્ધતિએ પોતાનાં દરદ કદાચ મટાડે; પણ ગરીબને હવે તે પાલવે તેમ નથી. તે તો આર્થિક તંગીથી તગ થઈ રહ્યો છે. આ

રક્ષણ અર્થે પદ્ધતિને તે ગરીબો પહોંચી ન વળે માટે આ ચિકિત્સા ગરીબો માટે તો આશીર્વાદ સમાન છે. હું માનું છું કે ઘણા યુવાનો શરૂઆતમાં તો ગરીબોની કે દરદોષી પીડાતી માનવજાતની સેવા કરવાના હેતુથી તબીબી અભ્યાસ શરૂ કરે છે અને તેની પાછળ ખૂબ નાણાં ખર્ચે છે. પણ પાછળથી તે ખર્ચો તેમને ભારે થઈ પડે. તેને પહોંચી વળવાને તેમ જ પોતાના ધંધાની ચાલુ ઘરેડમાં રહી પોતાની પ્રતિષ્ઠા સાચવવાની મહત્ત્વાકાંક્ષામાં પડે છે. પરિણામે ગરીબોની સેવા રહી જાય છે. પણ આ ચિકિત્સામાં એવું નથી. આમાં દરેક જણે પોતાના જ દક્તર થવાની વાત છે. અને અભણ માણસ પણ સામાન્ય કાળજી રાખી પોતાના જ સાધનથી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય સાચવી શકે તેવી આ કળા છે. હું શાસ્ત્રોને માનું છું—શ્રદ્ધાપૂર્વક માનું છું. પણ શાસ્ત્ર મનાતાં પુસ્તકોમાં જે કંઈ લખ્યું છે તે બધુંજ શાસ્ત્રીય છે એમ માનતો નથી; કારણ કે મૂળ શાસ્ત્રોમાં ઘણાઓએ ભેષક ગણાય એવાં લખાણ ધુસાડી દીધાં છે. તેમ જ શાસ્ત્રમાં ગણાતાં પુસ્તકોમાં નથી લખાયું માટે તે હયાતીમાં ન જ હોય તથા ખોટું છે એમ પણ હું માનતો નથી; કારણ કે શાસ્ત્રકારો અભ્યાસી ઋષિમુનિઓ, ચિંતકો કે અનુભવી ચિકિત્સકો હોઈ તેમણે લખ્યું છે તે વિચારવા જેવું તો હશે, છતાં પણ તેઓ પણ પરિમિત શક્તિવાળા મનુષ્યો હતા. તેમને બધી જ ખબર હતી તેવું તો ન જ કહેવાય. તેમ જ તેમણે જે લખ્યું નથી તે જગતમાં હોય જ નહીં એવું પણ નથી. શાસ્ત્ર એટલે શક્તિ-શાળી ચિંતકોના સ્વાનુભવથી નક્કી થયેલી પ્રણાલી છે. જે વસ્તુ આજ સુધીનાં શાસ્ત્રોમાં નથી તે વસ્તુનો સ્વાનુભવ કરી જગત પાસે રજૂ કરી તેને વિશેષ અનુભવની એરણ પર ચઢાવી ચકાસી જોઈ એટલે તે વસ્તુ શાસ્ત્રીય બની. પ્રશ્નોનો ઉકેલ આમ વિશાળ દૃષ્ટિથી થાય તો કોઈ પણ જ્ઞાનમાં પ્રગતિ થાય. આપણે એક જ વસ્તુ લઈને બેસી જઈશું અને કહીશું કે મારા કૂવામાં છે તે ખરું છે અને બીજે કૂવો ગંધાતો છે, તો આપણે કૂવો પણ ગંધાશે. આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ આયુર્વેદની આવી દયાજનક દશા કરી નાખી છે. ધંધાની હરીફાઈના કારણે કે જ્ઞાનના આડંબરના કારણે કે અદરોઅદરની દ્વેષવૃત્તિને કારણે આયુર્વેદના અનુ-યાયીઓ તેનો પોતાનો આગવો કૂવો કરી બેઠા અને પોતાને સૂઝ્યું તે જ

ખરું અને બીજું ખોટું એવી સંકુચિત વૃત્તિ રાખી, વિશેષ સંશોધન અર્થે તપ આદર્યું નહીં. તેને પરિણામે સાચી વાત મારી જાય છે અને નકલી વાત વર્ચસ્વ ભોગવે છે. આયુર્વેદાલકારો હોય કે આયુર્વેદાચાર્ય હોય તેમને મારી વિનંતી છે કે આયુર્વેદના આદ્યપુરુષ જે કુદરતની પેદાશમાથી આયુર્વેદ રચ્યો તે જ કુદરતના સર્વોત્તમ અંગના અનુપમ સાધનનો તમે વિચાર કરજો. સૂર્યનારાયણની શક્તિનું વર્ણન કરવાનું હોય ખરું કે? તેવી રીતે આયુર્વેદમાં નરમૂત્રનું વર્ણન ફક્ત એટલું જ કર્યું હોય કે નરમૂત્ર વિષદન છે અને રસાયણ છે. તેનાથી વિશેષ બુદ્ધિશાળી પુરુષો શું કહી શકે? બીજા જનવરોના લાભ પરિમિત એટલે તેનું વર્ણન તે પ્રમાણે કર્યું. નરમૂત્રના ગુણનું જ્યાં વર્ણન કરતાં પાર ન આવે ત્યાં વિશેષ વર્ણન ન આપતાં બે શબ્દોમાં વર્ણન કર્યું. ‘વિષદન’ અને ‘રસાયણ’. આપણે પણ કિરતારનું વર્ણન ‘નેતિ’ ‘નેતિ’ શબ્દોથી જ કરીને વિરમીએ છીએ. આયુર્વેદના અનુયાયીઓએ આ મારી વાત વિચારવા જેવી છે, કારણ કે આયુર્વેદ જે સૃષ્ટિના જીવમાત્રના સુખને સારું સર્જ્યો હોય તો તે પૈકી આ મૂત્રના સાધનથી જગતભરના વધારેમાં વધારે દુખિતોની સેવા થવાની છે. વિચારવતોને એથી વિશેષ શું કહેવું? હું સ્વાનુભવને અતિ એક વાતની સ્પષ્ટતા કરવા માગુ છું. કેટલાક અનુભવી અને વિચારક વૈદો એમ માને છે કે નરમૂત્ર ઉષ્ણ, તીક્ષ્ણ, પિત્તકર્તા, જલદ વગેરે ગુણવાળું છે આ વિધાન કોણે ક્યા અનુભવથી નક્કી કર્યું? આઠ જનવરોના મૂત્રના ગુણદોષ આખ્યા છે, તે માણસે આખ્યા છે. જે તે જનવરે સ્વમૂત્રના પોતાની જાત પર સ્વાનુભવ કર્યા પછી તેના ગુણદોષ વર્ણવ્યા હોય એવો ઉલ્લેખ કોઈ સ્થળે છે? તે જનવરોના મૂત્ર માણસજાત માટે ભગવાન ચરકે વર્ણવ્યા પ્રમાણે ગુણદોષવાળાં હશે પણ તે જનવરનું પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે કેવા ગુણદોષવાળું છે તેની કોને ખબર? તે તો તે જનવરને જ ખબર અને તે જનવર પોતાના દુઃખને સમાવવા પોતાનું મૂત્ર ભગવાને આપેલી પ્રેરણાને અધીન થઈને વાપરે છે અને વ્યાધિમાથી મુક્ત થાય છે. તેવી જ વાત માનવમૂત્રની છે. એક માનવનું મૂત્ર બીજા માનવ માટે, આયુર્વેદમાં જણાવ્યું છે તે મુજબ, કદાચ ઉષ્ણ, જલદ, તીક્ષ્ણ અને પિત્તકર્તા

હશે; પણ આ મૂત્રચિકિત્સામાં તો એક માનવનું મૂત્ર બીજને પાઈને તેનું સ્વાસ્થ્ય મેળવવામા ઉપયોગી છે એવું છે જ નહીં. ઊલટું એમાં તો નિષેધ છે કે એકનું મૂત્ર બીજને પાવુ નહીં. ફક્ત બાહ્ય ઉપચારમા લેવું પડે તો તે પણ તંદુરસ્ત શરીરનું અને તેમાં વળી ગાયના દૂધ પર રહેનાર તંદુરસ્ત પુરુષનું મૂત્ર પુરુષ માટે અને તંદુરસ્ત સ્ત્રીનું મૂત્ર સ્ત્રી માટે લેવાનો નિષેધ નથી. આ બધી વાત સંશોધન સિવાય કેટલાક મિત્રો પુસ્તકનું વાંચીને કહે છે; પણ હું હવે મારા અને મારા કરતાં પણ વિશેષ શ્રદ્ધા અને ધીરજથી બીજાઓએ કરેલા અનુભવને આધારે કહેવાની હિંમત કરું છું કે માણસનું પોતાનું મૂત્ર પોતા માટે સાવ નિર્દોષ છે, કોઈ નુકસાન કરતું નથી. અને વિધિપૂર્વક યોગ્ય પ્રમાણમા વાપરવામા આવે તો જરૂર કોઈ પણ રોગમાં ફાયદો કરે છે. આ શાસ્ત્ર વાંચીને કરેલી વાત નથી પણ અનુભવસિદ્ધ વાત છે. એ પાછળના પ્રકરણોમાં પરદેશના અને અહીંના જે કાગળો આપ્યા છે તે પરથી ખાતરી થશે. હજુ કોઈ પણ જાતનો ચોકસાઈવાળો પ્રયત્ન થયો નથી. દુઃખીઓએ પોતે પોતાની મેળે જેવું સમજ્યા તેવી રીતે અધકચરો પ્રયત્ન કરવાથી જે પરિણામ આવ્યું તેનો હેવાલ આવો આશાસ્પદ છે, તો શાસ્ત્રીય ઢબે આ પ્રયોગ કરવામા આવે તો તેનું કેવું અદ્ભુત પરિણામ આવે તે પણ પાછળ આપેલા હેવાલોમાં છે. તેમ શ્રીયુત બાપાલાલ વૈદના જાતઅનુભવના હેવાલનો કોઈનાથી અસ્વીકાર નહીં થઈ શકે. તેમણે એક સાચા ચિકિત્સક તરીકે જે અનુભવ્યું તે લખ્યું છે તેવું જ ડોક્ટર ગુણનિધિ ભટ્ટે ફેફસાના ક્ષયના દરદીને અને હાડકાના ક્ષયના દરદીને મૂત્રચિકિત્સાથી શી રીતે મટયું તેના આપેલા અહેવાલનો પણ કોઈનાથી ઇનકાર થઈ શકે તેમ નથી. મારી પુત્રવધૂ સી. કુમુદનો તો મેં જાતે મારી દેખરેખ નીચે પ્રયોગ કરાવ્યો અને બાર વરસનો જૂનો દમ ગયો; તે હેવાલ મેં વિસ્તારથી સારવારમા થયેલી ક્રિયા અને પ્રક્રિયાના વર્ણન સાથે આપ્યો છે, તેમાં સહેજ પણ શંકાને સ્થાન નથી. તેવી જ બધા કેસોમાં જોઈતી સાવચેતી રાખી કોઈ પણ જાતની અતિશયોકિત વિના નગ્ન સત્યવાળી હકીકતનું વર્ણન આપ્યું છે. આવા અનુભવોથી શાસ્ત્ર ઘડાય છે. આજ સુધી આપું શાસ્ત્ર ન ઘડાયું હોય તો ભારતના કરોડો ગરીબ પીડિતોને તેમની પીડામાંથી મુક્ત કરવાને આપણે શાસ્ત્ર ઘડીએ, રચીએ અને સર્જીએ તો તેમાં ખોટું

શું છે? એમાં માનવજાતની સેવા છે. સેવકો માટે ભારતમાં સેવાનું આ વિશાળ ક્ષેત્ર પડ્યું જ છે.

પણ તે ધી રીતે થાય એ એક પ્રશ્ન છે. કેટલાક મિત્રો મને કહી રહ્યા છે કે આ પ્રયોગને લોકપ્રિય અને લોકભોગ્ય બનાવવાને મૂત્રચિકિત્સાનાં આરોગ્યભવનો સ્થાપવાં જોઈએ, જ્યાં તે જ ચિકિત્સાથી દરદીઓની સારવાર થાય. હું એ વિચારનો નથી, એટલું જ નહીં પણ હું તેનો વિરોધ કરું. હું તો એમ માનું છું કે આ મૂત્રચિકિત્સા ઘરગથ્થુ થવી જોઈએ. છોકરાંની માતાઓએ આ ચિકિત્સાના નિષ્ણાત થવું જોઈએ. જેમ પહેલાં ગ્રેધીમાના વૈદાનો ગ્રામલો રહેતો તેમ આ તો ગ્રામલો રાખવાની પણ જરૂર નહીં. કોઈ વસ્તુનો પરિગ્રહ કરવાની જરૂર નહીં. આવી રીતે તેને ઘરઘરની ચિકિત્સા કરવા માટે આ વાતનો સર્વવ્યાપી પ્રચાર થવો જોઈએ. ઘેરઘેર આ મૂત્રચિકિત્સાનો સદેશો પહોંચવો જોઈએ અને ભલેને હાલ કંઈ વ્યવસ્થિત ધોરણ નથી તોપણ તે ધોરણ પર લોકોએ તેનો ઉપયોગ શરૂ કરવો જોઈએ. તેમાં કંઈ નુકસાન નથી અને બીજા બાજુ તેમાંથી તેનું શાસ્ત્ર ઊભું થશે. લોકોમાંના બુદ્ધિશાળી માણસો પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ નિરંકુશપણે ભલે કરે અને તેમાંથી યોગ્ય પ્રજ્ઞાથી ઊભી કરે, એમાં કંઈ નુકસાન નથી, ફાયદો જરૂર છે.

પણ એટલું બસ નથી. આપણે આ વિરાટ કાર્યને અનુભવની એરણ પર ચકાસીને શાસ્ત્રીય રૂપ પણ આપવું જોઈએ. તેના ઉપયોગનું કંઈ નિયમન પણ કરવું જોઈએ. આ ચિકિત્સાથી લાભ જ થાય અને વિશેષ સારી રીતે લાભ થાય એવાં સંશોધન કરવાં જોઈએ. જોકે એક વાત ચોક્કસ છે કે તેના મૂળ દ્રવ્યમાં કોઈ વૈજ્ઞાનિક કે કુદરતી દ્રવ્યના મિશ્રણથી વિશેષ લાભ થાય એ વિષે મને શંકા છે. તે તેના મૂળરૂપે જ કલ્યાણકારી છે. છતાં કોઈ કુદરતી સાધનોથી તેના મૂળ ગુણને કાયમ રાખી અગર દોષને દાખલ કર્યા સિવાય તેના ગુણને વધારવાનો કોઈ જાદુઈ કીમિયો કરશે તો મને વાંધો નથી. પણ મારી દૃઢ માન્યતા છે કે તે શક્ય નથી.

આવી મર્યાદા સાચવીને આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય ઢબ રચવા માટે ગુજરાતમાં મુખ્ય મુખ્ય સ્થળે સંશોધનકેન્દ્રો થાય, અને તેમાં આ

ચિકિત્સા મારફતે જુદા જુદા રોગોમાંથી દરદીઓને મુક્ત કરી તેમનું સ્વાસ્થ્ય મેળવી શકાય અને તે સાથે આ કાર્યમાં શ્રદ્ધા અને રસવાળા વૈદો કે દાકતરો કે શરીરશાસ્ત્રના અનુભવી અને વળી ખોરાકશાસ્ત્રના અનુભવી કેવળ સેવાભાવથી મૂત્રચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય પ્રણાલી રચવા ખાતર તપ આદરી, આવાં સંશોધનકેન્દ્રોને પોતાની સેવા આપી જુદા જુદા રોગો અંગે અને તેને અપાતી સારવાર અંગે તે સારવારથી થતી ક્રિયાપ્રક્રિયા અંગે વિગતો, અસરો અને પરિણામોની નોંધ કરી તેમાંથી આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય સંકલના રચે; એ પણ જરૂરનું છે. કોઈને પણ લાગશે કે લાખો રૂપિયા ખર્ચથી હોસ્પિટલો બાંધવા કરતાં આ સીધુંસાદું કાર્ય જે થોડા ખર્ચ થઈ શકે અને નિભાવી શકાય તે માનવજાત માટે વધારે રાહત અપનાવ નીવડશે.

પ્રભુએ મને જે ચિનગારી આપી તે મેં લોકકલ્યાણાર્થે લોક પાસે મૂકી. ગુજરાતમાં વ્યવહારુ બુદ્ધિ છે. તે આ વાતને તેના સાચા સ્વરૂપે કસોટીએ ચકાવશે. મારી વાતમાં કાંઈ ખામી હશે તો તે પૂરશે અને મને શ્રદ્ધા બેઠી છે કે થોડા સમયમાં ગુજરાતમાં નાનાંમોટાં ગામડાંમાં અને શહેરોમાં ગરીબ અને મધ્યમ વર્ગ આ ચિકિત્સાનો અમલ પોતપોતાને ધેર કરી તેનો સુંદર લાભ ઉઠાવશે. તેમ ગુજરાતના શ્રીમંત અને બુદ્ધિશાળી વર્ગના સહકારથી આ ચિકિત્સાની શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ નક્કી કરવા માટે આરોગ્યકેન્દ્રો પણ રચવાશે એવી આશા રાખું તો તે અસ્થાને નહીં ગણાય.

છેવટે પુનરુક્તિનું જોખમ વહોરીને પણ હું છેવટની વાત કરવા માગું છું કે, આપણી અજ્ઞાનતાના કારણે, દરદીની વૃદ્ધાવસ્થા અને અશક્તિને કારણે કે તેનું શરીર અનેક રોગોનું નિવાસસ્થાન થઈ ગયેલું હોવાને કારણે આ ચિકિત્સાથી તેને ફાયદો ન થયો હોય તો તે ખામી મૂત્રચિકિત્સાની નહીં પણ ઉપરના વણવિલી પરિસ્થિતિને લીધે છે એમ જ સમજવું. વળી બીજી પણ બહુ જરૂરી વાત છે; તે એ કે આ ચિકિત્સાનો આશયો લીધો અને આરામ થયો એટલે કોઈએ એમ ન માની લેવું કે હવે તેને આહારવિહારમાં ગમે તેમ અસંયમી રીતે વર્તવાનો પરવાનો મળ્યો તેણે પશ્ચાપચ્યના અને આહારવિહારના નિયમો સારી રીતે પાળવા જ જોઈએ.

આવી નમ્ર પણ નક્કર ચેતવણી આપીને કહો કે વિનંતી કરીને કહો, હું પ્રભુને પ્રાર્થના કે

સર્વથા સૌ-સુખી થાઓ, સમતા સૌ સમાચરો,
સર્વત્ર દિવ્યતા વ્યાપો, સર્વત્ર શાંતિ વિસ્તરો.

માનવમૂત્ર

ભાગ ૪

પરિશિષ્ટો

મૂત્રચિકિત્સાનું હિંદુ

[માર્ગદર્શક પ્રશ્નોત્તરી]

આપણા લોકોની અચોક્કસ વાચન અને વિચારપદ્ધતિ વિષે એવો ખ્યાલ મને આવી ગયો છે કે, આખું સમાયણું સાંભળ્યા બાદ કથાકારને એવું પણ પૂછનાર શ્રોતાગણ નીકળે કે, “સીતાનું હરણ થયું ત્યાર પછી તે સીતા ક્યારે થઈ? એનો કંઈ ઉલ્લેખ તો તમે કથામાં કર્યો નહીં?” આ પુસ્તકના વિષય અંગે પણ મને એવો અનુભવ થયો છે. ‘મૂત્રચિકિત્સા’ના મારા લેખના ઘણા વાચકોએ લેખમાં સ્પષ્ટપણે લખેલી હકીકત વિષે પણ મને પૂછ્યા કર્યું છે અને તેમને જવાબ આપીને હું થાક્યો છું તેથી આ પુસ્તકના પરિશિષ્ટ તરીકે આ પ્રશ્નોત્તરી મૂકવાનું મને જરૂરી લાગ્યું છે. વાચક ભાઈ-બહેનોને માટે તે સુગમ થઈ પડશે.

પ્રશ્ન: મૂત્રચિકિત્સાથી કયા કયા રોગો મટે?

ઉત્તર: મૂત્ર કંઈ એક કે અનેક રોગની દવા નથી. તે તો કુદરતે આપેલું આ શરીર હરહમેશ તંદુરસ્ત અને તાજગીવાળું રહે તે માટેનું માનવને મળેલું કુદરતી સાધન છે.

પ્રશ્ન: એટલે આપણને કોઈ પણ રોગ થયો હોય તો તે મૂત્ર-ચિકિત્સાથી મટે એવું તમે કહો છો?

ઉત્તર: એવું હું કહેતો નથી, કુદરત કહે છે મેં પણ તમારી પેઠે સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને હું તેવું સમજીશો.

પ્રશ્ન: તો પછી મને શું દરદ થયું છે તે પણ મારે જાણવાની જરૂર નહીં?

ઉત્તર: શરીરની તંદુરસ્તી સાચવી રાખવાનું સાધન તેને ગણ્યું, એટલે પછી શરીરમાં કયો રોગ થયો છે તે પણ જાણવાની જરૂર હોતી નથી રોગ શોધી કાઢવાનું કામ પેશાબ પોતે કર્યા કરે છે અને ચોરને ઘરમાથી કાનપટ્ટી પકડીને ઘર બહાર ખેંચી કાઢે છે.

પ્રશ્ન : આ કંઈ બરાબર સમજાતું નથી. એકદ દૃષ્ટાંત આપી સમજાવશો ?

ઉત્તર : હા, તમને એક હકીકત કહીને સમજાવવા પ્રયત્ન કરીશ. ઘણાં વર્ષો પૂર્વે મેં જાણેલું કે યોગની સાધના કરનારા સાધકોએ યોગાભ્યાસ શરૂ કરતાં પહેલાં પોતાનું શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સંપૂર્ણ મેળવી લેવું જોઈએ. એમ ન થાય તો કોઈ પણ નાનો રોગ, યોગસાધનાની મુખ્ય ચાવીરૂપ એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવામાં વિઘ્નેષ નાખે. સાધના માટે એકાગ્રતા પ્રાપ્ત કરવા માટે ધ્યાન કરવા બેઠા અને ઉપરસ ચઢી આવી કે આધાશીથી દુખી કે પેટમાં દુખાવો ઊપડ્યો કે ગ્રાસ થઈ ગયા; તો તુરત એકધ્યાન થવામાં વિઘ્નેષ પડે અને બેધ્યાન થઈ જવાય. આવા બેધ્યાનથી યોગ કદી ફલિત ન થાય. માટે યોગનો અભ્યાસ કરનારાનું શરીર રોગરહિત હોવું જોઈએ. એ શી રીતે બને? પોતાના શરીરમાં નાનો કે મોટો કયો રોગ છે તે આપણને ક્યાંથી ખબર પડે? અને એવા કયા વૈદ કે ડોક્ટરને બતાવીને તેનું સાચું નિદાન મેળવી તે રોગ અમુક દ્રવ્યોથી મટે જ એવો નિર્ણય થાય? આમ કદી સાચો અને સલામત નિર્ણય મળે જ નહીં. એટલે યોગીઓએ અભ્યાસથી કે કુદરતી પ્રેરણાથી એવો નિર્ણય કર્યો કે મનુષ્યના શરીરમાં જ તેનાં બનાવેલાં એવાં સંપૂર્ણ દ્રવ્યો છે કે તેના યોગ્ય ઉપયોગથી શરીરની બગડેલી તંદુરસ્તી મેળવી શકાય અને સાચવી શકાય.

પ્રશ્ન : આ તો ભારે કહેવાય ! આમ હતું તો પછી આજ સુધી આ ફિલસૂફી ક્યાં ભાગી ગઈ હતી? હમણાં જ ક્યાંથી એકદમ જાગી આવી?

ઉત્તર : આ ફિલસૂફી ભાગી તો ક્યાંયે નહોતી ગઈ. આપણી આજુ-બાજુ રમતી હતી; હજી પણ રમે છે ને આપણી સગી આજે જોઈએ છીએ; પણ આપણી વ્યભિચારિણી બુદ્ધિ આપણને સમજાવવા દેતી નથી.

પ્રશ્ન : તમારો આ શબ્દપ્રયોગ સમજાયો નહીં. જ્યાં સ્પષ્ટતા કરશો?

ઉત્તર : કિરતારે આ અગાધ વિશ્વમાં સ્થાવર જંગમ અને અસંખ્ય પ્રકારના જીવોની રચના કરી. તેમાં છેવટે માનવશરીરને સજ્જને પોતાના હાથ ધોઈ નાખ્યા. કિરતારે રચેલી કુદરતમાં માનવકૃતિ એ એની શ્રેષ્ઠ કૃતિ છે. જે સાધન જીવજંતુ, પશુપક્ષી અને જળચર, ગોચર કે ખેચર જીવોને કિરતારે બંધ્યું છે તે જ સાધન તેણે માનવને પણ બંધ્યું છે.

બીજા જીવ કિરતારે આપેલી પ્રેરણાને અધીન થઈ તે સાધનોનો સફળ ઉપયોગ કરે છે. માનવી એકલો બુદ્ધિના ધર્મક્રમા તેનો ઉપયોગ કરતો નથી. અને બુદ્ધિ દ્વારા વૈજ્ઞાનિક સાધન મોટે ભાગે સ્વાર્થ સાધવાના હેતુથી શોધ્યા કરે છે. તેને હું બુદ્ધિનો વ્યભિચાર ગણું છું. માનવસેવા માટે આપેલી બુદ્ધિને ધનલક્ષી બનાવવાની વૃત્તિને હું બુદ્ધિ સાથેનો વ્યભિચાર ગણું છું.

પ્રશ્ન : હવે હું તમારો શબ્દપ્રહાર સમજ્યો તમે એમ કહેવા માગો છો કે જેમ આપણે ઘેર બાંધેલા કે રખડતા જનવરો અને પશુઓ પોતાનું સ્વાસ્થ્ય પોતાના સાધનથી મેળવી લે છે, તેમ આપણે પણ મેળવીને પ્રભુએ આપેલા આ શરીરને સંપૂર્ણ અને સદાયે સ્વાચ્છ રાખવાનું છે. તેને બદલે આપણે તેને બીજા જડ કે સજીવ સાધનોનું ગુલામ બનાવી મૂક્યું છે. ત્યારે શું મનુષ્યોએ પણ પશુ અને જનવરોની જેમ કુદરતી પ્રેરણાને આધારે જીવતા રહેવું અને પ્રભુએ આપેલી બુદ્ધિનો કોઈ ઉપયોગ ન કરવો ?

ઉત્તર : તમે મારો મુદ્દો સમજ્યા બરા. હું એમ નથી કહેતો કે આપણે જનવરની માફક કેવળ કુદરતી પ્રેરણા ઉપર જ જીવવું. પ્રભુએ માનવને બુદ્ધિ આપી છે તેનો પણ ઉપયોગ કરવો; પણ તેનો દુરુપયોગ ન કરવો.

પ્રશ્ન થોભો, થોભો બુદ્ધિના સદુપયોગ અને દુરુપયોગની વાત વળી અહીં ક્યા છે? અહીં તો બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવાની વાત છે. માનવી પોતાની બુદ્ધિનો ઉપયોગ પણ ન કરે?

ઉત્તર : બુદ્ધિનો ઉપયોગ જરૂર કરે; પણ તે કુદરતના સહકારમાં રહીને તેનો ઉપયોગ કરે તો માનવજાતનું હિત થાય કુદરતની વિરુદ્ધ વર્તવામાં તેનો ઉપયોગ થાય તો તે બુદ્ધિનો દુરુપયોગ કહેવાય અને તેથી માનવજાતનું અહિત થાય પણ આપણે બીજે પાટે ચડી ગયા બુદ્ધિ વિનાનાં પશુ જે સાધનોનો ઉપયોગ અવ્યવસ્થિત રીતે કરે છે તે જ સાધનોનો ઉપયોગ બુદ્ધિદીપ્તિ માનવી વ્યવસ્થિત અને વિવેકપૂર્વક કરે તો માનવી કુદરતનો પૂરો લાભ ઉઠાવી શકે.

પ્રશ્ન . હવે હું સમજ્યો. તમારો કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે માણસ જાતનું શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સચવાઈ રહે અને બગડ્યું હોય તો તેને મેળવી

શકાય એવું અલૌકિક સાધન પ્રભુએ દરેક માનવશરીરમાં બક્ષેલું છે. માણસ તેનો વ્યવસ્થિત અને વિવેકપૂર્વક ઉપયોગ કરે તો તેને કોઈ પ્રકારનું શારીરિક દર્દ રહે નહીં. તમારો એ મુદ્દો હું સમજીશ; પણ મને એક પ્રશ્ન થયા કરે છે કે તો પછી આપણે તેને કેમ ભૂલી ગયા?

ઉત્તર: એનાં કારણો કે વિગતમાં ઊતરવાનો હવે કંઈ અર્થ નથી. ગમે તે કારણ હોય પણ પ્રભુએ આપેલા એ અમૂલ્ય દ્રવ્યને આપણે ગંદવાર ગણી કાઢી તેના પ્રત્યે સૂઝ પેદા કરી. જો વધારે નાક ચડાવે અને હાથડાવથી પોતાનું નાક બીડી રાખે તે વધારે સંસ્કારી, વધારે સુધડ અને વધારે ધર્મિક ગણાવા લાગ્યો. આ બાબ કૃત્રિમતામાં સાચી વસ્તુ માત્રી ગઈ. આપણે સાચું તત્ત્વ ગુમાવ્યું.

પ્રશ્ન: તમારી એ વાત તો સાચી. પણ એ કુદરતી સાધનમાં ખામી છે તે કંઈ તમારાથી ના કહેવાયે? એમાં કંઈક અસ્થિર સ્વાદ છે. એની ગંધ પણ એવી કંઈક છે. તેને પીનાં કમકમાટી ઊપજે છે એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી તેનું શું?

ઉત્તર: તમારી દલીલ કેટલેક દરજ્જે ઠીક છે. તેનો આધાર વ્યક્તિગત ટેવ પર નિર્ભર છે. ખસખસના સુગંધીદાર અત્તરની ગંધે આફ્રિકાનો સીદી પોતાનું નાક ચડાવે અને દુર્ગંધ મારે છે કહીને દૂર ભાગે. દાડ નહીં પીનારને દાડની વાસ વસમી લાગે છે. હું તો એમ માનું છું કે ગંધ, દુર્ગંધ, સ્વાદ, બેસ્વાદ, એ બધા ચાળા જ્યાં સુધી આપણને તેની ગરજ નથી ત્યાં સુધી આપણને સૂઝે છે. દુ:ખોના ત્રાસમાંથી છૂટવા ગમે તેવી દુર્ગંધ મારની કે બેસ્વાદ લાગતી દવા ગટગટાવી જઈએ છીએ; પણ જ્યારે તે સાધનમાં આપણને શ્રદ્ધા બેઠી હોય ત્યારે જ તેમ થાય છે. એટલે મૂળ વાત તો હૃદયના નિશ્ચયની કે શ્રદ્ધાની છે. માણસને પોતાનો પેશાબ તેના શરીરના સ્વાસ્થ્ય માટેનું લોખંડી બખ્તર છે. આ વાત આપણા મનમાં દાખલ થવી જોઈએ અને નેને વિષે શ્રદ્ધા હોવી જોઈએ. મેં જાતે છેલ્લા છ માસમાં એવા અનેક માણસોને જોયા છે કે પેશાબની વાત કરતાં જેમને કમકમાં આવતાં તેમણે પેશાબ પીને પોતાની જાતને શારીરિક વ્યાવિમાંથી ભયમુક્ત બનાવી છે. એટલે તમારી દુર્ગંધ કે બેસ્વાદની દલીલ નબ્બે તેમ નથી; કારણ કે લોકો દરદો અને તેના

આર્થિક મારથી એટલા ત્રાસી ગયા છે કે આ અદ્ભુત દ્રવ્ય વિષે વિશ્વાસ પ્રાપ્ત થતાં તમારી દલીલ ટકવાની નથી. હિંદી પ્રજામાં એ ખમીર પહેલુ જ છે કે સાચી વાતને જરૂર પડ્યે અપનાવી લેશે.

પ્રશ્ન: તમારી વાત ગંભીર વિચારણા માગી લે છે તેમા શંકા નથી; પણ વૈજ્ઞાનિકો એવી કોઈ હિક્મત લગાવે કે તેની દુર્ગંધ અને બેસ્વાદ-પણું નાશ પામે એ ઈચ્છવા યોગ્ય નથી?

ઉત્તર: મને પોતાને તો શકા છે. દરેક માણસનો પેશાબ પોતાને માટે ક્રોયસ્કર છે. વૈદકીય દૃષ્ટિએ તે તેના જ શરીર માટે ઉપયોગી છે. એટલે કુદરતે જ દ્રવ્ય તેના શરીરમાંથી કાઢ્યું તે તેને પાછું આપવાથી તેની ખામી પુરાય; પણ તમે કહો છો તે પ્રમાણે તેમા રહેલી દુર્ગંધ કે બેસ્વાદપણું કાઢતાં તેનાં મૂળ તત્ત્વો રહેશે કે નાશ પામશે તેનો નિર્ણય તો વૈજ્ઞાનિક રીતે થવો બેઠોએ મને તો ખાતરી છે કે તેમ કરવાથી તેની મહત્તામાં ઘણો ફેર પડવાનો. છતાં કોઈ વૈજ્ઞાનિક તેના ગુણદોષમાં સહેજ પણ ફેરફાર થાય નહીં એ રીતે તેમાં સુધારો કરે તો મને વાંધો નથી. બીજી પણ મહત્ત્વના મુદ્દાની વાત છે આ વ્યક્તિગત પેશાબ તેના પોતાના માટે જીવન્ત સાધન છે. તેનો સામુદાયિક સુધારો કરવાથી કંઈ અર્થ સરે નહીં; એટલું જ નહીં પણ સામુદાયિક સુધારો કરી એકનું દ્રવ્ય બીજાને આપવાથી પૂરો સંભવ છે કે એકની બીમારી બીજામાં દાખલ થાય. એ એક મોટો ભય છે. એટલે હું તો એમ માનુ છું કે, આમાં ગમે તેવા વૈજ્ઞાનિકની ચાંચ ખૂપે તેમ નથી. કુદરત સંપૂર્ણ છે. તેને જેવી છે તેવી રહેવા દેવી એમાં જ આપણો સાચો પુરુષાર્થ છે.

પ્રશ્ન: તમારી આ વાત પણ હું સમજ્યો કે, મૂળ દ્રવ્ય પર વૈજ્ઞાનિક ક્રિયા-પ્રક્રિયા કરી તેમાં ફેરફાર કરવાથી કાંઈ લાભ થાય તેમ નથી એટલે તે જેવું છે તેવા નગ્ન સ્વરૂપે તેને અપનાવી લેવામા જ તેનો સદુપયોગ છે. બીજી કોઈ પણ રીતે ફેરફાર કરીને લેવાથી ઊલટું નુકસાન થવા પૂરો સભવ છે. તો પછી હવે મને સમજાવો કે તેનો ઉપયોગ શરીરના જુદા જુદા રોગો ઉપર થી રીતે કરવો?

ઉત્તર: મેં તમને પ્રથમથી ચેતવ્યા છે કે તે કોઈ એક રોગને મટાડવાની દવા નથી, પણ શરીરસ્વાસ્થ્યને સાચવી રાખવાનું તેમ જ

બગરેલા સ્વાસ્થ્યને સુધારી લેવાનું કુદરતે આ શરીરને બહેલું અમૂલ્ય સાધન છે. તેને એ દૃષ્ટિએ જોઈને ઉપયોગ કરવો. અમુક ધ્યેયને ધ્યાનમાં રાખી તે દૃષ્ટિએ તેની આરાધના કરવી એ પણ યોગ છે. વિશ્વને અધ્યાત્મદૃષ્ટિએ નીરખતાં શીખીએ અને તેના અંગનો ઉપયોગ તે દૃષ્ટિએ કરીએ તો આપણું કાર્ય સુગમતાથી પતી જાય તેવું છે. વડોદરાના એલેક્ઝિબકમાં કે કલકત્તાના બગાળ કેમિકલ વર્ક્સ કે ઝંડુ ફાર્મસીમાં તૈયાર થયેલું આ દ્રવ્ય નથી. કિરતારે બનાવેલું અને સર્વ દૃશ્ય-અદૃશ્ય સાધનથી સજ્જ થયેલી કુદરતની ફાર્મસીમાં તૈયાર થયેલું આ સાધન છે. તે એક દેવી સાધન છે એવી સમજણથી તેનું યથાયોગ્ય સેવન કરવાથી શરીરને સંપૂર્ણ તંદુરસ્ત રાખવાની તેમાં શક્તિ છે, એ કાઢ્યા સાથે કામ લેવું. વળી બીજી પણ એક સ્પષ્ટ વાત કરી નાખું. કોઈ એમ ન માને કે શરીર-સ્વાસ્થ્ય સાચવી રાખનાર દ્રવ્યના સેવનથી માણસ મૃત્યુમાંથી મુક્ત થાય છે. જન્મનું તેનું મૃત્યુ તો નિશ્ચિત છે. ક્યારે થશે તે કોઈ જણી શકતું નથી. પણ જેટલો સમય તે જીવે તેટલો સમય કોઈ પણ શારીરિક પીડા સિવાય જીવે અને જ્યારે મૃત્યુ આવે ત્યારે હસતો હસતો તેને ભેટી એવી તંદુરસ્તી છેવટ સુધી રહે તેવી શક્તિ પેશાબમાં છે. એ શક્તિનો ઓછોવત્તો અનુભવ કરવાનું દરેકના પુરુષાર્થ પર આધાર રાખે છે.

પ્રશ્ન :—આ મુદ્દાની વાત તમે સ્પષ્ટતાથી કરી નાખી એ બહુ સારું થયું. મારા સમજવામાં પણ ગોટાળો કંઈ ન રહ્યો. હવે મને આગળ સમજાવો.

ઉત્તર :—એટલું ચોક્કસ છે કે તંદુરસ્ત માણસને પેશાબનું નિયમિત સેવન કરવાની ખાસ જરૂર નથી. છતાં અગમચેતી ખાતર દરરોજ થોડા પ્રમાણમાં લીધા કરે તો તેથી કોઈ નુકસાન તો નથી જ. આપણે અનુભવીએ છીએ કે માનવજાત પર ફલ્ગુનો હુમલો દૂર દેશથી આવે છે. ટાઈફોઈડનો હુમલો આવે છે. અને તે ચોક્કસ મુદતમાં આવે છે પણ ખરે; તે વખતે કોઈ પણ નીરોગી માણસ દરરોજ સવારે ચાર પાંચ ઓંસ પેશાબનું સેવન કરતો હોય તો તેને પેલા આવતા રોગનો હુમલો અસર કરી શકતો નથી. આ નક્કર હકીકત અનુભવની એરણ પર ચઢેલી

છે. એટલે કોઈ તંદુરસ્ત ભાઈબહેન દરરોજ નિયમિત સવારે તેનું સેવન કરે તો તેથી તેમને ફાયદો થશે.

જેમને પોતાની તંદુરસ્ત તબિયતને કારણે આ પ્રયોગ કરવો હોય તેમને માટે પણ અનેક દરદોથી બચવાનો આ એક ઉપાય છે તેને નીચે પ્રમાણે વાપરી શકાય છે :

(૧) દરદની ગભીરતાના પ્રમાણમા નિયમિત ઓછાવત્તા પ્રમાણમા પીવામા

(૨) કેવળ પેશાબ અને પાણી સાથે જરૂરી ઉપવાસમાં.-

(૩) જૂના પેશાબથી આખા શરીર પર પૂરતો સમય ચોળવામા માલિસ કરવામાં,

(૪) શરીર પર ગડગૂમડ હોય, દાહના ફોલ્લા હોય, કોહવાટ હોય કે ઘાયા હોય તેને કારણે માલિસ ન થઈ શકે તેવા ભાગ પર જૂના પેશાબથી ભીંજવેલાં પોતા મૂકી તેના પર પેશાબ સીંચ્યા કરવામા.

(૫) પેટુ જેવા નાજુક ભાગ પર કે જ્યાં વધારે માલિસ ન થઈ શકે તેમ હોય તે ભાગ પર પણ તેનાં ભીંજ્યા પોતાં મૂક્યાં કરવામાં. (આ અંગે વધારે ચોક્કસાઈ કરવી હોય તો આ પુસ્તકના તે અંગેના પ્રકરણમાથી જાણી લેવું)

પ્રશ્ન :— પણ તેની શરૂઆત ક્યાંથી અને કેવી રીતે કરવી તેની કંઈ માહિતી આપશો ?

ઉત્તર :— હા, તેવી માહિતી પણ આપવા જેવી છે. કેટલાક અતિ ઉત્સાહમા તેના ઉપયોગમાં મર્યાદા ચૂકી જાત છે અને ઊલટું પરિણામ આવે છે એવા દાખલા પણ બને છે આમા ચોક્કસ દોરવણી આપનાર તો કોઈ જવલ્લે જ હોય છે એટલે દરેક દરદીએ સાવચેતીથી પ્રયોગની દૃષ્ટિએ કામ લેવું જોઈએ અધીરા થવું નહીં સહીસલામત રસ્તો તો એ છે કે જેને પેશાબ પીવામાં સૂગ આવતી હોય અગર ઊબકા આવતા હોય તેમણે પોતાની જાત પર બળજબરી કરવી નહીં. થોડું થોભી જવું. શરૂઆત માલિસથી કરવી. માલિસ કરવામાં આપણી અડધી સૂગ જતી રહે તેવી છૂટથી માલિસ કરવું સાથે સાથે તાજા પેશાબથી આંગળી વતી દાંત અને દાંતના પેદા ઘસવાં; તેથી તેમાંનાં જંતુ નાશ પામશે અને દાંત મજબૂત

થશે. સૂગ પણ જતી રહેશે. એક વાત તો સર્વ કોઈએ જાણવા જોવી છે કે, જગતભરમાં એવું કોઈ દ્રવ્ય નથી કે જે નિર્દોષ હોવા છતાં જંતુ-નાશક હોય. પેશાબને વર્ષો સુધી રાખી મૂકવા છતાં તેમાં જંતુ પડે નહીં અને જ્યાં જંતુ હોય તેનો તુરત નાશ કરે. ગંગાજળ કે જમનાજળ કરતાં પણ તે વધારે જંતુનાશક અને નિર્દોષ છે.

પ્રશ્ન:—આ તો તમે બહુ સુંદર વાત કરી. આવી વાત આમજનતાથી છૂપી થી રીતે રહી શકી? તમે આગળ ચલાવો. મને સાંભળવામાં બહુ આનંદ થાય છે.

ઉત્તર:—કેમ છૂપી રહી એવા ઊંડા પાણીમાં હાલ ઊતરવાની કંઈ જરૂર નથી. પેશાબથી માલિસ ચાલુ કરી બે ત્રણ દિવસમાં પેશાબ પીવાના નિર્ણય પર આવવું. પીવામાં પણ સવારે વહેલા ઊઠી મેં સાફ કરી સ્વચ્છ ખાલામાં પેશાબ કરી ભક્તિભાવે પી જવું. તેની પાછળ થોડું પાણી પિવાય તોપણ વાંધો નહીં એ રીતે આપણી પ્રકૃતિને કેળવીને જે પ્રયોગ થાય તેથી કંઈ પ્રત્યાઘાત થતો નથી. પણ પ્રકૃતિની વિરુદ્ધ એકદમ તેના પર બળજબરી કરી પેશાબ પીવાથી આપણી પ્રકૃતિ આપણી સામે બંડ કરે છે અને ઊલટી કરી તેનો ત્યાગ કરે છે અને પછીથી શરીરમાં અવ્યવસ્થા ઊભી થાય છે. આજ સુધી ઘણો લાંબો સમય શરીરને અને મનને જે માર્ગે પોખ્યું તેમાંથી એકદમ વાળવા જતાં પ્રત્યાઘાત થવાનો સંભવ છે. તે ન થવા દેવો. કોઈ પણ રોગનિવારણમાં આ ધોરી માર્ગ છે. તેના પર સાવચેતી અને શ્રદ્ધાથી ચાલ્યા કરવું.

પ્રશ્ન:—આ ઉપચાર કયા કયા રોગ પર કેટકેટલા દિવસ કરવા તેનું કાઈ નક્કી હશે ને?

ઉત્તર:—એ નવાઈની વાત છે કે, એવું પહેલેથી કંઈ ચોક્કસ ન કહી શકાય. કેટલીક વખત મુખ્ય રોગના ટેકેદાર નાના રોગો પણ અંદર હોય છે. આ ઉપચારથી તેવા રોગો પ્રથમ ભાગવા માડે છે અને પછી મુખ્ય રોગ ભાગે. જ્યારથી માલિસની ક્રિયા શરૂ થાય અને એક ટંક પીવાનું શરૂ થાય, ત્યારથી શરીરની અંદર વસેલા નાના મોટા રોગો તૈયારી કરવા માડે છે. કેટલાક રોગો તો માલિસથી વિદાય થાય છે. કેટલાક રોગો ગંભીર હોય તે પેશાબ અને શુદ્ધ પાણી સાથેના ઉપવાસ તથા માલિસના

ટૂંકા કે લાંબા પ્રયોગથી વિદાય થાય છે. એટલે અમુક રોગ અમુક મુદતમાં નાબૂદ થશે જ એમ ચોક્કસ ન કહેવાય. એનો કાંઈક ખ્યાલ આ પુસ્તકમાં આપેલા દરદીઓના કેસોના હેવાલથી આવી શકશે. પણ કુદરતની ખૂબી એ છે કે જે રોગ માટે આપણે ઉપચાર કરતા હોઈએ તે નાબૂદ થયે કુદરત એની મેળે આપણને આગાહી આપે છે કે હવે વધારે ઉપવાસની જરૂર નથી.

પ્રશ્ન: એ પણ એક નવાઈની વાત. પણ આ પ્રયોગ કરતી વખતે કાંઈ બીજું દુ:ખ ઊભું થાય ખરું? અને તેવું થાય તો શું કરવું?

ઉત્તર: ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે સાવચેતીથી ઉપચાર શરૂ કર્યો હોય તો શરૂઆતમાં કાંઈ થતું નથી. પણ પ્રયોગ શરૂ થતાં પેશાબને શરીરની અંદરના જુદા જુદા ભાગોને સ્વચ્છ કરવાનું કામ કરવું પડે છે અંદરના રસ્તામાં મળ, કફ કે બીજો બગદો અટકાવ કરી પડયો હોય તેને બહાર ફેંકી દેવાનો હોય છે. તે ત્રણ રીતે જ બહાર નીકળે: ઝાડા, ઊલટી કે ચામડી વાટે. એટલે ઉપવાસના ગાળામાં ઝાડા ને ઊલટી થવાનો પૂરો સંભવ છે. કેટલીક વખત શરીર પર ખૂબ ચેળ આવી ગરમી પણ નીકળે છે. આમ થાય તો આપણે સહેજ પણ ગભરાવું નહીં સમજી લેવું કે પેશાબે તેનું સાફસૂદીનું કામ સફળતાથી કરવા માંડ્યું છે, અને આપણે આપણો પ્રયોગ ઠંડા પેટે નિશ્ચિતે સ્થિતપણની માફક જોયા કરવો ગમે તેવા વહાલેશરીની સલાહ આ પ્રસંગે માનીને કોઈ પણ જાતની દવા કે કોઈ પણ જાતનું વિજાતીય દ્રવ્ય શરીરમાં નાખવું નહીં. જાણીને કે ભૂલથી કોઈ આ સૂચનાનું ઉલ્લંઘન કર્યો તેને ભારે જોખમ વેઠવું પડશે. ધીરજ ન રહે અને શ્રદ્ધા ખૂટી જાય તો પ્રયોગ છોડી દેવો અને પછી જે કરવું હોય તે કરવું, પણ પ્રયોગ દરમ્યાન આવી ભૂલ કરવી નહીં. કોઈ પણ દવા પેટની અંદર નાખવી નહીં કે શરીરે ચોળવી નહીં.

પ્રશ્ન: ત્યારે શું કરવું? તે આઘાત કે પ્રત્યાઘાત ક્યારે થમી જાય? કોઈ ઉપાય ક્યાં સિવાય થમી જાય?

ઉત્તર: કાંઈ કરવું નહીં. ત્રાહિત રીતે જોયા કરવું. યાનિથી આપણું કામ કર્યા કરવું અને પેશાબને તેનું કામ કરવા દેવું. તેનું કામ

કરી આપોઆપ શ્રમી જશે. જે જે પેટા આફતો આ પ્રયોગમાં પ્રયોગને કારણે ઊભી થશે તે તેનું કામ પૂરું કરી આપોઆપ વિદાય લેશે.

પ્રશ્ન : આ તો તમે આશ્ચર્યની વાત કરી. પીડા આપોઆપ ઊભી થાય અને આપોઆપ ભેસી જાય એ તો નવાઈની વાત ! ખરી કુદરતની લીલા છે ! તેને કાંઈ કોઈ વિજ્ઞાન પહોંચી શકે ? આ સ્થિતિમાં ઉપવાસથી દરદીની શક્તિ ક્ષીણ ન થાય ? ક્યાં સુધી નભે ?

ઉત્તર : કેવળ પાણી સાથેના ઉપવાસથી દરદીની અશક્તિ વધે છે ખરી; પણ સામાન્ય રીતે પેશાબ સાથે ઉપવાસ કરવામાં અશક્તિ બહુ વધતી નથી; કારણ કે પેશાબમાં શરીરને પોષક એવા ક્ષારો હોય છે. તે ક્ષારો દરદીની શક્તિ ટકાવી રાખે છે; છતાં કેટલાક બહુ ગંભીર અને હઠીલા રોગોમાં વધારે ઉપવાસની જરૂર પડે છે અને દરદીને અશક્તિ વધારે લાગે ત્યારે સામટા દસ ઉપવાસ કરવાને બદલે પાંચ પાંચ દિવસના ત્રણ હપતાથી પંદર દિવસના ઉપવાસ કરે અને હપતા વચ્ચેના દિવસોમાં કૃળ વગેરે પશ્ય ખોરાક લઈ પોતાની શક્તિ ટકાવી રાખે. ફેર એટલો પડે કે જે કાર્યસિદ્ધિ સામટા દસ દિવસમાં થાય તે ત્રણ હપતે પંદર દિવસમાં થાય. આ તો મેં શક્તિ ટકાવી રાખીને ઉપવાસ કરવાની બીજી રીત બતાવી. બનતા સુધી આવો ઉપવાસ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો

પ્રશ્ન : તમે બહુ વ્યવહારુ ઉકેલ બતાવ્યો અને મારી ગૂચ ઊકલી ગઈ હવે એ વાત આવે છે કે ઉપવાસ છોડવાનો સંકલ્પ થાય ત્યારે કેવી રીતે ઉપવાસ છોડવા ?

ઉત્તર : એ વ્યવહારુ ઉકેલ મારો નથી; હજારો દરદીઓનાં દરદો મટાડવામાં આ પ્રયોગ જેણે કરાવ્યો છે તેણે આ વાતનો નિર્ણય કર્યો છે અને આપણને માર્ગદર્શન આપ્યું છે; અને તે માર્ગદર્શન સાચું નીવડ્યું છે. આ પુસ્તકની અંદર આપેલા કેસના હેવાલમાંથી આજે તમને તે મળી રહેશે હવે તમે ઉપવાસ છોડ્યા પછી શું કરવું એ પૂછ્યું તે બહુ સારું કર્યું. આ ઉપચારમાં ઉપવાસ પછીનું આપણું વર્તન બહુ સાવચેતીભર્યું હોવું જોઈએ. તેમા પૂરતી સાવચેતી ન રાખીએ તો આખી રાત દળી દળીને કૂલડીમાં ભેગું કર્યા જેવું થાય ઉપવાસ છોડતી વખતે અને પછી લેવાના ખોરાક વિષે આપણે બહુ સાવચેત રહેવાની જરૂર છે.

સામાન્ય રીતે તો જોટલા દિવસના ઉપવાસ કર્યા હોય તેટલા બીજા દિવસ હંમેશના ચાલુ ખોરાક પર આવી જવામાં લેવા તેવી વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ. પણ તેમાં વધઘટ કરવી તે પ્રયોગ કરનારના જઠરાગ્નિની તાકાત પર આધાર રાખે છે. આનો નિર્ણય દરદી પોતે પોતાની પ્રકૃતિનો ખ્યાલ રાખી કરી શકે છે ઉપવાસ છોડવામાં એકદમ તો ખોરાક પર અવાય જ નહીં શરદીના દિવસ ન હોય તો મોસબીના રસથી ઉપવાસ છોડવા મધુપ્રમેહનો દરદી ન હોય તો ખજૂરની પાંચ સાત પેશીઓ રાતે પલાળી મૂકી સવારે પાણીમાં ચોળીને તેનો રસ પીવો ઉત્તમ છે તથા દ્રાક્ષ પણ વાપરવી બીજી વખત પરેવાને કાચના વાડકામાં ચમચા વતી ઊંચેલી લઈ તેનો એકરસ કરી તેમાં જરૂર પૂરતો લીંબુનો રસ નિચોવી તે ખાવું તથા બીજા ફળ ચીકુ વગેરે (સફરજન સિવાય) વારાફરતી લેવા બીજા દિવસે આ ફળ ઉપરાત દૂધ અને પાણીનો ઉકાળો લેવો (તેમાં સફેદ ખાંડ ન નાખવી જોઈએ), તથા એક વખત દૂધ ઉકાળીને મલાઈ કાઢી નાખીને લેવું (પેશ્ચુરાઈઝ્ડ ન લેવું) વળી ધીમે ધીમે મગનું આછું પાણી, પછી મગનું ઘટ્ટ પાણી અને ઢીલો ભાત. આમ કરતાં કરતાં સાત દિવસના ઉપવાસ કર્યા હોય તેણે બીજા પાંચ દિવસમાં મૂળ ખોરાક પર આવવું. ઉપવાસ છોડવામાં ખાવાની ઉતાવળ કરવામાં આવશે તો તેની માઠી અસર થવાનો પૂરો સંભવ છે.

પ્રશ્ન : દરદીને આરામ થયા પછી પણ તેણે કયો ખોરાક લેવો તે અંગે કાંઈ સૂચવશો ?

ઉત્તર. એ મુશ્કેલ પ્રશ્ન છે; કારણ કે બધા રોગોનું મૂળ અપચ્ચ ખોરાક છે શું ખાવું તેની આપણને ખબર નથી. અને કેટલું ને કેવી રીતે ખાવું તેનું પણ આપણને જ્ઞાન નથી જ્યાં બેઠા ત્યાં ખાવું અને જે કોઈ જે આપે તે ખાવું એવી આપણી કુટેવ છે. જેને ત્યાં જ્યાં તેના મનમાં એમ રહે કે આગ્રહ નહીં કરીએ તો અવિવેકી ગણાઈશું એટલે એ સહેજ આગ્રહ કરે કે તુરત આપણે સ્વીકારી લઈએ ચળમાન આગ્રહ કરે તેની જ રાહ જોઈને આપણે બેઠા હોઈએ; પણ આપણા મનમાં નિશ્ચય હોવો જોઈએ કે દિવસમાં અમુક નક્કી કરેલા સમયે આપણને પચ્ચ હોય તે ખોરાક લેવો — પછી ગમે તેવા ચમરબધીને ત્યાં પણ શરમથી કે આગ્રહથી તાબે થવું નહીં.

આપણી ‘ના’ એવી સ્પષ્ટ હોવી જોઈએ કે ચળમાનના હૃદયમાં ખાતરી થાય કે તે ભાઈ કે બહેન વિવેકની ખાતર ‘ના’ નથી કહેતાં, પણ સાચે જ તેમની ઈચ્છા કંઈ જ લેવાની નથી. વળી ઘેર પૂરતું ખાધા ઉપરાંત હોટેલ અને વિશ્રામભવનોની મિત્રો સાથે મુલાકાત લઈએ અને તળેલો મસાલાવાળો નાસ્તો ઉપાડીએ, તેમ જ ઠંડાં પીણાં ઢીંચ્યા કરીએ — આ બધી કુટેવો છે. સ્વાસ્થ્ય સાચવવા ઈચ્છતા માણસે આ બધી કુટેવોમાંથી બચવું જોઈએ.

પ્રશ્ન : એ તો સર્વસામાન્ય વાત કહી. પણ આ પ્રયોગ કરનારે કયો ખોરાક લેવો અને કયો ન લેવો તે સૂચવી શકશે ?

ઉત્તર : ખોરાક સંબંધે હું કાંઈ અધિકારપૂર્વક ન કહી શકું. પણ મને તો ગાંધીજીએ શીખવ્યું છે કે, પેટ માગે તે ખાવું, જીભ માગે તે ન ખાવું. ‘જેણે ઈન્દ્રિયો જીતી તેણે જગ જીત્યું’ એ સૂત્રની પછી ગાંધીજીએ એક ટૂંકું સૂત્ર ઉમેર્યું કે, ‘અને જેણે જીભ જીતી તેણે ઈન્દ્રિયો જીતી’ અર્થાત્ જેણે જીભ જીતી તેણે જગત જીત્યું. આ સૂત્રનો ભાવાર્થ આપણે સમજી લેવો જોઈએ. છતાં સ્પષ્ટતા ખાતર એમ કહી શકાય કે સ્તર્શવાળો ખોરાક જેમ બને તેમ ઓછો ખાવો શાકભાજી તાજા અને પોતપોતાના પ્રદેશના ફળ વિવેકથી — જરૂર પૂરતા લેવા. કઠોળ અને તેની બનાવટના ફરસાણ ખાવામાં સયમ રાખવો. રાત્રે સૂતા અગાઉ બે ત્રણ કલાકે ખવાય તો ઘણું સારું. જેલમાં એક નિયમ બહુ જરૂરનો હતો : કમ ખાવું અને ગમ ખાવી. આ નિયમ જેલના જેટલો જ બહાર પણ જરૂરનો છે ખાસ કરીને આ ચિકિત્સામાં તો નીચેની ચીજો સદા માટે ત્યજવી જોઈએ :

(૧) સફેદ ખાંડ (વ્હાઈટ સુગર), (૨) મેંદો અને તેની બનાવટ; જેવી કે પાઉ, રોટી, મીઠાઈ વગેરે, (૩) પેશ્ચરાઈઝ્ડ દૂધ, (૪) સંચામાં પોલિશ કરેલા ચોખા (હાયછના ચોખા વાપરવા), (૫) તમાકુનું કોઈ પણ પ્રકારનું વ્યસન — પીવાનું, ખાવાનું કે સૂઘવાનું — ન હોવું જોઈએ તેમ જ કોઈ કેફી પીણાનું વ્યસન ન હોવું જોઈએ, (૬) પેક કરી સઘરી રાખેલો વાસી ખોરાક ન ખાવો અને (૭) વનસ્પતિ ધી ન ખાવું.

ઉપર પ્રમાણે પરહેજ પાળવી જ જોઈએ.

ખોરાકની બાબતમા ગુજરાતની પ્રજા બહુ સ્વાદિષ્ટી માલૂમ પડી છે. તેને કારણે તેની શરીરની શક્તિ દિનપ્રતિદિન ક્ષીણ થતી જાય છે અને દરદો શરીરમા વધ્યા જાય છે તેથી સાચે જ એવી જરૂરિયાત ઊભી થઈ છે કે સર્વસામાન્ય પથ્ય ખોરાક નક્કી કરી બધા કુટુંબોમા અને વીશી-હોટેલમાં તે પ્રમાણે ખોરાક થાય તેવો પ્રચાર થવો જોઈએ. હું માનું છું કે ખોરાકના ગુણદોષના અનુભવીઓ આ પ્રયત્ન કરશે.

પ્રશ્ન. એક વાતની શંકા મને રહી. તમે શરીરના સ્વાસ્થ્યની વાત કરી અને તે સ્વાસ્થ્ય મેળવવા માટેના સાધનની વાત કરી, પણ આખ, કાન કે નાકના દરદના નિવારણ માટે મૂત્રનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો ?

ઉત્તર. જે શરીર માટે હિતકર તે તેના અંગ માટે હિતકર હોય જ. આખ, કાન, નાક કે દાત વગેરે સર્વ અંગો એ શરીરના અવિભાજ્ય અંગો છે. કોઈ પણ રોગ સીધો કાન કે આખને થતો નથી બીજા દરદોની માફક સમગ્ર શરીરના બગાડથી આખ કે કાનનાં દરદ ઊભા થાય છે. કેટલાક ડોક્ટરો અમુક અંગોના ખાસ નિષ્ણાત થઈને આવે છે તેઓ તે ખાસ અંગની સારવાર સમગ્ર શરીરને અવગણીને કરવા જાય તો તેમાં નિષ્ફળ નીવડે અગર એકંદરે શરીરને ભારે જોખમમાં મૂકે. એટલે આખનો ઝામર, આખનો મોતિયો, કાનનો બહેરાટ કે કાનનું પાકવું, એવાં સર્વ દરદો શરીરની નાદુરસ્તીના કારણે પેદા થાય છે અને શરીરની નાદુરસ્તી દૂર થયે મટે છે એટલે નાક, કાન, આખ અગર ચામડીનાં દરદોનો ઉપચાર પણ એક જ છે જે ઉપર- બતાવ્યો છે આ પુસ્તકમા એવા કેસો મળી આવશે કે તે જ સાધનથી આખ અને કાનમાનાં દરદ મટયા હોય

પ્રશ્ન : હવે મારે વધુ કાઈ પૂછવાનું રહ્યું હોય તેવું લાગતું નથી છતાં છેલ્લે છેલ્લે એક વાત પૂછી જોઉં. તમને વિશ્વાસ છે કે તમારી આ ક્લ્યાણકારી મૂત્રચિકિત્સા લોકો અપનાવશે ? અને આ જમાનામાં જેના પાયા પાતાળમા ખૂખ્યા છે તેવી એલોપથીની નાગચૂડમાંથી લોકો છૂટશે ?

ઉત્તર. મને એવી ચિંતા નથી. મારો આ ધંધો નથી, વેપાર નથી કે વ્યવસાય નથી અચાનક મને જે સત્ય લાઘ્યુ તે મેં પીડાતી જનતા

પાસે મૂક્યું. મારે પીડામાંથી છૂટવું હશે અને મને તેમાં શ્રદ્ધા હશે તો હું તે ચિકિત્સાનો ઉપયોગ કરીશ. બીજાને શ્રદ્ધા નહીં હોય તો નહીં કરે. વધારે પીડા ભોગવી જ્યારે શ્રદ્ધા પેદા થશે ત્યારે તે ઉપચાર કરશે. તેમાં મારે હાથવરાળ કરવાની શી જરૂર ? જેને ગરજ હોય, પીડામાંથી છૂટવું હોય, દરેક દિશામાંથી જે નાસીપાસ થયેલો હોય તેને આ એક ઉપાય કરવાનો બાકી રહ્યો. તેની અજમાયશ કરવી હોય તો પોતે પોતાને જોખમે કરે. હું કયા કોઈને કહેવા જાઉં છું કે તમે આ પ્રયોગ કરો ? મને ગમ્યો અને લાભ થયો તેમ બીજાને પણ થાય તેમ હું માનું છું જેને કરવો હોય તે હજાર વખત વિચારીને પોતાની ગરજે કરે એમ હું કહું છું. પીડામાંથી અને લૂંટમાંથી બચવું હોય તો લોકો મારી વાત અજમાવી જુએ. છતાં હું એટલું તો આગ્રહપૂર્વક સર્વને કહું કે કૃપા કરીને ઉપરચોટિયો પ્રયોગ કે ઉપચાર કરશો નહીં; જે કરો તે સૂચના આપ્યા પ્રમાણે શાસ્ત્રીય રીતે કરો અને તેની આપેલી મર્યાદા સંપૂર્ણપણે પાળો. એમ નહીં કરો તો તમારી નિષ્ફળતા આખી ચિકિત્સાને બદનામ કરશે. ચિકિત્સા કરનારને મૂત્રપ્રયોગથી ખાવામાં, પીવામાં અને રહેણીકરણીમાં સ્વચ્છંદે વર્તવાનો પરવાનો મળે છે તેમ સમજવાનું નથી આ ચિકિત્સા અંગે ઘણા સંશોધનની જરૂર છે. તેનો ઉપયોગ કરવાની ભૂલાઈ ગયેલી રીત-રસમ ઊભી કરવાની છે. તે એકદમ નહીં થાય. કેટલાક અનુભવો પછી થશે. અને પછી તેનું શાસ્ત્રીય સ્વરૂપ ઘડાશે એટલે હાલ શકા-આશકા રહે છે તે સાફ થઈ જશે. અને હું તો માનું છું કે, આ ઉપચાર વ્યાપક બનશે. તેના દવાખાનાં બંધાય અને તેના પર કામ કરી તેના નિષ્ફાતો મોટરો દોડાવે એવું હું ઈચ્છતો નથી. પણ ઘેર ઘેર વૃદ્ધ દાદીમાઓ પોતાનાં પૌત્ર-પૌત્રીઓનાં સ્વાસ્થ્ય આ સાધનથી પહેલાંની માફક સુધારતા થઈ જાય તેટલી મારી આકાંક્ષા છે. પ્રભુ મારી એ આકાંક્ષા પૂર્ણ કરે એટલે મૃત્યુ પહેલાં મારી ફરજ અદા કર્યાનો મને આત્મસતોષ થશે. પ્રભુ સર્વનું કલ્યાણ કરો.

ચિકિત્સામાં પથ્યનું સ્થાન

કોઈ પણ ચિકિત્સા ગમે તેવી લાભદાયક હોવા છતાં જો પથ્ય નથી હોતું તો તે યથેચ્છ લાભ આપતી નથી. મૂત્રચિકિત્સાની ઉપયોગિતા પુરવાર થયેલી છે. છતાં તેની સાથે પથ્ય તો હોવું જ ઘટે છે. પથ્ય એટલે આહાર અને વિહાર, દિનચર્યા અને ઋતુચર્યા અનુસાર જીવનક્રમ વાત, પિત્ત, કફ એ ત્રણે દોષોથી સર્વ રોગ થાય છે આ દોષો પ્રક્રોપ પામ્યા પહેલાં એનો સચય થાય છે. આ સચયકાળમાં દોષોનું નિર્હરણ કરી નાખ્યું હોય તો રોગો થતા અટકી જાય છે કફનો સંચયકાળ હેમંત છે અને પ્રક્રોપકાળ વસંત છે. કફનો ઉત્તમ ઈલાજ વમન છે એટલે વસંતના આગમન સાથે જો વમન કરી નાખી કફનું નિર્હરણ કરવામાં આવે તો વસંતમાં કફના રોગો થાય જ નહીં. વસંતમાં કફનો પ્રક્રોપ થતો હોવાથી વસંતમાં આહાર રુક્ષ, ઉષ્ણ અને તીક્ષ્ણ હોવો ઘટે છે. પિત્તનો પ્રક્રોપ શરદઋતુમાં થાય છે, પરંતુ એનો સંચય વર્ષાઋતુમાં થાય છે. પિત્તપ્રક્રોપ ન થાય તેટલા માટે વર્ષાઋતુથી જ કાળજી લેવી જોઈએ અને શરદનું આગમન થતાં વિરેચન દ્વારા પિત્તનું નિર્હરણ કરી નાખવું જોઈએ; કારણ પિત્ત માટે વિરેચન શ્રેષ્ઠ છે. વળી પિત્ત ન કરે એવો આહાર મધુર રસયુક્ત, દ્રવ અને શીત હોવો જોઈએ તેલમાં તળેલી ચીજો, તીખાતમતમતા પદાર્થો પિત્તને વધારનારા છે. વર્ષાઋતુમાં વાયુનો પ્રક્રોપ થાય છે. પરંતુ તેનો સંચય ગ્રીષ્મઋતુમાં થવા લાગે છે. વાયુનો સૌથી શ્રેષ્ઠ ઈલાજ બસ્તી છે. એટલે વર્ષાના આગમન સાથે બસ્તી લેવામાં આવે તો વાતપ્રક્રોપ અશક્ય બને વાયુ ન થાય તેવો આહાર મધુર, અમ્લ, લવણ રસયુક્ત છે, એટલે વર્ષામાં તીખા તમતમતા પદાર્થો ન ખાતા મધુર રસવાળા પદાર્થો સેવવા જોઈએ ટૂંકમાં આયુર્વેદ પ્રમાણે આચરણ કરવામાં આવે તો રોગો થાય જ નહીં અને વખતે થાય તો તેનું બળ નહીં જોવું હોય છે ઋતુસંધિ વખતે સશોધન : કફ હોય તો વમન

(ઊલટી), પિત્ત હોય તો વિરેચન (જુલાબ-રેચ), વાયુ હોય તો બસ્તી (એનિમા-ડૂશ) આવશ્યક છે. ઋતુ અનુસાર ખાનપાન, વિહાર, વસ્ત્રપરિધાન વગેરે યોજવાથી સ્વાસ્થ્ય સારું રહે છે. આજે સશોધન કોઈ સમજતું જ નથી. આજની ચિકિત્સા બહુધા શમન-ચિકિત્સા છે. શમન-ચિકિત્સામાં દોષોનું નિર્હરણ થતું નથી, પરંતુ દોષો દબાય છે એટલું જ, અને આ દબાયેલા દોષો જ વારંવાર રોગરૂપે પ્રગટ થતા હોય છે. આથી કરી આયુર્વેદોક્ત દિનચર્યા અને ઋતુચર્યા અનુસાર જીવન જીવતાં શીખવું જોઈએ પશ્યનો અર્થ આહાર જ એવો નથી, એમાં વિહારનો તેમ જ આચારનો પણ સમાવેશ થયેલો છે. ખાટો-ખારો રસ પિત્તપ્રકોપક છે, તેમ ક્રોધ પણ પિત્તપ્રકોપક છે. રુચિ, શીત, લઘુ આહાર વાતપ્રકોપક છે તો ચિંતા, શોક વગેરે પણ વાતપ્રકોપક છે. મધુરોદિ પદાર્થો કફપ્રકોપક છે, તેમ તમસ્વ, જડતા, આળસ પણ કફ વધારનાર છે. પિત્ત સત્ત્વપ્રધાન છે, વાત રજસ્વપ્રધાન છે, જ્યારે કફ તમસપ્રધાન છે. આથી આયુર્વેદના આચાર્યો-એ જાત્રાર રસાયન સૂચવ્યું છે. ટૂંકમાં પશ્યમાં દિનચર્યા, ઋતુચર્યા, આહાર, વિહાર, બધું જ આવી જાય છે. આ બધાનું સમ્યક્ આચરણ રોગના વિચાર વખતે વિચારણીય છે જ.

એકલા પશ્યથી જ રોગો મટી શકે છે. એક કવિએ યોગ્ય જ કહ્યું છે કે, જો પશ્ય હોય તો પછી ઔષધસેવનનું પ્રયોજન શું? અને પશ્ય ન હોય તોપણ ઔષધપ્રયોજન જ શું? કારણ અપશ્યસેવન રોગ ટાળી શકે જ નહીં.

મૂત્રચિકિત્સામાં પણ પશ્ય — યોગ્ય ખાનપાન વગેરે આવશ્યક છે એ કહેવાનું હોય જ નહીં. મૂત્રચિકિત્સા ગમે તેટલી ઉપયોગી હોવા છતાંય પશ્યપાલન માગે છે. અને આ સાદી વાત તરફ ધ્યાન ન આપે તો ચિકિત્સા વગોવાય છે.

મૂત્રચિકિત્સા રક્ત રોગોમાં, કફના વિકારોમાં તેમ જ વાતના વિકારોમાં ઉપયોગી છે. રક્તજન્ય રોગો હોય તો રક્ત અને પિત્ત બનેલી ચિકિત્સા કરવી જોઈએ એમાં વારંવાર રેચ લેવા, ઉપવાસ કરવા, અશ્વ-તીખા પદાર્થો ત્યજવા રક્તવિકારોમાં મૂત્રચિકિત્સા ચાલતી હોય; પણ તે વખતે જો આમ કરવામાં નહીં આવે તો તેટલે અંશે મૂત્રચિકિત્સા

વેફલ જથે. ખસ, ખૂજલી, ખરજવાં, સોરાઈસીસ વગેરે ચામડીના રોગો પર મૂત્રચિકિત્સા ઉપયોગી છે—બહાર ચોપડવામાં અને પીવામાં બંને રીતે પરંતુ આવા રોગોમાં મીઠું છોડી દેવું જોઈએ તીખા, ખાટા, ખારા પદાર્થો છોડી દેવા જોઈએ બંને તો થોડો વખત ઉપવાસ કરવા જોઈએ. થોડો વખત ફળ અને સૂકા મેવા પર રહેવું જોઈએ, આને બદલે એક તરફથી મૂત્રચિકિત્સા ચાલુ હોય અને બીજી તરફ તીખા તમતમતા ખોરાકો, ધી-તેલમાં તળેલા પદાર્થો ખવાતા હોય, કબજિયાત રહેતી હોય, અજીર્ણમાં ખવાતું હોય તો મૂત્રચિકિત્સા એળે જ જવાની. ચરક સહિતામાં જોગિતજા રોગા (સૂત્ર અ ૨૪, શ્લો. ૧૧ થી ૧૭)માં રક્તજન્ય વિકારોની એક યાદી આપી છે. લોહી બગડવાથી ક્યા ક્યા વિકારો થાય છે તે આથી સમજાશે જુઓ.

મુખપાક : મોં વારંવાર આવી જવું, મુખમાં ચાંદાં પડવાં, સંગ્રહણી, જીર્ણ મરડો, પેટના વિકારોમાં આ પ્રમાણે થાય છે.

અક્ષીરોગ : આંખો લાલરોળ રહેવી

પૂર્તિદ્વાણાસ્યગધિતા નાક અને મુખમાથી ખરાબ બંદબો મારવી. ગુલ્મ વાયુનો ગોળો.

ઉપક્રુથ : આજનો પાયોરિયા રોગ. દાંતના પેદામાંથી પરુ અને લોહી આવે, મુખ ખૂબ ગંધાય પિત્ત અને રક્તનો આ વિકાર છે

વિસર્પ : રતવા

રક્તપિત્ત : રક્ત અને પિત્તના વિકારો. શરીરના કોઈ પણ ભાગમાથી લોહી પડવું તે. દૂઝતા હરસ, નસકોરી ફૂટવી, અવારનવાર અટકાવ દેખાવો વગેરે રોગોનો સમાવેશ આમાં થાય છે.

વિદ્રધિ : લીવર વગેરેમાં ગૂમડા (એબ્સેસ) થવા તે

રક્તમેહ : પેશાબમાં લોહીનું પડવું—જવું

પ્રદર : સ્ત્રીઓની જનનેન્દ્રિયમાંથી થતો શ્વેતપિત્તસ્રાવ

વાતશોષિત વાત અને રક્તના વિકારો ગાંઠિ—પતરોગ વગેરે રોગો આમાં આવી જાય

વેવણ્ય શરીરનો રંગ બદલાઈ જવો કોક કાળા મેશ પડી જાય છે.

અગ્નિસાદ : જઠરાગ્નિમાદ્ય, બુખ ન લાગવી.

પિપાસા : તરસ લાગવી, પાણીનો ખૂબ શોથ પડવો.
 ગુરુગાત્રતા : શરીર ભારેખમ લાગવું.
 સંતાપ : શરીરમાં દાહ બળવો—શરીર ગરમ ગરમ રહેવું.
 અતિદૌર્ભલ્ય : શરીરમાં કોઈ ખાસ કારણ સિવાય ખૂબ જ અશક્તિ
 જણાવી.

અરુચિ : અન્ન ઉપર રુચિ ન થવી.
 શિરોવેદના : માથું દુખવું, માથુ ભારે રહેવું, માથાના બીજા વિકારો,
 અન્નપાનવિદાહ : ખાઈ ઊંઠ્યા પછી દાઝરો અનુભવવો, ખાટાખાટા
 ગોડકાર આવવા, છાતીમાં જલન વગેરે.
 ક્લમ : કામ કર્યા વિના ખૂબ થાક લાગવો.
 ક્રોધપ્રચુરતા : ખૂબ ક્રોધ કરવો—ઘણાં દરદીઓ આવી ફરિયાદ,
 કરતાં હોય છે.

બુદ્ધિસંમોહ : બુદ્ધિ બહાર મારી જવી, જે માનસિક ફરિયાદ જેવી
 આજે ઘણાને લાગે છે તે ખરી રીતે રક્તનો વિકાર છે.

લવણાસ્થતા : મુખનો સ્વાદ ખારો રહેવો. કફ વિદગ્ધ હોય તો
 ખારો કફ આવે છે. ખરી રીતે આ રક્તજ વિકાર છે.

સ્વેદ : શરીરમાંથી વધુ પરસેવો આવવો. ગંધાતો પરસેવો.

શરીરદોર્ગ્ધ્ય : શરીરમાંથી એક જાતની દુષ્ટ ગંધ મારવી.

મદ : દારૂ પીધો હોય એવો કેફ રહેતો હોય.

કંપ : કંપવા, હાથ, ગરદન વગેરેનો કંપ.

સ્વપ્ન : સ્વપ્ન બેસી જવું.

તંદ્રાતિયોગ : આજસ, ઊંઘ, સુસ્તી વધુપડતાં રહે તે, બગાસા
 ઉપર બગાસા, વિનાપરિશ્રમે થાક લાગવો—આ બધાનો સમાવેશ તંદ્રામાં
 થાય છે.

નિદ્રાતિયોગ : વધુપડતી ઊંઘ આવવી.

તમોદર્શન : આંખે અધારાં આવવાં.

કંડૂ, કોઠ, ચર્મદલ વગેરેના ચામડીના વિકારો. ખસ, ખૂંજી,
 ખરજવાં વગેરે.

આ બધા રક્તજ વિકારો છે અને આ બધા રોગો હોય ત્યાં રક્તશુદ્ધિ માટેનાં ખાનપાન યોજવાં જોઈએ રક્તવિકારોમાં વારંવાર રેચ લેવો, અવારનવાર ઉપવાસ કરવા લાંબા વખતના વિકારો હોય અને ભલભલા ઉપાયોથી ન મટતા હોય તો ફક્ત ખોવાવવી. શુદ્ધ લોહી કાઢતાં ચમત્કાર પેઠે ત્વગ્રોરોગોમાં ફરફરે જણાવા લાગશે કહેવાની જરૂર નથી કે આ વિકારોમાં મૂત્રચિકિત્સા, ઉપવાસ ઉપર થોડો વખત રહીને કરવાથી, ફળ ઉપર રહેવાથી, દુગ્ધોપચારથી અવશ્ય સારો ફાયદો થાય છે - થાય જ. રક્તનો વિકાર એ પિત્તનો જ વિકાર છે એમ માનવામાં વાધો નથી. ચામડીના વિકારો એ પિત્તના વિકારો છે. પિત્તજ વિકારોમા ઉપર જે રોગો આપણે જોયા છે તે બધાનો ઓછાવત્તા અંશે સમાવેશ થઈ જાય છે પિત્તના ૪૦ રોગો આયુર્વેદ બતાવે છે. તે બધાનો સમાવેશ ઉપલા શોષિત વિકારોમાં અંતર્ગત થઈ જાય છે

કફના ૨૦ રોગો આયુર્વેદમાં બતાવેલા છે. એમાં તંદ્રા, અતિનિદ્રા, ગુરુગાત્રતા, મુખમાધુર્ય, પ્રસેક (વારંવાર ફીટ આવી, થૂ થૂ કર્યા કરવું), ઉષ્ણ પદાર્થો માટે ઈચ્છા, બહુમૂત્રતા, આળસ, મન્દબુદ્ધિત્વ (કારણ કફ તમોજન્ય છે), પેટ ભરેલું લાગવું (નુપ્તિ) વગેરે છે. આ બધા વિકારોમાં ઉપવાસ સાથે મૂત્રચિકિત્સા ઉપયોગી છે કફના વિકારોમા વમન વારંવાર લેવા, ઉપવાસ કરાવવો અને ઘી, દૂધ, દહીં, તેલ મિષ્ટાન્ન બધાં કરાવવાં હિતાવહ છે.

આયુર્વેદ પ્રમાણે ઘણા રોગોનું કારણ વાયુ છે આ વાયુ એટલે આજની નર્વસ સિસ્ટમના વિકારો, માનસિક વિકારો, કાયચિકિત્સાના વિકારો. સજાવહ સ્રોતો, મનોવહ સ્રોતો - આ બધાની દૃષ્ટિ વાયુને આભારી છે. પિત્ત અને કફના વિકારોમાં પણ વાયુ જ બળવાન હોય છે ત્રણે દોષોમાં વાતજ દોષો પ્રધાન છે શરીરના સકલતંત્રનો યંત્રધર વાયુ જ છે. શરીર ખેંચાઈ જવું, વળી જવું, ઝાડા-પેશાબનો સંગ (અટકી જવું), અગોની અક્રિયશીલતા, ચામડી બહાર મારી જવી, કમર ઝલાઈ જવી વગેરે રોગો વાયુના છે. આયુર્વેદ વાતના ૮૦ રોગો ગણાવ્યા છે અને એ સૌમાં બસતી જ મુખ્ય ઉપાય જણાવેલ છે. કહેવાની જરૂર નથી કે મૂત્રચિકિત્સા આ રોગોમાં પણ ઉપયોગી છે. દિવાસ્વપ્ન (દિવસે

સૂવું), અતિશય કામ કરવું, વ્યવાય (શ્ચી-સમાગમ), સત્રીજગરણ, ચિતા, શોક, વેગસધારણ, આમ, અભોજન, મર્મઘાત, આ બધાથી વાતપ્રકોપ થાય છે. રુક્ષ, શીત, લઘુ, એવા આહાર વાતપ્રકોપકર છે.

આથી જોઈ શકાશે કે વાત, પિત્ત, કફ અને રક્ત આ બધાના વિકારોમા પશ્ચ જરૂરી છે. કફમાં ઉપવાસ અને વમન, પિત્તમાં ઉપવાસ અને વિરેચન, વાતમાં અવારનવાર બસ્તીઓ અને સામનિરામ દોષો જોઈ ઉપવાસ વગેરે.

કફના વિકારો માટે મૂત્રચિકિત્સા ખૂબ જ ઉપયોગી છે. જામુની શરદી, લાભા વખતનો દમ, હૃદયના વિકારો, અરુચિ, જઠરાગ્નિમાઘ આ બધા કફના વિકારો ઉપર મૂત્રચિકિત્સા સાથે યોગ્ય પ્રમાણમાં લઘન, વમન, રુક્ષ આહાર વગેરે હોવાં જ જોઈએ. લઘનથી ભડકવાનું પ્રયોજન નથી. જેટલા પ્રમાણમાં શરીરમાં દોષો સંચિત થયેલા હશે તેટલા પ્રમાણમાં શરીર લઘન સહન કરી શકે છે. અગગુરુતા, અરુચિ, જઠરાગ્નિમાઘ, મળમૂત્રસંગ વગેરે મટીને શરીર હલકું ફૂલ જેવું થાય, ભૂખ સારી કકરીને લાગે, આડો-પેશાબ ખુલાસાથી ઊતરે, સૂકો રોટલો પડયો હોય તે જોઈ મુખમાં પાણી વછૂટે—આવું થાય ત્યારે આમ પાકી ગયો સમજવો અને દોષો નિરામ થયા છે એમ સમજવું. નિરામ અવસ્થામાં હલકો ખોરાક લેવો. અને આ અવસ્થામાં સાદાં ઔષધો પણ ચમત્કારિક કામ કરે છે. આજે જે વૈજ્ઞાનિક ચિકિત્સા કહેવાય છે તેમા સામનિરામની જ કલ્પના નથી પરિણામે સો મણ તેલે અંધારું લાગે છે. આયુર્વેદની આ વિશેષતા છે અને આ પ્રમાણે સામનિરામ દોષોની કલ્પના એક વખત સમજી જઈ, ઉપવાસ (લઘન) કરે તેમાં કશું જ નુકસાન નથી. મૂત્રચિકિત્સામાં લઘનનું મહત્ત્વ છે એ આ જ કારણથી; એને હસી કાઢવાનું નથી. આજે દરદીઓ વધુ ખાઈને વધુ રિભાય છે. રોગમાં લઘનનું મહત્ત્વ આજે વીસરાયું છે.

નેયરોપથી એ જાણે કે પરદેશી પેદાશ છે એમ આપણે ત્યા મનાય છે અને એના રંગઢગ પણ કેટલેક અંશે એવા જ છે. આયુર્વેદમાં નેયરોપથી ઠાસી ઠાંસીને ભરેલી છે. આપણાં દુર્ભાગ્ય છે કે આજે આયુર્વેદના સાદા સિદ્ધાન્તો કોઈ સમજતું નથી. લઘનચિકિત્સા

એક વખત આપણે અહીં ખૂબ ફાલ્ગુની હતી આ લંઘનમાં કેવળ ઉપવાસ જ ન હતો ચરક કહે છે :

ચતુષ્પ્રકારા સન્નિધિ પિપાસા માસ્તાતપી ।

પાત્રનાન્યુપવાસરચ વ્યાયામચ્ચેતિ લંઘનમ્ ॥

(ચરક સૂત્ર ૦ અ ૦ ૨૨, સ્લોક ૧૮)

ચાર પ્રકારનું સંશોધન (વમન, વિરેચન, નિરુહબસ્તી અને રક્ત-મોક્ષણ), તૃપાના વેગનો અવરોધ, વાયુસેવન, આતપસેવન, પાત્રન દ્રવ્યોથી ઉપચાર, ઉપવાસ અને વ્યાયામ આ બધાનો લંઘનમાં સમાવેશ થાય છે.

બીજા લંઘનની વ્યાખ્યા એવી છે કે, શરીરમાં લાઘવ (હલકાપણ) કરવાવાળું કોઈ પણ કર્મ, લંઘન અવિચારીપણે કરાવવામાં આવતું ન હતું. લંઘનનો અર્થ આજે તો કેવળ ઉપવાસ જ કરવામાં આવે છે ઉપવાસ કરાવવા હોય તો રોગીના શરીરની શક્તિનો સાચો ક્યાસ ચિકિત્સકને હોવો ઘટે છે

પ્રાણાવિરોધિના ચૈનં લઘનેન બુપપાદયેત્ ।

બલાવિષ્ઠાનમારોગ્ય યદ્યર્થોઽય ક્રિયાક્રમ ॥ (ચરક)

પ્રાણીથી અવિરોધી રીતે લંઘન કરાવવું જોઈએ. રોગીનું બળ ઓછું ન થઈ જાય એવી રીતે લંઘન કરાવવું જોઈએ, કારણ કે બળ આરોગ્ય માટે મુખ્ય વસ્તુ છે અને જો બળ જ કીધું થઈ જાય તો એ લંઘનનું પ્રયોજન શું? આરોગ્યસંરક્ષણ માટે તો વૈદકશાસ્ત્રની પ્રવૃત્તિ છે

ઉપવાસ આયુર્વેદમાં અગ્રસ્થાને છે. તમામ રત્ન વિચારોમાં લંઘન એ જ એક ઉત્તમ ઈલાજ છે આ રસજ રોગો જુઓ :

અશ્રક્તાઃ અન્ન ઉપર અરુચિ, પરંતુ ખાવા બેસતાં અન્ન ખાઈ શકાય ખરું.

અરુચિઃ અન્ન પર અરુચિ પરંતુ મોમાં અન્ન ન પેસે તે અરુચિ. આસ્થવેરસ્યઃ મૌ ક્લિપ્તું રહે, રસ ન લાગે.

અરસક્તાઃ ભોજનના રસની જ ખબર ન પડવી તે.

હલ્લાસઃ મોળ, ફીક.

ગૌરવઃ શરીર ભારેખમ લાગે.

તંદ્રા : પરિશ્રમ સિવાય થાક.

અંગમર્દ : શરીર ભાંગવું.

જવર : તાવ રહેવો.

તમ : અંધારાં આવવાં

પાંડુત્વ : શરીર ફિક્કું લાગવું.

ઓતોરોધ : આપણા શરીરમાં જે અસંખ્ય છોતો છે તેનો વાત-
પિત્તકદ્ધથી રોધ થવો તે. ઓતોની દ્રુષ્ટિ એનું નામ જ દુઃખ.

કલંબ્ય : નપુંસકપાણ્ય—પુરુષાતનનો અભાવ.

સાદ : અંગસાદ, સાંધેસાંધામાં કળતર થવું.

કૃશાંગતા : અંગો કૃશ થવાં.

અગ્નિનાશ : જઠરાગ્નિનાશ.

અકાળે વળિયાં : પળિયાં જણાવાં.

આ તમામ રસજ વિકારો છે અને આયુર્વેદ પ્રમાણે આ વિકારોમાં લંઘન એ જ એક રામભાણુ ઈલાજ છે. આ બધું એક વખત જાણી લઈ, દરદી પોતે લંઘનનું મહત્ત્વ સમજી જાય છે. આમના વિકારો રસજ વિકારો, રક્તના વિકારો, વાયુના વિકારો, કફના વિકારો, આ બધામાં યોગ્ય ઉપવાસ (લંઘન) સાથે મૂત્રચિકિત્સા જરૂર ફલદાયી થઈ પડે. વાચક ઉપલા વિવેચન ઉપરથી કઈ જાતનો રોગ છે તે અને શુ પથ્ય પાળવું તે પણ સમજી શકશે.

તળેલો, તમતમતો, મસાલાયુક્ત એવો આહાર, ખાંડની બનાવટો, નિખ્રાણુ (વિટામિનો વગરનો) એવો આહાર તો સદા માટે જ વર્જ્ય હોવો જોઈએ. રોગ વખતે તો—ખાસ કરીને ચિકિત્સા વખતે દરદીએ પોતાનો સમસ્ત વ્યવહાર બંધ કરી દઈ, શાંત ચિત્તે શાંતિથી રહેવું જોઈએ માંદગી એ ખરી રીતે તો દોડતી ટ્રેનને અટકાવવા બતાવાતા લાલ સિગ્નલ જેવી છે. કુદરત કહે છે કે હવે તો ચેતો. તે વખતે દોડધામ, નોકરી, અભ્યાસ વગેરે બંધ કરી દેવા ઉચિત છે; અને શાંત ચિત્તે પથારીમાં પડી રહી, બગડેલા અવયવોને આરામ આપવો આવશ્યક છે. આજે લોકોને મરવાની પણ કુરસદ નથી. મિલથા જતા મજૂરને કહીએ કે, “ભલા’દમી, જ્યાં આરામ લે,” કે તુરત જ કહી સંભળાવે છે કે,

“આરામ અમને પોસાય નહીં ઈન્જેક્શન કે જે કંઈ આપવું હોય તે આપી દો ઘેર તો રહેવાય જ કેમ?” આ સ્થિતિમાં માંદગી સંબંધી સૂચનાઓ આપવી નિરર્થક તો છે જ, પરંતુ ઘણા એવા હોય છે જે આ બધું કરે છે, કરવા તૈયાર હોય છે, તેવાઓ માટે આ લખાણ છે.

આજે માદગીમાં મોસબી પાવાનો રિવાજ પ્રચલિત થયેલો છે. મધુર રસ કફના રોગોમાં ન લેવો જોઈએ. મધુર રસ કફકારક છે. એટલે દમ, શરદી, ખાસી તેમ જ અજીર્ણ વગેરે રોગીઓ માટે એ સારો નથી વળી આપણા જેવા ગરીબ દેશમાં મોસબી જેવો કીમતી લીલો મેવો ખવડાવવો આવશ્યક પણ નથી અમે તો દરદીને આના કરતા મગનું ઓસામણ, ભાજનો સૂપ, અંદર લસણ, આદું, મરી, ધાણાજીરું વગેરે નાખીને આપવા કહીએ છીએ. કફના રોગીઓ માટે આદું, લસણ, મરી બહુ ઉપયોગી છે.

પિત્તના રોગીઓ માટે કંડવો રસ હિતાવહ છે. મેથીની ભાજી, કારેલાંનું શાક, સેકટાની શીંગો, દૂધ, મીઠાં ફળો વગેરે ખોરાક ઉપયોગી છે. મધુર, તિક્ત, કટુ રસો હિતાવહ છે.

વાતના રોગીઓ માટે ખાટો-ખારો ખોરાક નુકસાનકારક છે. વાયુના રોગીઓ માટે મધુર રસ સારો છે; પરંતુ પોતાનો જઠરાગ્નિ અને ભૂખ જોઈને તે ખાવો જોઈએ ઠંડો લૂખો ખોરાક વાના દરદીઓએ ન ખાવો જોઈએ; કબજિયાતવાળાઓને કાળી દ્રાક્ષ, હરડે, સોનામુખી, ગરમાળાનો ગોળ સારા છે. કોઠો લીલો હોય તો કાળી દ્રાક્ષથી સારો ઝાડો થાય છે. ફૂર કોષ હોય તો દિવેલ, કડુ, સોનામુખી જોઈએ કબજિયાત એ ઘણું અશિ માનસિક છે. એટલે કબજિયાતવાળાએ રોજ યત્રે કંઈ લેવાનું રાખવું જોઈએ. બરતી (એનિમા) રાખી મૂકવી અને અવારનવાર તે લઈ લેવી, એ આવા રોગીઓ માટે સારી છે. મૂત્રચિકિત્સામાં મૂત્રથી કબજિયાત દૂર થાય છે તેવો અનુભવ છે, છતાં જરૂર જણાય તો કંઈક વિરેચન લેવું.

માદગીમાં ખોરાક સુપાચ્ય અને થોડો લેવો જોઈએ. આવે વખતે ચા, કૌફી બંધ, કરવાં જોઈએ. તુલસી, ફૂદીનો, લીલી ચા, પીપરી-મૂળ, મરી નાખી ઝામો (ઉકાળો) બનાવી પીવો ઈષ્ટ છે.

દરેક રોગમાં પથ્ય લખવું એ આ લેખની મર્યાદાની બહાર છે. મૂત્રચિકિત્સાના વાચકોને ‘પથ્ય’ સબધી થોડો સરખો ખ્યાલ આવશે તો મારો આ પ્રયત્ન હું સફળ માનીશ.

સુરેત
૮-૧૧-૧૫૮

બાપાલાલ ગ. વૈદ્ય

૩

મનુષ્યમૂત્ર

શ્રી રાવજીભાઈનો લેખ આ અંકમા અન્યત્ર ઉદ્ધૃત કર્યો છે; કારણ કે એની પાછળ ચોક્કસાઈ છે. જે પુસ્તકનો ઉલ્લેખ એમણે લેખમા કર્યો છે તે પુસ્તક અમારા વાંચવામાં પણ આવેલું છે. જહોન ડબલ્યુ. આર્મસ્ટ્રોંગ એનો લેખક છે. પુસ્તકનું નામ, ‘વૅટર ઑફ લાઈફ’ છે. પુસ્તકમાં લેખકે પોતાના અનુભૂત કેસો ટાંકેલા છે એટલે તે વિશેષ ધ્યાનાર્હ બનેલ છે એ લેખકનો તો દાવો છે કે માણસનો પોતાનો પેશાબ પીને તમામ દરદો મટાડી શકાય છે. કેન્સર, ગેન્ગ્રીન, હૃદયના રોગો, પાડુ, વ્રણો, ચામડીના અનેક રોગો, ગુદાનો વરમ, સોરાઈસીસ વગેરે દારુણ રોગો પણ લેખકે કહ્યા છે તેમ એકલા મૂત્રથી મટે છે લેખકને પોતાને ક્ષયરોગ થયો હતો નોકરી માટે તે નાલાયક ગણાયા હતા. પુસ્તક અક્ષુણ્ણ પથે નવીન પ્રસ્થાન કરે છે એટલે એનું મૂલ્ય છે

આયુર્વેદમા ઘેટી, બકરી, ગાય, ભેંસ, હાથણી, ઊટડી, ઘોડી અને ગધેડી આ આઠ પ્રકરના પ્રાણીઓના મૂત્રના ગુણદોષ આપેલા છે અને ચિકિત્સામા આ સર્વનો ઓછોવત્તો ઉપયોગ પણ થયેલો છે જલોદ્રમમા આઠેય મૂત્રનો બાલ્ક અને અભ્યતર ઉપયોગ (સિકે પાને ચ) સૂચવેલો છે. ભેંસનું મૂત્ર અને દૂધ, એના ઉપર ઉદરરોગીઓએ કાઈ પણ ખાધા વિના રહેવાનું ચરકમાં વિધાન છે. ગોમૂત્ર સાથે ચરકનું હરડે (અભયા) ખાવાનું વિધાન છે શોથરોગમાં ગોમૂત્ર પર રહેવા કહેલું છે. દરેક મૂત્રના પૃથક્ ગુણો આપેલા છે અને મૂત્રના સામાન્ય ગુણો જોવા

જેવા છે. આ જોતાં તો તે વખતે મૂત્રની અનોખી ચિકિત્સાપદ્ધતિ જ અસ્તિત્વમાં હશે.

મૂત્રના સામાન્ય ગુણો : મૂત્ર ઉત્સાદનમાં, આલેપનમાં, આસ્થાપન બસ્તીઓમાં, વિરેચનમાં, સ્વેદોમાં, અગદોમાં, ઉદર રોગોમાં, આક્રમ વગેરે રોગોમાં, હરસમાં, ગુલ્મ રોગોમાં, કુષ્ઠ રોગોમાં, સફેદ કોઢમાં, પોટીસ વગેરે શેકોમાં, પરિશેકમાં (ધારા કરવામાં) ઉપયોગી છે. મૂત્રમાત્ર જઠરાગ્નિ પ્રદીપ્તકર છે, વિપદ્ધ છે, કૃમિદન છે, પાંડુરોગના દરદીઓ માટે તે શ્રેષ્ઠ છે, ઉત્તમ કલ્યાણકારી છે (પાંડુરોગમાં ગોમૂત્રનો ખૂબ જ ઉપયોગ ચરકમાં જોવામાં આવે છે). મૂત્ર પીવામાં લેવાથી કફનું શ્લેષ્મન કરે છે, વાયુનું અનુલોમન કરે છે અને પિત્તને નીચે તરફ લઈ જાય છે.

સુશ્રુતે નરમૂત્રને (માનુષ ચ વિષાપહમ્) વિપદ્ધ ગણેલું છે.

અષ્ટાંગ સંગ્રહકરે “તિક્ત પામાહર મૂત્ર માનુષ તુ વિષાપહમ્” અર્થાત્ માનુષમૂત્રને સ્વાદમાં કડવું, ખસખૂજાથી વગેરેને મટાડનાર વિષાપહ ગણેલું છે.

ભાવમિત્રો નરમૂત્ર જેરને હરનાર છે, તેને પીવામાં લેવાથી તે રક્ષાયેલું છે, ખસ કે ખરજવાને મટાડનાર છે, જ્વાર ને લવણમુક્ત હોઈ તે તીક્ષ્ણ છે તેવું કહેલું છે.

યોગરત્નાકરમાં ‘લઘુમાલિની વસત’ના પાઠમાં ખાપરિયું (કેંબેરીના) ને એકવીસ દિવસ સુધી (નરાબુમધ્યે) અર્થાત્ માણસના પેશાબમાં બોળી રાખી, તાપમાં પેશાબ સુકાઈ જાય તે પછી તે ખાપરિયું અને મરી સમાનભાગે લઘુવસતમાલતી બનાવવા કહ્યું છે અર્થાત્ માણસના પેશાબનો ઉપયોગ ધ્યાન ખેંચે છે.

ટૂકમાં મૂત્રનો ઉપયોગ આયુર્વેદ ખૂબ જ કરેલો છે અને નરમૂત્રને વિપદ્ધ કહી તેનામાં પ્રત્યેક પ્રકારના વિષ (આધુનિકોના વાયરસ વગેરેનો સમાવેશ આમાં થઈ જાય છે) અને કોઈજન્ય વિષો(ટોક્સીનો)નો સમાવેશ પણ આમાં થઈ જાય છે.

આમ છતાં મૂત્રચિકિત્સા ઉપર એક પણ સ્વતંત્ર ગ્રંથ ઉપલબ્ધ નથી.

ગુજરાતી ભાષામાં ‘અખૂટ જીવનદોરી’ નામનું પુસ્તક છે સુરતના યુગાન્તર કાર્યાલય તરફથી ૧૯૨૩માં પ્રસિદ્ધ થયું છે. હાલ તો અપ્રાપ્ય.

છે. એના લેખક શ્રી ચંદુલાલ લલ્લુભાઈ ગોવર્ધનદાસ છે. આ પુસ્તકમાં પેશાબથી રોગો મટાડવા સંબંધી એકબે પાનાં છે, એમ યુગાન્તર કાર્યાલયવાળા શ્રી રતિલાલ તન્નાએ મને કહ્યું છે. પુસ્તક હજી મારા વાંચવામાં આવ્યું નથી. શ્રી તન્નાએ મને કહેલું કે, ‘અખૂટ જીવનદોરી’ના લેખક રોજ પોતાનો પેશાબ નિયમિત પીતા હતા. અને હું ભૂલતો ન હોઉં તો ‘ગાંડીવ’ પ્રેસવાળા શ્રી નટવરલાલ માળવીએ પણ આ વાતનું સમર્થન કર્યું હતું. આ લેખક બહુ લાંબી ઉંમરે ગુજરી ગયા હતા અને મરતાં સુધી પોતાનો પેશાબ રોજ પીતા હતા. એમના દીર્ઘયુષ્યનું કારણ પેશાબપાન હતું તેમ મને કહેવામાં આવ્યું છે. શ્રી તન્ના કહે છે કે, કોઈ પોલી-ગ્લોટ—અનેક ભાષાઓ જાણનાર નોર્વે તરફના એક સંન્યાસીની પ્રેરણાથી આ પુસ્તક લખેલું છે.

‘વોટર ઓફ લાઈફ’ના લેખકે પેશાબ પીવાના કામમાં લીધો છે અને તે વખતે ઉપવાસ કરવા સૂચવ્યું છે.

હરસ ઉપર પેશાબથી ધોવાથી હરસ મટે છે એમ લેખક કહે છે. ‘સિદ્ધલેખનમસિમાલા’ના વિદ્વાન લેખકનો. પણ નીચેનો અનુભૂત લેખ જોઈએ :

કાંઈ પણ વાગ્યું હોય, ઘા હોય તેના પર પેશાબ કરવાની વિધિ તો લોકમાં આજે પણ જાણીતી છે. પેશાબ વડે ઘણું ધોવાથી તુરત રૂઝ આવે છે.

અમારો એક જાતઅનુભવ તોંધવો અહીં ઉચિત છે. મારી એક ઘોડીને એક વખત છાતીમાં ઝાડનું ફૂંદું પેસી ગયું હતું અને ખાસ્સો ઉઠો ઘા પડ્યા હતા. તે વખતે એક અનુભવી સજ્જનને બતાવેલો પ્રયોગ આ છે; એક ફૂંડામાં ઘરના સર્વ માણસોએ પેશાબ કરવો થોડીક ચાળેલી રાખ ફૂંડામાં નાખી રાખવી અને લાકડીને છેડે બાંધેલા કાપડના એક કકડા વડે એ વારે વારે ઘોડીના ઘામાં છાંટવામાં આવતું હતું. મને સમજણ છે કે તે ઘા આજે દવાખાનામાં રાખવામાં આવે તો ચાર મહિને પણ ન રુઝાય તે જોતજોતામાં રુઝાઈ ગયો.

અમો નાનપણમાં કાંઈ પણ વાગતું તો તે ઉપર પેશાબ કરતા હતા. અને કહેવાની ભાગ્યે જ જરૂર છે કે તે ભાગ્યે જ પાકતું; અને આ વાગ્યા ઉપર પેશાબ કરવાનું યુરોપમાં પણ પ્રચલિત હતું.

ખસ-ખૂજલી ઉપર વેદ્યો ગોમૂત્ર ઘસાવે છે. ગોમૂત્રમાં થોડુંક મીઠું અને હળદર નાખી ઘસવાથી કંડુ-ખૂજલી ચાંત થઈ જાય છે. માણસનો પેશાબ પણ ખૂજલી માટે સારો છે.

એક સજ્જને મને કહ્યું કે, એક ભાઈને મો ઉપર ખૂબ મોટા ફોલ્લા થયા હતા. દાકતરોની દવાઓ-ઈન્જેક્શનો લઈ ચાક્યા, પણ ન મટ્યું. એ ભાઈએ કહ્યું કે, અડાચાની રાખ પેશાબમાં કાલવીને ફોલ્લા ઉપર તે ચોપડે રાખે. જરા ગદ્દું લાગ્યે પણ તરત જ મટી જશે. અને ખરેખર ચમત્કારિક રીતે ફોલ્લા મટી ગયા. આ પ્રયોગ કહેનાર હજી વિદ્યમાન છે.

કાન પાક્યા હોય છે તો કૂતરાનું મૂત્ર કાનમાં મૂકે છે. બકરીનું મૂત્ર નાખવાથી પણ કાન વહેતો મટે છે. માણસોનો પેશાબ પણ મૂકી ચકાય છે.

કુખના ઉપર પણ મૂત્ર અકસીર ઈલાજ છે. લેખકના પોતાના શબ્દો આ રહ્યા: *Indeed urine is the skinfood par excellence as also the remedy of every kind of skin disease.*" (Page 55)

અતે લેખક કહે છે કે, "Urine is not the specific for any given disease, it is a specific for Health." (Page 124)

પેશાબ પીવાનો ખ્યાલ આમ કરતાં અટકાવે છે, પરંતુ એકાદ વખત પીવા માડ્યો કે કટાબો ચાલ્યો જાય છે. લેખક તો પેશાબને મૅનિક ફ્લ્યુઈડ 'અદુઈ પીછું' ગણે છે.

('ભિષગભારતી')
જુલાઈના અંકમાંથી)

બાપાલાલ ગ. વેદ્ય

મૂત્રચિકિત્સા

આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવા અને જુદા જુદા વ્યાધિઓને હઠાવવા માટે અનેક ચિકિત્સાપદ્ધતિઓ આપણે ત્યાં અસ્તિત્વમાં આવી છે. તેમાં મુખ્યત્વે એલોપથી, આયુર્વેદ, હોમિયોપથી, નેચરોપથી, બાયોકેમિસ્ટ્રી અને એપ્સમપથી પણ છે.

આયુર્વેદમાં મુખ્યત્વે પદ્ધ્યાપદ્ય ઉપર વિશેષ ભાર હોવાથી ઔષધોનું સ્થાન તે પછી આવે છે. એટલે નેચરોપથી, અને તેને લગતા વિચારની બીજી 'પથી'ઓ આયુર્વેદના પદ્ય વિભાગમાં જ આવી જાય છે. તે સૂત્ર આ છે :

પચ્ચે સત્તિ ગદાર્તસ્ય કિમૌષધાનિવેવળૈઃ ॥ (વાગ્મટ)

જે લોકો પચ્ચે રાખે છે એટલે આહારવિહાર અને સ્વાસ્થ્યના નિયમો બરોબર પાળે છે તેઓને ઔષધિસેવનની શી જરૂર છે? અર્થાત્ જરૂર નથી

પરંતુ લોકો જ્યારે ચરક મહારાજના કહેવા પ્રમાણે પ્રજ્ઞાપરાધ એટલે બુદ્ધિનો અપરાધ કે દુરુપયોગ કરે એટલે સ્વાસ્થ્યાચારના નિયમો ન પાળે, ત્યારે જ રોગો આવે છે અને તે પછી જ પદ્યપાલન સાથે ઔષધોનો વિચાર કરવો પડે છે.

આથી સૈદ્ધાન્તિક રીતે આયુર્વેદને નિસર્ગોપચાર જ માન્ય છે. એથી પણ આગળ વધીને અગ્નિવેશસહિતાના સંપાદક ચરક મહારાજે (ઈ. સ.ની શરૂઆત) એમ પણ કહ્યું છે કે, બુદ્ધિમાનો માટે આખી દુનિયા ગુરુ સમાન છે અને અબુદ્ધિમાનોને બધા મૂર્ખા લાગે છે. મતલબ કે બધાને ગુરુ માની બધામાંથી ગુણો લેવા જોઈએ તો જ વિકાસ થઈ શકે. આ રહ્યું એ સુવર્ણસૂત્ર : "કૃત્સ્નો હિ લોકો વુદ્ધિમતા-માચાર્યો મૂર્ક્ષસ્યાવુદ્ધિમતામ્ । (ચરક)" આટલું લખવાનું પ્રયોજન એ છે કે, બધામાંથી નમ્રપણે ગુણ ગ્રહણ કરવા હરવખતે તૈયાર રહેવું જોઈએ એમ

આયુર્વેદમાં કહ્યું છે તેથી તે જ બધી 'પદ્ધતિ'ઓના ગુણો સ્વીકારવા જોઈએ

હવે મૂત્રચિકિત્સા વિષે વિચાર કરીએ: આયુર્વેદમાં પ્રત્યક્ષ રીતે તો ગૌમૂત્ર, બકરીનું મૂત્ર, ભેંસનું મૂત્ર વગેરે આદિક જાતનાં મૂત્રોનો ઉપયોગ કરેલો તેમ ચરકસહિતાનો પ્રથમ અધ્યાય જોતા માલુમ પડે છે; પણ નરમૂત્ર કે સ્વમૂત્રનો કોઈ સ્વતંત્ર પ્રયોગ તેમાં નથી આમ છતાં કોઈ પ્રકરણોમાં બીજા ઔષધો સાથે તેનો પ્રયોગ ક્વચિત જ જણાય છે. આમ છતાં મૂત્રોની અદરના ગુણોનું વર્ણન જોતાં જો નરમૂત્ર કે સ્વમૂત્રના પ્રયોગથી લાભ થતા જ હોય તો ઉપલા વર્ણન મુજબ આયુર્વેદને તે અમાન્ય કરવાનું પણ કોઈ કારણ નથી; કારણ કે તે ગુણગ્રાહક શાસ્ત્ર છે.

ભારતના બીજા કેટલાક ગ્રંથોમાં મૂત્રચિકિત્સાનો ઉલ્લેખ પણ જોવામાં આવે છે પ્રયોગો પણ છે વળી હમણાં અદ્યતન પદ્ધતિ એલોપથીના ઝઝાવાતથી કંટાળેલા અગ્રેજ ગૃહસ્થ શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગે તે વિષે પોતાના અનુભવો લખ્યા છે અને તેવા ઝઝાવાતોથી કંટાળીને આપણા ભારતીય દરિદ્રનાશયણોનાં દુઃખ જોઈને આપણા લોકસેવક શ્રી રાવજીભાઈ મણિભાઈએ પણ પોતાના અનુભવો અને શ્રી આર્મસ્ટ્રોંગના તેમ જ ભારતીય પુસ્તકોના અનુભવને આધારે મૂત્રચિકિત્સાનું આ પુસ્તક લખ્યું છે, જેમાં અનેક અસાધ્ય, કષ્ટસાધ્ય, કેન્સર, શ્વેત, મૂત્રરોગ, પેટના રોગો, હૃદયના રોગો વગેરે ઉપર તેની સફળતાનાં અનુભવી વર્ણનો જોવામાં આવે છે

શ્રી રાવજીભાઈએ પોતાની ઉપર અને પોતાનાં સ્વજનો ઉપર સફળ પ્રયોગ કર્યા છે. જ્યારે બીજાં ભાઈ-બહેનો, વૈદ્યો અને દાકતર તેમ જ બાપાલાલજી જેવા વિદ્વાન વૈદ્યો પણ પોતાના ઉપર જ અખતર કરી સફળતા મેળવેલી છે તેનું વર્ણન પણ આ પુસ્તકમાં આપ્યું છે. કેટલાક લોકો એમ કહેશે કે, આ ચિકિત્સા વગર પૈસે થાય છે કે સોઢી પડે છે માટે તેનો સ્વીકાર કરવા લખ્યું છું, તો તેમ નથી. એમ કહેવા જઈએ અને સૌંદર્યમોહીનો તાત્કાલિક વિચાર કરવા જઈએ તો કોઈ પણ ચિકિત્સાપદ્ધતિ ખરી રીતે મોહી નથી પણ તેના ધધાદારીઓએ તેને મોહી

બનાવી છે. એ વિષે મહાત્મા ગાંધીજીના મારા ઉપરના એક પત્રમાંથી નીચેનો ઉપયોગી ફકરો હું ટાંકું છું :

“એલોપથી જાતે મોઢી નથી. દાકતરોએ અને દવા વેચનારાએ મોઢી કરી મૂકી છે. આયર્સ સારસાપરિલાની મૂળ કિંમત દોઢ પૈસો છે. તેના આજે દસ રૂપિયા લે છે. એમ જ દાકતરોની ફીનું સમજો.

આયુર્વેદાચાર્ય (અમુક) દિવસના હજાર રૂપિયા લે છે જ્યારે બહારગામ જાય છે ત્યારે.

યજ્ઞ વિના શુદ્ધિ નથી. યજ્ઞ એટલે પરસેવાનું પાણી થાય એટલો અથાગ જ્ઞાનમય શ્રમ અને તે બધો કૃષ્ણાર્પણ.

સેવાગ્રામ, ૧૦-૬-૪૨ ”

આમ એક વસ્તુ નિશ્ચિત થઈ કે તબીબો કે ગૃહસ્થો જ્યાં સુધી વિનામૂલ્ય અક્રિયન જનતા વગેરે સારવાર આપવાની નક્કર યોજના અમલમાં ન મૂકે ત્યાં સુધી બધી ‘પથી’ઓની સારવાર ઉપરોક્ત કારણે અક્રિયન વર્ગ માટે અતિ કઠિન છે. જ્યારે આપણે ત્યાં એ દરિદ્રનાસ-થણનો જ વર્ગ વિશેષ છે.

આમ છતાં મૂત્રચિકિત્સામાં તેમ ન થઈ શકે. તેમાં બહારથી કંઈ લાવવાનું જ નથી. એથી સોઘામોઘાનો પ્રશ્ન નથી. એક ઔષધિ છે એટલે અન્ય જંગળનો પણ પ્રશ્ન નથી. અસાધ્ય અને કષ્ટસાધ્ય દરદો ઉપર તાત્કાલિક ફાયદો થાય છે એવો લેખકનો અનુભવ છે. સર્વસામાન્ય જનતાને જેટલે અગ્રે ફાયદાઓ થશે તેટલે અગ્રે તેની ગરજ સહુ કોઈ તેનો સ્વીકાર કરશે જ.

પ્રત્યક્ષ પ્રમાણને કોઈ શાસ્ત્રપ્રમાણની જરૂર નથી. એથી એ જાતના પ્રયાસો કરવાની પણ જરૂર નથી. મેં પોતે આનો કોઈ પ્રયોગ કરી જોયો નથી. આથી વધુ હું કંઈ લખી શકતો નથી, પણ ભવિષ્યમાં તક મળે તો આ વિષે મારી યથાશક્તિ સેવા હું આપીશ.

શ્રી રાવજીભાઈ તો પ્રસિદ્ધ લોકસેવક છે. તેમણે તો આ વસ્તુને યજ્ઞ સમજીને સ્વીકારી છે અને તેને અંગે આટલી અવસ્થાએ તેઓ તન, મન અને ધનથી પણ તેની પાછળ લોગ આપી રહ્યા છે; તેથી તેઓને અવશ્ય ધન્યવાદ ધટે છે.

ભારતીય રીતે તો કોઈ ‘પથી’ પૂર્ણ નથી. દરેકને દરેકમાંથી ગુણ લેવો જ પડે છે. પરમેશ્વર સિવાય બધું જ અપૂર્ણ છે એમ આપણાં શાસ્ત્રો કહે છે; છતાં પરમેશ્વર પોતે કેવો હોય છે તે હજુ પૂર્ણપણે કોઈના જણવામાં આવ્યું હોય તેવું મારા ધ્યાનમાં નથી.

૨૯-૧૧-૪૮

વલ્લભરામ વેદ્ય

૫

અનેક રોગની ઓક જ દવા

प्रणम्य कण्डुत्पत्ति-स्थिति-संहार-कारणम् ।

स्वाग्निवर्गो द्वारं त्रैलोक्य शरणं शिवम् ॥

૧. આ જગતમાં જગતમાત્રના જીવજંતુથી માંડીને હાથી સુધીનાં પ્રાણીમાત્રને કેવી રીતે સુખ પહોંચે અને એકબીજા અંદરોઅંદર એકબીજાને મદદરૂપ થાય અને દરેકનું સ્વાસ્થ્ય સચવાય તેમ જ રોગી રોગમુક્ત થાય તે સંપૂર્ણ જ્ઞાન વેદમાંથી—વેદના ઉપવેદ તરીકે ઓળખાતા આ આયુર્વેદમાં જ છે.

આયુર્વેદનું અવતરણ : બ્રહ્મા પાસેથી દક્ષ પ્રજાપતિએ હેતુ (કારણ) સહિત સંપૂર્ણ આયુર્વેદ શીખ્યો. જેની અંદર હેતુ વિપરીત ચિકિત્સા છે. અને બીજા સૂર્યનારાયણે પણ બ્રહ્મા પાસેથી વ્યાધિ વિપરીત ચિકિત્સાવાળો આયુર્વેદ શીખ્યો જેથી જ આપણે જણીએ છીએ કે “નારોગ્યં નાસ્કર-વિચ્છેન્” એવી પ્રાર્થના કરીએ છીએ. હવે આગળ જતાં આ બન્ને પ્રથાનો સમન્વય થતાં આજે હેતુ વિપરીત, વ્યાધિ વિપરીત અને હેતુ વ્યાધિ વિપરીત એમ આ ત્રણે રીતે હાલ રોગીની ચિકિત્સા કરવામાં આવે છે. આયુર્વેદ વૃક્ષ, પશુ, પક્ષી તમામના અરણ અરણ બનાવેલા છે, અને તે આયુર્વેદનાં આઠ અંગો કહેવાં છે અને દરેક અંગ ઉપર સ્વતંત્ર ગ્રંથ રચવામાં આવેલ છે.

૨. ઉપર મંત્રાક્ષરસુમાં આપે શિવનું નામ વાંચ્યું તે બેનાં સર્વ સુખ લક્ષ જ્ઞાનનો દાતા એકમાત્ર શિવ જ છે એમ લાગે છે.

ભગવાન શિવે આ દુનિયાનાં તમામ જીવજંતુના ઉપકારાર્થે પોતે પોતાની પત્નીને સંબોધીને સંવાદ રૂપે જ્ઞાન જગતને આપ્યું છે. તેમના શિષ્યો શવસુ, નાગાર્જુન વગેરે ઘણા છે જેઓએ પણ આયુર્વેદમાં ઘણો સારો જ્ઞાનો આપ્યો છે અને દાવો કરે છે કે, જે દુ.સાધ્ય રોગો હોય તેની પણ તેઓ સફળતાપૂર્વક ચિકિત્સા કરતા.

દેવ અને દાનવ એ બન્ને એક જ બાપના છોકરા હતા, પરંતુ દેવો વિષ્ણુને માનનારા અને દાનવો શિવને માનનારા હતા તે બન્નેને એકબીજાને અત્યોત્ત્ય કોઈ કારણસર વેર હોવાથી અવારનવાર લડયા કરતા હતા. દેવોના ગુરુ બૃહસ્પતિ હતા અને તેમના વૈદ્ય તરીકે અશ્વિનીકુમારો હતા અને દાનવોના ગુરુ અને વૈદ્ય તરીકે શુક્રાચાર્ય હતા કે જેમની પાસે મૃત સંજીવની હતી જેનાથી દરેક લડાઈમાં ઘાયલ થયેલાને પુનર્જીવન મળતું.

રુદ્રથી યજ્ઞનુ માથુ કાપવામા આવ્યુ ત્યારે દેવોના કહેવાથી અશ્વિની-કુમારોએ તેને ફરીથી જોડી દીધું અને શંકરે પોતે પોતાના જ પુત્રનુ માથુ કાપ્યુ અને ફરીથી તેને પોતે જ જોડી દીધુ એવા એકબીજાના આયુર્વેદમાં અને પુરાણમાં ઘણા દાખલા છે, જેનાથી માલૂમ પડે છે કે બન્ને પક્ષો પાસે આયુર્વેદનું જ્ઞાન હતું. આ બન્ને બાજુએ આયુર્વેદનો વિકાસ કરવામાં એકબીજા એકબીજાથી કેમ આગળ જાય તેની કોશિશ કર્યે જતા હતા; અને એ શોધખોળથી જેમ બને તેમ ઓછા દ્રવ્યથી રોગ કેમ મટાડવો તેની જ પેરવીમાં રચાપચા રહેતા. મહર્ષિ આત્રેયે ચરકમાં દીર્ઘ જીવીતીયમ્ અધ્યાયમાં એકલા મુખ્ય કાષ્ઠાદિક ઔષધો અને મૂત્રવર્ગનો રોગોની દવામાં ઉપયોગ કર્યો છે, જ્યારે ભગવાન શંકરે અને તેમના અનુયાયીઓએ લોહ, ઉપલોહ, વિપ, ઉપવિપ, મૂત્ર, મોતીમાણિકપ્રવાલ વગેરેનો પોતાની ચિકિત્સાપ્રણાલીમાં ઉપયોગ કર્યો છે અને છેવટે એમ પણ સાબિત કર્યું છે કે એકલા ફક્ત પારદથી જ સર્વ રોગોનો નાશ થાય છે.

૩. ઓછી દવાથી અને પીવામાં સહેલાઈથી લઈ શકાય તેવા આશયથી યુરોપમા આ અંગે ઘણા અખતરાઓ અને શોધખોળ થયા છે. સૌ પ્રથમ ડૉ. હાનિમાને હોમિયોપેથિક પદ્ધતિ કાઢી અને દુનિયાને જણાવ્યુ કે જે એલોપેથિકમા મોટા પ્રમાણમાં સીંથી મોટી માત્રામાં જે

દવા વપરાય છે તેના જે પરિણામ આવે તેનાથી તે જ દવાને હોમિયોપેથીની તદ્દન ઓછી માત્રામાં (એટલે તેમના મત પ્રમાણે ઘણી હાઈએસ્ટ પોટેન્સીમાં) લેવામા આવે તો જે પરિણામો એલોપેથિક રીતે વાપરવાથી આવે તેનાથી તદ્દન ઊલટાં જ પરિણામો આવે છે દાખલા તરીકે અફીણથી ઝાડા બધ થાય પરંતુ એ જ અફીણથી હોમિયોપેથિક રીતે આપવાથી કબજિયાત દૂર થાય છે ત્યાર પછીથી તેમના જ શિષ્ય સુશ્વરે ફક્ત રોગ મટાડવા માટે બાર જ દવાઓનો ઉપયોગ કર્યો છે અમેરિકામા ડૉ. બર્જેસે એપસમપથી (એટલે વિલાયતી મીઠાથી જ બધા રોગો મટાડવા, — અસાધ્ય પણ) અને તે માટે ફક્ત તેમણે સાત જ સૉલ્ટ્સ વાપર્યા છે અને રોગોને મટાડ્યા છે. હું જ્યારે ૧૯૨૧માં મુબઈમાં નેશનલ મેડિકલ કોલેજમાં ભણતો હતો ત્યારે મેં એક નામાકિત આયુર્વેદચાર્ય વૈદરાજને ફક્ત ત્રણ જ દવાથી દરેક રોગને મટાડતા જોયા છે. તેઓ ત્રણ જ શીશીઓ પોતાના દવાખાનામાં ટેબલ ઉપર રાખતા જેના ઉપર વાતબ્દ, પિત્તબ્દ અને કફબ્દ નામો લખેલાં હતાં અને તેમાથી નાડી જોઈને દરદીને ઓછા વધતી ત્રણે દવાઓ મેળવીને પડીકાં પીવા માટે અને બહાર ચોપડવા માટે આપતા. મેં તેમની પાસેથી તે કઈ દવાઓ છે તે જાણવા માટે ઘણી કોશિશ કરી, પરંતુ તેમણે છેવટ સુધી તે વાત છાની જ રાખી. આવી વૈદ્યોની મનોદશા ખરેખર અનિચ્છનીય છે. પાછળથી છેવટે હમણાં મારા વાંચવામાં રસમગ્ન નામનો ગોડલરસશાળાનો છપાયેલો ગ્રંથ આવ્યો અને તેમાં શરૂઆતમાં જ ચિકિત્સા ખડમાં વાતબ્દ, પિત્તબ્દ, અને કફબ્દ રસો મેં વાચ્યા ત્યારે મારા મનને સતોષ થયો આ ઉપર લખવાની મતલબ એ કે આયુર્વેદમાં પણ ત્રણ જ દવાથી દરેક રોગ મટે છે, અને છેવટે એક જ પારદથી દરેક રોગ મટે છે તે ઉપર આપણે જોધું. તાંત્રિક ગ્રંથોમાં જેમ અઘોરીઓ મળ, મૂત્ર વગેરેનો દવા તરીકે પોતાના પંથમાં ઉપયોગ કરતા અને જૈનના વ્યવહાર-સૂત્રમાં પણ જૈન સાધુઓ નાની અને મોટી પડિમામાં પોતાનો જ પેશાબ પીને રોગો મટાડવાનો ઉલ્લેખ છે અને ભગવાન શંકરે પાર્વતીને રુદ્રપામલ તંત્રમા શિવામ્બુ કલ્પમા ફક્ત મૂત્રનો જ મહિમા ગાયો છે અને તેનાથી જ દરેક જાતના રોગ મટે છે તેમ જ લાંબા કાળ સુધી જિવાય છે, એવો ઉપદેશ આપ્યો છે. આગળ જતાં આયુર્વેદમાં અને રસતંત્રમાં મૂત્રનો

પ્રયોગ બીજી દવાઓ સાથે કરેલ છે. ભગવાન આત્રેયે જે આઠ મૂત્રોનો ઔષધિમાં પ્રયોગ કર્યો છે તે ફક્ત જે પશુઓ ઘાસચારા ઉપર જીવનારાં છે તેનાં જ મૂત્રો ઉપયોગમાં લીધાં છે. સુશ્રુતે તદુપરાંત મનુષ્યમૂત્રનો દવા તરીકે ઉપયોગ દર્શાવ્યો છે. તો પછી ભગવાન આત્રેયે મનુષ્યમૂત્રનો કેમ ઉપયોગ નહીં કર્યો હોય? પશુઓનાં મૂત્ર કરતાં મનુષ્યમૂત્ર તો મનુષ્ય માટે વધુ ઉપયોગી હોઈ શકે. અત્યારે આપણે નજરે જોઈએ છીએ કે જનવરોનાં મૂત્ર પોતા માટે હિતકર છે. ભગવાન આત્રેય એમ પણ કહે છે કે અમુક આઠ જાતનાં પશુનાં મૂત્ર માનવસ્વાસ્થ્ય માટે પણ ઉપયોગી છે, તો તેમણે નરમૂત્ર વિષે કેમ ઉલ્લેખ નહીં કર્યો હોય? એનો સીધો જવાબ એ જ હોઈ શકે કે જે વસ્તુ વ્યાપક છે, પ્રચલિત છે તેનો ઉલ્લેખ કરવાની કાંઈ જરૂર ન પણ લાગી હોય. સૂર્યનારાયણના ગુણદોષ કે હયાતીનું વર્ણન કરવાની કાંઈ જરૂર હોય ખરી કે? તેમ નરમૂત્રના ગુણમાં એક વસ્તુ પૂરતી છે કે નરમૂત્ર વિપદન છે અને રસાયન છે. વૃદ્ધ વાગભટ્ટે પોતાના અષ્ટાંગ સંગ્રહમાં આઠ મૂત્રો ઉપરાંત હરણનું મૂત્ર પણ લીધું છે. આ ઉપરથી એમ સાબિત થાય છે કે જે પ્રાણીનો ખોરાક આપણા જેવો વેજીટેરિયન હોય છે તેના જ મૂત્રનો દવામાં ઉપયોગ કરવાનું સૂચવ્યું છે.

આ એક સામાન્ય નિયમ છે કે જે કોઈ પ્રાણી, પશુ, પક્ષી કે માણસ પોતે પોતામાં બનતી ચીજનો ઉપયોગ રોગો મટાડવામાં તેમ જ શસ્ત્રક્રિયામાં કરે છે તેને અંગ્રેજીમાં ઓટોજીનસ કહે છે. તે જ ધોરણે હાલમાં પણ ઓટોબ્લડ અપાય છે અને તેમાં કોઈ જાતનું નુકસાન થતું નથી.

રોગની દવા કરવામાં સરખી જ જાતિના કોઈ પણ પ્રાણી કે મનુષ્યને એકબીજાને ઉપયોગી થઈ પડે તેવી બધી વસ્તુઓનો ધણે ભાગે ઉપયોગ કરાય છે. જેને અંગ્રેજીમાં હોમોજીનસ કહેવાય છે.

છેવટે ત્રીજી રીતે પોતાની જાતિથી બીજી જ જાતિ કે જેનાં ખાનપાન આપણા જેવાં જ હોય તેવા પ્રાણીની ચીજનો દવા તરીકે ઉપયોગ થાય છે. તેને અંગ્રેજીમાં હિટરોજીનસ કહે છે. મહર્ષિ આત્રેયે આ ત્રીજી રીત અખત્યાર કરીને પોતે પોતાની ચિકિત્સાપ્રણાલિકામાં આઠ મૂત્રોનો સમાવેશ કર્યો છે. જ્યારે ભગવાન શંકરે પોતે શિવામ્બુકલ્પનું વર્ણન કરતાં

મનુષ્યમૂત્રનો સૌથી શ્રેષ્ઠ ગુણ વર્ણવીને પહેલી રીત અખત્યાર કરી છે જે તદ્દન નિર્દોષ છે અને દરેક રોગમાં તેનો જ ઉપયોગ કરવાનું સૂચવ્યું છે. જેમ આત્રેયશાસનમાં સાબને હરડે અને માંદાને ઉપવાસ સૂચવ્યું છે તેમ ભગવાન શંકરના મતમાં સાબને મૂત્ર અને માંદાને મૂત્ર વાપરવા બારપૂર્વક કહેવ છે, જેકે તેમાં વાપરવાની વિધિમાં તક્ષપત રહે છે.

ઉપરની હકીકત પરથી જણાશે કે શુક્રાચાર્ય પાસે મૃતસજીવની દવા એક જ હતી. ત્યારે અશ્વિનીકુમારે પાસે પણ એવી કોઈ દવા હોવી જોઈએ, જેનાથી તેઓ દેવોમા પ્રખ્યાતિ પામ્યા. ભગવાન શંકરે એક જ પારાની દવાથી તેમ જ શિવામ્બુથી દરેક રોગ મટાડવાના દાખલા છે મુરોપ અને અમેરિકામા પણ ડૉ. હાનિમાન, ડૉ. સુશ્વર, ડૉ. બર્જેસ અને છેવટે ડૉ. આર્મસ્ટ્રોંગ એક પછી એક તે બધાએ એક જ હેતુથી જેમ બને તેમ એક જ દવાથી સર્વ રોગ મટે એવી દવા શોધવામાં પોતાની જિંદગી ગુમાવી. ડૉ. હાનિમાને સ્વાદ વગરની તેમ જ ડૉ. સુશ્વરે ફક્ત ૧૨ જ દવાઓનો ઉપયોગ કર્યો.

અને ડૉ. બર્જેસે તો ફક્ત ૭ જ મોલ્ટસ દરેક રોગ મટાડવામાં વાપર્યા અને છેવટે ડૉ. આર્મસ્ટ્રોંગે તો બાઈબલમાંથી તેની પ્રેરણા મેળવીને પોતાની જાત ઉપર તેનો ઉપયોગ કરીને કાયમાથી મુક્ત થયા બાદ, ઈંગ્લેન્ડમાં અને બીજે અનેક જાતના રોગોથી પીડિતા માણસો ઉપર તેનો ઉપયોગ કરીને, તેના સતોષકારક પરિણામો આવવાથી પોતે મૂત્રથી (મનુષ્યના) દરેક રોગ મટે છે તેનું ‘વોટર ઓફ લાઈફ’ નામનું પુસ્તક લખીને દુનિયા ઉપર મહાન ઉપકાર કર્યો છે.

આ મૂત્રચિકિત્સામા નહીં નાડી જોવાનું કામ કે નહીં નિદાનનું કામ આ તો એવું સરસ મગનું જ્ઞાન છે કે સાબે પોતે પોતાનું મૂત્ર પીએ અને શરીરે ચોળે તો તદુરસ્ત રહે અને જે કોઈ બીમાર હોય તે જો પોતાનો પેશાબ પીએ અને ચોળે તો સાબે થઈ જાય. ફક્ત એટલું યાદ રાખવાનું રહે છે કે જે માણસ બીમાર હોય તો જેટલો વખત બીમાર રહે અને પેશાબ પીએ તેટલો વખત ઉપવાસ ઉપર રહે અને સાબે થયા પછી પોતે ધીમે ધીમે મગના પાણીથી અને પછીથી સાદા હલકા દાળ, ભાત, શાકથી ઉપવાસ છોડે. ખાવામાં જે પોતાને માફક

આવે તે જ ખાવું. આ દવા સાથે માણસ લે તેને કોઈ જાતની પરેશાન પાળવાની હોતી નથી, પરંતુ જે માણસ માદો હોય તેને ઉપવાસ કે ઉપવાસ સાથે થોડું હલકું ભોજન કે જે પ્રકૃતિને માફક હોય તે લઈને પોતાનો પેશાબ પીએ અને ચોળે.

ઉપરનો અનુભવ મેં સુશ્રુતમાં વાંચ્યા પછી હિંમતથી થરૂં કર્યો છે. સુશ્રુતમાં લખ્યું છે કે “માનુષ્ય મૂત્રમ્ વિષાપહમ્” આપણને સહેજે સમજ પડે કે જેને વિષ થડે છે તેનું હૃદય નબળું પડે છે અને મૂત્ર પાવાથી તે સતેજ થઈને શુદ્ધિમાં આવે છે. તે ઉપરથી મેં મારા દરદીઓ ઉપર ઓપરેશન વખતે તેનો ઉપયોગ લગભગ ૧૬ મોટાં ઓપરેશનોમાં કર્યો છે અને મારે કોઈને વચમાં સેવાઈને કે ખલાઝમાં કે બ્લડ આપવું પડ્યું નથી.

ડૉ. મગનલાલ ઓ. સહારિયા

૬

મૂત્રચિકિત્સા

ગુજરાતના બુઝુર્ગ કાર્યકર્તા શ્રી રાવજીભાઈ પટેલને મૂત્રચિકિત્સાથી ફાયદો થયો એ બાબત ‘જનસત્તા’ના પાના ઉપર ‘જનસત્તા’ના વાચકોએ વાંચી અને વિચારી છે. આખો મૂત્રચિકિત્સાનો ક્રમ પણ એ જ મુશ્કેલી-વર્ચની લેખિની દ્વારા આપણને મળ્યો છે. કેટલાક વૈદ-ડોક્ટરો આ બાબતમાં સંમત થયા છે, તો કેટલાયે એનાથી વિરુદ્ધ મત દર્શાવે છે.

જેમ આર્યસંસ્કૃતિ કે ધર્મ એક જ મનુષ્યની દેન નથી તેમ જ આયુર્વેદ પણ એક જ મનુષ્યે ઉત્પન્ન કરેલ શાસ્ત્ર નથી. આર્યસંસ્કૃતિ જેમ ઘણી સમુજજવલ સંસ્કૃતિઓનું એક મહામગલ મિલન છે તેમ જ આયુર્વેદ એ જગતમાં ચાલતી આરોગ્યની પદ્ધતિમાત્રના મૂળનો મહાદ્યોતક એક મહાસ્ત્રોત છે. એમાથી જગતની કોઈ પણ તદ્દન નવી જ જણાતી પદ્ધતિનાં મૂળ મળવાનાં જ. એ જ રીતે મૂત્રચિકિત્સા

એ ભલે આજે એક નવું આવેલું ‘નાટક’ ચિકિત્સાકો માને, પણ એનુંયે મૂળ આયુર્વેદમાં છે (જુઓ ભાવપ્રકાશ, પૂર્વખંડ, મૂત્રવર્ગ) ચરક, સુશ્રુત, વાગ્ભટ કે શાસ્ત્રીય ગ્રંથો એ મૂત્રચિકિત્સાના વિરોધી નહીં પણ જાણે કે પુસ્તકર્તા હોય તેવા સૂત્રો એ પુસ્તકોમાં વેરવિખેર તેમ જ મૂત્રવર્ગમાં સંગઠિત રીતે મળે છે આ મૂત્રચિકિત્સા શાસ્ત્રમાન્ય છે કે કેમ એ પ્રશ્ન જ્યારે ઉપસ્થિત થાય ત્યારે શાસ્ત્રમા એનાં ગુણગાન આવ્યાં હોય ત્યા પછી તે ચિકિત્સા શાસ્ત્રમાન્ય નથી એમ કહેવાની હિમત કરવાને કોઈ સુવેદ મળવો મુશ્કેલ છે. હઠાગ્રહથી કોઈ પક્કડ કરવી હોય તો એમાં મારો વિખવાદ નથી. હું તો એટલું જ કહેવા માગું છું કે, મૂત્રચિકિત્સા એ શાસ્ત્ર બહારનો વિષય નથી. તેમ જ એ ચિકિત્સા આયુર્વેદમાન્ય છે એમ મારું નમ્ર માનવું પુરાવા સાથે છે. જો આ એક ચિકિત્સાપદ્ધતિ હોય તો તે દરેક રોગ ઉપર કંઈ ને કંઈ અસર પાડતી હોવી જોઈએ, અથવા તેના વિશાળ ઉપયોગો હોવા જોઈએ. તેમ જ હઠીલાં મનાતાં મહા દરદોમાંય તેનો ઉપયોગ હોવો જોઈએ ખરી રીતે આ બધા જ ઉપયોગો સામાન્યમાં સામાન્ય માણસ કરી શકે તેવી રીતે ગૌમૂત્રનો પ્રયોગ-ઉપયોગ ભાવપ્રકાશકારે રજૂ કર્યો છે ગૌમૂત્ર માટે તો હિંદુઓ નુરત જ તેવાર થઈ જશે પણ નરમૂત્રની વાતમાં સમતિ મેળવવી જરા મુશ્કેલ છે.

સામાન્ય રીતે યેશીમાઓ આજે પણ ઘરમા નાની વહુઓને કહે છે કે, “બેટા, છોકરાનું પેટ આફરી ગયું છે, તે મૂતરે ત્યારે તેનું મૂત્ર હાથમાં લઈ જરા પાઈ દેજે” સામાન્ય રીતે આ પ્રકારે પોતાનું મૂત્ર બચપણમાં પોતે નહીં પીધું હોય એવો ભાગ્યે જ કોઈ ગામડામાં જન્મેલો માણસ મળી આવશે. આજે ગામડામા છોકરાને પોતાનું મૂત્ર પાવાની પ્રથા જુગજૂની છે. એટલે એ રીતે મૂત્ર પવાય છે અને નુકસાન નથી કરતું પરંતુ ફાયદો જ કરે છે તે નજરે જોઈું છે.

પેટનો દુખાવો બાળકને તેનું જ તાજું મૂત્ર પાવાથી તરત મટે છે.

કફનો ઉપદ્રવ : કફના ઉપદ્રવ અને જૂના તાવમા બાળકનું મૂત્ર પવાય છે.

કમળો : કમળામાં પણ બાળકનું મૂત્ર પાવાથી ખૂબ ફાયદો થાય છે.

બાળકની કમજોરી: બાળકની કમજોરીમાં મૂત્ર પાવું એ બહુ સારો ઉપાય છે. મારા કુટુંબમાં આ રીતે મૂત્ર પાવાની પદ્ધતિ છે. પરિણામે છોકરાંની તંદુરસ્તી જળવાઈ રહે છે, એમ અનુભવે માની શકાય છે.

વઢાણી આંગળી ઉપર મૂત્ર: ગુજરાતી ભાષામાં કહેવત છે કે, 'ભાઈ, અમુક ભાઈ 'તો વઢાણી આંગળી પર મૂત્રે તેવો નથી.' આ કહેવત બરાબર સમજવા જેવી છે. વાગ્યાના ઘા ઉપર મૂત્ર તુરત રૂઝ લાવે છે. મૂત્ર મૂકી દેવાથી ખરેખર ઘા પાકતો નથી એનો અનુભવ તો ગામડામાં ઘણા ભાઈઓએ કર્યો હશે.

કાનનો દુખાવો: કાનના દુખાવામાં મૂત્ર તાજેતાનું કે સહેજ ગરમ કરીને નાખવાથી કાનનો દુખાવો મટી જાય છે એ મારો અનુભવ છે. મારી ઉંમર નાની હતી. હું કોર્થ (ટમું ધોરણ) ભણતો હતો. એક સુદર મંદિરના ચોગાનમાં આરસ ઉપર હું તથા મારા એક ભાઈ અને મિત્રો સૂતા હતા. રાતના મારા કાનમાં કાનખજૂરો (બહુ જ નાનો) પેસી ગયો. મેં બાળકપદ્ધતિએ ધમપછાડા પણ કર્યા; પણ મંદિરના દરવાને અમને કહ્યું: "રાત્રે કંઈ થશે નહીં, પેશાબ કરીને કાનમાં નાખી દે, સવારે જો હશે તે ખબર પડશે." મારો જ પેશાબ મારા ભાઈએ કાનમાં નાખ્યો. આશ્ચર્ય સાથે સવારે ૨-૩ ટુકડા કાનખજૂરાના મારા કાન પાસે ચોંટવા હતા. આ મૂત્રથી બન્નું કે પછી કાનખજૂરો કુદરતી રીતે બહાર આવ્યા, તે રામ જાણે; પણ યશ તો એ મારા મૂત્રને જ હું અમતાપૂર્વક આજ સુધી આપતો આવ્યો છું. અને એ માટે હું એ મંદિરના દરવાનનો આભારી છું. ટૂંકમાં આવાં દર્દોમાં મૂત્ર કામ કરે છે, એ વાત નક્કી છે. એમાં સંશય નથી.

નરમૂત્ર માટે આયુર્વેદનો અભિપ્રાય

નરમૂત્રં ગરં હ્રન્તિ સેવિતં તત્તરસાયનમ્ ।

રક્તપામાહરં તીક્ષ્ણં સક્ષારં લવણં સ્મૃતમ્ ॥

માણસનું મૂત્ર કંઈક તારવાળું, ખારું અને તીક્ષ્ણ છે. તે ઝેરને મટાડે છે, રાત્રી ખસને મટાડે છે અને સેવન કર્યું હોય તો રક્ષાયણ જેવા ગુણ કરે છે. આજે જે દવાઓનાં રોજ નવાં નવાં નામ અને લેખલો

તેમ જ જાહેરાતો આવે છે તેનાથી અંજયા વગર બુદ્ધિની સમતાથી વિચારીએ તો અયુર્વેદ કહે છે કે નરમૂત્રનું સેવન એ રસાયણરૂપ છે. વૃક્ષત્વને દૂર કરે, યોવન ટકાવી રાખે, સાતે ધાતુઓની સમતા કરે, અગ્નિની સમતા કરે. આવા રસાયણરૂપ નરમૂત્રની ચિકિત્સાની ઉપેક્ષા કેમ થઈ શકે ? તેનો જેર મટાડવાનો ગુણ મનાય છે. ઘણા સર્પદંશવાળાઓને ગામડામાં નરમૂત્ર પીવા અપાય છે. ઘણા બચ્ચા હોય એવું સાંભળીએ છીએ. પણ પદ્ધતિસર જ્યાં સુધી વૈજ્ઞાનિક રીતે આ બાબત સિદ્ધ ન થાય અને જેરી સર્પનું જ જેર નરમૂત્રથી ઊતર્યું એમ સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તેનો મહાન વિષહર ગુણ હજુ વસુખેશવેલો જ છે એમ કહેવું એ તો અયુર્વેદની ઉપેક્ષા ગણાય. પણ જ્યાં સુધી વ્યવસ્થિત રીતે તે અમલમાં નથી મુકાયો ત્યાં સુધી એ બાબત નિશ્ચયાત્મક રીતે કંઈ કહી ન શકાય.

આ તો મૂત્રચિકિત્સા વિષે એક અછડતો અભિપ્રાય માત્ર છે. આ જ ચિકિત્સા માટે રોગવાર જે વ્યવસ્થિત લખાણ કરવા બેસીએ તો જરૂર એક પુસ્તક થાય; પણ પ્રજા આ વિજ્ઞાન પ્રત્યે સૂઝ ન દાખવે અને ઉપેક્ષાવૃત્તિ કે ઉદાસીનવૃત્તિથી ન જુએ એટલા પૂરતી ઉપર સામાન્ય દરદો ઉપર સામાન્ય ચિકિત્સા આપી છે. પરંતુ શાસ્ત્રીય ઢબે રોગવાર મૂત્રની અસર જરૂર સમજાવી શકાય.

વિષહર તરીકે ગોમૂત્રનો ઉપયોગ દરેક ધાતુના શોધનમાં છે જ. પરંતુ એ વિષહર બહુ જ મોટા અર્થમાં વપરાયેલું છે. તે કેવળ સર્પનું, વીંછીનું કે ધાતુનું જ વિષ નહીં પણ શરીરમાંથી ઉત્પન્ન થતા વિષનું પણ નિવારણ કરે છે. આવા વિષહારી જ્વાનામાં આવા વિષહારી ઔષધનો પ્રચાર અને પ્રસાર એ પ્રેરણાદાયી અને પુનિત પ્રક્રિયા છે એમ હું પ્રકટપણે પ્રજા પાસે પ્રસ્તુત કરી આ પાવનકારી પ્રચારમાં મારો પ્રેમ-પૂર્વક હિસ્સો પૂરું છું.

૧૭-૧૧-૧૯૮

વેદ્ય કુરુણાચંદ્ર રામચંદ્ર ત્રિવેદી

('જનસત્તા'ના સૌજન્યથી)

દવાની આપણી ઘેલછા

‘આરોગ્ય વિષે સામાન્ય જ્ઞાન’ સને ૧૯૦૬માં ગાંધીજીએ દક્ષિણ આફ્રિકામાં લખ્યું છે. તેની પ્રસ્તાવનામાં તેમણે તે કાળના દાકતરી ધધાનું જે બચાન અને દાકતરી ધધાના નિષ્ણાતોના તે વિષેના અભિપ્રાય આપ્યા છે તે અર્ધી સદી પર જેટલે દરજ્જે લાગુ પડતા હતા તેના કરતાં અર્ધી સદી વીત્યા બાદ અનેકગણા લાગુ પડે છે. શારીરિક સ્વાસ્થ્ય સાચવવા ઈચ્છનાર દરેકે તે જાણવા જોઈએ. તેથી આ સ્થળે તે આપવા યોગ્ય ગણાશે.

આપણી આદત એવી છે કે, જરાયે દરદ થાય કે તુરત આપણે ડોક્ટર વૈદ કે હકીમને ત્યાં દોડી જઈએ છીએ. જો તેમ ન કરીએ તો આપણો હજમ કે પાણીથી જે કઈ દવા લેવાની સલાહ આપે તે લઈએ છીએ આપણી માન્યતા એવી છે કે દવા વિના દરદ જાય નહીં આ ખોટો વહેમ છે. આ વહેમથી જેટલાં માણસો દુઃખી થયાં છે ને થાય છે તેટલા બીજાં કારણોથી નથી થતાં ને નથી થવાનાં. એટલે આપણે દરદ એ શું એટલું સમજીએ તો કઈક સમતા રાખી શકીએ દરદનો અર્થ દુઃખ છે. રોગનો અર્થ પણ તેવો જ છે. દરદનો ઉપાય લેવો એ બરાબર છે, પણ દરદ મટાડવા સારું દવા લેવી એ ફોકટ છે, એટલું જ નહીં, પણ તેથી ઘણી વેળા નુકસાન થાય છે. મારા ઘરમાં ક્યારે હોય તેને હું ઢાંકી દઉં, તેની જેવી અસર થાય તેવી દવાની છે ક્યારે ઢાંકું તેથી તે જ ક્યારે સડીને મને હાનિકારક થવાનો છે. વળી ઢાંકણ સડી જાય, ત્યારે ઢાંકણ એ વધારે ક્યારે થયો, ને અગાઉ હતો અને હવે થયો તે મારે કાઢવો રહ્યો આવી દશા દવા લેનારની હોય છે. પણ જો હું ક્યારે કાઢી નાખું તો ઘર જેવું હતું તેવું પાછું સાફ થઈ રહે છે. દરદ-દુઃખ પેદા કરી કુદરત આપણને સૂચવે છે કે, આપણા શરીરમાં ક્યારે છે કુદરતે વળી શરીરમાં જ ક્યારે નીકળવાના રસ્તા રાખ્યા છે. અને જ્યારે દરદ

થાય ત્યારે આપણે સમજવું જોઈએ કે, આપણા શરીરમાં કયરો હતો તે હવે કુદરતે કાઢવાનું શરૂ કર્યું છે મારા ધરમાં પહેલો કયરો કોઈ માણસ કાઢવા આવે તો હું તેનો ઉપકાર માનું. તે માણસ કયરો કાઢી રહે ત્યાં સુધી મને જરા હરકત પડશે, છતાં હું ખામોશ પકડીશ તે જ રીતે કુદરત મારા શરીરરૂપી ધરમાથી કયરો કાઢી જાય અને હું નીરોગી એટલે દુઃખ વિનાનો થઈ રહ્યું. મને શરદી છે એટલે મારે તુરત કઈક દવા લેવાની—સૂંઠ ખાવાની—દોઝામ નથી કરવાની હું જાણ્યું છું કે મારા શરીરના અમુક ભાગમાં કયરો હતો તે કાઢવા કુદરત આવી છે. તેને રસ્તો આપવો એટલે હું ઓછામાં ઓછી મુદતમાં સાફ થઈ જઈશ. હું કુદરતની સામે થાઉં તો કુદરતને ભેવડું કામ—કયરો કાઢવાનું ને મારી સામે લડવાનું. કુદરતને હું મદદ કરી શકું છું જ્યાં કે જો કારણથી કયરો દાખલ થયો હોય તે કારણ દૂર કરું કે જ્યાં વધારે દાખલ ન થાય, એટલે કે તે /દરમિયાન ખાવાનું બધું કરું તો તેથી વધારે કયરો પડતો બંધ રહે અને ખુલ્લી હવામાં યોગ્ય કસરત કરું તો વળી હું પણ શરીરની ચામડી વાટે કયરો કાઢતો થઈ જાઉં. કાયાને નીરોગ રાખવાનો આ સોનેરી નિયમ છે એમ દરેક માણસ પોતાની મેળે સાબિત કરી શકે છે. માત્ર આપણા મનની હાલત આપણે સ્થિર રાખવી જોઈએ. જો માણસ ઈશ્વર ઉપર, ખરી આસ્થા રાખે છે તે તો હમેશાં આમ જ કરશે. આવી મનની હાલત કરવા આટલું મદદકર્તા થશે. હું વેદો વગેરેની દવા લઈશ. છતાં મારું દરદ દૂર થશે એવો વીમો કોઈ ઉતારતું નથી. વેદના હાથમાં ગયેલા બધા નીરોગી થતાં નથી. જો તેમ થતું હોય તો મારે આ પ્રકારનો લખવાપણું ન હોય ને આપણે બધા બહુ સુખી જિંદગી ભાગવતા હોઈએ.

અનુભવ તો એવો છે કે જો ધરમાં બાટલી પેઠી ત્યાંથી પાછી નીકળતી જ નથી અસખ્ય માણસો આખી જિંદગી કઈ ને કઈ રોગ રોજ ભોગવતા રહે છે, ને એક પછી દવા વધારતા જાય છે તથા વેદો ને હકીમો બદલ્યા જ કરે છે, રોગ મટાડે તેવા વેદોની શોધખોળમાં ભગ્યા કરે છે ને છેવટે પોતે ખુવાર થઈ, બીજાને ખુવાર કરી તાલાવેલી કરતા મરી જાય છે પ્રખ્યાત મરહૂમ જડુજ સ્ટીવન જે હિંદુસ્તાનમાં પણ રહી

ગયેલો, તેણે એક વેળા કહેલું કે, જે વનસ્પતિને વિષે વૈદો ઘણું ને ઓછું જાણે છે તે વનસ્પતિઓને, જેને વિષે તેથી પણ ઓછું જાણે છે એના શરીરમાં તેઓ દાખલ કરે છે. વૈદ પાસે પણ બરાબર અનુભવ મેળવ્યા પછી એવા જ ઉદ્ગાર કહે છે દાકતર મેજન્દી કહી ગયો કે, વૈદું એ મહા પાખંડ છે. સર એસ્લી કૂપર કરીને પ્રખ્યાત દાકતર થઈ ગયો. તેણે કહ્યું છે કે, “વૈદક-શાસ્ત્ર એ માત્ર અટકળ ઉપર રચાયેલું છે” સર જોન ફોર્સે કહ્યું છે કે, “વૈદોના કહાપણ છતાં પણ ઘણા માણસોના રોગ કુદરતે જ દૂર કર્યા છે.” દાકતર બેકર જણાવે છે કે, “સતિયા તાવમાં જેટલા દરદી મરે છે તેના કરતાં ઘણા વધારે તે દરદની દવાથી મરે છે.” દાકતર ફોર્સે કહે છે કે “વૈદો કરતાં વધારે અપ્રમાણિક ધંધો ભાગ્યે જ જોવામાં આવે છે.” ડોક્ટર ટોમસ વોટસન કહે છે કે, “ઘણા અગત્યના સવાલ વિષે શકથી ભરેલા સમુદ્ર ઉપર આપણો ધંધો ભટક્યા કરે છે.” દાકતર કોઝવેલ કહે છે કે, “જો વૈદુ નાબૂદ થાય તો માણસજાતને અથાગ લાભ થાય.” દાકતર ફ્રેંક કહે છે કે, “હજારો માણસોની દવાખાનાંઓ વાટે કતલ થાય છે.” દાકતર સાહેબ મેસન ગુડ કહે છે કે, “લડાઈ, મરકી અને દુકાળમાં જેટલા માણસોનો ભોગ થાય છે, તેના કરતાં ઘણાં વધારેનો ભોગ દવાઓને મળે છે.” જ્યાં જ્યાં વૈદો વધ્યા છે, ત્યાં ત્યાં દરદો વધ્યાં છે એવું આપણે ઠેકાણે ઠેકાણે જાણીએ છીએ. જે છાપાઓમાં બીજી જાહેરખબરો નહીં આવી શકે તે છાપાઓમાં પણ દવાઓની મોટી જાહેરખબરો આવે. ‘ઇન્ડિયન ઓપિનિયન’માં જ્યારે જાહેરખબરો લેવાતી ત્યારે બીજાઓની પાસે જાહેરખબરો નાખવાનું દબાણ આ છાપા ઉપર દવાના માલિકો કરતા. તે પૈસો પણ પુષ્કળ આપવાની લાલચ આપતા હતા. જેની કિંમત એક પાઈની છે તેવી દવાનો આપણે રૂપિયો આપીએ છીએ. ઘણે ભાગે દવા શાની બને છે તે તેના કર્તા આપણને જણાવવા જ નથી દેતા. ‘દૂધી દવાઓ’ એ નામની ચોપડી હાલમાં એક દવાવાળાએ જ બહાર પાડી છે. માણસો ન ભમે તે હેતુ એ ચોપડી બહાર પાડવાનો છે. તેમાં તે બતાવે છે કે સાસપિરિલા, ફ્રૂટસોલ્ટ, ચીરપ વગેરે અંકાયેલી (પિટન્ટ) દવાઓ છે તેના આપણે ત્રણથી સાત શિલિંગ આપીએ છીએ. તેમાં આપણી દવાની મૂળ કિંમત એક ફાઈગથી અંક પેની સુધીની

હોય છે. એટલે આપણે ઓછામાં ઓછું છત્રીસગણ ને વધારામાં વધારે ત્રણસે છત્રીસગણ દામ આપીએ છીએ. એટલે આપણે ત્રણ હજાર પાચસે ટકાથી પાંત્રીસ ટકા સુધી નફો આપીએ છીએ.

આમાથી વાચનારે એટલું તો જોવું જોઈએ કે દરદીએ દાકતરોને ત્યાં દોડવાની જરૂર નથી. એકાએક દવાઓ લેવાની નથી; પણ બધા માણસો એટલી ખામોશી નહીં રાખે. દાકતરો બધા જ અપ્રમાણિક નથી. દરેક વખતે દવા ખરાબ જ છે એવું સાધારણ માણસ નહીં માને. એવા બધાને એટલું કહી શકાય કે તમે બને તેટલી ખામોશી રાખજો, દાકતરોને બને ત્યાં સુધી તરદી ન આપતા, દાકતરોને બોલાવો તો સારા માણસની પાસે જાજો અને એકને બોલાવ્યા પછી તેને જ વળગી રહેજો. તે જ્યારે બીજાને બોલાવવા કહે, ત્યારે જ બીજાને બોલાવજો. તમારું દરદ તમારા દાકતરના હાથમાં નથી. તમારું આયુષ્ય હશે તો તમે ખચીત સારા થશો અને જો તમે તદબીર કરી તે છતાં તમારું, તમારા સગાનું મરણ નીપજે તો જાણજો કે તે પણ બિદગીનો ફેરફાર છે.

ગાંધીજી

ભારત સેવક

માસિક મુખપત્ર
ભારત સેવક સમાજ, ગુજરાત

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩

- * પંચવાર્ષિક યોજના અંતે અભ્યાસપૂર્ણ લેખો .
- * આદર્શ ગામ માટે વ્યવહારુ માર્ગદર્શન
- * મરજિયાત સેવાઓ માટે વિવિધ પ્રવૃત્તિ માહિતી
- * વ્યવસાયી માર્ગદર્શન માટે લેખો.
- * આરોગ્ય ઉપર લેખો.
- * નવસર્જન અને સામાજિક ઉન્નતિને અનુરૂપ વાર્તાઓ.
- * ધરતીમાંથી વધુ ધાન્ય માટે દોરવણી.
- * રાજ્ય સરકારની યોજનાઓની માહિતી
- * સર્વોદય માટેના લેખો
- * ભારત સેવક સમાજની અન્ય પ્રવૃત્તિઓ.

ઉપરના વિષયોના અભ્યાસ માટે 'ભારત સેવક'નું લવાજમ ભરે આ માસિકમા નાના ઉદ્યોગો તથા ગૃહઉદ્યોગોની જાહેરખબરને પ્રથમ પસંદગી આપવામાં આવે છે.

